

Summa Sacramentorum

Francisco de Vitoria

S V M M A S A
C R A M E N T O R U M
E C C L E S I Æ.

Ex doctrina doctissimi patris magistri fra-
tris Francisci a Victoria, cathedram
primæ in Salmanticensi floren-

Esta con- tilsima academia profiten-

formè alex- tis, ex sacra predica-
pungaro del torum familia *y confer*
año 1632 y oriundi. *me al*

por comis on del Cõgesta per fratrem

Sto of. lo fir Thomam de

me en sala a Chaues

17 Julio de 1633. eius fidelent

Andres Mendo discipulũ.

Pro añadel

1707

P I N C I A E.

Excudebat Sebastianus Martinez;

Anno. M.D.LXI.

Cum priuilegio.

G Esta tassado a tres maravedis el pliego;

de la libreria

Coll. Soc. I. E. S. V. Salmanticensis donat. R. Cum.

Summa Sacramentorum

Francisco de Vitoria
Pinciae 1561 (Sebastianus Martinez)

The School of Salamanca
A Digital Collection of Sources and a
Dictionary of its Juridical-Political Language
<https://www.salamanca.school>

Volume 5

Directors:
Duve, Thomas
Lutz-Bachmann, Matthias

Akademie der Wissenschaften und der Literatur | Mainz
Max-Planck-Institut für Rechtsgeschichte und Rechtstheorie
Goethe-Universität Frankfurt/Main

Electronic publication, 2018-12-19
Online:
<https://id.salamanca.school/texts/W0014>

Editors:

Egío García, José Luis
Glück, David
Wagner, Andreas
Caesar, Ingo
Birr, Christiane
Rico Carmona, Cindy

Digitized original(s):

Bibliotecas de la Universidad de Salamanca
<https://gredos.usal.es/handle/10366/132941>

Proposed citation:

Vitoria, Summa Sacramentorum (2018 [1561]), in: The
School of Salamanca. A Digital Collection of Sources
<https://id.salamanca.school/texts/W0014>

[fol. [i]r] **SVMMA**
SACRAMENTORVM
ECCLESIAE.

Ex doctrina doctissimi patris magistri fratris Francisci
a Victoria, cathedram primæ in Salmanticensi
florentissima academia profitentis, ex sacra
predicatorum familia oriundi. Congesta per fratrem
Thomam de Chaues eius fidelem discipulum.
PINCLAE. Excudebat Sebastianus Martinez.

Anno. M.D.LXI.

Cum priuilegio. ¶ Esta tassado
a tres marauedis el pliego. 1561

[fol. [i]v] **P**OR quanto por parte de vos Sebastian Martinez impressor, y el bachiller Francisco muñoz de Valdes vezinos dela villa de Valladolid nos hezistes relacion diziendo que vos huiades impresso vn libro intitulado Summa de sacramentis, con el tractado de clauibus y excommunicatione con licencia nuestra, hecho por el presentado fray Thomas de Chaues de la orden delos predicadores: la qual dicha obra es muy vtil y prouechosa y de buena doctrina: y me supplicastes que attento el trabajo y mucha costa que en la imprimir y corregir haueys hecho, os diesse licencia para lo imprimir y vender por tiempo de doze años, y que eneste tiempo otra persona alguna no lo pudiesse imprimir ni vender, o como la mi merced fuesse. E visto por los del mi consejo fue acordado que deuia mandar dar esta [fol. [ii]r] mi cedula en la dicha razon, & yo touelo por bien. Y por la presente vos doy licencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros siguientes, los quales corran & se cuenten desde el dia dela fecha desta mi cedula en adelante, vos o la persona que vuestro poder ouiere pueda imprimir y vender el dicho libro: durante el qual dicho tiempo mando que otra persona alguna sin vuestra licencia no pueda imprimir ni vender la dicha obra, so pena que pierda la impression que asi hiziere y vendiere, y los moldes & aparejos con que lo hiziere, y mas incurra en pena de diez mil maravedis: los quales se repartan, la vna parte para la persona que lo acusare, y la otra para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para nuestra camara y fisco. Y mando a los del mi consejo, presidentes & oydores delas mis audiencias, alcaldes alguaziles dela mi casa y corte y chancillerias, & a otras qualesquier justicias y juezes de todas las ciudades villas y lugares delos mis reynos y señorios & a cada [fol. [ii]v] vno dellos en su jurisdiccion que guarden y cumplan esta mi cedula y todo lo en ella contenido, & contra ello vos no vayan ni passen ni consientan yr ni passar en manera alguna. Fecha en Toledo a tres dias del mes de Agosto, de mil & quinientos y sesenta años.

YO EL REY Por mandado de su Magestad

Iuan vazquez.

[fol. [iii]r] **ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO domino D. Francisco Manrrico de Lara Episcopo Seguntino &c. Sebastianus Martinez.**

INTER TOT EGREGia decora præsul dignissime quibus undique clarus, & suscipiendus ad Episcopalis dignitatis culmen adisti, hinc infinitis Nageræ domus ornamentis maiorum tuorum imaginibus, & honoribus inclytæ, hinc quod maius procul dubio est tuarum virtutum splendore, illud me magis accendit, vt tuorum vellem in numero nouus cliens computari, benignitas scilicet & animi tui celsitudo qua tam ex por-[fol. [iii]v]recta fronte, & hylari vultu pauperum munuscula suscipis. Elaborauit igitur opus certe aureum frater Franciscus de Victoria, sine cuiusquam iniuria suae tempestatis theologorum doctissimus, cui lemma est sacramentorum compendium, quod licet per se satis lectu dignum, & ex manibus auditorum (qui modo vellint aliquid veræ theologiæ adipisci) excidere non debeat, intellexi tamen tutius fore (quo canum latratus effugiat) si tibi insigni praesulum ornamento dedicarem. Neminem quipe latere posse crediderim heroica gesta clarissimi quondam ducis cognomento magni parentis tui nulla vetustatis inuidia interitura, quae singula si recenserem integrum librum,

non præfactionem viderer contexere. Atque ideò prudens omisserim illud vnum breuitèr monens, ac supplicans ne ad exiguum munus sed offerentis animum quo tua vmbra liberius in hominum ora, ac manus purissimum veniat inspicias. Vale Episcoporum ac patriæ decor, & mihi tibi iam nunc perpetuo deuincto quiduis oneris imposito, exequar enim pro viribus iussa alacris, & qua par est reuerentia.

Ad Lectorem.

Qui prædulce cupis nectar gustare polorum: Huc ades, & sacrum perlege lector opus.

[fol. [iv]v] **N**Os fray Christoual de Cordoua maestro en sancta Theologia, vicario general de la prouincia de España de la orden de los predicadores, y el maestro fray Iuan de Ludeña Prior de sant Pablo de Valladolid, fray Domingo caluete Prior de Palencia. fray Christobal de Salamanca Prior de Toledo, y fray Martin de ayllon Prior de Burgos, diffinidores del capitulo dela mesma orden, celebrado en Segouia año. 1559. por la presente cometemos a los. Reverendos padres el Prior de sant Pablo de Valladolid, y al mastro Cueuas regente de nuestro colegio de sant Gregorio de Valladolid, para que vean y examinen vna summa de los siete sacramentos de la yglesia, que el padre presentado fray Thomas de Chaues ha recopilado del Reverendo padre maestro fray Francisco de Victoria de buena memoria, para que vista por ellos y aprobada, desde agora le damos licencia para que la pueda imprimir, contanto que tenga la prouision ordinaria del consejo real. Fecha en. s. cruz de Segouia a. 22, de Abril. 1559. Fray Iuan de Ludeña. Fray Dominicus Caluete. Fray Christoual de Salamanca. Fray Martin⁹ de Ayllon por diffinidor.

[fol. [v]r] **D**Igo yo el maestro fray Iuan de Ludeña Prior de sant Pablo de Valladolid que la impression desta summa collegida de las lectiones del padre maestro fray Francisco de Victoria se nos cometio en el capitulo de Segouia al padre maestro Cueuas y a mi: & siendo el viuo comunicamos si se imprimiria o no: y fuymos de parecer que se puede imprimir, y que sera libro prouechoso para memoria de los que algo saben, y lumbre de los que saben poco de sacramen

tos y casos de consciencia. E porque este fue nuestro parecer lo firme de mi nombre. En siete de Febrero, de mil & quinientos & sesenta.

Fray Iuan de Ludeña.

[fol. [v]v] **Y**O fray Thomas de Chaues doy fee y testimonio que esta summa de los siete sacramentos, que yo saque año de mil y quinientos y quarenta y vno delas lectiones y doctrina que el sapientissimo y de perpetua memoria digno fray Francisco de Victoria maestro cathedratico de prima de Salamanca y preceptor mio, toda fue tomada de su doctrina, y del mesmo maestro a mi petition vista y aprobada. Y como su doctrina (como toda España, y aun la christiandad casi toda sabe) aya sido y sea solida firme y verdadera y muy catholica, desseo que para comun vtilidad de los que no pueden ver las doctrinas mas de rayz, y a la larga disputadas, esta se imprima. Y quanto en mi es por la presente doy para ello licencia a vos el reuerendo señor Antonio de Lantadilla vela clerigo de Burgos, que a la sazón estays

y residis en Valladolid por capellan del señor don Iuan Sarmiento commissario general de la sancta Cruzada, & oydor del conseio de las

Indias. Y porque esto todo es verdad lo firme de mi nombre. Fecha en el monasterio de sant Pablo de Burgos de la orden de los predicadores à donde al presente soy morador, oy Miercoles a quinze dias de Iunio de.1558. Ansi es. Fray Thomas de Chaues.

[fol. [vi]v] **ADMODVM REVERENDO domino Francisco Perez, ecclesiae Toletanæ sancti Genesij rectori, frater Thomas de Chaues. S. D.**

OBsecrastime admodum obseruande domine, paterque sapientissime in Christo Iesu animo meo carissime, ac tuis literis efflagitasti, vt septem sacramentorum ecclesiae mysteria in summam quaedam redigerem, atque doctrinarum fluentia, quae doctissimus magister frater Franciscus à Victoria inter legendum materiam de sacramentis in suos discipulos longè la-[fol. [vii]r]tèque effuderat in compendium cogerem. Ego interim considerans obsecrationem eius qui potest præcipere, vicem vrgentis obtinere mandati, quamvis alio me solitudines quibus assiduè distringor evocarent, tua erga me merita (haud spernenda) pepulerunt vt tibi potissimum meum desudaret ingenium, cui iam pridem animum consecraueram. Et licet hoc meum erga te obsequium, communibus alijs laboribus (in quos me totum reiecit obedientia) iniuriam videatur afferre, non sum tamen ratus inique facere privatae tuae vtilitati inseruiens: qui solus vniuersitatis merita propemodum æquas cui etiam longe sum ego magis astrictus, quam caeteris vniuersis. Omitto interim quod huius nostri suscepti laboris fructus, non ad te solum, sed ex te in plures alios debet promanare: qui animum tuum tanquam lucernam ardentem, [fol. [vii]v] non sub modio clausam, sed in edito si tam loco: suspiciunt. Itaque quod communi vtilitati in hoc meo opere vna ratione videbar subtrahere, multis alijs (si quis recte expenderit) cum amplo fœnore restituo. Cape igitur ovans pater integerrime hoc ex me munusculum quod licet inglorium, licet exile: numquam vlli à me nisi tibi concessum. sic autem sacramentorum materiam in hoc breui opusculo coegi vt nihil (nisi meus me fallit animus) quod ad rem pertineret subticuerim, nihil superfluum admiserim quorum alterum mihi vitio verteres, alterum (nou. enim. te) repudiales. Et vt auidius maiorque cum fide opus hoc legeres nihil ex meo promptuario de prompsi. Omnia ex ditissimo penu mei sapientissimi magistri sunt eructa: qui ex integro meo rogatu scripturam perlegit: quo nullus tibi in animo dubitationis scrupulus resideret. Vale.

[fol. [viii]r] **PIO LECTORI. Antonius de Lantadilla Vela qui in huius edictione elauorauit. S. P. D.**

ECce tibi christiane lector, amplam atque expeditam de sacramentis ecclesiae materiam, ac tractationem: opus verè christiano homine dignum. Vbi tam plenè, cumulatèque omnia inuenies, quæ requires, quæque ad hanc doctrinam exiguntur vt nullus sit quantum uis mentis inops, qui eo accuratè lecto & inspecto, non possit sacramenta ipsa administrare, pastorisque munus (modo industria & solertia comites ad sint) sustinere. Cuius fontem

doctrinæ si à me petas fratrem Franciscum Victoriam esse accipe, celebratissimum illum ac decantatissimum, in vniuersa Europa virum, qui in munere theologico primas sua tempestate Salmanticæ partes obtinuerat. [fol. [viii]v] Quo in opere si doctrinæ sublimitas abfuisset, quæ miro modo inuitare lectorem debet: vel ipsa tanti auctoris dignitas per se satis alliceret, atque excitaret. Quamquam illud te interim latere minime velim, non minimam laudis gloriæque portionem, ex tanto hoc opere fratrem Thomam Chavem reportare: virum vt religiosum ita in sacræ theologiæ studio peritissimum. Huius enim cura omnis in colligenda Victoriae doctrina & dispensanda fuit, vt tanto autore dignus indigestus alioqui Victoriae foetus, in lucem emitti posset. Age igitur foelici numine tam praeclara tamquam sublimi doctrina vtere, quæ miro modo componere animos, atque dirigere per tramitem veritatis valeat: & mihi pariter in Christo gratias age, cuius opera tantum munus in lucem editum est, vnde ingens commoditatum cumulus vniuersis fidei catholicae cultoribus redundare possit, quod non sine supremæ celsitudinis afflatu factum esse reor, cui laus sit honor & gloria per infinita seculorum secula.

[fol. 1r] **QVIA VT AIT CICERO OFFICIO .I. Omnis qui de re aliqua instituitur serrmo, debet à diffinitione proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur.**

Articulus. Primus.

Sacramentum quid sit

QVÆRITVR, in primis, quid sit sacramentum? Diffinitio autem secundum eundem Cicero. debet esse brevis, & dilucida oratio, naturam rei exponens. Et ideo Augusti. lib. 10. de Ciuita. Dei, sic diffinit. Sacramentum est sacræ rei signum. Hæc diffinitio habetur de conse. d. 2. c. sacrificium. Hæc est etiam prima diffinitio earum quas Magister sententiarum ponit in. 4. d. 1. & sanctus. Tho. 3. p. q. 60. arti. 2. Vbi aduerte quòd quandò dicit sacræ rei, non intelligitur quæ libet res sacra, quia sic crux, & multa [fol. [1]v] alia essent sacramentum, sed res sacra sanctificans nos. Cùm enim sacramentum sit signum quoddam, signa autem proprie debeantur hominibus, & sacramentum sit proprium hominum, oportet vt per rem sacram intelligamus rem homines sanctificantem. Per signum etiam, non intelligas quodcumque signum, sed signum exterius quod communiter vocatur signum, & quod diffinit Augu. 2. de doctrina christia. dicens, signum est quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Est igitur sacramentum, signum sensibile rei sacræ, nos sanctificantis. Per rem ergo sacram nos sanctificantem, intellige principalitèr gratiam, gratum facientem: quamvis. S. Tho. 3. p. q. 60. ar. 3. dicat tria figurari in sacramentis. Primum, causam effectivam nostræ sanctificationis, scilicet passionem Christi. Lucæ. 22. Hoc facite in meam commemorationem. [fol. 2r] Et. 1. Corinth. 11. Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem domini annuntiabitis. Secundum, causam formalem nostræ sanctificationis scilicet gratiam. Tertium, causam finalem, quæ est gloria. Vnde eccle. cantat ex officio. sanct. Tho. O sacrum convivium in quo Christus sumitur: recolitur memoria passionis eius, ecce primum, mens impletur gratia: ecce secundum, & futuræ gloriæ nobis pignus datur, ecce tertium. Sunt & aliæ diffinitiones sacramenti, quæ sub alijs verbis idem quod prima iam posita docent. Sacramentum, ait Magist. sent. est inuisibilis gratiæ, visibilis forma vt eius imaginem gerat, & causa existat Et August. lib. de corpore Christi. Sacramentum est per quod sub tegumentis rerum visibilium, diuina virtus, secretiùs salutem operatur. Et Hugo de sanct. Vict. lib. de sacramentis. 1. p. ca. 1. Sacramentum est materiale elementum, foris sensibili-[fol. [2]v]ter propositum, ex similitudine repræsentans, ex institutione significans, ex sanctificatione continens aliquam invisibilem & spiritualem gratiam. Et hæc de diffinitione sacramenti sufficiant.

Sacramenta veteris & nouæ legis quo differant

¶ **VISA** Sacramenti diffinitione, quia de sacramentis nouæ legis est noster hic tractatus, videre oportet in quibus differant nostra sacramenta à sacramentis veteris legis, maximè à circuncisione, quæ secundum Augusti. & omnes doctores, conferebat gratiam ex opere

operato. Notandum ergo, primo certum est, quòd sacramenta veteris legis non aperiebant coelum, vt patet ex multis sacræ scripturæ locis. Omnes enim antiqui patres, etiam sanctissimi fatebantur se in infernum descensuros, vt Iacob. Gene. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum. Iob. 14. Quis mihi tribuat vt in inferno protegas me. & 17. Et infernus domus mea est. & psal. [fol. 3r] Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi? Et certum est quòd sacramenta nouæ legis aperiant ianuam coeli. Christus in sua passione aperuit eam in communi toti generi humano, in particulari verò aperiuunt sacramenta. Matth. 3. praedicabat Ioannes, poenitentiam agite, appropinquauit regnum caelorum. Ephe. 2. cuius gratia estis saluati, & consedere nos fecit in caelestibus. Rom. 8. Si filij, ergo & hæredes. Matth. 25. Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Et Matthæi. 3. *IESV* baptizato, aperti sunt coeli. Ex hoc sequitur quòd sacramenta veteris legis, non ponebant homines in statu sufficienti perueniendi ad vitam aeternam, & per consequens non dabant salutem, quia vltima salus est beatitudo, ac proindè tunc gratia non erat perfecta. Vnde tunc quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, quia [fol. 3]v si non habebat ius adeundi vitam aeternam ab extrinseco, quia nondum aperuerat Christus ianuam coeli. Per peccatum enim Adæ, & quodcunque actuale peccatum, non solum Adam incurrit indignationem, sed etiam omnes posteri eius, & tota natura humana, & sic duplex olim erat indignatio scilicet contra personam, & contra naturam. In veteri autem lege, per sacramenta tollebatur indignatio prima particularis contra singulos homines, sed tamen manebat adhuc indignata Deo tota natura humana, quae indignatio nunquam usque ad Christum à toto genere humano fuit ablata, & sic non erant Deo perfecte grati in illa lege veteri, sicut nunc in noua, quandò omnis indignatio particularis & communis ablata est. Et ista sufficiant de sacramentis veteris legis.

Sacramenta quot sint?

¶ QVÆRITVR, quot sint sacramenta nouæ legis? Respondeo, quòd, [fol. 4r] septem, baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, ordo, matrimonium, extrema vinctio. Hoc determinatum est in concil. Florenti. sub Euge. 4. & in cap. ad abolendam, extra de hæreticis, excommunicantur & damnantur, qui de ecclesiasticis sacramentis aliter sentire, aut docere praesumpserint, quam ecclesia Romana docet. Cum ergo ecclesia Romana in dicto concilio, & in vsu teneat. 7. esse sacramenta nouæ legis, iam nemini licebit de hoc dubitare.

Sacramentorum sufficientia.

¶ SVFFICIENTIAM & congruitatem huius numeri docet, sanct. Tho. 3. p. q. 65. art. 1. dicens, sacramenta ecclesiastica ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem in vita spirituali, seù in cultu christianae religionis, & in remedium contra peccatum, & quantum ad utrumque: conuenienter sunt. 7. Vita enim hominis spiritualis similitudinem habet ad vitam corporalem, propter quod eodem nomine [fol. 4]v vocatur utraque vita: in vita autem corporali dupliciter aliquis proficitur, vno modo quantum ad propriam personam, & hoc dupliciter, scilicet aut adquirendo perfectionem, aut remouendo impedimenta. Perficitur autem vita perfectione prima, per generationem, quando acquirit vitam, & loco istius generationis succedit baptismus, qui vocatur regeneratio, quia homo cum esset mortuus per peccatum, recipit vitam per lauacrum regenerationis, & renouationis, ad Titum. 3. Secunda perfectio est augmentum, cui succedit secundum sacramentum confirmationis, quod

principalitèr in Penthecoste est institutum, quandò dominus dixit, sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Tertia perfectio vitæ corporalis est nutritio, quæ est conseruatio vitæ, & loco huius succedit eucharistia. Vnde Ioan. 6. Nisi manducaueritis car-[fol. 5r]nem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed quia homo interdum incurrit ægritudines, habere debebat remedium, quod quidem est duplex, vnum ad repellendum morbum, vt pharmacum, alterum ad restituendas vires. Sic etiam in vita spirituali, ad expellendas infirmitates peccati, est poenitentia. Psalm. sana animam meam: quia peccaui tibi. Alterum ad expellendas reliquias peccatorum, & est extrema vnctio, de qua Iacob. 5. & si in peccatis fuerit dimittentur ei. In ordine autem ad communitatem perficitur homo duplicitèr, vno modo suscipiendo potestatem regendi, & loco istius succedit ordo. Alio modo secundùm naturalem propagationem, quod fit per matrimonium, tam in corporali quam in spirituali vita.

[fol. [5]v] **DE SACRAMENTO Baptismi tractat Magister. 4. d. 3. & dicit quòd baptismus est ablutio exterior corporis facta sub forma verborum per scripta, & determinate tractat de hoc sacramento, sanct. Thom. 3. part. q. 66.**

Baptismus quando institutus.

DVBITATVR quandò fuit institutus baptismus? vtrum ante Christi passionem, vel postea? Respondeo per duas propositiones. Prima certissimum est quòd fuit institutus à Christo ante passionem. Patet hoc Ioann. 3. vbi expressè habetur quòd Christus baptizabat. Et Ioan. 4. declaratur quomodo baptizabat, quanquam Christus non baptizaret, sed discipuli eius baptizabant de mandato ipsius, quia aliàs Christus non diceretur baptizare. Non est autem verisimile quod Christus baptizaret baptismo Ioannis, nec etiam apostoli Ioannis baptismo [fol. 6r] baptizabant, vt dicit Hierony. in epis. ad Seleutianum, & in sermone Epiphaniæ. Aliàs inter discipulos Ioan. non fuisset inuidia, qui dolebant eò quod plus baptizaret Christus quam Ioannes, nam ille baptismus diceretur Ioannis non Christi. Item sacramenta sunt instrumenta nostræ redemptionis, cùm ergo Christus perfecit redemptionem in passione vel resurrectione, & baptismus sit potissima pars redemptionis, sequitur quod fuit institutus ante Christi passionem, scilicet Ioannis. 3. ibi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et ita tenent omnes doctores, quòd fuit institutus ante passionem.

Beda.

¶ **S**ED quæritur, quandò? Quidam dicunt quòd quandò Christus baptizatus fuit in Iordane, tunc enim sanctificans aquas vim regeneratiuam illis contulit. Alij dicunt quòd fuit institutus, [fol. [6]v] quandò Christus dixit discipulis suis. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c. Marc. vltim. Sed hoc refellitur, quia fuit institutus ante passionem prædicta autem verba dicta fuere post resurrectionem. sanct. Tho. & Nicol. de Lyra, tenent quòd fuit

institutus quando Christus fuit baptizatus in Iordane. Ioann. 1. & ita tenendum est, sine aliqua dubitatione.

Baptismi obligatio quando incoepit

¶ QVÆRITVR, quandò baptismus incoepit obligare, & consequenter alia sacramenta nouæ legis, ac proindè quando cessauerunt legalia? Respondeo per propositiones. Prima propositio, ante passionem & mortem domini, circuncisio, & alia legalia fuerunt semper sub precepto. Probatur nam Christus non soluit veterem legem, antequàm eam impleret, sed non fuit impleta usque ad passionem, cum dixit, consumatum est, Ioan. 19. ergo ante passionem [fol. 7r] legalia non cessauerunt, per passionem enim suam (vt ait Paulus) liberauit nos Christus a seruitute legis. Secunda propositio, in passione domini omnia legalia fuerunt extincta quantum ad præceptum, & quantum ad virtutem, volo dicere, quòd post passionem domini non erat præceptum de circuncisione, nec de aliquo alio in lege scripta, totaliter enim extincta erat quantum ad vim illam quam prius habebat & nullum omnino habebat effectum. Lex. enim illa fuit instituta ad significandum gratiam noui testamenti quae per *IESVM* facta est, ac pro inde mortuo Christo debuit cessare, sicut adueniente luce, cessat vmbra. Item legalia non conferebant gratiam perfectam, ergo adueniente quod perfectum est euacuatum est quod ex parte erat, Corinth. 13. Reprobatio fit prioris mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem, nihil enim ad perfectum lex [fol. 7v] adduxit, introductio vero fit melioris spei. Tertia propositio, ante promulgationem sufficientem euangelij per aliquod tempus, legalia non erant mortifera, ad hunc sensum, quia licebat ob¹seruare ea, & non erat peccatum etiam scienti & non ignoranti legem Christi. Probatur, quia Paulus circuncidit Thimotheum. Act. 16. & purificauit se Act. 21. Hoc autem permissum fuit vt Augus. ait, vt Synagoga cum honore sepeliretur. Vt ostenderetur igitur quòd fuerat bona & sancta, non est illi statim post passionem derogatum. De ista propositione fuit magna controuersia inter Hieronymum, & Augusti. Hieron. enim videtur sentire, quòd statim post passionem legalia fuerunt mortifera, & factum Pauli, & Petri excusat, quia fuerunt quædam piæ dispensationes & simulationes, vt vitaretur scandalum. Sed Augustinus oppositum omninò te-[fol. 8r]net, & quidem disserte & elegantèr disputat. Si enim iam essent mortifera propter nullum scandalum licuisset Paulo circuncidere Thimotheum, nec simulare circuncisionem, etiam pro salute totius populi Iudæorum, quia esset mendacium in facto. Petrus autem incautè se habuit in obseruatione legalium nimium condescendens Iudæis illis, quidem legalia observanda esse dicebant, ita vt aliqui eius exemplo inducerentur ad eorum obseruantiam, quasi essent necessaria, & ideò Petrus aliquam leuem culpam incurrit, & erat reprehensibilis, vt ait Paulus. Quarta & vltima propositio, post sufficientem promulgationem euangelij omnia legalia fuerunt & sunt mortifera. Hoc determinatum est extra de baptismo & eius effectu. cap. maio. & in concil. Florent. damnati sunt Cherinthus & Ebion, contrarium tenentes. Et ad Galat. 5. si circuncidamini Christus vobis nihil proderit.

Promulgatio euangelii quando fuit facta sufficienter.

[fol. 8v] ¶ SED dubium est, quandò fuit facta sufficiens promulgatio euangelij? Respondeo quod non est certum. Non enim potest dici quòd facta fuit in Penthecoste, quia postea Paulus circuncidit Thimotheum, & Petrus seruabat legalia, vt patet actuum. 10. Absit à me domine, commune & immundum non introiuit in os meum Nec potest dici quòd in. 3.

conci. celebrato, actu. 15. quia postea purificatio Pauli facta est, actu. 21. & in illo concilio continentur aliqua legalia, scilicet vt abstineant à suffocato & sanguine. Dicunt aliqui quòd tunc facta est sufficiens promulgatio, quando Titus & Vespasianus destruxerunt Hierusalem. Permissio enim legalium post passionem, erat propter Iudæos. Cum igitur illi tunc sint penè extincti, sine lege, sine rege, sine Deo, vt dicit Lactant. videtur quòd ex tunc omnia legalia sint mortifera, & licet hoc non sit certum, non est [fol. 9r] tamen aliquo pacto dubitandum, quin nunc & per multas annorum centurias antea fuerint legalia mortifera. Circuncisio enim fuit instituta ad significandum aliquid futurum in Christo, & sic modo esset mendacium perniciosum. De baptismo igitur, & de omnibus sacramentis novae legis, ait sanct. Tho. quòd post passionem domini coeperunt habere vim obligatoriam, quia tunc cessauerunt legalia: vt aperte dicit propheta Daniel. 9. Et in dimidia hebdomada occidetur Christus, & cessabit hostia & sacrificium. Probatur autem hoc, quia Marci vlti. Christus dixit. Ite docete omnes gentes baptizantes eos, &c. qui non crediderit, condemnabitur. Hoc autem dictum fuit ante Penthecoste & apostoli praedicabant eo modo quo Christus praeceperat scilicet, nisi baptizemini & credideritis condemnabimini, ergo tunc tenebantur ad baptismum, & per consequens ad alia praecepta nouae legis.

Baptismi materia quæ sit.

¶ QVÆRITUR. Quæ sit materia sacramenti baptismi? Respondeo quòd aqua simplex, quia habet proportionem ad effectum spirituales, quoniam mundat, & est communior materia quam omnes facillè possunt habere. Patet hoc Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest. &c. Cum niue autem & cum glacie, non posset quis baptizari, quia est alterius speciei quam aqua. Posset tamen baptizari aqua resoluta ex niue, aut glacie, seu gelu, quia iam est vera & simplex aqua: quamuis de hoc Marsilius dubitet, et quidam alij. In aqua vero rosacea & alijs artificialibus aquis, non potest quispiam baptizari, quia non sunt aquæ veræ,

Baptismi forma quæ sit.

¶ QVÆRITVR, quæ sit forma huius sacramenti? Respondeo quòd haec ego te baptizo, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Patet hoc Matth. vlt. & in conci. Floren. Quæritur, vtrum mutatio huius formæ vitiet sacramentum? Respondeo quòd duplex est variatio, quædam quæ mutat sententiam, & sensum formæ, et talis euacuat sacramentum. Altera quæ non mutat sensum, & sententiam formæ, et talis non tollit sacramentum. Vnde in ca. retulerunt de conse. d. 4. Zacharias papa determinauit, quòd ille qui dicit, ego te baptizo in nomine patrias, et filias, et spirituas sanctas, verè baptizauit

Error in forma an vitiet sacramentum.

¶ QVÆRITVR, an si diceret, ego te baptizo in nomine genitoris, et geniti, et procedentis, verè baptizaret? Respondeo quòd S. Tho. hic, et. 3. p. q. 66. ar. 5. et. 6. dicit quod non. Idem tenent, Scot. Bonavent. Ricar. Tho. de Argentina, Gabri. Aliaco, et Marsi. Palu. tamen dubitat. Caieta. autem tenet omninò contrarium, asserens quòd ibi esset verum sacramentum, quod probat multis argumentis. Nam de conse. d. 4. c. á quodam Iudæo habet quod cum quidam Iudaeus baptizaret, determinauit Papa, quod si baptizabat in nomine

Trinitatis vel Christi, vel patris, & filij, & spiritus sancti (vnum quippe & idem est) non debebat iterum baptizari. Plus autem differt nomen Christi, à nomine patris, & filij, & spiritus sancti, quàm nomen genitoris, geniti, & procedentis, ergo. Hanc opinionem Caieta. reputat certam magister Victoria. Fatetur tamen quod talitèr mutare formam esset contra praeceptum, ac proinde peccatum: baptismus tamen esset validus,

Baptismus in nomine Christi an sit validus

¶ QVÆRITVR, an dicere ego te baptizo in nomine IESV Christi, sufficeret ad baptismum? Respondeo quòd hoc aliquandò fuit licitum & sufficiens. Patet quia vt dicitur act. 2. & 8. apostoli baptizabant sub illa forma, quod factum est ex extinctu spiritus sancti propter odium quod habebant Iudæi ad nomen Christiani, vt incitarentur ad amorem eius. Vel forsam, quia apostoli non audebant in principio praedicationis suae apertè nominare Trinitatem populo infirmo. Sed vtrum sufficeret nunc praedicta forma? Respondet sanct. Tho. 3. p. q. 66. ar. 6. dicit quòd non, & ita tenent communiter docto. Quia dicitur Mat. vlti. Baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et ca. in synodo de conse. d. 4. Euge. expressè determinat, quòd si quis in forma baptismi vnam personam non nominaret, non baptizaret. & ibidem ca. si re vera, dicitur quod si quis baptizaret in nomine domini, non esset baptismus. Et Didimus in li. spiritus sancti dicit, quòd qui in forma baptismi nominaret vnam personam Trinitatis, sine alijs, non baptizaret. Cum apostolis autem dispensauit spiritus sanctus propter rationes [fol. 11]v iam dictas. Caieta. verò oppositum tenet, 3. p. q. 66. ar. 6. & magist. senti. hic in litera, & Hugo de S. Victore, li. 2. de sacramen. par. 6. c. 2. & Adria. in. 4. q. 2. Quia in capit. à quodam Iudæo, dicitur, quòd qui baptizatus est in nomine Christi, non est rebaptizandus. Sed fortè prædictum caput noluit hoc determinare tanquàm de fide. Res mihi dubia est, & ambigua, & ideo nihil volo determinare, utraque opinio est probabilis, & periculosum est, hic tenere in tanta materia, quod certum non est.

Baptismus in nomine Trinitatis.

¶ QVÆRITVR, an esset baptismus si quis diceret, ego te baptizo in nomine sanctissimæ Trinitatis & indiuiduæ vnitatis? Respondeo quòd omnes dicunt quod non. Ita tenet sanct. Tho. Scot. Adrian. & caeteri. Caietanus tamen tenet quòd est verus baptismus, propter illud capit. à quodam Iudæo. Certe ego in hac re non credo Caietano, sed dico quòd non esset baptismus. Et idem dico de eo qui diceret, ego te baptizo in nominibus patris, et filij, & spiritus sancti: non est baptismus. Ita tenet Palu. 4. distinct. 3. quæstio. 1. articu. 3. & magister sententiarum, 4. distinct. 3. capit. 5.

baptizans, an debeat exprimere propriam personam

¶ QVÆRITVR, an requiratur quòd minister seu baptizans exprimat propriam personam, dicens, ego? Respondeo quòd sufficit dicere virtualiter, vt si dicat, baptizo te, &c. Sed vtrum sit necessarium quòd exprimat saltem virtualitèr? Respondeo, quòd non, & ita tenent omnes. Nam Græci baptizant sub hac forma baptizetur seruus Christi, in nomine patris, &c. Et est verus baptismus, vt tenet. S. Tho. 3. p. q. 66. arti. 5. 1. & 2. Et ita tenendum est sine dubio. Quamvis in. c. 1. si quis, de baptis. videatur dici contrarium, sed intelligitur de illis, qui tantummodo dicunt in nomine [fol. 12]v patris, & filij & spiritus sancti: non

dicendo baptizo, vel baptizetur. Si quis autem diceret (causa grauitatis) nos te baptizamus in nomine &c. non esset baptismus, secundum sanct. Tho. 3. p. q. 66. ar. 5. 4. quia variatur sensus formae. Nos enim, significat ego & tu. Si autem episcopus, vel alia magnifica persona baptizet sub illa forma, est verus baptismus, quia iam ex circumstantijs & accommodatione patet tantundem signi Baptizare unum, an possint duo simul.ficari, sicut ego te baptizo. Duo autem si sic baptizant, & vnus aquam mittat alter vero dicat: ego te baptizo &c. nihil faciunt, quia est falsa forma illius qui dicit ego te baptizo. Siverò simul & semel ambo baptizant (quia contendunt de praebenda) ita quòd quilibet totum faciat, est verus baptismus, nec de hoc dubito, nisi quilibet dicat, nos te baptizamus. Tunc enim secùndum sanct. Tho. 3. p. q. 66. ar. 5. & q. 67. art. [fol. 13r] 7. non est baptifmus, quod ego reputo securiùs, licet oppositum dicat Caieta. 3. par. q. 67. arti. 7. & Palu. 4. dist. 3. q. 2. & Durand. 4. di. 3. q. 3.

Baptizata persona an debeat explicari

¶ SED vtrum requiratur quòd nominetur persona baptizata scilicet te: Respondeo quòd Scot. 4. di. 3. q. 2. art. 3. & Gabriel. 4. d. 3. q. vnica, dicunt quòd sic, & ita tenendum est, nam requiritur quòd verba baptizantis applicentur alicui. Sed vtrum quis posset se ipsum baptizare? Respondeo quòd non, vt patet, c. debitum, de baptismo, vbi hoc determinatur. Sed vtrum esset baptismus si quis diceret, ego te abluo, vel mergo. Respondeo quòd sic, quia verba sunt synonyma: quicquid dicat Glosa in capi. multi sunt. Et foeminæ sermone hispano baptizantes, melius faciunt quàm illæ quæ baptizant sermone latino, quia sciunt melius pronunciare verba hispana quàm latina.

Mersio baptizati, an requirantur.

[fol. 13]v ¶ DVBITATVR, an requiratur mersio baptizati in aqua, vel an sufficiat tingere ipsum? Respondeo, quòd fuit antiqua consuetudo vt mergeretur, iam verò non oportet, sed quilibet seruet morem suae dioecesis. Vnde in Germania ponitur duntaxat guttula aquæ, &c. In locis autem vbi consuetum est ter megere puerum, si ante secundam vel tertiam mersionem, dicta forma baptismi, puer moriatur, verè baptizatus est, vt dicit Caieta. licet Palude oppositum teneat. Si autem timeatur mors pueri si mergeretur, non debet mergi, sed sufficit eum aqua aspergere, quicquid dicat Palu. 4. d. 6. q. 1. ar. 3. nam contra eum tenent omnes doctores. Si verò quis diceret, ego te baptizo in nomine patris. &c. et mitteret puerum in flumem, vtrum esset baptismus? Resp. Palu. 4. di. 3. q. 1. & Scot. d. 5. q. 3. & Marsi. 4. q. 1. & com-[fol. 14r]munis opinio dicit, quod non est baptizatus talis puer. Siluest. etiam tenet idem, & hoc intelligendum est etiam si ille qui sic mittit puerum intendat eum baptizare. Maio. autem in. 4. d. 4. q. 2 & Panor. c. non vt apponeret de baptismo, tenet quòd esset verè baptizatus. Pro vtraque parte est apparentia. Ego malletm tenere quod esset baptizatus, nihil enim refert mittere eum in aquam, & mittere plurimam aquam super eum.

baptismus, an remittat omnia peccata, etiam actualia.

¶ QVÆRITUR, vtrum baptismus remittat omnia peccata etiam actualia? Et videtur quòd non quia institutus est contra originale. Respondeo ex sententia omnium doctorum, quòd baptismus remittit omnia peccata etiam actualia. Patet Ezechielis. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et est determinatum

ab ecclesia de consec. d. 4. c. paruulo, & c. regenerante, & sunt verba [fol. 14]v] Augustini, & figuratum fuit Exodi 14. in Ægyptijs, de quibus dicitur, nec vnus quidem super fuit ex eis. Vbi dicit Glo. sic, peccata omnia in baptizato. Item originale non dimittitur sine gratia, sed gratia non patitur secum peccatum mortale, ergo omnia peccata mortalia remittunt in baptismo. Hęc conclusio est de fide, & patet ex multis locis sacræ scripturæ, & ex ca. maiores, de baptis. ac proindè non licet de Baptismus, an remittat totam pœnam ea dubitare. Sed an remittat tota poena debita peccatis? Respondetur ex sententia omnium doctorum quòd sic. Augus. in Enchiri. c. 43. & habetur de conse. d. 4. cap. per baptismum ait. Per baptismum quicquid ab homine dictum, factum, aut cogitatum est, totum aboletur, & quasi factum non sit habetur. Et Ambros. qui allegatur à magistro senten. 4. d. 4. dicit, quòd in baptismo non requiritur gemitus peccatorum, quia gra-[fol. 15r]tis omnia condonantur, sed si non remitteretur tota pœna, requireretur gemitus peccatorum, ergo. Item quia aliàs post baptismum imposeretur poenitentia sicut in confessione, sed non imponitur, ergo nullus relinquitur reatus poenæ post baptismum. Item vt dicitur Roma. 6. In baptismo commorimur Christo. i. applicatur nobis eius passio plenè, ergo totam emundat conscientiam. Et si aliqua ieiunia baptizantis ante baptismum imponebantur vel permittebantur, hoc erat propter reuerentiam baptismi, vel ad satisfaciendum pro peccatis, non autem ad tollendam poenam. Remittitur etiam ratione baptismi fomes et inclinatio ad peccandum: dicente Augustino de consecra. d. 4. non ex quo, quòd non ex æquo infestatur à fomite baptizatus, sicut non baptizatus. Diminuitur autem non per subtractionem, sed per additionem [fol. 15]v] contrarij, scilicet gratiæ & virtutis.

Gratiam & virtutes dantur in baptismo.

¶ QVÆRitur, vtrum in baptismo detur gratia? Respon. quòd de hoc non potest dubitari. Nam præterquam quod in sacra scriptura habetur, est etiam determinatum in clementi. vni. de sum. Trini. & fide catho. & in capit. maiores de baptismo. Et etiam virgini Mariæ contulit gratiam, contra quosdam errantes, & dicentes, ipsam vel non habuisse præceptum baptismi, vel non recepisce in eo gratiam. Confert etiam virtutes infusas vt in prædictis cap. est ab ecclesia determinatum.

Baptismi effectus, an sit æqualis in omnibus suscipientibus?

¶ QVÆritur, an baptismus omnibus conferat æqualem effectum? Respondetur duplicem esse baptismi effectum, unum ordinatum, qui est gratia & virtutes, & remissio peccatorum, atque poenarum. Alterum aliquo modo annexum, vt donum prophetiæ, & gratiæ gratis datae, & de hoc secundo effectu, [fol. 16r] manifestum est quòd non semper omnibus confertur æqualis. De primo verò est inter theologos concertatio. Scotus enim & Gabrie. et Caieta. tenent quòd licet ratione sacramenti detur de terminata gratia, tamen ratione deuotionis ministrorum (vel quia vnus est prædestinatus ad maiorem gratiam quam alius) est maior effectus baptismi in vno quam in alio. Sed ego non dubito quin hoc sit falsum, et contra sanctum Tho. Sed dico, quod semper ratione sacramenti datur æqualis gratia. Ita tenet Maio. 4. d. 4. q. 3. et hoc intellige de puero. Nam de adulto non negarem quin maiorem gratiam baptismi recipiat vnus quàm alius, quia est maior dispositio in vno quàm in alio.

An sit baptizandus qui est in actuali voluntate peccandi.

¶ QVÆRITUR, vtrum qui est in actuali voluntate peccandi sit baptizandus? Respondent sanct. Thom. 3. par. quæstio. 68. articulo. 4. et articulo. 8. ad. 4. Et [fol. 16v] Scotus. 4. distin. 4. q. 5. Et Palu. 4. di. 4. q. 1. Et Durand. 4. d. 4. q. 2. quòd talis non est baptizandus, & de hoc non est dubitandum. Et Augusti. & habetur de consecra. d. 4. ca. omnis qui ait. omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cùm accedit ad sacramentum fidelium nisi poeniteat, non potest nouam vitam inchoare. Ab hac poenitentia, cum baptizantur, soli pueri immunes sunt. Item actu. 2. Agite poenitentiam & baptizetur vnusquisque vestrum. Poenitentia autem quæ ante baptismum requiritur, debet esse contritio, sicut & in sacramento confessionis, nisi excusetur ignorantia, qua putat se sufficientem dolorem habere cum tamen non habeat, tunc enim sufficit attritio cum sacramento, sicut etiam de poenitentia. Et per omnia similis dolor requiritur ante baptismum, sicut ante poenitentiam: quia dolere [fol. 17r] de peccatis est de iure naturali, quod non impeditur à iure diuino. Baptismus autem in peccato mortali susceptus valere incipit fictione recedente, vt determinat Augustinus cap. tunc valere, de consecratione. d. 4. maxime si habuerit attritionem. Sed quæritur, quare hoc sacramentum habeat istud privilegium, quòd recedente fictione valeat, cùm eucharistia non habeat illud, imo nec poenitentia? attritio enim post poenitentiam nihil valet, quanuis cum poenitentia valeat, & tamen attritio post baptismum, illius in quam peccati attritio de quo erat fictio, sufficit ad hoc vt baptismus conferat gratiam ex opere operato. Respondet sanctus Thomas. 4. distin. 4. quæstione. 3. ar. 2. quòd ratio discriminis est, quia baptismus imprimit characterem, quia iam talis est verè baptizatus, & baptismus non potest iterari: & si sic non repara-[fol. 17v]retur effectus eius esset in vacuum susceptus. Effectus autem aliorum sacramentorum iterabilium potest recuperari.

Baptismus triplex.

¶ QVÆRITVR, an sint plura baptismata? Respondeo quod sic, nam triplex est baptismus, videlicet, flamminis, sanguinis, & aquæ, vt notat Glo. super illud Hebraeo. 6. baptismata doctrinæ. Et de baptismo flamminis fit mentio. 15 q. 1. ca. firmissimè, & ibi Glo. & de consecra. d. 4. ca. necessarium, & ibi Glo. & Grego. Nazianzenus, lib. de seculis Epiphani, & Bernardus epistol. 77. martyrium vocat baptismum. Et Casiodo. de Origine officiorum. ca. 24. ponit hæc tria baptismata. Et Orige. 4. Leuiti. & Augusti. 13. de Ciuita. Dei. Baptismus autem flamminis vocatur poenitentia peccatorum, et quaecunque conuersio in Deum sufficiens ad infusionem gratiæ, qui non vocatur sacramentum quia non confert gratiam ex opere opera-[fol. 18r]to. Nec martyrium vocatur sacramentum, quia iam essent plura quam septem sacramenta novæ legis. Nec sunt necessariæ in martyrio, res, et verba, materia, et forma. Sacramenta autem omnia constant ex illis

Pueri, an sint baptizandi.

¶ QVÆRITUR vtrum pueri sint baptizandi? & videtur quod non quia nemo debet baptizari nisi voluntariè, sed in pueris non est voluntarium, ergo. Respondeo nullo modo est dubitandum, quòd pueri si non baptizantur damnantur: si autem baptizantur, saluantur. Hoc expressè determinatur in capit. maiores, de baptismo, & Ioan. 3. dicitur nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, &c. Et Augusti. contra Iulianum. & de baptismo paruulorum, ca. 13. & 30. & de fide ad Petrum ca. 6. et in multis alijs locis determinat quòd pueri sine baptismo

damnantur, & cum illo iustificantur. Pueri enim habent originale peccatum, secundum illud [fol. 18]v] Roman. 5. omnes in Adam peccaverunt, sed in noua lege non est aliud remedium contra originale, nisi baptismus ergo.

Amentes & furiosi, an sint baptizandi

¶ QVÆritur, vtrum amentes, & furiosi sint baptizandi? Respondeo, quod si aliquis sit perpetuo amens, quia sic natus est, & nunquam habuit vsum rationis, talis est baptizandus, quia idem est iudicium ac de puero. Secundò dico quod si amens habuit aliquando vsum rationis, & tunc cum erat sui compos voluit baptizari, licet postea inciderit in amentiam est baptizandus sine dubio. Verum est quòd si quando habuit vsum rationis, & voluit baptizari, constet eum esse in aliquo peccato mortali à quo nolebat abstinere, male faceret qui eum baptizaret. Si autem talis de facto baptizetur, vtrum consequatur gratiam? Doctores concorditer dicunt, quòd nihil sibi proficeret baptismus. Nec ego oppositum aude-[fol. 19]r]rem determinatè dicere, probabile tamen existimo, cum baptismus sit in remedium peccatorum, quòd habet efficaciam erga attritum qui est in mortali. Et potest etiam baptizari cum sit in originali talis furiosus, quòd si baptizetur in casu dicto saluabitur, ne ponamus aliquem in via extra statum salutis. Hoc credo multum probabile.

Tertiò dico quod si talis cum habuit vsum rationis noluit baptizari postea lapsus in amentiam non potest baptizari, quia voluntas præterita reputatur præsens, & si baptizetur nihil ei valet baptismus vt videtur. Quartò dico quod si sit talitèr amens de quo creditur quod redibit in pristinam sanitatem, etiam si ante amentiam voluerit baptizari, non est baptizandus sed propter reuerentiam sacramenti expectanda est eius conualescentia: dum modo non sit periculum de morte eius.

An pueri infidelium sint baptizandi inuitis parentibus.

[fol. 19]v] ¶ QVÆritur an pueri infidelium sint inuitis parentibus baptizandi? Est quaestio grauis, & tractatur à sanct. Tho. ma. 3. p. q. 68. ar. 10. 4. dist. 4. Capre. & multi Thomistæ tenent partem negatiuam scilicet quòd nullo modo licet baptizare filios infidelium quorumcunque, siue illi sint pagani, siue Iudæi, siue liberi, siue serui: inuitis parentibus Scot. 4. d. 4. q. 9. tenet contrarium scilicet, quòd sunt baptizandi. Durandus. autem li. & quæstio. 6. & Caieta. 2. 2. q. 10 ar. 12. tenent viam mediam. Dicit enim hæc opinio esse distinguendum de infidelibus, quidam enim sunt sui iuris, & non serui christianorum, & talium filij non sunt baptizandi inuitis parentibus. Alij infideles sunt serui christianorum, quales sunt qui iure belli sunt serui, & etiam Iudæi secundum istos, & filij eorum, quia occiderunt regem nostrum, & horum filij possunt, & debent inui-[fol. 20]r]tis parentibus baptizari. Hanc opinionem putat Caiet. esse sanct. Tho. Pro huius quaestionis solutione, notandum quòd per parentes in proposito non intelligimus solos genitores sed etiam eos in quorum custodia, et cura sunt filij. Vndè si puer infidelis iusto titulo, vel etiam iniusto (vt benè dicit Capre.) venerit ad terras christianorum, cum iam non possit esse sub cura genitorum sed sub cura dominorum christianorum esset baptizandus. Nam si tales non liceret baptizare, cum proprij parentes non possint eorum curam gerere essent pueri extra statum salutis. S. Tho. igitur determinatè, et absolutè respondet quod tales non sunt baptizandi inuitis parentibus, et ita tenendum est. Et ecclesia tales pueros in terris paganorum sub cura parentum de gentes nunquam consuevit baptizare: quamuis eorum parentes malè

utantur dominio quod in ipsos habent. [fol. [20]v] Nos tamen non sumus eorum iudices, dicente Paulo, de his qui foris sunt nihil ad nos. Sicut ego non possum cogere christianum ad audiendam missam die dominica, licet habeat præceptum audiendi eam: quia ego non sum executor huius legis. Et ca. Iudæi. 28. q. 1. & ca. ex literis, de conuersione infidelium habetur, quòd si alter infidelium fiat christianus, baptizentur eius filij pueri, ergo si nullus parentum conuertatur non debent baptizari.

De Ministro.

Mali ministri an conferant vera sacramenta.

QVÆRITUR, vtrum mali ministri conferant verum baptismum, & alia sacramenta? Respondetur secundum omnes doctores quòd sic, & est determinatio ecclesiæ in cap. Roma. de consecra. d. 4. vbi dicitur. Romanus Pontifex non attendit hominem, qui baptizat, sed spiritum [fol. 21r] Dei subministrare gratiam baptismi licet paganus sit qui baptizat. & 1. q. 1. ca. si iustus fuerit: non est de hoc dubium apud fideles, & oppositum dicere est error Vuiclephista. Sed de hæreticis ministris fuit olim altercatum inter doctores, an conferrent vera sacramenta? Vndè Cyprianus cum episcopis provinciae Affricæ, & aliarum duarum Carthaginem conuenerunt, vbi Cyprianus determinauit, quòd ab hæreticis baptizati essent rebaptizandi, & perseueravit in ea opinione, vt patet, ca. si quis inquit. 1. q. 1. & capit. quo modo exaudiet, de conse. d. 4. Augu. autem lib. vno de baptismo, dicit quod si quid erroris ibi Cyprianus tenuit falce passionis est remotum. Et de baptismo contra donatistas, lib. 6. & 5. c. 23. & in multis alijs locis, dicit quod concilium vniuersale totius ecclesiæ post illud Carthaginense celebratum determi- [fol. [21]v] nauit quòd hæretici conferebant vera sacramenta, & ita ecclesia tenet. & in ca. ad abolendam de hæreticis dicitur, quòd qui aliter de sacramentis ecclesiæ sentit, & docet quàm ecclesia Romana hæreticus est. Et si Ambro. li. de initiandis rudibus, & habetur. 1. q. 1. ca. non sanat, dicat quod baptismus perfidi non mundat sed polluit, loquitur de baptismo Arrianorum, qui ponebant aliam formam scilicet in nomine filij serui.

Ministrans sacramenta in peccato mortali an peccet mortaliter.

¶ QVÆRITVR, vtrum minister existens in peccato mortali peccet mortalitèr ministrans sacramentum? Respondet sanct. Tho. 3. p. q. 64. ar. 6. quòd sic, quia est notabilis irreuerentia diuinorum contra præceptum iuris naturalis. Admonet tamen Caieta. hoc esse sane intelligendum. Nam ad hoc quòd talis actio sit mortalis requiruntur tria. 1. quòd sit minister, ita quod faciat actum religionis. Ex quo patet contra Adrianum, quod qui eleuaret hostiam iacentem in luto, non peccaret esto esset in mortali, quia illa actio non est ministri in quantum minister est. 2. requiritur ad hoc sit mortalis, quòd actio illa sit sacramentalis. i. quòd procedat à sacramento. Vndè diaconus in mortali legens euangelium peccat mortalitèr, quia illa actio procedit à sacramento ordinis, & terminatur ad eucharistiam. 3. irreuerentia ista est mortalis ex genere. Et cum secretè, et sine solennitate in necessitate baptizat in mortali, peccat venialitèr tantum, quia facit id in persona alterius, & non vt sacerdos.

Sacramenta a malis ministris recipere, an sit licitum.

¶ QVÆRITVR, an liceat recipere sacramenta à malis ministris scilicet à concubinarijs, &c? Sanct. Tho. mas. 3. par. quæstione. 64. articulo. 6. in solutionibus argumentorum, &. 4. distinctio. 5. q. 2. tractat hanc materiam. [fol. 22]v] Respondeo quod duplex potest esse minister malus, vnus qui toleratur ab ecclesia quoniam scilicet non est excommunicatus, nec præcissus, & à tali licitum est recipere sacramenta, non tamen (vt benè notat Caietanus) licet eum inducere ad conferendum sacramentum, nisi in duobus casibus. Primò quando ipse tenetur conferre sacramentum illud, putà quia est curatus, & dominica dies possum eum inducere ad celebrandum, licet sit in mortali: quia ego vtor iure meo, & exigo quod ipse potest benè facere, & si malè agit ipse viderit. Secundó in articulo necessitatis, quando in periculo mortis egeo baptismo, possum inducere tunc ministrum quantumuis pessimum ad conferendum mihi sacramentum. Alter potest esse minister malus, qui sit excommunicatus, & præcissus ab ecclesia, & à tali non licet recipere baptis-[fol. 23r]mum ac proinde nec aliud quodvis sacramentum. Has duas propositiones ponit sanctus Thom. Caieta. Duran. Palu. Adria. & Scot. qui addit quod si sim in extrema necessitate, et egeo baptismo, & sunt duo qui possunt me baptizare, scilicet laicus bonus, et sacerdos iniquus, potius debeo inducere sacerdotem ad me baptizandum, quàm secularem, et bene dicit, nam laicus non est minister sacramenti baptismi, nisi in defectu sacerdotis. Tempore verò necessitatis licitum est etiam suscipere sacramentum baptismi ab excommunicato, et præciso, vt benè dicit sanctus Tho. et Scotus. nam talis minister solo iure positiuo impeditur ab administratione sacramentorum, sed in casu necessitatis est præceptum de iure diuino vt iste baptizetur, et quod ille eum baptizet, ergo. Et ita determinatur in cap. si quem fortè. et cap. sub [fol. 23]v] diaconus. 24. q. 1. Et Augus. allegatur ab Adriano in libro de vno baptismo de quodam qui in extremis ab hæretico est baptizatus. Super quo Augustinus ait, non solum quod fecit non improbamus, sed etiam securissimè, & verissimè laudamus, possunt ergo, & tenentur in articulo necessitatis ab hæreticis excommunicatis, præcissisque suscipere sacramentum baptismi. vt dictum est.

Ab excommunicatis, an liceat sacramenta recipere.

¶ HOC autem quod diximus non esse licitum recipere sacramenta ab excommunicatis intelligitur de solis illis qui nominatim sunt excommunicati, vel ob notoriam percussionem clerici. Sic enim determinatum est in concilio Constantiensi, & in concilio Basiliensi. Cum alijs verò excommunicatis idem iudicium est, sicut de ministris peccatoribus, non enim tenemur eos vitare, etiam in participatione sacramentorum, nisi sicuti malos ministros non [fol. 24r] inducendo eos sine necessitate ad sacramenta conferenda.

An puer in vtero matris sit baptizandus

¶ QVÆRITVR, an ad baptizandum puerum expectanda sit eius natiuitas ex vtero? Respondeo secundum omnes doctores quod sic: & habetur de consecra. d. 4. cap. qui in maternis. Verum est quod si manu obstetricis posset realitèr mitti aqua, & verba dicantur, quod esset verus baptismus. Si autem periclitetur puer nascens, & appareat caput, baptizetur, & erit verus baptismus: vt ait. S. Tho. 3. p. q. 68. art. 11. 4. vbi ait, quod si esset omnino natus sufficeret mittere aquam in caput, ergo &c. Si autem alia pars appareat scilicet pes, vel manus, dicit S. Tho. Duran. Palu. & est communis opinio, quod licet non sit certum an esset verus

baptismus, baptizandus tamen est, & postea si nascatur debet sub conditione iterum baptizari. Palu. contendit probare quod certis simè erit baptizatus, licet non intingatur [fol. 24]v aqua nisi pes, vel manus. Sed tamen non est ita certum, vt ipse putat. Panormi. et Innocentius in cap. debitum de baptismo, videntur sentire quòd quaelibet pars sufficiat ad baptismum et verè est in hoc magna apparentia.

Ab excommunicatis, an liceat sacramentis recipere.

¶ QVÆRITUR, quid faciendum est de pregnante damnata ad mortem? Respondeo, quod est expectandus partus. Patet in lege negat. ff. de statu hominum, et in lege pregnantis. ff. de poenis, et aliud facere esset grande sacrilegium. Sed quid si illa egrotet ad mortem, an sit aperienda vt foetus baptizetur? Repondeo quod temporibus nostris quidam medicus consuluit, vt fieret cissio, sed pessimè procul dubio, nam nullo modo licet, non enim sunt facienda mala vt veniant bona, et non potest omnino esse certa mors matris, et dato quod esset certa, aperire eam viuentem esset occidere eam, quod est immane sacri-[fol. 25r]legium. Postea verò cùm mater moriatur aperienda est, & puer si viuus reperiatur baptizandus, vt in lege posthumus. ff. de in offi. testament. Solinus dicit de Iulio Cæsare, quòd sic fuerit ab vtero matris extractus, & idem dicit Palu. Sed hoc non est verum de Iulio Cæsare, sed de alijs Cæsaribus.

Pueri an sint statim baptizandi.

¶ QVÆRITVR, quo tempore sint pueri baptizandi? Respondeo secundum sanctum Tho. quòd statim. Quia ratione baptismi Deus, & angeli habent maiorem curam illorum: non dico statim. i. eadem die. Est enim magna abusio in nostris temporibus, quòd semper antequàm puer ducatur ad ecclesiam est baptizatus: si timeretur eius mors, & esset periculum, benè quidem: sin autem melius est vt in ecclesia baptizetur. Si autem adulti sint baptizandi non debent diu differre baptismum propter pericula interim immi-[fol. 25]v[nentia: debent tamen prius instrui in fide. Tempore etiam interdicti licitum est baptizare, vt patet in cap. quoniam de sententia excommunicationis lib. 6.

An in baptismo requiratur intentio baptizantis.

¶ QVÆRITUR, vtrum ad baptismum requiratur intentio baptizantis? Respondeo secundum sanct. Tho. 3. p. q. 64. arti. 8. et secundum omnes doctores quòd sic, nam quando ad vnum concurrunt multa, oportet quod sit aliquid per quod ex illis multis fiat vnum, in baptismo autem concurrunt multa, scilicet materia et forma baptizans, et baptizatus, &c. ergo oportet cùm sacramentum sit vnum, quod per aliquid fiat vnum, sed non videtur quomodo aliter fiat unum, nisi per hoc quòd applicantur isti per intentionem, ergo intentio requiritur. Item oportet quòd baptismus sit actio humana, nam si insanus baptizaret non esset baptismus, sed non potest esse actio humana sine intentione, ergo re-[fol. 26r]quiritur intentio faciendi quod ecclesia intendit. Requiritur intentio baptizandi, nec quando baptizat requiritur actualis intentio, sufficit enim virtualis. i. quòd prius voluerit baptizare: licet tunc quando baptizat cogitet de impertinentibus. Furiosus verò baptizare non potest, quia non habet intentionem quæ requiritur, vt dictum est. Si autem sacerdos putet se baptizare Petrum, & baptizat

Martinum, quia iam intendit baptizare, verè baptizat: licet erret in persona. Imo quamuis erret in sexu putans se baptizare Franciscum, & baptizat Ioannem contra Ostiens.

Baptismus an possit iterari?

¶ QVÆRITUR, an baptismus possit iterari? Respondeo secundum omnes doctores quòd non. Sanct. Tho. 3. parte. quæstione. 66. articulo. 9. tractat de hoc. Et patet, quia Ephesios sexto dicitur vna fides, vnum baptisma. Et Hebreos sexto impossibile [fol. 26]v est enim eos qui semel sunt illuminati &c. & prolapsi sunt rursus reuocari ad poenitentiam. Quidam hæretici hunc locum intelligebant de poenitentia. Contra quos August. li. de vera & falsa poenitentia ca. 3. ostendit prædictum locum necessario esse intelligendum de baptismo. Similiter Damas. 1. 4. c. 1 Nam si de poenitentia intelligeretur esset contra illud euangelij Matthæi. 18. non dico septies, sed septuagies septies. Et est determinatio ecclesiæ, de consecra. d. 4. cap. rebaptizare, & sunt verba Augustini ad Maximianum, rebaptizare hæreticum hominem omnino peccatum est, rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est. Habetur etiam. 1. q. 1. c. quodquidam. Est autem secundum. S. Tho. multiplex huius ratio, baptismus enim est quædam natiuitas, & regeneratio: sed homo in vita corporali non potest semel iam [fol. 27r] natus, denuo nasci, ergo nec in vita spirituali. Item in baptismo commorimur Christo, vt dicitur Roma. 6. sed Christus tantum semel mortuus est, ergo. Item baptismus imprimit characterem indelebilem, ergo. Item quia datus est in remedium contra originale peccatum, sed hoc peccatum semel dimissum non potest redire, ergo nec baptismus potest iterari: quòd si reiteretur nihil omnino valet secundus baptismus.

Qui autem. 2. baptizat manet irregularis, vt patet in cap. ex literarum, de apostata. Et est notandum quòd baptismus non debet iterari, nec absolute, nec sub conditione, si constat quòd antea sit baptizatus: etenim qui baptizaret sub conditione eum qui iam est baptizatus irregularitatem incurrit, vt patet ex verbis Augusti. quæ Magist. sentent. adducit. 4. d. 6. dubitans, an qui ludice baptizaret, conferret verum baptismum? [fol. 27]v Ait Augustinus implorandum esse diuinum auxilium gemitibus, & orationibus. Si tantum anxietate Augustinus quomodo licet rebaptizare etiam sub conditione? Est pessima abusus in partibus nostris rebaptizare sub conditione, sed debet parochus diligentè quærere, an puer sit baptizatus: & si compererit quòd sic, nullo modo debet eum rebaptizare, si constet oppositum debet eum baptizare. Si autem sit verè dubium, determinat ecclesia. ca. 2. de baptismo, quod baptizetur sub conditione. Me præsentè adductus est quidam puer ad baptismum & quibusdam dicentibus eum iam esse baptizatum, alijs verò hoc ipsum negantibus, admonui clericum, vt quæreret prius veritatem, qui dixit mihi. O pater non curetis, expectetis modicum, & videbitis, quid ego facio. Hæc dicens arripuit puerum, & ait, Alphonse, si tu es baptizatus ego non te rebaptizo, si non es baptizatus, ego te rebaptizo in nomine patris, & filij. Hæc est magna abusus, nec toleranda.

Baptizatus secreto debet publice benedici.

¶ QVÆRITVR, an baptizato puero secretè, debeant repeti solennes illæ ceremoniæ, & benedictiones ecclesiæ? Respondeo quòd sic, vt ait Palude, & est communis sententia. Sed quid si credens curatus iam puerum esse baptizatum, dixit solenniter omnia illa quæ concomitantur baptismum sine immersione tamen, an postea sciens illum non fuisse baptizatum, debeat baptizare sine solennitatibus prædictis? Respondeo quòd non, sed debet

de nouo solenniter baptizare, quia solennitates non sunt de essentia baptismi De ritu baptismi, an sit conueniens? consule, sanctum Thom. 3. parte. quæ stio. 66. arti. 10. & de cathecismo, exorcismoque. 3. part. quæst. 71.

An ab renuntiatio baptizati sit votum.

[fol. [28]v] ¶ QVÆRITVR, an in cathecismo puerorum, quandò respondent pro eis, ab renuntio, sit ibi noua obligatio pueri, an si maneat puer obligatus, sicut si fecisset votum? Respondeo quod Durandus videtur dicere quòd sic. Palud. tamen bene dicit, quòd ibi nulla est obligatio, etiam si qui baptizatur sit adultus. Non enim intendit ecclesia obligare eos de nouo, sed vt acceptent ea ad quæ tenentur christiani. Notandum etiam quòd in cathecismo contrahitur quædam cognatio spiritualis inter susceptorem, & susceptum, inter patrinum verò filiosque eius, & baptizatum contrahitur affinitas spiritualis. Si autem non baptizetur, sed fiant solennitates tantum, contrahitur etiam affinitas, sed imperfecta: nam prima dirimit matrimonium, non tamen. 2. vt habetur de cognatione spirituali capit. 5.

Materia & forma baptismi debent simul concurrere

[fol. 29r] ¶ An in sacramento baptismi, oporteat simul concurrere materiam & formam baptismi? Respondeo secundum omnes quòd sic. Patet ex Augustino, & habetur cap. detrahe. p. q. 1. accedit verbum ad elementum, et sit sacramentum. Ista autem simultas secundum Scotum intelligitur modo humano: quia evangelistae loquuntur hominibus, ac proindè satis est, quòd materia & forma sint simul, eo modo quo aliqua dicuntur esse simul apud homines. Non credo tamen quòd requiratur quòd antequàm immersio aquæ finiatur, incipiantur verba, sed sufficit quòd post quàm dixit, ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, mittatur aqua. Nec de hoc dubito, iam enim iste est baptizatus in nomine patris, et filij. &c. sicut in euangelio præceptum est. Et hæc de baptismo.

[fol. [29]v] ¶ SEQVITVR DE SACramento confirmationis.

¶ De sacramento confirmationis tractat Magister
sentent. 4. d. 7. & S. Tho. 3. p. q. 72. &c.

Confirmatio est a Christo instituta.

QVÆRITVR, ante omnia an confirmatio sit à Christo instituta? Ad hoc dicunt quidam quòd confirmatio non fuit instituta à Christo, nec ab apostolis, sed ab ecclesia. Hoc tenet Alexander de Ales. 4. p. q. 23. membro. 1. &c. S. Bonaventura. 4. d. 7. & Alexander ait quòd confirmatio fuit instituta in concilio Meldensi. Oppositum tenet omnis schola theologorum. Opinio tamen Alexandri non est hæretica, quia non negat confirmationem esse sacramentum, sed dicit quòd Christus habens potestatem condendi sacramenta, communicauit illam ecclesiæ. Sed nos dicimus [fol. 30r] confirmationem institutam esse à Christo, nam apostoli confirmabant, vt patet actorum. 8. &c. 19. & confirmati recipiebant spiritum sanctum, etiam visibilitèr, & non legimus quòd ipsi apostoli hoc instituerunt, ergo. Et quòd fuerit ante concilium Meldense patet de consecratione. d. 5. vbi Melchiades Vrbani & Fabiani, antiquissimi pontifices loquuntur de confirmatione, sicut de re in

ecclesia consueta. Et sanct. Cle. qui Petro sucessit in episto. 3. ad vniuersos, & Cyprianus in concilio Carthaginens. & Hierony. aduersus Luciferian. Cum autem sacramenta sint instrumenta nostræ redemptionis, quam Christus operatus est vsque ad resurrectionem, oportet dicere omnia sacramenta instituta fuisse ante resurrectionem Christi. Instituit ergo Christus hoc sacramentum Ioan. 16. quando promissit apostolis spiritum sanctum quo confirmarentur [fol. 30]v] virtute ex alto, illa enim missio spiritus sancti in penthecoste, vel fuit sacramentum confirmationis, vel habuit locum eius.

Materia confirmationis est chrisma.

¶ QVÆritur, quæ sit materia huius sacramenti? necessario enim est danda in eo aliqua materia, vt patet ex ritu eccles. & auctoritatibus sanctorum, & quia omnia alia sacramenta constant ex materia & forma, ego etiam hoc. Et oppositum dicere esset temerarium, nam in forma huius sacramenti signatur materia, dicitur enim consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis. Respondeo quòd materia huius sacramenti est chrisma. Hoc vocabulum est græcum, & accepit ecclesia illud ex Diony. 2. ca. 4. de ecclesiastica hierarchia & significat vnguentum compositum ex oleo & balsamo, vt patet in ca. vno de sacra vnctione. Balsamum autem necessarium est in materia confirmationis necessitate præcepti, vt pa-[fol. 31r]tet ex cap. vno, & ca. nouissimè de consecra. d. 5. & ca. 1. de sacramentis non iterandis, & ex ritu ecclesiæ. Non est autem necessarium necessitate sacramenti: nam balsamum est in sola Sytia terra paganorum, & difficultè potest inueniri, & non videtur quod materiam tam arduam voluerit Deus esse materiam sacramenti, non est ergo necessarium de essentia sacramenti, sicut nec aqua in consecratione sanguinis. Balsamum non est de necessitate sacramenti confirmationis. Hoc tenet Caieta. 3. p. q. 72. arti. 2. hoc etiam probatur ex cap. 1. pastoralis de sacramentis non iterandis, vbi habetur quòd quidam per errorem fuit confirmatus oleo benedicto sine balsamo, & quæsitum est, an esset iterandum sacramentum? & responsum est, nihil esse iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerat omissum. Si illud fuit sacramentum ergo chrisma non est de necessitate sacramenti, si autem [fol. 31]v] non debuit iterari, ergo certè fuit sacramentum, licet postea propter præceptum chrismate vngeretur. Credo ergo probabilissimè quod chrisma non est de essentia sacramenti confirmationis: aliàs enim raro esset sacramentum, nam etiam puto negociatores decipere nos vendentes non balsamum pro balsamo.

Chrisma in confirmatione debet esse consecratum.

¶ QVÆRITVR, an sit necessarium quòd chrisma sit consecratum? Respondetur quod sic. Ita tenet Scotus, Duran. Palu. Marsi. Siluest. Florenti. & omnes, & videtur idem sentire sanctus Tho. 3. p. q. 72. arti. 3. vnde si chrismate non consecrato per errorem quis confirmaretur, non esset confirmatus nam Christus hoc instituit, quod patet ex ritu ecclesiæ, & auctoritate antiquorum doctorum. Cypria. in opusculo de vnctione chrismatis, & Dionysius, ca. 4. de ecclesiasti. hierarch. Ratio huius assignatur à S. Tho. Ricard. [fol. 32r] Alex. & Bonaven. Quia cum sacramentum sanctificet actione, oportet vt in se sit sanctum & propterea congruum fuit, vt ipsa materia habeat in se sanctificationem. Sed est differentia inter materias sacramentorum, nam aliquas sanctificauit Christus immediate, vt sunt materiæ illorum sacramentorum quibus Christus est vsus scilicet baptismi, & eucharistiæ. Aliorum verò sacramentorum quibus Christus non est vsus materias non sanctificauit, vt materiam

confirmationis &c. Et ideò necesse est, quod tales materiæ consecrentur. Et licet Christus receperit vnctionem á Magdalena, & in sepulchro, illud fuit modo humano, non sacramentali vel spirituali, vel ad aliquem effectum spirituale, sicut sanctificauit aquas in baptismo, non tamen quando bibebat, nec panem quando comedebat.

Chrisma debet ab episcopo consecrari.

¶ Sed vtrum debeat ab episcopo chrisma consecrari? Videtur quod sic, vt patet [fol. 32]v in prædicto ca. vno de sacra vnctione & consecratur in die coenae, & quolibet anno renouatur. Vtrum autem papa possit communicare consecrationem simplici sacerdoti? credo probabiliter, quod sic, et tunc non esset de essentia sacramenti quod confirmatio fieret cum chrismate ab episcopo consecrato, vt notum est.

Forma sacramenti confirmationis

¶ QVÆRITUR, quæ sit forma sacramenti confirmationis? Respondeo quod hæc, consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis. Hoc tenent omnes doctores nullo excepto. Et ita habet ritus ecclesiæ, & auctoritates sanctorum. Et si apostoli non utebantur hac forma, vt patet Actorum. 8. hoc ideò fuit secundum. S. Tho. & omnes, quia oleum ponitur in confirmatione pro signo visibili, sed tunc miraculose fiebant signa visibilia, & ideò non vnebant confirmatos. Item propter irrisiones infidelium vitandas, esset enim rediculum [fol. 33r] apud infideles, si vngerentur confirmati, & ideò solùm confirmabant per manuum impositionem. Cessantibus autem illis signis visibilibus miraculose factis, vsi sunt materia & forma prædictis.

In confirmatione imprimitur character.

¶ IMPRIMIT autem confirmatio characterem, vt patet ex concilio Florentino, & ideò non est iterabilis. Qui autem bis confirmaret eundem, peccaret quidem, sed tamen non esset irregularis: quicquid dicant canonistæ. Quia nullus textus in iure ponit hanc poenam. Et patet ex cap. dicto de conse. d. 5. vbi fit mentio de iteratione confirmationis, & non ponitur poena irregularitatis, licet prohibeatur iteratio. Sed quare posita est poena irregularitatis iterantibus baptismum, & non iterantibus confirmationem? Respondeo quia antiquitus fuit contentio, & hæresis de iteratione baptismi, non autem [fol. 33]v de confirmationis repetitione. Et ideò hoc secundum noluit ecclesia, ita strictè prohibere, & punire sicut primum.

Confirmari nemo potest ante baptismum.

¶ QVÆRITVR, vtrum quis possit confirmari antequam sit baptizatus? Respondeo quod non, & si fiat nihil factum est: vt habetur in ca. de presbytero non baptizato, vbi præcipitur quòd de nouo baptizetur, & iterum ordinetur. Et eadem est ratio de confirmato, & non baptizato. Et ca. veniens de presbytero non baptizato, dicitur quod baptismus est fundamentum omnium sacramentorum. Si autem quis ordinaretur ante confirmationem, malè faceret, sed tamen factum teneret.

In confirmatione confertur gratia.

¶ QVÆRITVR, an confirmatio conferat gratiam? Respondeo quòd sic. Quia est sacramentum. Imo confert maiorem gratiam quam baptismus. Quia iam in confirmatione fit miles, & roboratur ad defendendam fidem quam in baptismo recepit. Et ita [fol. 34r] dicit Palude & omnes. Et de consecratio. distinctione. 5. cap. de his, dicitur quòd confirmatio est dignius sacramentum quam baptismus, & maiori veneratione dignum.

An omnes teneantur confirmari.

¶ QVÆRITVR, an omnes debeant confirmari? Respondeo secundum doctores omnes quod sic. Et patet de conse. d. 5. c. omnes fideles & ca. vt ieiuni, vbi dicitur, nunquam erit christianus nisi confirmatione episcopali fuerit chrismatus. Sed vtrum sit de necessitate salutis hoc sacramentum? Respondeo quod stando in iure diuino non est præceptum, nec inuenitur in euangelio locus obligatorius, sicut inuenitur de baptismo, poenitentia, & eucharistia. Verum est quod contemptus eius est peccatum mortale, contemneret verò qui nolet illud recipere quia non vult obedire, & putat nullius meriti esse. Hoc esset mortale secundum omnes. Et S. Tho. 3. p. q. 72. a. 8. dimittere autem illud ex negligentia non [fol. 34v] esset mortale contra ius diuinum, qualiscunque negligentia sit, etiam crassa. Stando autem in iure humano, Adria. & S. Tho. tenent quod non est præceptum, & ego ita credo, licet oppositum teneant pene omnes. Scotus, Palu. Maio. &c.

Qua ætate confirmatio est suscipienda.

¶ QVÆRITVR, qua ætate dandum est hoc sacramentum? Respondeo quod Marsi lius, & quidam alij dicunt, quòd expectanda est ætas. 12. annorum, sed credo ex S. Tho. non esse necessarium expectare vsum rationis. Idem ait Gabriel, & Antoninus, & Siluest. Verum est quòd beatus Antoninus dicit bonum esse expectare septenium pueri propter periculum reconfirmationis, vt scilicet confirmatus meminerit se esse confirmatum

An solus episcopus possit confirmare

¶ QVÆRITVR, an solus episcopus possit hoc sacramentum conferre? Quærit hoc, sanct. Tho. 3. p. q. 72. ar. 11. Respondeo quòd licet de hoc sint variæ opiniones, dicendum tamen est cum sanct. [fol. 35r] Tho. Alexan. & Palu. 4. di. 7. q. 4. & Marsi. 4. q. 5. quòd propria auctoritate non potest simplex sacerdos confirmare, & si tentet, nihil faciet. Nihilominus ex commissione papae quilibet sacerdos posset confirmare. Hoc patet auctoritate ecclesiæ ex facto Gregorij, vt habetur. 95. d. cap. peruenit, ait Gregorius, ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quòd presbyteros prohibuimus confirmare. Et post dicit ad Ianuarium, & si de hac re aliqui contristantur, vbi episcopi desint concedimus quòd presbyteri signent in fronte baptizatum. Et in concilio Florenti. sub Euge. 4. in extravagan. de vnione Armenio. instruendo Armenos, numerantur septem sacramenta, & secundum est confirmatio, cuius ordinarius minister est episcopus. Nihilominus ex dispensatione sedis apostolicæ, & rationabili causa simplex sacerdos potest hoc sa-[fol. 35v]cramentum ministrare.

De ritu confirmationis, & susceptore confirmati, patrino

¶ CIRCA ritum huius sacramenti notandum, quod susceptores confirmandi, seu patrini debent esse confirmati: vt patet de consec. di. 4. c. in baptisate. Et si patrinus non confirmatus teneat, non oritur inde cognatio spiritualis: quæ aliâs oriretur: quia non est verus susceptor. Quilibet autem confirmatus potest esse patrinus, nisi vir vxoris, & vxor viri. Si vir tamen teneat vxorem indè oritur affinitas, & si scientè fecerit, non potest petere debitum: tenetur tamen reddere. Et contrahitur in hoc sacramento tanta affinitas, quanta in baptismo. Et non possunt esse susceptores plures sed vnus, & debet esse alius quam in baptismo. Quòd autem fiat signatio in fronte non videtur esse de essentia huius sacramenti. Quia in euangelio non legimus nisi quòd imponebant manus super illos. [fol. 36r] Quòd autem fiat per modum crucis, patet esse necessarium, quia in forma dicitur, consigno te signo crucis. Oleum etiam necessarium est, & ritus ecclesiæ tenet quòd confirmatus non lauet oleum per. 7. dies: sed hoc non est de essentia. Et hæc de sacramento confirmationis.

¶ SEQUITVR SACRAMentum eucharistiæ.

De sacramento eucharistiæ tract. Magist. sent.
in. 4. d. 8. & S. Tho. 3. q. 73. & ante omnia.

Eucharistia est sacramentum.

QVÆritur, an eucharistia sit sacramentum? Respondetur ab omnibus christianis, quod sic, & maximum omnium sacramentorum. Ita determinatur in multis concilijs. Et ecclesia cantat, tantum ergo sacramentum. &c. Sed quid est illud quod vocamus sacramentum, an sit actio ipsa putâ consecratio, vel sumptio eucharistiæ, vel [fol. 36v] aliquid aliud? Respondeo ex sanct. Tho. 3. p. q. 73. ar. 1. ad. 3. & 78. art. 1. ad. 2. quod nec consecratio, nec sumptio eucharistiæ, est sacramentum nec pars sacramenti, sed sacramentum eucharistiæ perfectum est id quod remanet post consecrationem. Sicut enim collatio baptismi non est sacramentum baptismi, ita nec consecratio eucharistiæ est sacramentum, nec ipsa sumptio, sed species ipsæ, & corpus Christi sunt sacramentum: vt patet in cap. multi. 1. q. 1. vbi dicitur. Sunt autem sacramenta, baptisma, chrisma, corpus Christi & sanguis: ecce apertè dictum. Et licet sub diuersis speciebus contineatur corpus Christi, est tamen vnicum sacramentum, non vnitate naturali cum species sacramentales differant specie: sed vnitate finis. Quia omnia quæ in eo sunt ordinantur ad vnum finem scilicet vel ad continendum Christum, vel ad faciendam vnitatem corporis mystici.

Eucharistia an sit de necessitate salutis.

¶ QVÆritur, vtrum sacramentum eucharistiæ sit de necessitate salutis? Respondeo quod est praeceptum de eucharistia, vt patet Ioan. 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis. Secundo dico quòd hoc sacramentum non est ita de necessitate salutis, sicut baptismus. Nam nemo potest saluari sine baptismo realitè, vel in voto suscepto: & tamen sine eucharistia possunt saluari multi, vt de facto saluantur pueri baptizati, ac proindè non est ita de necessitate salutis, sicut baptismus. Eucharistia autem interpretatur bona gratia, vt pate. 1. quæst. 1. capit. multi. Ab alijs interpretatur, gratiarum actio, synaxis, communio, & sacrificium.

Figura eucharistiæ.

¶ Huius autem sacramenti potissima figura, secundum sanct. Thom. fuit agnus paschalis. Lutherus tamen irridet figuras huius sacramenti, & offi- [fol. 37v] cium. S. Tho. de corpore Christi, dicit compositum à summo Christi hoste, eo quòd adducit ibi figuras, et miratur quare ibi non adduxerit figuram asinæ Balaam: sed dimittamus perniciosissimum hominem. Circa hoc multa bona dicit Gabriel in canone lec. 55. vbi petens quare in canone fit mentio de sacrificio Abrahæ, Abel, & Melchise. & non de agno. Respondeo hoc ideò esse factum, quia in illis tribus sacrificijs allegatur sanctitas sacrificantium, quæ semper placuit Deo: esus autem agni paschalis non semper fuit acceptus Deo.

Materia eu charistiæ panis triticeus.

¶ QVÆritur, quæ sit materia huius sacramenti? Respondetur quod panis, & vinum. Ita determinatum est ab ecclesia. cap. firmiter de summa Trinitate, & fide catholica. Et in concilio Carthaginensi Et habetur de consecra. d. 2. ca. in sacramentis & ca. cùm omne, & ca. cum Marthe de celebratione missarum. Et pa- [fol. 38r] tet, nam Christus hac materia est vsus accepit (ait euangelista) panem &c. similiter & calicem, & non bibam ammodo de genimine vitis. Ex quo patet quòd in calice continebatur vinum. Panis verò debet esse triticeus, ita quòd in alia materia non potest confici: vt ait. sanct. Tho. 3. p. q. 74. ar. 3. Idem tenet Alexander de Ales. 4. p. q. 32. & Duran. 4. d. 11 q. 4. & Scotus. d. 11. q. 6. Vndè omnis panis qui in communi modo loquendi vocatur panis, & est ordinatus ad alimentum hominum, est sufficiens materia consecrationis. Ex quo sequitur, quod panis ordeaceus non est materia consecrationis, nec potest in eo confici hoc sacramentum: quia non est panis, nec ordeum est alimentum hominum, sed bestiarum. Panis autem siliginis (de centeno) quia vere est panis, & ad alimentum hominum ordinatus potest consecrari. Idem dicendum de farre, & spelta, si ex eis conficeretur verus panis. [fol. 38v] De farre dicit Palu. quòd sufficit. De spelta dicit Antoninus, quòd sufficit, sed quia hoc non est certum, credo esse temerarium consecrare in alio quam triticeo pane. De mayz apud indos, dubium est, an esset sufficiens materia & ideò non est consecrandum in eo. In pasta autem ex tritico (en la massa) non potest fieri consecratio, quia non est panis, sed ex ea fit panis, & habet alias proprietates quam panis, hic enim nutrit, illa verò interficit. In agmidone etiam sanct. Tho. tenet, quod non potest fieri consecratio: & ita ego credo, alij tamen dubitant. Et Palu. 4. d. 4. & d. 11. q. 2. ar. 4. dicit quod potest in eo fieri consecratio: sed hoc nullo modo est tenendum.

Panis azimus materia eucharistiæ.

¶ QVÆritur, an panis consecrationis debeat esse azimus. i. sine fermento? Respon. sanct. Tho. 3. p. q. 74. a. 4. quòd non est de essentia sacramenti, quod panis sit azimus, sed potest confici etiam [fol. 39r] in fermentato, quia est verus panis. Conveniens tamen est quòd quilibet consecret secundum ritum suæ ecclesiæ. In ecclesia autem circa hoc non est vnus ritus solus, nam Græci conficiunt in fermentato: vt dicit Grego. in regno. Sed consuetudo latinorum consecrandi in azimo conuenientior est quam consuetudo Græcorum. Nam Christus celebrauit in azimo, vt patet Matth. 26. prima autem die azimorum accenserunt discipuli ad IESVM dicentes, vbi vis paremus tibi comedere pascha? Et Luc. 22. venit autem dies azimorum in qua necesse erat occîdi pascha. Græci verò propter detestationem Nazareorum qui putabant legalia simul esse obseruanda cum euangelio: quia in lege

Iudaeorum commendabantur panes azimi, ipsi elegerunt non consecrare in azimo. Et etiam vt expressius significarent Christum ex carne, & diuinitate factum. Vn-[fol. 39]v]dè in hoc non sunt hæretici, nec peccant consecrantes in fermentato.

An requiratur certa quantitas.

¶ QVÆRITVR, vtrum requiratur certa, & determinata quantitas panis ad consecrandum, vel an posset sacerdos consecrare tamen panis quantum sibi placuerit? S. Tho. 3. p. q. 74. ar. 2. tenet quod nulla est quantitas panis, aut vini tam magna ad consecrandum quæ non possit esse materia huius sacramenti: sicut in rebus habentibus materiam, ex parte finis determinatur quantitas materiæ: vt in domo, & in fabricatione nauis, ex parte intentionis determinatur quantitas. Ita etiam tenet Sco. Du. Gab. & omnes, & idem dicendum est de paruitate.

An oporteat materiam eucharistiæ esse præsentem.

¶ QVÆRITur tamen, an oporteat materiam esse præsentem? Respondetur ab omnibus quod sic. Patet ex facto Christi qui consecrauit materiam præsentem, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, similiter & calicem. Item patet quia intentio [fol. 40r] ministri non potest distinctè dirigi nisi super rem præsentem, cum omnis nostra cognitio ortum habeat à sensu, sed ad consecrandum requiritur intentio ministri, ergo & præsentia materiæ. Item probatur efficacius ex ritu ecclesiæ quæ nunquam materiam absentem, nec vnquam vissum est quod aliquis sacerdos bonus aut malus tentaverit contrarium facere: oportet igitur materiam esse præsentem, & apud sacerdotem. Cùm enim sacramentum sit institutum propter homines, illa præsentia requiritur in materia sacramenti, quam communiter homines vocant præsentiam: & cùm res quæ est post parietem non dicitur apud nos praesens, nec etiam quæ est retro nos, videtur quòd non possit consecrari.

Vinum vitis est materia eucharistiæ.

¶ QVÆRITVR, vtrum vinum vitis sit materia huius sacramenti? Respondeo quòd sic. Quia in vino vitis consecrauit Christus, vt patet Matthæi. 26. [fol. 40]v] non bibam de hoc genimine vitis. Et habetur ca. didiscimus, & ca. cum omne de consecra. d. 2. & in alijs multis locis.

In aceto non possit consecrari.

¶ VTRVM, autem possit consecrari in aceto? Respondeo omnino quòd non. Et non dubium de hoc, quia non est vinum: sed corruptio vini. Licet Glo. in ca. sicut (el primero de consecratione. d. 2.) dicat contrarium: sed misit falcem in messem alienam, & turpiter errauit, nisi intelligatur de vino aliquantulum corrupto, (hoc est, que tiene vna punta de vinagre) in tali enim consecrari potest: quia est vinum verum. Sed vtrum Mustum in vbis non potest consecrari. posset consecrari in vino contento in racemis, in musto? Respondeo quòd non debet fieri: prohibitum enim est in c. cùm omne de consecra. d. 2. Secundò dico quòd nec posset fieri consecratio in tali vino, quia sicut pasta non est panis, sed ex ea fit panis, ita nec succus ille intra vuas contentus est vinum, sed [fol. 41r] ex eo fit vinum, & ideo non potest esse materia consecrationis.

Aqua miscenda cum vino in calice

¶ QVÆRITur vtrum aqua sit miscenda cum vino? Respondeo quòd sic. Et habetur ca. in sacramento de conse. di. 2. & ibidem ca. scriptura, & ca. cum Marthe de celebratione missarum, et in multis alijs ca. Est autem necessaria aqua necessitate praecepti, non tamen necessitate sacramenti, vt tenent omnes theologi.

In eucharistia non manet substantia panis & vini.

¶ DVBITAtur, an in eucharistia maneat substantia panis, & vini? Ad hoc. S. Tho. 3. p. q. 75. arti. 2. & omnes doctores dicunt quòd non, & hoc de fide tenendum est. Et fuit determinatum in concilio Constatino se. 8. vbi condemnatus fuit Vuicleph qui oppositum tenebat. Et in concilio Lateranensi in ca. firmiter de summa Trinitate, & fide catholi. Definit autem per consecrationem esse ibi panis, materia, & forma, manentibus accidenti-[fol. 41]v]bus, et incipit ibi esse corpus Christi loco panis. Non tamen dicitur panis annihilari licet nihil ipsius maneat, quia omnis motus accipit nomen à termino ad quem, sicut vocamus calefactionem quando ex aqua frigida fit calida, quia illa actio terminatur ad calorem. Cum igitur conuersio ista non habeat pro termino desitionem panis, sed praesentia corporis Christi sub his speciebus, ideò non est dicenda annihilatio panis, sed conuersio: licet desinat esse materia et forma panis secundum se et quodlibet sui. Disputatio videtur de nomine, sed hoc modo dicitur conuenientius.

In eucharistia manent accidentia panis & vini.

¶ VTRVM omnia accidentia panis & vini maneant in hoc sacramento? S. Tho. 3. p. q. 75. art. 5. respondet quod sic, ea enim accidentia quæ nos in eucharistia videmus, clarum est quòd erant panis, & hoc congruit, quia horribile esset comedere carnem Christi in pro-[fol. 42r]pria specie. Et quia diminueretur meritum fidei: vide rationes sanct. Tho. loco allegato. Manent etiam in hoc sacramento aliquæ proprietates panis & vini, nam homo sine miraculo nutritur eisdem.

Conversio panis & vini est instantanea

¶ VTRVM prædicta conuersio sit instantanea, vel successiua? Respondetur secundum omnes quod fit in instanti, nam successio in rebus naturalibus est vel ex defectu materiæ, vel formæ, vel agentis: sed hic propter nihil istorum est necessarium quod fiat successiuè, ergo fit in instanti. Et verba consecrationis sunt causa huius conuersionis, sed illa finiuntur in instanti, ergo conuersio fit in instanti, scilicet in primo instanti non esse verborum. In consecratione autem hostiæ ex vi verborum est ibi corpus Christi, & etiam anima rationalis quæ dat formam corporeitatis, est enim ibi corpus Christi, & etiam caro Christi de qua antea dixerat, nisi manducaueritis carnem [fol. 42]v] filij hominis: sunt & ossa, & sanguis, dicit enim Christus. Hoc est corpus meum, id est humanum, & per consequens caro, & sanguis, & ossa. Nam corpus humanum (vt dicitur. 2. de anima) est corpus phisicum organicum potentia vitam habens, cuius actus est anima. Caro autem capitur pro materia, & forma: etiam cum accidentibus. Sanguis verò sub specie panis est ex naturali concomitantia, non ex vi verborum ficuti & anima, & diuinitas ipsa.

Christus est totus in tota hostia, et in qualibet parte.

¶ QVÆRITUR, vtrum Christus sit totus in tota hostia, & totus in qualibet parte hostiæ? S. Tho. ingenue fatetur se nescire modum, quo Christus est in hoc sacramento. Alexan. de Ales. 4. p. q. 40. Altisiodorensis, Ricardus Bonauentu. Palu. Duran. Capreo. S. Thomas, & omnes antiqui ponunt hunc modum, & dicunt quòd Christus est totus in tota hostia, & totus in quali-[fol. 43r]bet eius parte, & quod omnes partes Christi sunt simul cum qualibet parte hostiæ, sed non simul inter se, nam corpus Christi in hostia est extensiuè & septem pedum. Nec membra Christi in hostia sunt simul sed sicut in cælo. Quantitas enim habet duo officia, vnum est separare partem ex parte subiecti, ita quòd caput sit extra pedes, & brachia extra crura. Alterum est extendere partes in situ in ordine ad locum. Quantitas ergo in eucharistia exercet officium primum, non tamen secundum: nam si Christi corpus non esset in hostia extensum, non esset organizatum, nec cum figura, & viueret ibi violentè. Hunc etiam modum tenet Scotus, Maio. & Marsilius. Ex quo sequitur quòd corpus Christi in eucharistia verè, & sine fictione quacunque potest à nobis imaginari cuiuscunque figuræ voluerimus. Et si de pingitur [fol. 43v] crucifixus, eo modo se haberet, sicut si esset vnus puer tantillus, sicut est imago crucifixi in hostia, nam vbi sunt oculi imaginis est oculus Christi, & vbi manus imaginis, ibi et manus Christi, quomodocùnque figurata sit imago. Hæc non est mala imaginatio.

Christus quomodo moueatur in eucharistia

¶ QVÆRITUR, vtrum Christus moueatur in hoc sacramento? S. Tho. 3. p. q. 76. ar. 6. ponit duas propositiones. Prima corpus Christi in eucharistia non potest moueri localiter per se: quia non potest transire ab vna parte hostiæ ad aliam. Secunda, ad motum hostiæ corpus Christi mouetur localiter de per accidens, sicut motis nobis mouentur ea quæ sunt in nobis. Idem dicit Marsilius. 4. q. 7. art. 3. dub. 5. De alijs autem motibus, alterationis, calefactionis, corruptionis & similibus, dicit. sanct. Tho. & Scot. quod non est ibi capax alicuius actionis, aut passionis naturalis, [fol. 44r] saltem respectu alicuius extrinseci, respectu cuius habet se corpus Christi sicut si esset substantia spiritualis. Et ita communiter tenent omnes: & hoc non est propter impedimentum Christi, sed naturaliter. Et sic in sacramento hoc non est mobilitate Christus, nisi solo motu locali. Et si corruptis speciebus desinat ibi esse corpus Christi, non tamen dicitur corrumpi: sicut nec ego desinens esse in hoc loco, dicor corrumpi. Manet igitur Christus tandiu in speciebus, quamdiu maneret substantia panis, & vini, si non essent consecratæ.

Christus an videri possit in eucharistia.

¶ QVÆRITVR, vtrum Christus possit videri in hostia? Respondeo ex sanct. Tho. 3. p. q. 76. art. 7. quòd naturaliter loquendo nullus oculus corporeus, præter oculum Christi potest videre Christum in eucharistia, nec oculus corporis glorificati. Idem dicit Scotus 4. d. 10. quæst. 9. & Marsilius. q. 7, ar. 3. [fol. 44v] & Durand. di. 10. q. 4. Secundò dico quòd oculus Christi in eucharistia videt se existentem in eucharistia. Hoc sanct. Tho. 3. p. q. 76. ar. 7. ad secundum. Et quia litera est ibi mendosa, debet sic legi. Ad. 2. dicendum quod oculus corporalis Christi videt se in sacramento, non tamen potest videre ipsum modum existendi quo est sub sacramento quod pertinet ad intellectum. Tertiò dico quòd oculus corporalis, tam viatoris, quàm beati, per miraculum potest Christum videre in eucharistia.

Hoc sanct. Tho. & conuenit etiam Scotus. Et hæc de oculo corporali. Vtrum verò per intellectum possit Christus videri, & eius modus existendi in hoc sacramento? Dico cum sanct. Thom. loco citato nunc quòd naturaliter loquendo nullus intellectus humanus, aut angelicus coniunctus, aut separatus potest cognoscere Christum in hoc [fol. 45r] sacramento secundum quòd est sub speciebus. Patet quia iste modus existendi est supernaturalis excedens totam naturæ facultatem. Secundò dico quod beati vident hoc mysterium, sed in verbo nam cùm hoc sacramentum sit unum præcipuum de substantia fidei, & visio correspondeat fidei, & spei, beati vident illud: sicut audiuius enim sic vidimus in ciuitate domini Dei nostri Psalm. 47.

An in miraculosis apparitionibus eucharistiæ sit Christus

¶ QVÆRITUR, an quando in hostia apparet puerulus, vel aliquid aliud (sicut saepè apparuit Grego. & Paschasio) sit ibi realiter Christus? S. Tho. 3. p. q. 76. arti. 8. dicit quòd dupliciter potest fieri huiusmodi apparitio. Primò per modum transeuntis, ita quòd subito redit hostia ad suam propriam formam, & tunc à parte rei nulla est facta mutatio, sed solùm ex parte oculorum, & sensuum nostrorum: sicut prophetis apparebant visiones animalium [fol. [45]v] & bestiarum, quæ tamen non erant a parte rei. Fit autem hoc in eucharistia aliquandò vt sciamus ibi esse corpus Christi. Secundo modo potest fieri talis aparitio perseueranter, & tunc à parte rei facta est vera mutatio specierum. Et si in forma carnis, aut sanguinis appareat non sunt sumendæ propter horrorem species illæ, & quia humanis carnibus vesci illicitum videtur. Essent tamen prædictæ species adorandæ sicut antèa.

An accidentia maneant sine subiecto in eucharistia.

¶ QVÆRITVR, an accidentia maneant sine subiecto in hoc sacramento, vel an species quæ sunt in hoc sacramento habeant aliquod subiectum? Sanctus Thomas. 3. p. q. 77. artic. 1. & omnes concorditer dicunt, quòd accidentia manent sine subiecto in hoc sacramento. Quia non sunt in pane, cum ille iam desierit esse. Nec sunt in corpore Christi, quia accidens migrare non [fol. [46]r] potest de subiecto in subiectum. Et etiam quia Christus habet iam alia accidentia, nec ista conueniunt illi. Et sic est determinatum in ca. firmiter de sum. Trinit. & fide catholica. Quantitas autem est sine subiecto miraculose à Deo sustentata. Aliæ verò qualitates, vt albedo, caliditas, frigiditas, & aliæ similes sunt in quantitate sine miraculo, & sine speciali Dei concursu. Sicut enim in actibus naturalibus principale agens est substantia, tamen non mediante se, sed mediante accidente, sic in causalitate causæ materialis, principale subiectum accidentium est substantia corporea, sed non immediate sed quantitate mediante. Et tales qualitates sine miraculo nouo, habent suas operationes: nam species vini consecrati frigefaciunt naturalitèr si vinum erat frigidum: nam frigefacere non conuenit substantiæ nisi frigiditatis ratione, cum ergo ibi sit frigiditas naturalitèr frigefacit. [fol. [46]v] Sic igitur species consecratæ faciunt, & producunt quicquid agere, & producere possent, si manerent cum substantia panis, & vini.

An vino consecrato posit misceri alius liquor.

¶ QVÆRITUR, vtrum vino consecrato possit misceri aliquis liquor non consecratus? & si talis mixtio fiat, an sit totum consecratum? vel pars, aut nihil, vel pars sic, & pars non? Hæc

est grauis difficultas. Sanct. Tho. 3. p. q. 77. a. 8. ponit aliquas propositiones. Prima, si misceantur duo liquores diuersarum specierum, si sint in quantitate sufficienti, & fiat perfecta mixtio, vtrumque corrumpitur & fit vnum tertium. Secunda, si misceantur duo liquores eiusdem speciei, & in quantitate sufficienti, vtrumque corrumpitur, & fit vnum tertium. Tertia, si vino consecrato apponatur tantundem aquæ, vel alterius liquoris, non manet ibi corpus Christi: iam enim non est vinum. Quarta si [fol. 47r] vino consecrato misceatur aliud vinum non consecratum eiusdem speciei in quantitate sufficienti, non manet ibi corpus Christi. Sed hoc vltimum intellige quandò per multum tempus, & per motum magnum (quod raro continget) fieret perfecta mixtio. Tunc enim non manerent partes vini consecrati, quia essent diuisæ sub intransibilibus alijs vini superadditi. Vnde post sumptionem sanguinis ecclesia consuevit accipere bis vinum, vt si manserit aliquid sanguinis assumatur. Dico ergo sine metu quod etiam addito multo vino non consecrato, manet ibi corpus Christi, & sanguis eius, et consequenter quòd in secunda ablutione, melius erit assumere plus aquæ quam vini: quia tunc corrumpentur species vini.

Forma consecrationis panis & vini.

¶ QVÆritur, quæ sit forma huius sacramenti? Respondeo secundum omnes et est determinatio ecclesiæ in cap. cum [fol. 47v] Marthe de celebratione missarum, et in concilio Florentino, forma consecrationis panis est hæc. Hoc est enim corpus meum. Et forma consecrationis vini hæc. Hic est enim calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Et oppositum dicere est pessimus error. Et malè de hoc dubitat Erasmus in annotationi. 1. Chorint. 11. vbi ait. Vtinam Paulus nobis traderet quibus verbis sacer ille panis consecrari deberet. Verè miror, non de erroribus horum grammaticarum, sed de eorum superbia maxima, qui non habentes auctoritatem pro se, reuocant hoc in dubium. Sed illis dimissis, dicimus hanc esse formam consecrationis eucharistiæ, qua vsus est Christus in vltima coena. Hoc est enim corpus meum. Et ita etiam apertè dicit. S. Cypria. de coena domini in [fol. 48r] principio, & Ambro. li. de sacramentis, & habetur de conse. d. 2. ca. conse. &c. Illa autem verba quæ præcedunt formam consecrationis, scilicet, qui pridè quam pateretur. &c. Licet Sco. dicat esse ita necessaria, vt sine ipsis esset dubia consecratio: melius tamen. S. Tho. 3. p. q. 78. a. 1. 4. & Duran. d. 8. dicunt non esse necessaria, necessitate sacramenti, cum non sint forma, propter ordinationem tamen ecclesiæ non liceret ea prætermittere. In consecratione verò sanguinis, calicis forma est. Hic est enim calix sanguinis mei. Hæc sola verba secundum communem opinionem sunt sufficientia ad consecrationem sanguinis. Reliqua verò quæ sequuntur scilicet noui, & æterni testamenti, &c. sunt de perfectione formæ, & non de essentia sacramenti: sicut ly ego in forma baptismi. Hoc patet, quia Graeci ita consecrant sanguinem, nec ob hoc sunt damnati ab ecclesia, & in missali b. Basilij illa sola [fol. 48v] verba tanquam forma erant rubeis literis scripta. Scotus tamen admonet quod sacerdos non debet intendere consecrare per ista, vel illa verba: sed debet absolute consecrare, dicens omnia illa verba quæ sunt in forma qua nunc ecclesia nostra vtitur. Ly enim, in utraque forma, non est de essentia sacramenti. Nullus enim euangelista ponit illud, male tamen faceret qui omitteret illud. Potest etiam forma dici quacumque lingua, sed tamen variare illam, & alia lingua dicere, peccatum esset, licet sacramentum teneret.

Quid demonstret pronomen hoc in consecratione panis.

¶ QVÆRitur, quid demonstretur in forma eucharistiae per illud pronomen hoc? Respondeo quod licet de hoc sint variae opiniones, tenendum tamen est cum sanct. Tho. 3. p. q. 78. art. 5. & super episto. 1. Cho. 11. vbi ponit aliquas propositio. Prima tam Christus quam sacerdos aliquid demonstrant per ly hoc, quia aliàs ver-[fol. 49r]ba non applicarentur materiæ. Secunda, per ly hoc non demonstratur aliquid singulare, & discrete: sed dicitur in generali & distinctè, & sensus est, contentum sub his speciebus est corpus meum. Sicut cùm dicimus. Hic est calix. &c, intelligitur contentum in hoc calice, est sanguis meus. Sicut quandò demonstro marsupium & dico, hoc est aurum: sensus est, quod continetur hic est aurum. Sic etiam in forma significatur, quod continetur, vel continebitur, Hic est corpus meum. Item tenet Ricard. 4. d. 8. q. 1. art. 3. & Duran. di. 8. q. 2. ad primum argumentum principale, & Capreo. d. 8. & 9. q. vnica ad argumenta contra. 5. conclusionem. & Altisiod. & Glos. super Matth. 26. & Marsi. 4. q. 6. Et est manifestum, nam illa forma Hoc est corpus meum, nihil aliud facit nisi quod corpus Christi contineatur sub his speciebus, ergo hoc ip-[fol. 49v]sum significatur per formam.

Effectus eucharistia.

QVÆRITVR, qui sint effectus huius sacramenti? Respondet sanct. Tho. 3. p. q. 79. a. 1. quod primus effectus est collatio gratiae: haec autem gratia confertur in sumptione, vt patet Ioan. 6. qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo. Gratias quas promittit Christus in hoc sacramento promittit ratione sumptionis ergo ante sumptionem non conferuntur: & de hoc non est dubitandum. Datur autem praedicta gratia immediate in ipsa sumptione. Et omnibus sumentibus eucharistiam confertur aequalis gratia ratione sacramenti ex opere operato, non tamen ideò datur maior gratia, quia recipitur sub utraque specie: nam aliàs qui maiorem hostiam sumeret, maiorem perciperet gratiam ratione quantitatis continuæ, quod est falsum, ac proinde nec ratione quantitatis discretæ: cum sub [fol. 50r] specie panis & vini sit vnicum sacramentum. Et aliàs fraudaretur populus magna gratia sacrificij: cum perfecto pia mater ecclesia non negaret illud sub vtraque specie, si daretur maior gratia. Iste autem effectus gratiae non impeditur per peccatum veniale: licet enim quis recipiat eucharistiam in actuali peccato veniali, non ideò impeditur augmentum gratiae in eo, vt ait sanct. Tho. 3. p. q. 79. a. 8. quia aliàs esset magnum periculum. Quis enim sine peccato veniali accederet saepe? per peccatum autem veniale impeditur actualis sensus gustus, & delectatio spiritualis. Nec etiam requiritur tunc motus liberi arbitrij actualiter concomitans sumptionem eucharistiae: sufficit enim motus liberi arbitrij praecedens, vt etiam dicit sanct. Tho. 4. d. 15. q. 1. ar. 3. quaestiuncula. 2. ad. 2.

Per eucharistia remittitur peccatum mortale

¶ QVÆRitur, an per hoc sacramentum remittatur peccatum mortale, an scilicet possit quis accedere ad eucharistiam [fol. 50v] in peccato mortali, ita quod non peccet mortalitèr de nouo. Respondeo quod dupliciter potest quis accedere cum mortali. Vno modo scientèr, & talis semper peccat mortalitèr de nouo, non diiudicans corpus domini iudicium sibi manducat & bibit. Secundo modo ignoranter, quia scilicet doluit, & credidit se habuisse sufficientem dolorem: cum tamen in rei veritate talis dolor non fuerit sufficiens, & talis non accedit indigne, nec peccat mortalitèr, quinimo virtute sacramenti remittitur praecedens peccatum.

Hoc sanct. Thom. 3. p. q. 79. ar. 3. et. q. 80. ar. 4. et Alexan. de Ales. 4. p. q. 46. memb. 3. ad secundum, et Bonauentura. 4. di. 9. q. 7. et Gabriel in canone lectione. 8. et Marsil. 4. q. 6. art. 4. conclusionem. 1. et Gerson in multis locis, et super Magistrum, tracta. 9. p. 3. et Adrianus. q. 1. de eucharistia, et omnes præter vnum Maio. Pa-[fol. 51r]tet autem hoc, nam aliàs cū non possit homo scire vtrum odio, vel amore sit dignus, iuxta illud, nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, prima Chorint. 4. & Iob. 9. verebar omnia opera mea. & ibi si simplex fuero hoc ipsum ignorabit anima mea, & de propitiato peccato noli esse sine metu, Ecclesiasti. 5. Periculosissimum esset accedere ad eucharistiam & talis exponeret se periculo peccati mortalis, cū nemo sciat se sine peccato accedere. Item Ioannis. 6. dicit Christus panis verus est qui de coelo descendit, & dat vitam mundo: cū igitur accedens in gratia iam habeat vitam: si aliquando existenti in mortali inculpabiliter ignorato non daret gratiam nunquā esset verum quod hic panis vitam daret mundo. Satis est igitur, ad hoc vt quilibet securus accedat ad eucharistiam, quod doleat de præteritis, & [fol. 51v] proponat cauere futura, licet aliquando non sint remissa peccata: & tunc remissionem eorum accipiet, non ratione contritionis, quæ perficietur: sed ratione sacramenti, quod secundum Augustinum, & sanctos, viuificat mortuos, & semper sic accedens habebit gratiam. Et licet de hoc aliqui dubitent, ego tamen nullum dubium habeo.

Ante sumptionem eucharistiæ prærequiritur confessio.

¶ QVÆritur, an ante sumptionem eucharistiae sit necessaria confessio, vel an sufficiat sola contritio cum proposito confitendi peccata semel in anno? Respondeo sententia omnium theologorum, sanct. Tho. Duran. Scoti, Palu. Alexan. Bonauen. Gabriel. Ocha. & aliorum est, quod necessarium est confiteri omnia peccata mortalia antequam accedamus ad eucharistiam. Hoc autem non solum dicunt iure positiuo tantum, sed etiam iure diuino: & hoc habitum est semper pro certo, & ab [fol. 52r] antiquo. Vnde Hugo de sancto Victore, vir magnae auctoritatis in lib. de ecclesiastica potestate dicit, audacter dico si ante sacerdotis confessionem, quis accesserit ad corpus, & sanguinem Christi, reus erit corporis, & sanguinis domini quantumuis poeniteat, & vehementer doleat, & ingemiscat. Hoc autem dixit, 60. annis ante Innocen. 3. qui instituit cap. omnis vtriusque sexus. Ex quo patet quod non de nouo in praedicto capitulo fuit positum praeceptum de confessione ante eucharistiam praemittenda. Et Cypria. in epistola ad fratres consistentes in plebe, reprehendit episcopos sui episcopatus Carthaginensis, eo quod non memores euangelij, & suae auctoritatis, lapsi dabant eucharistiam ante confessionem. Idem dicit (& adhuc acrius) in libello ad lapsos, & in alijs locis multis & lib. 6. ecclesiasticae historiae refert Eusebius de Philipo imperatore [fol. 52v] quod cū in die paschæ communicare vellet, non fuit permissus ab episcopis nisi prius confiteretur peccata, omnino igitur tenendum est contra Caietanum necessariam esse confessionem sacramentalem ante sumptionem eucharistiæ. Quod etiam probatur ex consuetudine ecclesiæ, quam frangentes putant se grauiter errare. Item eucharistia est sacramentum vnitatis ecclesiasticae, ergo recipiens illam oportet, non solum vt reconcilietur Deo per contritionem, sed etiam ministris ecclesiae per confessionem. Item Matthæi. 6. Christus dicit si offers munus tuum ante altare, et ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te relinque ibi munus ante altare, & vade reconciliari fratri tuo. Hæc igitur sententia tenenda est, quanuis non putem hæreticum quod Caietanus dicit.

I. Casus. Aliquando licet sumere eucharistia sine prœuia confessione.

[fol. 53r] ¶ QVÆRITVR, an liceat aliquando sumere eucharistiam ante confessionem? Respondeo secundum omnes, quod sic, primo quando quis tempore necessitatis, quo tenetur sumere eucharistiam non habet copiam confessoris. Cùm enim prœcepta domini suaui sint, nec praecepta positiva militent contra ius naturale, non tenemur ea implere cum infamia nostra: ac proinde si parrochus ruranus, non habet confessorem, & si non celebrat se diffamat, celebrare potest sine prœuia confessione. Et eodem modo si ego habeam casus reseruatos, & non est episcopus præsens, & si non celebroy infamor, possum celebrare sine confessione peccati reseruati. Item propter Secundu.reuerentiam sacramenti, putâ si coepi celebrare, & in ipsa celebratione meminero alicuius peccati mortalis, non oportet vt relinquam missam quia facerem irreuerentiam eucharistiae: [fol. [53]v] & hoc etiam si sim in ipso principio missae: licet solum introitum dixerim. Ita tenet Ricard. Palu. & alij, quod credo verum quauis archiepiscopus florentinus dicat, quòd si ante consecrationem recordetur, & possit sine scandalo quærere confessorem: debet illum quærere. Sed non credo hoc esse verum. Idem dicendum est de his qui sunt ibi parati ad recipiendam eucharistiam, qui si ibi recordati fuerint alicuius mortalis, secure possunt communicare, etiam ante confessionem propter reuerentiam sacramenti. Nec de hoc dubito.

An eucharistia sit danda peccatoribus.

¶ QVÆRITVR, vtrum sacerdos debeat dare eucharistiam peccatori perseueranti in peccato, & petenti eam? Respondeo primò secundum omnes, quòd publico peccatori, concubinario, vsurario, meretrici, & similibus non debet dari eucharistia: quia esset mittere margaritas ante porcos, et san-[fol. 54r]ctum dare canibus. Item, quia talis publicus peccator, non habet ius ad petendum sacramentum, quia est sibi prohibitum. 1. Cho. 11. probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo ædat, ergo qui negat ei sacramentum, non facit ei iniuriam. Per publicum autem peccatorem, intelligimus cum sanct. Tho. 3. p. q. 80. ar. 6. & 4. d. 9. q. 1. art. 1. eum qui damnatur à iudice propter euidentiam facti cuius populus est testis: vt dicitur in cap. cùm dilectus de purgatione canonica, & ca. euidentia de accusatione, & ca. tua nos, de cohabitatione clericorum, et mulierum talibus igitur neganda est eucharistia. Verum est quod si is qui est publicus peccator in vno loco, accedat ad me in alio loco distante, in quo reputatur bonus, nec potest fama facile ad hunc locum pervenire & petat eucharistiam: probabile videtur mihi, quod teneor illi dare, quia aliàs offenderem eum grauit. [fol. [54]v] Si autem publicus peccator, secretè poenituit, & petit eucharistiam in publico, non debeo illi dare quousque ostendat poenitentiam suam exterius. Si verò secretè poenituit, & secretè petit, debeo illi dare eucharistiam: nisi existimetur, quod hoc factum veniet in publicum. Si autem peccator occultus, quem ego, & aliqui alij scimus peccatorem publicè petat eucharistiam, danda est illi: quod etiam fecit Christus cum Iuda: aliàs diffamarem eum. Admoneat tamen eum parrochus secretè si possit, vt dicitur in cap. 2. de officio ordinario. Si autem peccator occultus occultè petat, siue sacerdos sciat eius peccatum in confessione, siue extra confessionem, debet ei denegare: quia nullo modo ei nocet. Ita tenet sanct. Tho. 4 di. 9. q. 1. arti. 5. quaestiuncula. 2.

An pollutio nocturna impediat sumptionem eucharistia.

¶ QVÆritur, vtrum pollutio nocturna impediat sumptionem eucharistiae? [fol. 55r] Pro responsione notandum cum Palude. 4. d. 9. q. 3. quod pollutio nocturna nunquam est peccatum, sed signum, aut effectus peccati. Et idem dicit sanctus Tho. 4. d. 9. q. 1. ar. 4. & 3. p. q. 80. a. 7. quia talis actus non est immediatè in potestate hominis. Si igitur ille actus sequatur ex causa culpabili mortaliter, tunc dicit Ricard. & quidam alij, quod impedit sumptionem eucharistiae, ita quod peccaret mortalitèr qui post illam accederet ad sacramentum. Sed dicendum est absolute quod nulla pollutio nocturna impedit sumptionem eucharistiæ sub poena peccati mortalis. Hoc tenet Palu. 4. d. 9. q. 3. conclusionem. 2. & Gabriel lect. 10. in canone, & Gerson de materia celebrationis consideratione. 7. & Maio. d. 9. q. 2. et Siluest. verbo eucharistia, & Bonaventura, di. 12. q. 3. Hoc patet, nam post confessionem non manet, nisi quædam immunditia corporalis: sed vt dicitur Matth. 18. non lotis manibus manducare non coinquinat hominem, ergo. Item, quia vel hoc impedit sumptionem eucharistiae, propter malitiam, & hoc non, quia maiora peccata scilicet blasphemia, et periurium, non impediunt. Vel propter distractionem & turbationem, & hoc non, quia legitimus concubitus non impedit, cùm tamen æqualiter dissoluat mentem, sicut illegitimus, imo & amplius cùm sit in vigilia: ergo pollutio nocturna non impedit sumptionem eucharistiæ. Si verò pollutio fuerit mortalis, accedere ad sacramentum erit veniale propter quandam irreuerentiam, quia mens multum distracta est. Et sancti consulunt, vt tales per aliquod tempus abstineant, scilicet vsque ad diem sequentem, vel per. 24. horas, vt dicit Alber. Alexan. & sanct. Tho. Et etiam si pollutio fuerit mere naturalis, pro-[fol. 56r]pter reuerentiam sacramenti melius erit non accedere illa die. Et ita consulunt decreta. cap. testamentum, & ca. non est cis. 6. Et hoc nisi fuerit festum aliquod, vel causatur nota aliqua apud videntes quòd iste non celebrat: tunc enim melius erit celebrare. Ista autem irreuerentia non facit quod sit peccatum veniale accedere ad eucharistiam, quia talis immunditia fuit mere naturalis. Ita dicit. S. Thom. 3. par. q. 80. arti. 7. 1. vbi ait quod id quod consulunt sancti totum est de congruitate, et consilio. Post concubitum autem coniugalem, Grego. 33. q. 4. ca. vir cum propria, dicit, quod si accessit voluptatis causa, abstineat: si autem ratione prolis, suo iudicio relinquatur. Breuitèr dico, quod accedere ad eucharistiam post legitimum concubitum non est peccatum. Post quamcunque verò aliam pollutionem in vigilia, fornicationem, aut adulterium, accedere ad eucharistiam [fol. 56v] etiam post poenitentiam, & confessionem, magna irreuerentia est, sed non peccatum mortale, secluso contemptu: melius tamen esset tunc abstinere. Post sumptionem etiam eucharistiae bonum est, quòd vir à propria vxore abstineat, sed non est necessarium.

Eucharistia a ieiunis sumenda.

¶ QVÆritur, an accedens ad eucharistiam, debeat esse ieiunus? Respondeo omnino, quod sic. Sanct. Tho. 3. p. q. 80. a. 8. allegat Augusti. episto. 118. in responsione ad Ianuarium. Et habetur de consec. d. 2. ca. liquido, vbi dicitur, placuit spiritui sancto. Et ita apostoli ordinauerunt, & ita seruatur per totum orbem, vt non sumeretur cibus ante corpus dominicum. Idem dicitur in concilio Carthaginensi. Et habetur de conse. d. 1. ca. sacramenta, & cap. ex parte de celebratione missarum, prohibetur sacerdos ne bis celebraturus in prima celebratione sumat ablutionem. Vide [fol. 57r] etiam ca. nihil. 7. q. 1. Christus autem eucharistiam dedit apostolis post coenam, quia secundum ritum

legis, illa hora debebat celebrari pascha, & prius debuit plenè legem obseruare quàm hoc sacramentum instituere. Et voluit vltimo loco hoc tàm grande donum relinquere, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem. Institutio autem apostolorum fuit legitima, vt cum maiori reuerentia ad tantum sacramentum accedatur. Si enim Leui. 10. prohibetur Aaron & filijs eius ne bibant vinum, nec omne quod inebriare potest quandò erant sanctuarium intraturi, vt haberent scientiam discernendi inter sacrum & prophanum, inter pollutum & immundum: multo magis sacerdotibus celebraturis conuenit, vt ieiuni accedant ad tàm admirabile sacramentum. Hoc igitur de fide tenendum est, & oppositum est erroneum, & hæreticum, vt determinatum est in concilio Constantiensi sessione. 13. quamuis derideat hæreticissimus ille Lutherus.

An aliquando eucharistia possit sumi a non ieiuno.

¶ SED dubitatur, an saltem aliquando liceat sacerdoti celebrare post prædium, seu consecrare, vt det eucharistiam existenti in extrema necessitate. Maio. di. 9. q. 3. ad. 5. dicit, quod licet: imo in fermentato, & sine alijs solennitatibus potest consecrare secrete: quia diuinum ius derogat posituum, cùm ergo esse ieiunum, & consecrare in azimo sit de iure positio, communicare verò sit præceptum diuinum: sequitur, quòd primum non potest impedire secundum. Oppositum tenet Palu. d. 9. vbi ait, quòd non licet, & hoc credo probabilius. Maio. enim præsupponit falsum, quod communicare sit præceptum in iure diuino, vt postea videbimus. Item videtur contra ius diuinum consecrare panem sine vino, & e contra. Et est con-[fol. 58r]tra ca. comperimus de consecra. dis. 2. Et consecrare in fermentato, & sine solennitatibus prohibitum est, ac proinde non est faciendum. Si commodè fieri potest propter reuerentiam sacramenti, detur eucharistia in mane infirmis antequàm aliquid sumant. Si autem hoc commodè fieri non potest, detur illis, etiam post cibum sine scrupulo. Ita enim tenet vsus ecclesiæ, & omnes doctores, & merito quidem: nam quod propter iustitiam institutum est non debet contra charitatem militare. Debet igitur recipiens eucharistiam esse omnino ieiunus. Verum est quòd si cùm quis lauatur gustaret paululum aquæ, vel vini, præter intentionem: non ideò impidietur sumere eucharistiam, dumtamen fuerit in parua quantitate. Et sic tenet. S. Tho. & omnes. Idem dicito, si cibi frustrum paruum manserit inter dentes, & præter intentionem deglutatur. Si etiam post ablutionem inuenerit sacerdos reliquiam hostiæ, potest, & debet eam accipere quia ieiunus incoepit, & eius officium nondum est terminatum. Item quia aliàs non posset sufficienter occurrere necessitatibus, & difficultatibus, nam frequenter post ablutionem, inueniuntur reliquiæ. Patet etiam, quia in parasceue sumitur particula hostiæ posita in vino, etiam si post primum haustum particula adhæreat calici.

An sit danda eucharistia non habentibus vsum rationis

¶ QVÆRITVR, quibus sit danda eucharistia, vtrum possit dari non habentibus vsum rationis? S. Tho. 4. dis. 9. & 3. p. q. 80. a. 9. cum alijs doctoribus respondet cum distinctione. Non habentes vsum rationis sunt in duplici differentia, quidam qui dicuntur non habere, quia parum habent, vt sunt hebetes, et rudes: & istis nullo modo est eucharistia neganda. Alij sunt totaliter priuati usu rationis. Et isti sunt in duplici differentia, quidam qui nunquàm habuerunt vsum rationis, vt sunt pueri, & amentes à natiuitate: & talibus non est danda eucharistia, quia non habent deuotionem: nec diiudicant corpus domini ab alijs cibis. Alij sunt qui aliquandò habuerunt vsum rationis, vt frenetici: & talibus si non

sit periculum irreuerentiæ, vel vomitus, & prius poenituerint & habuerint deuotionem ad eucharistiam, & petierint: licet postea in frenesim inciderint, non debet negari: quia per ea quæ naturalia sunt non debet quis perdere beneficia gratuita.

Hoc probatur duobus decretis, ca. qui recedunt, & c. is qui. 26. q. 6. & tales recipient in sumptione eucharistiæ gratiam, & omnes alios effectus sacramenti: licet in hoc non conueniat Caieta. 3. p. q. 79. a. 1. sed oppositum cum sancto Tho. credo verum. De pueris etiam, licet consuetum fuerit olim apud ali-[fol. 59]v]quas ecclesias, vt daretur eis eucharistia, dicimus eum. S. Tho quòd non tenentur eam recipere: nec conueniens est quod illis detur. Hoc patet ex vsu ecclesiæ, quæ quidem non permetteretur tam enormitèr errare. Item quia pueri post baptismum sunt in gratia, quam non possunt perdere sine culpa sua: sed culpam ante vsum rationis committere non possunt, ergo non tenentur de necessitate recipere eucharistiam, aliàs baptismus non sufficeret ad salutem: quod asserte est hæreticum. Non conuenit autem, vt recipiant eam propter pericula vomitus, & eructationis, vel alterius irreuerentiæ: quæ frequens est in pueris. Ideò nunc in ecclesia illis eucharistiam conferre, sacrilegum esset. Si autem de facto daretur illis, reciperent gratiam.

An liceat quotidie eucharistia sumere.

¶ QVÆRITVR, vtrum liceat quotidie sumere eucharistiam? S. Tho. 3: p. [fol. 60r] q. 80. arti. 10. respondet, quòd eucharistia duppliciter consideratur vno modo secundum se, secundum quòd confert gratiam ex opere operato sumenti ipsam. Et quantum ad hoc non solum quotidie, verum sæpè in die quolibet esset sumenda, vt gratia augeretur. Secundo modo potest considerari ex parte nostra, ex qua requiritur reuerentia, & deuotio: & secundum hoc non est conueniens, quòd homo accedat quotiescunque potuerit, sed expectet commodum tempus quo sit deuotus. Qui igitur se inuenerit cum deuotione, & non distractum, laudabilitèr quotidie communicabit, vt patet ex consuetudine primitiæ ecclesiæ. Et quia nunc etiam laudantur qui quotidie celebrant. Patet etiam Augusti. auctoritate de verbis domini, panis (inquit) iste quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit: sic tamen viue, vt quotidie merearis accipere. [fol. 60]v] Sed quia sunt multa impedimenta, laudabile est aliquando abstinere, vt Augusti. dicit libro de ecclesiasticis dogmatibus. Et habetur in ca. quotidie de consecratione distinctio. 2. quotidie communicare, nec laudo, nec vitupero. Gerson super magistrum tractatu. 9. dicit quod illi qui propterea quod frigidi sunt (alioquin sine peccato) recedunt ab eucharistia, sunt similes illis qui frigent, & nolunt accedere ad ignem. Effectus enim eucharistiæ est ipsa deuotio, nun quid prius vis effectum eucharistiæ quàm ipsam eucharistiam? Presbyteris igitur laudabilius est communicare quotidie. Vnde Gregorius. 4. li. dialogorum, ca. 56. refert Cassium Narniensium episcopum quotidie celebrantem, & in celebratione flentem. Et dicit, mandatum domini accepisse per reuelationem cuidam alteri factam operare quod operaris, non cesset manus tua, [fol. 61r] non cesset pes tuus &c. Et Ambrosius. Graue est quòd ad mensam tuam mundo corde, & innocentibus manibus non venimus: sed grauius est, si quia peccata metuimus sacrificium non reddamus. De secularibus autem dicimus in primitiua ecclesia eos frequentissimè, & forsàn quotidie communicasse. Postea cessante numero fidelium, tempore Augustini fiebat hoc rarius, quibusdam quotidie, alijs dominicis diebus hoc facientibus, vt ait Augustinus in epistola ad Ianuarium. Et habetur. 12. d. ca. illa autem. Postea Fabianus papa præcepit, vt saltem ter in anno omnes communicarent, scilicet in pascha, penthecoste, & in natiuitate domini. Tandem papa Innocentius tertius vel propter multitudinem fidelium, vel propter

eorum indeuotionem, traxit communionem ad hoc, vt satisfacerent sumendo semel in anno, vt patet in cap. [fol. 61]v omnis vtriusque sæxus de poenitentijs, & remissionibus. Laudabile tamen est vt saepe fideles communicent.

An sit præceptum sumendi eucharistia.

¶ QVÆRITur, an sit præceptum de sumptione eucharistiæ? S. Tho. 3. p. q. 80. a. 11. ponit duas conclusiones. Prima ex præcepto diuino tenentur omnes fideles communicare. Patet Ioannis 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Item consuetum est in ecclesia infirmos communicare, quod non est præceptum in iure positivo: & qui hoc transgreditur putat se graue malum fecisse, ergo præceptum est in iure diuino. Hoc tenet Dur. 4. d. 9. q. 2. & Palu. d. 9. q. 1. Et hoc præceptum diuinum obligat sicut alia præcepta affirmatiua tempore necessitatis: quando scilicet quis est in tali statu, quod iam probabiliter credit se non habiturum vltius opportunitatem re-[fol. 62r]cipiendi. Secunda conclusio. S. Tho. Ex statuto ecclesiæ quilibet fidelis tenetur communicare semel in anno: vt patet in ca. omnis vtriusque sexus. Qui autem iam communicauerit in vita, & semel in anno, in articulo mortis non communicans propter negligentiam quandam non peccabit mortaliter: vt bene dicit Silvester verbo eucharistia, 3. Hoc patet, quia damnatis ad mortem non datur eucharistia. Verum est quòd hæc est pessima consuetudo iudicum, prætendunt reuerentiam eucharistiæ, sed sunt fabulæ: non putant se esse iudices nisi occidant, tamen non damnantur tanquam rei peccati mortalis.

An sit communicandum sub vtraque specie.

¶ QVÆRITur, vtrum sit necessarium sumere eucharistiam sub vtraque specie? Respondetur quod in primitiua ecclesia fuit consuetudo sumendi eucharistiam sub vtraque specie: vt patet. 1. Chorinthiorum 10. vnus panis & vnum corpus multi [fol. 62]v sumus omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. Et hoc etiam dicit Cyprianus in sermone de lapsis. Et dicuntur Græci modo sic populum communicare. Sed in concilio Constantiensi, & Basiliensi interdictum est sub poena excommunicationis, ne seculares comunicemus sub vtraque specie, & damnati sunt vt hæretici qui dicebant esse necessarium sub vtraque specie communicare. Et hoc congruè ordinatum est, quia sæpè contingeret periculum effusionis sanguinis, si toti populo dandus esset. Item quia aliquibus est horridum vinum maxime foeminis. Item vt euitaretur error Nestorianum hæreticorum dicentium, quod sub specie panis non est nisi corpus, & sub specie vini non nisi sanguis. Ideò sub vnica specie communicatur populus: vt ostendatur quod est totus Christus sub qualibet specie. Sacerdotes autem necessario de-[fol. 63r]bent sumere sub vtraque specie: vt patet in ca. comperimus de conse. d. 2. & sunt verba Gelasij papæ, vbi dicitur esse grande sacrilegium consecrare sub altera specie tantum. Præceptum est igitur sacerdotibus quod communicent sub vtraque specie. Et videtur quod sit præceptum diuinum, quia aliàs non esset sacramentum perfectum: quia non est perfecta refectio sub vnica specie, sacramentum verò eucharistiæ est quædam refectio.

An minister eucharistia sit sacerdos.

¶ QVÆRITur, an minister huius sacramenti sit sacerdos? Respondetur quod non est licitum dubitare de hoc. Patet in cap. firmiter de summa Trinitate & fide catholica. Et in concilio

Florentino. Et etiam patet ex vi ipsius nominis, sacerdos enim dicitur à sacrificando, sed eucharistia est sacrificium: ergo ad solum sacerdotem spectat. Item, quia in lege veteri non pertinebat ad omnes offerre sacrificia, sed solum ad sacerdotes: [fol. 63]v & Abraham obtulit decimas Melchisedech, quia erat Dei sacerdos, ergo etiam in lege noua solis sacerdotibus licet offerre sanctum sacrificium altaris. Quando autem ordinati cum episcopo consecrant, si aliqui dicant formam consecrationi, antequàm episcopus, vel postquàm finiuit episcopus, nihil faciunt, vt dicit Palu. & Caietanus. Nam intentio eorum est consecrare simul cum episcopo.

An ministrare eucharistia laicis conueniat solis sacerdotibus.

¶ QVÆRitur an ministrare eucharistiam laicis spectet ad solum sacerdotem? Respondeo quód propria auctoritate, & tanquàm ex officio, spectat ad solum sacerdotem: vt habetur in c. peruenit de consecratione. d. 2. vbi puniuntur sacerdotes qui per alios mittebant sacramenta, & dicitur quód solus sacerdos potest id facere. Tempore verò quo populus communicabat sub vtraque specie diaconi ministrabant sanguinem [fol. 64r] non tamen corpus domini. Quia in calice non tangebatur corpus domini immediate, & idó sanguinem ministrare poterant, non autem corpus domini, quia immediate tangitur. At in necessitate scilicet ægrotante presbytero, potest diacono committi vt deferat corpus domini. Ita dicit Palud. 4. d. 13. & S. Tho. 4. d. 13. q. 1. ar. 3. nec est dubitandum de hoc. Et etiam sine commissione posset diaconus in necessitate portare eucharistiam: vt ait. S. Tho. non tamen subdiaconus, aut alij inferiores. Durandus dicit se vidisse, quód diaconus cardinalis, papa celebrante, dat eucharistiam alijs clericis. Ipse dubitat an id recte fiat. Sed certe nullum sacrilegium ibi interuenit iudicio meo.

Malus sacerdos potest consecrare.

¶ QVÆritur, vtrum malus sacerdos possit consecrare? Respondetur sine quacumque dubitatione quod sic. Nam aliàs ecclesia esset in magno periculo: delicta enim quis intelligit? Et etiam populus esset in [fol. 64]v periculo idolatrandi. Oppositum autem fuit error Donatistarum, contra quos multa dicit Augustinus in libro de baptismo. 5. ca. 23. & contra Parmenianum li. 2. responsione. 107. et in multis alijs locis dicit. Sacramentum Christi nulla peruersitate hominis siue dantis, siue recipientis, violari: & sacramentum gratiae dat Deus per malos, ipsam tamen gratiam per se ipsum. Et contra Pitilianum. Si quis verus sacerdos. i. dignus vult esse, induatur iustitia oportet. Qui autem solo sacramento satus sacerdos est. i. ordinatus, sicut fuit Cayphas pontifex, quanuis non sit sacerdos verus. i. bonus seu dignus, verum est tamen quod dat. Idem dicit Chrisostomus super Ioannem vbi ait, quod sicut per asinam Balaam locutus est Deus: sic per malos sacerdotes sacramenta præstat. Et non est dubitandum. Videtur 1. q. 1. c. quod quidam, & 24. q. 1. cap. audiuius.

An missa mali sacerdotis prosit tantum sicut missa boni.

[fol. 65r] QVÆRITVR, vtrum missa sacerdotis mali tantum prosit alijs, sicut missa boni? S. Tho. 3. p. q. 82. art. 6. dicit quód in missa duo sunt considerata scilicet ipsum sacramentum, & orationes quæ in ea dicuntur ac oblatio sacrificij. Quantum ad primum quod est principale, non minus valet sacerdotis mali missa, quàm missa boni ex opere operato.

Orationes autem possunt dupliciter considerari. Vno modo in quantum procedunt ab hac priuata persona: & ex hac parte maioris efficaciae sunt orationes boni sacerdotis, quàm orationes mali: quia licet aliquandò Deus audiat malos tamen certum est quòd potius audit bonos. Alio modo possunt considerari prædictæ orationes tanquam procedentes à celebrante in persona ecclesiæ: & quantum ad hoc tantam efficaciam habet oratio mali, sicut oratio boni sacerdotis, & e con-[fol. 65]v]tra. Et idem dicendum est de horis canonicis, quæ si dicantur á ministro ecclesiæ, etiam in peccato mortali prosunt, quia dicuntur in persona ecclesiæ. Quoniam is cui mittitur aliquid non respicit per quem mittatur, sed quis & quid mittat: hæc sanct. Tho. Si enim quis mitteret seruum ad dandam eleemosynam, licet seruus doleret, & repugnaret, nihilominus eleemosyna valeret omnibus illis pro quibus offertur. Sic sacerdos cùm sit minister ecclesiae missam celebrans, licet peccet ipse, prodest tamen alijs eius sacrificium. Ex parte autem orationum, & ipsius oblationis, quo melior fuerit minister eo magis accepta erit oblatio: facilius enim & saepius, & amplius impetrat bonus, quàm malus. Augetur etiam valor missæ ex assistentia audientium: offerunt enim sacrificium circumstantes. Vnde in canone dicitur, pro quibus [fol. 66r] tibi offerimus, vel qui tibi offerunt. Vnde regularitèr maioris valoris est missa dicta vbi sunt multi, quam vbi sunt pauci.

Hæretici scismatici et degradati possunt consecrare.

¶ QVÆRitur, vtrum hæretici scismatici, & degradati possint consecrare? Magist. senten. 4. d. 13. de hæreticis & scismaticis tenet aperte, quòd quauis tentent consecrare nihil faciunt. Idem dicit de degradatis. Sed in oppositum est tota cohors theologorum nemine excepto. Tenent enim omnes, quod postquam quis est semel ordinatus semper potest consecrare veram eucharistiam. Vnde Augustinus libro de corpore Christi in mysterijs corporis, & sanguinis domini, nihil à bono magis, vel à malo minus perficitur. Item. 1. Cho. 11. qui manducat et bibit indigne &c. Ecce Christus permittit se contrectari & manducari a malis, ergo eadem ratione permittet se consecrari à malis. Item hæretici redeuntes ad ecclesiam non ordinantur [fol. 66]v] de nouo, ergo antea poterant consecrare. Magist. sentent. deceptus est ex verbis Cypria. qui sine dubio fuit illius sententiæ, quod hæreticus nec poterat baptizare, nec sacramenta conficere. Sed iam fuit illud in concilio reuocatum ideò non est tenendum. Cum igitur character sacerdotalis in quo fundatur potestas consecrandi sit indelebilis, non est dubitandum quin & potestas ipsa sit indelebilis. Vtrum autem tales missæ hæreticorum, & excommunicatorum valeant, & prosint, cùm sint separati ab ecclesia à qua valorem habent, dubitari posset. Verum quoniam adhuc ministri sunt ecclesiæ, & vtuntur potestate sibi ab ecclesia tradita, licet male vtantur ea, probabilius est quod valent & prosunt alijs. Nec obstat capi. quidam. 1. q. 1. quia non loquitur assertiuè, sed inquisitiuè, vt ait. sanct. Tho. 3. parte, q. 82. articulo, 8. ad. 1.

Missam hæretici, scismatici et degradati, an liceat audire.

[fol. 67r] ¶ QVÆritur, an liceat audire missam & suscipere communionem à clericis hæreticis, scismaticis, & excommunicatis. S. Tho. 3. p. q. 82. ar. 8. dicit, quòd à publicè suspensis ab ecclesia non licet quia ecclesia prohibet, vt à concubinarijs publicis, & à simoniacijs: ab alijs autem licitum est. Sed nota quod hæc determinatio. S. Tho. vera est secundum ius antiquum. 23. d. c. nullus, vbi dicitur. Nullus audiat missam sacerdotis quem indubitanter nouit habere concubinam. Et in cap. sequenti hoc idem mandatur sub excommunicatione. Et Gregorius. 4.

dialogorum, & habetur. 24. q. 2. ca. coepit, dicit de puero Hermigildo filio regis Hispaniæ, quòd cum ægrotaret, mandauit ei pater, vt sumeret eucharistiam ab episcopo Arriano, qui noluit, propter quod à patre interfectus est: & à Gregorio martyr reputatur. Sed nunc non vide-[fol. 67]v]tur standum in illo iure antiquo, quia in concilio Constantiensi determinatum est, quòd non tenemur vitare excommunicatos, nisi sint nominatim excommunicati, vel manifesti percussores clericorum. Idem habetur in concilio Basiliensi si aliquam habent auctoritatem, & in cap. cùm non ab homine de sententia excommunicationis, dicitur quòd occultè excommunicatus non debet publicè vitari. Admonet tamen Palu. quòd quando ego scio sacerdotem esse peccatorem, licet sciam occultè benè facerem, sine scandalo aliorum me separans ab auditione missæ eius, & à receptione sacramentorum: vt illi incutiam ruborem, & moueam illum ad poenitentiam. Et sic intelliguntur cap. nostra, & cap. nisi de clerico excommunicato.

An liceat sacerdoti nunquam celebrare.

¶ QVÆRITUR, vtrum liceat sacerdoti omnino abstinere à celebratione? sanct. [fol. 68r] Tho. 2. 2. q. 82. art. 10. tenet, quod omnino tenetur sacerdos celebrare. Probatur ex verbis Ambr. iam adductis, graue (inquit) est quod ad mensam tuam mundo corde, & innocentibus manibus non venimus: sed grauius est si dum poenas metuimus sacrificia non reddamus. Et. 2. Chor. 6. Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Ideò Maio. & Duran. dicunt quod sine graui peccato sacerdos non potest abstinere à celebratione. Facit etiam ad hoc cap. dolentes de celebratione missarum. §. sunt, vbi reprehenduntur qui solum quater in anno celebrant. Et. 2. Machabe. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quod iam non circa altaris officia dediti erant. Item Luc. 22. Christus dixit. Hoc facite in meam commemorationem, ergo. Sed vtrum sit mortale omnino abstinere à celebratione? Caie. 3. p. q. 82. a. 1. tenet quod non est mortale. Et idem videtur sentire. S. Tho. [fol. 68]v] cum non exprimat hoc esse mortale. Et ita tenendum est, quia nullum est præceptum iuris diuini, aut humani de hoc. Sed quoniam defraudat ecclesiam suo sacrificio ad quod offerendum est constitutus minister non excusatur à peccato. Et aliqui canonistae dicunt quod peccat mortaliter propter verbum Ambrosij dicentis, ego quia quotidie pecco, quotidie debeo accipere medicinam. Quod habetur de consecra. d. 2. cap. si quotiescunque, sed dictum est de consilio. Licet in vitis patrum legatur de quodam viro sancto, quod ordinatus in sacerdotem, nunquàm postea celebravit. Credendum est quod haberet aliquod impedimentum occultum, vel quod hoc faciebat ex reuelatione spiritus sancti.

Celebrandi tempus opportunum quod sit

¶ QVÆRITVR, quod sit opportunum tempus ad celebrandum? Respondet sanct. Tho. quod illud in quo ecclesia [fol. 69r] consuevit celebrare. Omnia enim alia variantur: tamen in omnibus optimus canon est ecclesia consuetudo. Et de hac ecclesiae consuetudinee ponit sanct. Tho. duas conclusiones. Prima oportet, quòd in ecclesia sit quotidie hoc sacrificium. Patet, quia à Christo vocatur panis quotidianus: & intelligitur de eucharistia secundum Augustinum. Item quia si in ciuitate aliqua non celebraretur aliquo die, reputaretur graue scandalum. Secunda, missa solennis in ecclesia conuenienter celebratur ab hora diei tertia vsque ad nonam: quia tunc est Christus crucifixus. Quos autem obliget præceptum illud de quo in prima propositione. Canonistae dicunt, quod ecclesias collegiatis & rectores earum:

ita quod si eorum defectu non dicatur aliquo die missa, peccaret mortaliter. Ego credo quòd non est peccatum mortale. Panormi. [fol. 69]v in cap. cum creatura de celebratione missarum, dicit quod in ecclesijs collegiatis debent quotidie celebrari duæ missae, vna de die, alia de defunctis. Non oportet tamen quod sit de requiem: esset enim malè factum si in die paschatis, & solennitatum magnarum diceretur missa de requiem. Et in hoc corrigendus est error muliercularum, & indiscreta laicorum deuotio, cùm iubent dicere missas de sanctis qui non sunt in coelo, vel de requiem. In festiuitatibus dicatis missam de die. Silvester ait, quod id quod Panormitanus dicit de missa de requiem: iam est consuetudine abrogatum. Nec est rationabile, quòd in die celebri dicatur missa de defunctis. Nec hoc potest haberi ex prædicto cap.

An liceat pluries in die celebrare.

¶ QVÆritur, an oporteat pluries in die celebrare? Respondeo, quòd in capit. consuluisti, & capit. te referente, de celebra. missarum, prohibitum est [fol. 70r] pluries in die celebrare, & communicare. Sed ponuntur plures exceptiones quas ego non intelligo. Prima est in natiuitate domini, in qua ter celebramus & hæc clara est. Secundam ponit Silvester si defunctus sit præsens post missam celebratam. Tunc forsitan hæc erat consuetudo: quæ iam videtur abrogata. Si tamen aliquis hoc faceret non reputaretur peccare mortaliter. Tertia quando est necessarium infirmis viaticum porrigere, & aliter haberi non potest. Quarta, pro necessitate peregrinorum, si peregrinantes in die festo venerunt post missam celebratam. Ego miror certè, & puto quod ante non erat ita arcta consuetudo semel tamen celebrandi, sicut nunc est. Quinta pro necessitate nuptiarum scilicet quando tempus laberetur, & non possent nuptiae differri. Has exceptiones ponit etiam Raymundus. Sexta secundum Hostiensem quando quis habet duas ecclesias, etiam si [fol. 70]v vna sit in titulo, & alia commendata: & hæc consuetudo adhuc durat. Septima quando eodem die occurrunt duæ missæ, vna de die, alia de ieiunio. Hos, 7. casus ponit Palu. 4. d. 12. q. 1. arti. 4. vbi notat quod omnes prædictae exceptiones intelliguntur quando sacerdos est ieiunus, aliàs in nulla necessitate licet Panor. in dicto cap. consuluisti, ponit 8. exceptiones. 7. prædictas, & octauam si superueniat aliqua magna persona, vt episcopus & similes, quos non licet transire sine auditione missæ. Et idem est (ait Silvester) de quolibet alio in die festo, quoniam habet præceptum audiendi missam. Glo. in dicto ca. ponit nonam. s. si esset consuetum in aliqua ecclesia dicere duas missas, & non sit nisi vnus sacerdos idoneus ad celebrandum. Addunt aliqui decimam propter paupertatem ecclesiarum, & raritatem sacerdotum. Et hoc habetur in iure. 21. [fol. 71r] q. 1. ca. clericus in fine. & de electione ca. dudum, &. 10. q. 3. ca. vnio. & ita habet etiam consuetudo. Silvester addit vndecimam, scilicet quandocunque occurrit necessitas arbitrio boni viri. Probat ex dicto ca. consuluisti, vbi dicitur, quod propter necessitatem licet pluries celebrare. Ex quo dicto eliciunt doctores hos casus. Notat Palu. quod non licet sacerdoti pluries in die quamvis celebrare. Pro quacumque autem necessitate nemini licet bis communicare in die eodem

Quo tempore missa sit celebranda

¶ DE tempore autem missæ solennis S. Tho. dicit quod est ab hora tertia vsque ad nonam. i. vsque ad horam tertiam post meridiem. Et quòd hæc consuetudo fuerit in ecclesia, patet ex cap. solent de consecra. d. 1. & licet non inueniamus præceptum de consuetudine quam

nunc habemus quæ reuocet præcedentem: nihilominus virtualiter inuenitur in hoc, quod papa concedit aliqui-[fol. 71v]bus priuilegia, quod possint dicere missam post meridiem. De nocte verò non est celebrandum: quia est iure cautum, præterque in nocte resurrectionis, cum in præfatione dicatur: qui hanc sacratis simam noctem &c. Sed hæc consuetudo abrogata est. In aurora autem potest celebrari, nec oportet expectare punctualiter: sed seruetur in hoc consuetudo. Credo tamen quod in casibus propter quos licet bis celebrare, licebit etiam noctu celebrare: vt propter infirmos. Vide Gabrie. in cano. lect. 14. & 15.

Quo loco missa dicenda sit.

¶ QVÆRitur, de loco in quo missa est celebranda? S. Tho. 3. p. q. 83. art. 3. dicit quód non potest celebrari nisi in locis ab episcopo consecratis. Hoc probat consuetudine ecclesiæ. Vide Gabrielem in canone lect. 13. & 14. & omnia illa quæ veniunt in vsum sacramenti oportet, quod sint sacra, vt in ca. nullus presbyter, & ca. si quis de consec. di. 1. [fol. 72r] Notandum tamen est, quód quanuis offerantur priuilegia celebrandi in domibus, maxima tamen irreuerentia est dicere missam vbi dormiunt vir & vxor: cum etiam si in ecclesia dormierint, polluantur. Clericis conuenit istas deuotiones corrigere. Et papa non concedit talia priuilegia nisi cum reuerentia, & in loco honesto. De alijs ritibus si aliquid intermittatur non ex malitia sed ex negligentia quacunque, non existimetur mortale. Vnde si quispiam celebrans obliuiscatur manipuli, vel non aduertat se sine ara celebrare non timeat peccatum mortale.

Ecclesia quomodo violetur, & reconcilietur.

¶ QVÆritur, quomodo violetur ecclesia, et qualiter reconciliari debet. Respondeo quod ecclesia violatur in duobus casibus: vt habetur de conse. ecclesiæ ca. vltimo, & c. significasti de adult. Primus est, si in ecclesia effundantur sanguis: & hoc intelligendum est de graui effusione, nam si pugno [fol. 72v] aliquem in náribus, & fluat sanguis etiam in magna quantitate non polluitur ecclesia. Et etiam intelligitur de effusione iniusta. Si enim quispiam se defendendo occídat aliquem in ecclesia, non propterea violatur. Nec oportet quód sanguis cadat intra ecclesiam, ad hoc vt violetur: sufficit enim quod ibi effundatur, etiam si percussus grauitèr, exeat statim ab ecclesia antequam sanguis cadat. Secundus casus est emissio seminis, non solùm illicita, sed etiam licita viri cum vxore. Pollutio tamen in somnis quacunque ex causa proueniat, non violat ecclesiam. Additur tertius casus, scilicet si in ecclesia sepeliatur excommunicatus denunciatus.

De modo autem quo ecclesia debet reconciliari postquam fuerit polluta, distinguendum est, quia vel ecclesia est consecrata, aut dedicata, & sic a solo episcopo est reconcilianda: nisi ipse, [fol. 73r] vel papa alteri commiserit: potest autem committi clerico cuicunque. Si autem ecclesia non fuerit consecrata, sed solum benedicta, potest à simplici sacerdote reconciliari. Si autem episcopus ægrotaret, & nolet committere alteri quod eam reconciliet, potest dare licentiam quód celebrentur ibi diuina quousque ipse possit eam consecrare. Si autem vitia sint occulta, non opus est ecclesiam reconciliari, vt tenet beatus Antoninus, Guillelm. & Hostiensis. Si autem sint publica reconcilietur. Fiunt autem publica vel ex confessione eorum qui fecerunt, vel ex euidencia facti. Ratio Ioannis Andreæ est, quia ecclesia non iudicat de occultis.

Missa quando cœpit celebrare.

¶ QVÆRITVR, quandò coepit missa celebrari cum istis ritibus nunc consuetis? Respondeo, quod ritus ecclesiae in celebratione missarum est antiquissimus. Nam Dionisius qui fuit tempo-[fol. 73]v re Pauli, ponit pauciores ceremonias & ritus in libro de ecclesiastica Ierar chia. Item in cap. Iacobus de consec. d. 1. dicitur. Iacobus frater domini cui primò credita est Hierosolimitana ecclesia. Et Basilius episcopus Caesariensis (cuius claritas per totum orbem refulsit) in scripturis addiderunt nobis missæ celebrationem. Glo. i. ordinem missae celebrandae. Isidorus libro. 1. de officio & Dionisius dicunt, quod beatus Petrus fuit primus qui hoc fecit. Hæc non inter se dissonant, potuit enim esse quod alij facerent auctoritate Petri qui erat pontifex. August. ad Ianuarij inquisitionem, tractans illa verba Pauli, caetera cum venero disponam. 1. Chorint. 11. loquens quomodo sit accedendum ad eucharistiam, dicit Paulus apud Chorinthios ordinavit ritum illum qui ordinatus fuit Romæ à Petro, & Iacobo. Hugo de sancto Victo. li. 2. de sacramentis. p. [fol. 74r] p. 8. ca. vltimo dicit quod primus omnium celebrauit Petrus Antiochiæ: quod potest intelligi de celebratione cum dignitate pontificali. Et ita intelligit beatus Antoni. 1. p. ti. 6. c. 8. & de his sit satis

Missæ defectibus quomodo occurrendum

¶ QVÆRITVR, de aliquibus defectibus occurrentibus in missa, quomodo sit eis occurrendum? quid si sacerdos celebrans moriatur? vel si impediatur aliqua infirmitate: Dico, quòd si hoc contingit antè consecrationem, non oportet quod missa perficiatur. Si autem post consecrationem debet missa per alium perfici. Sed quid faciet celebrans si meminerit se esse in mortali, aut in excommunicatione? Respondeo quòd si est antè consecrationem, dimittat missam, si non sit nota infamiæ vel scandali. At si sequatur scandalum non dimittat. Si verò sit post consecrationem, omnino non debet dimittere. Idem dicendum est de eo qui meminit se non esse ieiunum. [fol. 74]v Quid, quando aranea, musca, vel aliud animal venenosum cecidit in calicem? Respondeo, si est ante consecrationem tollat animal & vinum, & mittat aliud de nouo. Si post consecrationem accipiat animal, abluat, & comburat, & ablutio & cineres mittantur in piscinam: & sumat sanguinem. Si autem sit venenum in calice non bibat, sed seruuet in calice, vel in vase apto inter reliquias: & ponat aliud vinum & iterum consecret solum vinum si nondum sumpserit hostiam. Si verò sumpserit hostiam reincipiat à consecratione hostiæ. Idem faciat si post sumptionem hostiæ deprehenderit nihil fuisse in calice, vel fuisse solam aquam, reincipiat à consecratione hostiæ. Quamuis si iam sumpserit aquam dubitet Palude, an debeat calicem consecrare. Si autem dubitat an dixerit verba consecrationis, dicat iterum secundum [fol. 75r] Scotum. Si sanguis fundatur totus, ponat aliud vinum & consecret, & si cecidit super tabulam lambatur, & radatur & mittatur in piscinam. Si super mappam & potest fieri mundè sumat, vel comburatur mappa, vel sufficienter lauatur. Regula autem generalis est, quòd quotiescunque scitur vbi sunt species sacramenti, non debent comburi, sed seruari. Reliqua vide apud sanctum Thomam. Haec sufficiant de sacramento eucharistiæ.

¶ Sequitur sacramentum poenitentia.

¶ De sacramento poenitentia tractat Magister sententia. 4 d. 14. & S. Thomas. 3. p. q. 84.

Pœnitentia est sacramentum.

¶ QVÆRITVR, vtrum poenitentia sit sacramentum, & vtrum post baptismum sit aliquod signum visibile [fol. 75]v institutum ad remissionem peccatorum actualium? Respondeo, quod sic, & est conclusio de fide: vt patet Ioannis 10. quorum remisistis peccata remittuntur eis. Et Matthæi. 18. quodcunque solueris super terram erit solutum & in coelis. Ex his locis patet, quod est alia auctoritas & iurisdictio inter homines ad remittendum peccata. Et hæc iurisdictio inter homines exercetur per actum exteriorem, ergo poenitentia est signum sensibile institutum á Deo in remissionem peccatorum, ac proindè est sacramentum. Idem patet auctoritate ecclesiæ in ca. ad abolendam extra de hæreticis. Et expressè inter sacramenta numeratur confessio peccatorum. Et inter hæreticos numerantur qui aliter sentiunt de sacramentis quam ecclesia romana sentit. Et in concilio Florentino sub Eugenio. 4. numeratur poenitentia inter septem sacramenta, er-[fol. 76r]go. Vocatur autem sacramentum poenitiæ, quamuis contineat contritionem, & satisfactionem, & confessionem: quia sumpsit nomem ab vltimo: vt dicit. S. Tho. 4. d. 16. q. 1. a. 1. sicut sæpè vsitatum est. Nam licet homo sit animal, corpus, & substantia, non denominatur nisi ab vltimo quod est homo. Sic etiam sacerdos quamuis sit diaconus et subdiaconus nominatur sacerdos ab vltimo. Quia verò vltima pars poenitiæ, quæ est satisfactio est poenalis, imo omnia in hoc sacramento sunt poenalia: ideò vocatum est sacramentum poenitiæ totum aggregatum ex illis partibus tribus, tam actus poenitentis, quam absoluentis

Materia sacramenti poenitiæ.

¶ QVÆRITVR, quæ sit materia huius sacramenti? Respondeo quod materia remota sunt peccata poenitentis. Vnde cùm beatissima virgo nullum prorsus peccatum habuerit, falsissimum est quod quidam fingunt scilicet quod confitebatur b. Ioanni euangelistæ. Materia verò propinqua [fol. 76]v est confessio peccatorum mortalium post baptismum commissorum.

Forma sacramenti poenitiæ.

¶ QVÆRITVR, quæ sit forma huius sacramenti? S. Tho. 3. p. q. 84. art. 3. dicit quòd forma vera sacramenti poenitiæ est, ego te absoluo. Sicut enim Marci vltimo, & Matthæi vltimo dominus loquens de baptismo dixit, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: non dixit hæc sit forma baptismi, ego te baptizo, & tamen hæretici Vuiclephistæ dicunt illam esse formam baptismi: sic de poenitentia dicitur Matthæi. 18. quodcunque solueris super terram, ergo hæc erit forma poenitiæ, ego te absoluo. Item. 2. Chorinthe. 2. ego quod donauì si quid donauì propter vos in persona Christi, ergo sicut Paulus dicit se donasse, sic debet & sacerdos dicere, ego te absoluo. Item vt ait sanct. Thom. opusculo. 22. non est parui momenti quod ecclesia [fol. 77r] canit. Iam bone pastor Petre clemens accipe vota præcantium, & peccati vincula resolue tibi potestate tradita, ac proindè non est blasphemia, vt putant isti hæretici, quòd sacerdos dicat, ego te absoluo. Item in concilio Florentino sub Eugen. 4. expressè determinatur hanc esse formam poenitiæ, scilicet ego te absoluo, hæc igitur est forma conueniens & necessaria. Et licet permittantur alia verba, omnia sunt de congruitate, sicut etiam crucis signum. Et si dicatur in cap. nunquid de consecratione. d. 5. sacramenta cruce perficiuntur, sed non loquitur de omnibus sacramentis. Manuum impositio, dicit Palu. quod est de congruitate. Sed sanct. Tho. ait quod non debet fieri. Signat enim copiosum munus gratiæ conferri, sicut in sacramento confirmationis.

Poenitentia est sufficiens remedium contra peccata.

¶ QVÆritur, vtrum poenitentia sit remedium sufficiens contra peccata? [fol. 77]v] Respondeo, quòd sic. Patet ex illo Ezechielis. 18. si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est, vita viuet & non morietur: omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. Et idem dicitur ca. 33. & Sapientiæ. 11. dissimulans peccata hominum propter poenitentiam. & Matthæi. 3. poenitentiam agite & appropinquauit regnum coelorum. Idem dicitur Matthæi. 4. & Luc. 15. gaudium est angelis super vno peccatore poenitentiam agente, Et. 2. Chorinthe. 7. quæ enim secundum Deum tristitia est salutem operatur. Luc. 17. si poenitentiam egerit dimitte illi. Et sunt in vtroque testamento infinita testimonia. Et si obijcias illud Hebreo. 6. impossibile est eos qui semel sunt illuminati &c: rursus renouari ad poenitentiam. Dico cum sanct. Tho. 3. p. q. 84. ar. 10. ad. 1. & cum Chrisosto. & omnibus san- [fol. 78r]ctis doctoribus, quod ibi negat Paulus, non poenitentiam, sed renouationem per baptismum secundo acceptum. Quia baptismus non est iterabilis. Peccatum verò in spiritum sanctum si sit finalis im poenitentiae. i. peccatum cum quo homo moritur sine hoc quod egerit poenitentiam de eo, est irremissibile. Alia autem peccata in spiritum sanctum dicuntur irremissibilia quia difficilè remittuntur: & raro Deus tales conuertet: & sunt in magno periculo. Sed tamen si poenitentiam egerint, remissionem sine dubio consequentur.

Poenitentia est necessaria ad salutem peccatorum.

¶ QVÆritur, an poenitentia sit remedium necessarium ad salutem post lapsum in peccatum? Respondeo quod sic, nam in sacris literis vbicunque dominus hortatur ad veniam petendam, non dat aliud remedium nisi poenitentiam, ergo. Et hoc adeo verum est, quòd etiam requiritur poenitentia de peccatis commissis ante baptismum, adulti enim [fol. 78]v] qui baptizantur necesse est quod doleant de peccatis: iuxta illud actorum. 2. poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Et Augustinus libro de poenitentia ait, omnis qui iam suæ voluntatis arbitrer constitutus est cum ad sacramentum fidelium accedit: nisi eum veteris vitæ poniteat nouam non potest inchoare: quod & habetur de consecra. d. 4. cap. omnis qui. Ab hac autem poenitentia cum baptizantur soli paruuli sunt immunes. De venialibus autem non est necessaria poenitentia, quia per dilectionem Dei, & multa alia remitti possunt. Si verò peccator præueniatur aliquo periculo maris, vel latronum, vel alicuius alterius, poenitentia eius erit quòd faciat tunc quicquid possit. Dicat miserere mei Deus, vel aliquid simile: quicquid enim possit etiam in vltimo statu facere hoc animo vt concilietur Deus & placat- [fol. 79r]tus reddatur, poenitentia est. Talis namque non est extra salutis statum.

Poenitentia remittit poenam peccatorum.

¶ QVÆritur, vtrum per poenitentiam remittatur poena debita peccatis? Respondeo quòd per poenitentiam semper remittitur aliqua pars reatus & fit minor, non tamen oportet quod tollatur tota obligatio ad poenam. Nam omnes fatentur quòd postquam poenituit aliquis, imponenda est ei aliqua poenitentia. Nec hoc infert præiudicium aliquod diuinæ misericordiæ, quòd post dimissam culpam quærat poenam ab amico: qui enim peccat laedit iustitiam simul & amicitiam. Iure autem amicitiae teneor ego dum aduersarius petit vñiam, & est paratus facere quicquid voluerim, recipere eum ad pristinam amicitiam. Nec debeo dicere, non parcam, aut non erit amicus donec reddat domum quam combussit. Sed

nihilominus salua amicitia possum repete-[fol. 79]v]re domum meam. Et rex potest amico suo remittere homicidium, tamen omnino salua amicitia cogit eum satisfacere alteri per iniuria: sic Deus omnino postquam aliquis petit veniam reddit in amicitiam, & nihilominus exigit iustitiam. Nota unum locum ex quo expressè constat quod Deus punit hominem postquam factus est ei amicus. 2. Reg. 12. postquam dimissit Deus peccatum Daud, dicitur verum tamen filius qui natus est tibi morietur. &c.

Venialia peccata quomodo remittantur.

¶ QVÆRitur quomodo remittantur peccata venialia? Respondeo. 1. quòd quicquid sufficit ad remittendum mortale, sufficit etiam ad remittendum veniale. Est clarum, quia quicquid est in veniali est in mortali & aliquid amplius ergo. Secundò dico quod ad remissionem venialis sufficit dilectio Dei. Nam cum Dei dilectio sit ei velle placere, & qui vult ei placere, vult virtualitèr non displicere: iam ibi interuenit displicentia [fol. 80r] interpretatiua quae sufficit ad remissionem venialium: vt ait sanct. Tho. 3. p. q. 87. a. 1. Nam apud homines sufficit ad remissionem leuis offensae dicere ei quem offendit, ego post hac volo tibi in omnibus placere, ergo multo magis apud Deum qui pronior est ad miserendum. Item probat hoc Scotus, plus placet deo dilectio ista quam displiceat peccatum veniale: sed homines etiam mali si offendantur leui offensa, & prestantur eis magna beneficia non exigunt satisfactionem leuis iniuriæ, etiam si non petatur venia, ergo dilectio dei sufficit ad remissionem peccatorum venialium. Per dilectionem verò Dei, aut per displicentiam generalem dimittuntur omnia illa peccata venialia ad quæ homo non est actualitèr affectus, vel virtualiter. Si verò quis est affectus vni peccato veniali, & dolet de alio, remittitur peccatum de quo dolet manente alio. Et quoniam in illa potestate [fol. 80]v] ecclesiæ tradita in illis verbis quorum remisistis peccata non solum tradita est facultas remittendi peccata per poenitentiam quæ est sacramentum: sed etiam multis alijs modis cùm ad remissionem venialium non sint necessaria sacramenta: relicta est potestas ecclesiæ ad instituenda media ad eorum remissionem. Et ista sunt oratio dominica, benedictio episcopi, tunsio pectoris, aqua benedicta, & similia, quæ sine quocunque alio motu bono sufficiunt remittere venialia per hoc quòd fiunt quia sunt ab ecclesia instituta in remedium venialium. De aqua benedicta Alexander quintus à Petro dicit, & habetur de cons. d. 3 ca. aquam. Aquam sale conspersam populis benedicimus vt ea cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur. Quod etiam omnibus sacerdotibus faciendum esse mandauimus. Nam si sanguis vitulæ aspersus [fol. 81r] sanctificabat, multo magis aqua sale aspersa, & diuinis precibus consecrata populum sanctificat. De oratione dominica habetur de poenitentia. d. 3. c. de quotidianis. Et est Chrisostomus dicentis, de quotidianis leuibusque peccatis quotidiana oratio fidelium sufficit, scilicet pater noster. De benedictione episcopali, & abbatum habetur. 1. q. 1. c. benedictio, ca. multi. De tunsione pectoris habetur de poenitentia. d. 1. c. tres sunt actiones & d. 2. c. sicut inquit, & de sacra vnctione capitulo cum venissem. §. primo.

Peccata per poenitentiam remissa an reddeant per sequens peccatum

¶ QVÆRitur, vtrum peccata per poenitentiam remissa reddeant per sequens peccatum? Sanct. Tho. 3. p. q. 88. arti. 1. dicit quòd in peccato duo possunt considerari, vnum est ipsa culpa, alterum reatus ad poenam, & tunc ponit tres conclusiones. Prima peccatum non potest reddere quantum ad culpam. Patet nam si sortes occidit hominem & [fol. 81]v]

egit de illo homicidio poenitentiam: & iterum post poenitentiam furatus est, hoc vltimum peccatum furti non habet maculam homicidij. Secunda conclusio, peccatum non reddit quantum ad reatum poenæ sensus. Quia noua poena sensus debetur peccato huic nouo, & non illa prior. Tertia conclusio peccata præterita reddeunt persequens peccatum quantum ad poenam damni aliquo modo: quia eadem poena damni erit pro quolibet peccato: & eodem modo priuatur visione diuina. Et hoc modo intelligitur illud Iacobi, qui in vno peccauerit factus est omnium reus. Verum est quod peccata præcedentia dicuntur aliquo modo reddere per quandam ingratitudinem, ad istum sensum, quod grauius est peccatum quod nunc post remissa peccata fit, quam si prius non essent remissa peccata. Post remissionem enim iterum Deum offendere magna ingratitudo est. [fol. 82r] Hæc autem grauitas quæ ratione ingratitudinis consurgit, cum non mutet speciem peccati secundum omnes, non est de necessitate confitenda. Non enim est opus, vt dicat postquam sum mihi dimissa peccata adulteratus sunt. Patet igitur quod peccata semel remissa non reddeunt per peccatum sequens. Sine poenitentia enim sunt dona Dei, Roman. 11.

Per poenitentiam restituitur gratia, & virtutes infusæ.

¶ QVÆritur, vtrum per poenitentiam restituantur homini gratia, & virtutes infusæ? Respondeo secundum omnes, quod non est dubitandum de hoc. Nam cum in poenitentia detur gratia, necessario dantur omnes virtutes infusæ, quæ gratiam concomitantur: sicuti in baptismo, quia datur gratia, dantur etiam virtutes morales. Sed tota difficultas est, vtrum resurgat poenitens ad tantam gratiam quantam habebat antequam caderet, vel ad maiorem, aut minorem? Ad quod omnibus alijs opinionibus demissis, dico cum S. Tho. 3. p. q. 89. [fol. [82]v] ar. 2. 3. & 5. quod poenitens non semper resurgit ad maiorem gratiam quam illa à qua cecidit, nec ad æqualem, sed secundum proportionem contritionis quam habet. Hæc opinio fuit antiquorum omnium, Alberti magni, Alexandri de Ales. 4. p. q. 77. membro. 5. & Bonauenturæ. 4. d. 14. & Ricardi, & omnium illorum qui scripserunt in theologia grauitè, & modestè. Hoc probatur à posteriori, præter auctoritatem Hieronymi quam allegat sanctus Thomas quia experientia ostendit, quod poenitens non semper resurgit ad maiorem gratiam: videmus enim feruentissimos viros post peccatum, & poenitentiam tepidè, & non ita feruenter sicut antea operari, ergo non habent tunc maiorem gratiam & amorem Dei, amor enim Dei non est occiosus. Videmus verò magnum peccatorem aliquandò seruentissimè poenitere, & exerce-[fol. 83r]ri in bonis operibus, igitur non omnes resurgunt semper ad maiorem, vel æqualem gratiam. Item ad gratiam requiritur dispositio, & quanto maior est dispositio tanto maior gratia introducit, sed contritio est dispositio non solum ad nouam gratiam, sed etiam ad gratiam præteritam, ergo quanto maior fuerit contritio tanto maior erit gratia, etiam præterita. Dico igitur primò quod cuicumque resurgenti extra gratiam quæ datur ei secundum mensuram contritionis quam habet, & quæ daretur etiam sine meritis prioribus, datur ei aliquid ratione præcedentium meritorum. V. g. sit Petrus quod habebat centum meritorum gradus, conteritur nunc post peccatum contritione vt decem, dico quod vltra gratiam vt decem quæ datur ei ratione contritionis, datur aliqua gratia ratione præcedentium meritorum. Secundò dico quod quan-[fol. [83]v]to prædicta cotritio maior fuerit, tanto maior gratia dabitur ei ratione præcedentium meritorum. V. g. Petrus antea habebat gratiam vt decem, & Plato vt decem, resurgunt ambo, Petrus contritione vt decem, Plato contritione vt. 20. dico quod Platoni dabitur maior gratia ratione præcedentium meritorum. Tertiò & vltimo dico, quod perfecte poenitenti. i. ex toto conatu

semper restituitur tota gratia præcedens. Nam perfectæ poenitentia correspondet perfecta restitutio, non est autem perfecta restitutio nisi restituatur totum, ergo & consequenter secundum proportionem poenitentia restituitur præcedens gratia. Quia iustum est quod si toto conatui correspondet tota gratia, quod medietati conatus respondeat medietas gratia, & tertia parti conatus. 3. pars gratia, & sic consequenter. Vnde optimum est saepe dolere de peccatis, vt restituatur tota gratia ratione præcedentium meritorum

Per omnia bona opera restituitur aliquid de gratia perditâ.

[fol. 84r] ¶ VTRVM, autem ratione aliorum bonorum operum restituatur aliquid de gratia præcedenti? Probabiliter dicimus, quòd sic. Videtur enim omnino quod bonus princeps si propter delicta abstulerit ab aliquo bona, post modum illo poenitente restituerit ei princeps aliquam bonorum partem, tot obsequia posset deindè regi exhibere, quòd reddat ei omnia: & esset hoc laudabile in principe: ita prorsus videtur dignum sentire de Deo, & quòd diligenti Deum vel danti eleemosynam, vel alia bona opera facienti post poenitentiam, restituat aliquid de gratia deperdita. Certum igitur est merita præcedentia non perdi omnino, sed recuperari à poenitente

¶ De contritione.

Contritio quid sit.

¶ DE partibus poenitentia tractatum aggrediens. Quæritur in primis quod [fol. 84]v sit contritio? quoniam ea est poenitentia pars prima? Respondeo, quòd est perfectus actus poenitentia. Poenitentia enim virtus est per quam placamus nobis Deum iratum, & consequimur remissionem peccatorum. Ad hæc enim duo debet dirigi tota poenitentis intentio. Est autem iste actus poenitentis dolor vndè poenitentia dolor est contritio, qui maximè propiciatur Deum. Hieronymus & habetur de poenitentia d. 1. ca. mensuram, apud Deum non tantum valet mensura temporis quàm doloris. Et Chrisostomus homelia. 21. super Matthæum, non dolere quia peccaueris magis indignari facit Deum, quàm idipsum quod antea peccaueras. Sunt de hoc infinita testimonia sanctorum, & sacra scriptura attestantia, quod dolor de peccatis est pars poenitentia valens ad remissionem peccatorum: vt patet ex conuersione Magdalenæ, & fletu Petri [fol. 85r] post negationem &c. Habemus igitur quòd contritio est dolor. Sed notandum duplicem esse dolorem, quia quidam est sensituius, alius est intellectuius. Contritio autem est dolor intellectuius & non sensituius: vt docet, sanct. Tho. 3. p. q. 85. ar. 1. & omnes doctores Quia contritio est in potestate nostra, sed dolor sensituius non est in potestate nostra, ergo. Et adhuc propriè loquendo contritio non est ipse dolor, sed odium & displicentia peccati, ex quo nascitur dolor. Est igitur contritio odium, nolitio, & detestatio peccatorum præteritorum.

An sit necessarium propositum non peccandi.

¶ QVÆRITVR, an sufficit dolere solum de peccatis præteritis, vel an requiratur etiam propositum non peccandi? Hæc est grauis quæstio & de qua sunt opiniones. Maioris in. 4. dis. 14. q. 1. & Almain, & Bonauentu. 4. d. 14. in expositione textus dicunt, quod [fol. 85]v si poenitens nihil cogitat de futuro, non oportet quòd habeat propositum cauendia peccatis, sed sufficit quòd actu aliter non habeat contrarium actum. Sanct. Tho. 1. 2. quæstione

113. arti. 5. & in. 4. d. 14. in expositione textus & d. 17. q. 2. ar. 2. quæstiuncula. 4. & 3. p. q. 85. a. 3. & q. 90. ar. 4. & 3. contragentes, ca. 158. & 4. contragentes, cap. 72. & Adrianus quodlibeto. 5. ar. 3. dicunt, quod requiritur actuale propositum cauendi à peccatis futuris. Idem tenet Albertus Magnus. 4. d. 14. ar. 10. & Alexander de Ales. 4. p. membro. 9. Quæ harum opinionum sit verior ego nescio: sed probabilior est opinio sancti Tho. & consequenter securior, ac proinde tenenda. Quia in materia morali oportet loqui crassis coniecturis. Pro opinione. S. Tho. faciunt verba concilij Florentini, quæ dicunt ad contritionem expectat dolere de peccatis commissis [fol. 86r] cum proposito non peccandi de inceptis. Item Ioannis. 5. & 8. existenti ad piscinam dixit dominus & adulteræ, amplius noli peccare: non dixit non pecces, sed noli. Item primum quod ab eo qui fecit iniuriam postulamus, est huiusmodi propositum, señor nunca mas. Item non habet veram poenitentiam qui non diligit Deum super omnia: sed qui sic diligit Deum vult ei in omnibus placere, & in nullo displicere, ergo talis habet propositum cauendi futura.

Contritio est de peccatis actualibus sed non oportet vt de quolibet peccato sit distincta contritio

¶ QVÆRITVR, de quo debeat esse contritio? Respondeo, quòd non de peccato originali, sed de peccatis actualibus. Et est differentia, quia ad peccata mortalia requiritur contritio: non tamen ad venialia. Vtrum autem debeat esse contritio distincta de omnibus peccatis in particulari, vel an sufficiat vnica contritio de omnibus in generali, dubitari solet. [fol. 86v] Quidam enim tenuerunt necessarias esse tot contritiones quot peccata mortalia, quia sanct. Tho. dicit quòd contritio debet esse distincta de singulis peccatis mortalibus. Sed ego credo sicut dicit Caietanus quòd hæc opinio sit falsissima. Non oportet reddere poenitentiam ita difficilem, & inaccessibilem. Quod ego sentio est, quod ad remissionem peccatorum sufficit dolor generalis de omnibus peccatis: & non requiritur dolor in particulari. Patet quia alias non posset homo consequi remissionem peccatorum nisi in aliquo certo & determinato tempore, quod est falsissimum: nam in quocunque momento potest homo sufficienter conteri, iuxta illud Ezechielis. 33. in quacunque die ingemuerit peccator &c. Et sumitur ibi dies pro momento. Sequela autem probatur, quia ad cogitandum peccata requiritur certum tempus, et [fol. 87r] ergo ad dolendum in speciali etiam requiritur tempus certum. Et hoc primum conceditur, & necessario concedendum est ab omnibus. Secundò dico quod nec ante contritionem generalem, nec post requiritur cogitatio & detestatio singulorum peccatorum in particulari ante confessionem: in ipsa enim confessione tenetur homo conteri in speciali. Cùm enim confessio debeat esse distincta, tunc cùm ea confitetur detestatur illa: nam aliàs esset fictio. Nec oportet dicere, doleo de istis quatuor & de his. 6. sed doleat de omnibus & confiteatur distinctè peccata sua, et hoc sufficit. Quia actus interior poenitentiae à quo exterior proficiscitur, singula mortalia quae sub confessione cadunt respicit

An quilibet paruus dolor sufficiat ad remittenda peccata.

¶ QVÆRITVR, vtrum quicumque dolor peccatorum quantumvis paruus sufficiat ad remittendum peccata? Scotus. 4. d. 14. q. 2. arti. 2. dicit quod licet quis [fol. 87v] habeat dolorem de peccatis propter Deum cum omnibus alijs bonis circumstantijs: nisi talis dolor habuerit certam intensionem, & continuationem, non sufficit. Quanta autem debeat esse ista intensio doloris, dicit quòd solus Deus nouit. Sed hoc est mere voluntariè dictum. In

re autem necessaria ad salutem non debemus loqui sine auctoritate sacrae scripturae, aut sanctorum. Item arguitur contra hoc, Deus pronior est ad miserendum quam ad puniendum, sed quaecunque intensio voluntatis in peccatum etiam in vno instanti sufficit ad damnandum hominem, ergo quaecunque intensio contra peccatum in quocunque instanti sufficiet ad consequendam misericordiam & remissionem. Tenendum igitur est (omissa multitudine argumentorum) quod in contritione non requiritur certa intensio, aut continuatio temporis. Sed tunc dubitatur quo- [fol. 88r] modo intelligitur, quod contritio debet esse maximus dolor, vt dicunt doctores requiri: quia est de maximo malo scilicet de offensa Dei? Ad hoc dicendum, quod sicut dilectio Dei debet esse maxima non intensivè, sed affectiuè & appretiativè: ita requiritur quod odio habeamus peccatum supra omne odibile: et reuera mallem esse mortuus incurrisseque quaecunque alia damna quam peccatum: licet talis actus sit remissus gradualiter. Non oportet tamen quod poenitens faciat illam comparisonem, mallem pati hanc mortem, vel illud malum, quam incurrisse hoc peccatum quamuis hic actus esset valde perfectus, & multum valeret ad poenae remissionem. Sed sicut satis est ad dilectionem Dei super omnia velle ei in omnibus placere & in nullo displicere: ita ad contritionem sufficit dicere ego nullo modo vellem offendisse Deum. Et licet experiamur in morte charorum [fol. 88v] nos plus dolere quam in peccatis, non turbemur: quia hoc prouenit ex eo quod praesentia magis mouent quam absentia, & magis connaturalia sunt magis sensibilia: ideò appetitum sensitium magis mouent. Hic autem dolor sensitius debet esse moderatus. Vnde apostolus. 2. Chorint. 2. admonet eos vt consolentur poenitentem quendam, ne abundantiori tristitia absorueatur. Dolor autem intellectuius non potest esse nimius.

An de maiori peccato sit magis dolendum.

¶ VTRVM, de grauiori peccato si habenda maior contritio quam de minori? Respondeo primò quod non est necessarium dolere amplius de vno peccato quam de alio. Patet quia vt supra diximus, sufficit ad contritionem dolor in vniuersali de omnibus peccatis, & talis dolor non est tunc intensior respectu vnus peccati quam respectu alterius. Secundo dico quod id esset conuenientissimum, vt scilicet maiorem dolorem [fol. 89r] habeat homo de maiori peccato. Quod autem hoc non sit necessarium patet, quia aliàs teneretur poenitens scire grauitates peccatorum, quod scilicet sit grauius peccatum fornicatio, an detractio, quod nullo modo est dicendum.

An contritio sit dolor propter Deum.

¶ QVÆRITUR, vtrum dolor contritionis habere debeat hanc circumstantiam finis, vt sit propter Deum? Vtrum ad hoc quod contritio sit sufficiens ad remissionem peccatorum requiratur dilectio Dei super omnia? Respondeo quod de hoc sunt opiniones Gabriel. 4. d. 14. q. 1. et 2. & Palude. d. 17. q. 2. conclusionem. 1. & Caieta. q. 1. de contritione, & Capre. 2. d. 41. q. 1. ad. 1. Grego. tenent quod requiritur dilectio Dei super omnia. Et idem videtur dicere. S. Tho. 3. p. q. 85. art. 5. vbi dicit, quod quintus actus qui concurret ad contritionem est actus charitatis, & 1. 2. q. 113. art. 4. 1. dicit quod ad poenitentiam non sufficit motus fidei nisi [fol. 89v] sit informatus charitate. Et 3. p. q. 85. art. 6. dicit quod actus poenitentiae nascitur ex actu charitatis. Et probatur quia in poenitentia fit integratio amicitiae (fit enim ex inimico amicus) sed hoc est impossibile nisi inimicus incipiat diligere, ergo. In contrarium est, quia dilectionis actus est perfectior, quam actus poenitentiae, ergo remissio peccatorum

non deberet tribui actui poenitentiae sed actui dilectionis: cuius oppositum dicunt omnes. Pro solutione huius dubij notandum, quod actus poenitentiae est actus distinctus ab actu dilectionis Dei: quia poenitentia & charitas distinguuntur, ergo etiam actus earum. Hoc supposito videtur quod non possit esse poenitentia sine dilectione Dei, quia odium nascitur ex amore, ergo odium peccatorum nascitur ex dilectione Dei, si enim non diligerem Deum quare odio haberem peccata? nun [fol. 90r] quid propter amorem creaturae? non certe sed propter Dei amorem: cum igitur odium peccatorum sit super omne odibile in verè poenitente, ergo procedit ex amore Dei super omnia. Et ita est regularitèr quod peccator ex amore mouetur ad poenitendum. Potest tamen esse quod in voluntate non sit alius actus quam iste, doleo quia offendi Deum: qui nec est elicitus, nec imperatus à charitate & iste talis actus sine alia dilectione sufficit ad remissionem peccatorum, qui licet regularitèr procedat à charitate, tamen remissio peccatorum magis tribuitur poenitentiae quam charitati, quia in sacra scriptura illi actui promittitur remissio. Et S. Tho. dicens quod poenitentia procedit ex amore, intelligendus est communiter & regularitèr: vt patet apud ipsum 4. d. 14. q. 1. a. 2. quaestionem. 1. Verum est quod ipse actus poenitentiae, nolle deo displicere, est vera dilectio. Dolor igitur pectorum debet [fol. 90v] propter Deum non propter timorem poenarum, aut propter quoduis aliud: sed quia sunt offensae Dei patris pijssimi.

An qui dolet propter Deum semper recipiat gratiam.

¶ QVÆritur, vtrum qui dolet sicut nunc diximus semper recipiat gratiam? Caieta. q. 1. de contritione, tenet mirabilem opinionem, scilicet quod stat quempiam dolere de peccatis perfectè, & perfectè proponere cauere ab illis in futurum, & perfectè diligere Deum super omnia, & non habere gratiam. Ratio eius est quia aliàs sequeretur quod posset quis habere euidenciam quod sit in gratia. Oppositum tenent omnes doctores, & dicunt quod quamprimum fecerit aliquis totum quod in se est, statim habebit gratiam. Vide S. Tho. 1. 2. q. 112. ar. 2. ad. 1. & q. 113. ar. 3. & 8. & 3. p. q. 85. a. 5. & 6. Et in pluribus alijs locis. Et oppositum esset contra scripturam sacram dicentem. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos: iam hic poenitens con-[fol. 91r]uertitur ad Deum, & Deus non conuertitur ad poenitentem. Iacob 4. appropinquate Deo, & appropinquabitur vobis. Et Ioan. 14. qui diligit me diligetur à patre meo. Et psal. 50. Cor. contritum & humiliatum Deus non despiciet. Falsissimum ergo est quod Caietanus dicit. Et dico quod non stat de lege quod talitèr poenitens careat gratia cum faciat totum quod in se est. Nec hoc dato sequitur se scire euidencèr quod habeat gratiam. Non enim ego possum habere euidenciam, quod doleo de peccato super omniam, vel quod proponam perfectè cauere in futurum. Habemus igitur pro certo, quod qui sic dolet habebit gratiam

An attritio possit fieri contritio.

¶ QVÆritur, vtrum attritio possit fieri contritio? Ad hoc suppono ex omnibus doctoribus, & sancto Thoma quod nihil aliud est contritio quam dolor perfectus: attritio verò dolor imperfectus. Tunc dicit sanct. Tho. 4. d. 17. q. 2. art. 1. quæ [fol. 91v] stiuncula. 3. quod attritio non potest fieri contritio. Probatur, quia principium contritionis est gratia, virtus infusa: attritionis verò principium est habitus acquisitus, vel sola potentia: idem autem actus non potest elici à virtute infusa, & acquisita vel à potentia, ergo. Sciendum est tamen, quod duplex est contritio, quædam intrinsice, quæ habet hoc pro obiecto: doleo de peccatis

super omnia. Alia extrinsice. i. ex circumstantia, & sic omnis dolor qui est cum gratia vocatur contritio. Eodem modo duplex est attritio. Quædam intrinsice ex obiecto, vt putâ, doleo de peccatis quia turpia sunt & infamia, vel propter infernum. Alia extrinsice, putâ doleo de peccatis propter Deum: & cum omnibus circumstantijs, sed omitto præceptum aliquod necessarium. Tunc sit conclusio, nunquam ex attritione fit contritio intrinseca, quia differunt ex obie- [fol. 92r]cto: vna enim dolet propter Deum, alia propter poenas. Vnde conclusio. S. Tho. intelligitur de attritione propriè dicta, & de contritione propriè dicta.

An tota vita sit tempus contritionis.

¶ QVÆRITur, vtrum tota ista vita sit tempus contritionis? Respondeo primò quòd est expediens & conueniens sæpè dolere de peccatis. Et sancti ita consulunt. Ad amicitiam enim pertinet sæpè dolere de offensa facta amico: maximè quia dolere debemus quousque reparemus detrimentum factum per peccatum, sed multa sunt quæ nullo modo possunt reparari, putâ tempus quod perdidimus peccando, ergo per totam vitam dolere debemus de illo. Hoc autem intelligendum est de dolore qui est in voluntate, nam de sensitio dolore graue esset videre amicum semper esse tristem. Loquendo autem de doloris tempore qui est sub præcepto dico quod de peccato semel dimisso non [fol. 92]v tenemus amplius dolere, quia Deus non iudicat bis in idipsum, vt dicitur Nahum. 1. Sed de peccato non dimisso est dubium quando teneatur homo conteri? Ad hoc Caietanus quodlibeto. 2. q. 3. dicit quod præceptum contritionis partim est affirmatiuum, quia obligat ad actum, scilicet ad dolorem: partim negatiuum, quia obligat ad non manendum, in peccato. Loquendo de hoc præcepto in quantum est affirmatiuum obligat semper, sed non ad semper: sicut & reliqua præcepta affirmatiua, scilicet in casu necessitatis, putâ cùm quis administrat, vel recipit sacramentum, vel in articulo mortis. Loquendo verò de prædicto præcepto in quantum est negatiuum obligans ad non manendum in inimicitia Dei, obligat sicut & caetera præcepta negatiua, semper & ad semper, & ad statim. Et sicut qui tenet alienum tenetur statim reddere [fol. 93r] sic qui est in statu inimicitiae Dei, tenetur statim ab illo exire. Peccat autem contra hoc præceptum qui habet actum commissionis contrarium, putâ si dicat volo manere in hoc statu per diem aut per horam. Sicut qui retinet alienum non semper peccat de nouo, sed cùm habet hunc actum positium, nolo reddere alienum, est tamen semper in malo statu. Magister meus Victoria tenet quòd nullum est præceptum de poenitentia, aut contritione quod obliget sub nouo peccato. Quauis peccatum mortale sine poenitentia non possit deleri, ac proindè sit necessarium dolere seu poeniteri: sed qui non penituerit, damnabitur quidem propter peccata quae commissit, sed non quia non poenituit. Sed quia mihi magis placet opinio contraria ideò hanc non prosequor.

An post vitam sit locus poenitentiae.

¶ QVÆRITur, vtrum post hanc vitam sit locus poenitentiae? Respondeo, quod non, sed [fol. 93]v prout in corpore gessit siue bonum, siue malum recipiet. 2. Chorin. 5. Et vbi ceciderit lignum ibi manebit, eccle siast. 11. veniet nox quando nemo poterit operari, Ioann. 9. Sed contra de Trajano, & alijs quos apostoli suscitauerunt, quorum aliqui forsitan erant in infernum detrusi. Respondeo non dubito quin Deus possit homines damnatos liberare ab inferno, sed hoc est praeter legem. Id autem quod dicitur de Trajano, timeo quod sit fabula,

tamen quicquid sit, Deus potest omnes damnatos eripere ab inferno: etiam si non poeniteant. E sic non opus est dicere quod suscitauit illum ad poenitendum: non enim erat opus.

An venialia remittantur post hanc vitam

¶ QVÆritur, vtrum saltem peccata venialia post hanc vitam remittantur? Respondeo, quod cum multi moriantur in peccatis venialibus, vel quia non cogitauerunt de illis, vel quia complacent sibi in aliquo, necessarium est dicere quod in [fol. 94r] alia vita remittantur. Et ita. S. Tho. 4 d. 21. q. 1. arti. 3. Et in additionibus. q. 4. ar. 3. dicit, quod peccata venialia remittuntur in purgatorio: & eodem modo sicut in via remittuntur. In inferno autem ideò non remittuntur, quia ibi existentes sunt inimici Dei, & Deus eorum opera non acceptat. At existentes in purgatorio sunt amici Dei, & ideò acceptantur eorum opera: & etiam per displicentiam peccatorum remittuntur eis peccata venialia. Ita Grego. 4. dialo. ca. 39. et habetur. 25. dis. ca. qualiter, et August. 21. de Ciuitate. ca. 24. Matth. 12. non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. 2. Machabeorum. 12. sancta ergo & salubris cogitatio. Opera igitur bona existentium in purgatorio sunt quidem meritoria remissionis peccatorum, non tamen gloriæ.

An contritio remittat totam poenam?

¶ QVæritur, vtrum remittatur per contritionem tota poena peccatis debita? Respondeo quod [fol. 94v] non, quia aliàs non esset opus purgatorio. Quòd autem post remissionem culpæ maneat reatus poenae, probatur vnica auctoritate. 2. Regum. 12. vbi postquam peccatum Dauid remissum est, dicitur in poenam eius, vnicus filius qui natus est tibi morietur. Et alius locus Iosue, 22. an parum vobis est quod peccastis in Beelphegor, & vsque in praesentem diem macula huius sceleris in vobis permanet? Vide sanct. Tho. 1. 2. q. 86. ar. 2. Potest nihilominus tanta esse contritio quod sufficiat ad remittendum totam poenam sicuti credimus de Magdalena.

Et haec de contritione sufficiant.

¶ Sequitur de confessione secunda poenitentiae parte.

¶ De hac materia confessionis tractant doctores in. 4. d. 17. & sanct. Thomas ibidem, & in additionibus quaestione. 6. & ante omnia.

Confessio est necessaria ad salutem

[fol. 95r] ¶ QVÆRitur, vtrum confessio sit de necessitate salutis? Respondeo quod sic. Patet ex ca. omnis vtriusque sexus de poenitentiis & remissionibus, vbi hoc expressè dicitur. Vtrum autem sit iuris diuini vel non, inferius disputabitur. Sed dubium est, an si confessio non esset præcepta de iure diuino, posset ecclesia ad eam obligare? nam si possit parum refert scire an confessio sit de iure diuino, sufficit enim quod iam ecclesia in concilio generali obligauit omnes ad confessionem. Et videtur quod ecclesia non potuerit confessionem praecipere. Nam secundum communem opinionem ecclesia non habet iurisdictionem super actus interiores, ergo saltem non posset nos obligare ad confitendum illos: quod quidam asserunt, sed tamen damnati sunt. Item ecclesia non posset me obligare etiam pro quocunque crimine, vt religionem profiterer, quia esset nimis gra-[fol. 95v]ue onus, vt est communis

opinio: sed etiam est onus grauissimum & difficilimum peccata confiteri, ergo si non esset præceptum diuinum ecclesia non posset ad hoc obligare. Hæc est res disputabilis & qua parum indigemus, quia habemus pro certo, quod de confessione sit præceptum in iure diuino, vt primò probauimus. Notandum tamen quod duplicia sunt præcepta, quædam quæ licet sint absoluta non obligant hominem absolutè: sed in casu, vt de eleemosyna est absolutè præceptum, & tamen non obligat nisi in casu necessitatis: & potest esse quod nunquam concurrat talis casus in vita, & ideò non vocatur eleemosyna necessaria ad salutem. Idem de sanctificatione sabbati, maximè si ecclesia non determinasset diem. Idem de honorandis parentibus. Alia sunt præcepta quæ obligant absolutè, & non est satis in casu sed oportet vt vos quaeratis casum, & dispona mini ad implendum illa. Et huiusmodi est præceptum baptismi, confessionis, eucharistiae, circa quæ teneor facere ad illa implenda. Et hæc vocantur necessaria ad salutem.

Confessio non est tam necessaria sicut baptismus.

¶ QVÆRITVR, an confessio sit adeo necessaria ad salutem sicut baptismus: ita quòd nunquàm liceat illam omittere? Respondeo primò quod non est adeo necessaria vt baptismus. Nam puer sine actuali baptismo non potest saluari, potest autem homo saluari sine actuali confessione. Sed vtrum cùm quis potest confiteri possit aliquandò omittere confessionem? Respondeo pro nunc quòd multa sunt præcepta Dei, & sic quodcumque quis posset confiteri sine transgressionem præcepti diuini, tenetur confiteri etiam si perdat bona. Si verò simul concurrat aliud præceptum diuinum cum confessione, & [fol. 96]v] præceptum confessionis non possit impleri sine alterius præcepti transgressionem, si aliud est maius (maximè de iure naturali) tunc non tenetur confiteri: quale est non scandalizare. Vnde si foemina sciret, confessorem scandalizandum si ei confiteatur, non tenetur confiteri ei, vt latius infra dicemus.

confessio non est de iure naturali.

¶ QVÆRITVR, an confessio sit de iure naturali? Respondeo quod non. Quia sacramenta ecclesiæ sunt de illis quæ sunt supra naturam, & pertinentia ad fidem. Quis enim cognoscet aquam mundare peccatorem?

Peccata venialia, an teneamur confiteri.

¶ QVÆRITVR, vtrum teneamur confiteri peccata venialia? Respondeo quod omnes conueniunt in hoc, quod qui habet mortalia peccata non tenetur confiteri venialia, quia si teneretur confiteri vnum veniale, ergo & omnia, & cum venialia sint infinita esset quasi impossibile omnia confiteri. Sed dubium est, an qui [fol. 97r] non habet nisi venialia teneatur ea confiteri semel in anno? De hoc sanctus Tho. q. 6. ar. 3. ad. 3. ponit duas opiniones. Prima dicit, quòd tenetur, quia præceptum de confessione est absolutum & potest impleri, ergo. Secunda opinio dicit quod nullus tenetur confiteri venialia. Et hæc est tenenda, quia præceptum de confessione, intelligitur de mortalibus vt patet ex eo quod dicit, confiteatur proprio sacerdoti. Circa venialia verò non est proprius sacerdos, nam quilibet potest ea confiteri cui voluerit. Item ecclesia noluit de nouo præcipere confessionem, sed præceptum iuris diuini determinare quo ad tempus executionis: at à Christo non est præcepta confessio nisi mortalium, ergo.

Item in illa decretali imponitur non confitenti grauissima poena, vt scilicet viuens arceatur ab ingressu ecclesiæ: & mortuus christiana careat sepultu-[fol. 97]v]ra, sed huiusmodi poenæ non imponuntur á pia matre ecclesia perfectioribus viris quales sunt qui habent solum peccata venialia, quae alij peccatores non tenentur confiteri (alias meliores essent peioris conditionis) ergo talis igitur qui non habet nisi venialia, petat in paschate eucharistiam, & sacerdoti dicenti quod prius confiteatur, respondeat se non egere confessione, & sacerdos credat. Sed quis est hic, & laudabimus eum?

Mentiri in confessione, quale sit peccatum.

¶ QVÆritur, vtrum aliquis possit confiteri peccatum quod non habet? Respondet . S. Tho. quod si nunquam licet mentiri, multo minus in confessione. Sed quale peccatum erit? Dico probabiliter quod qui confitetur mortale quod non habet peccat mortaliter, quia peccat circa ea quae sunt de necessitate confessionis, & decipit confessorem qui absoluit quod non potest absolui, & consequenter dico, quod confessio non [fol. 98r] fuit integra, ac proinde nulla & iteranda: quia non confitetur de illo mendacio pernicioso. Si autem peccatum de quo dubitat confiteatur tanquam certum: si id faciat credens esse magis securum vt communiter fit, non peccat. Si autem faciat animo decipiendi confessorem peccat mortaliter. Sed quid de Scrupulosi infamant sacramenta. scrupulosis, vt si habeo suspicionem quod feci peccatum? Respondeo quod non solum non teneor confiteri sed neque debeo facere, si credo quod non consensi. Quia in rebus moralibus debemus procedere ex crassis coniecturis. Deus enim non est sophista, nec quærit laqueos. In rebus autem moralibus vocatur demonstratio vbi habeo coniecturas pro vna parte & non pro alia: licet habeam formidinem eius. Isti qui sic confitentur infamant sacramenta & reddunt ea odiosa, satis est confiteri peccata certa & dubia, sed non de scrupulis qui sunt vere scrupuli [fol. 98]v] nam de his loquor. Exemplum est, aliquis qui omnino habet propositum cauendi á peccatis, & nullo modo vellet consentire temptationibus, & expertus est quod solet resistere cogitationibus & illecebris, postea occurrerunt cogitationes & detentus fuit in illis, & postquam discesserunt non recordatur, si aduertit si consensit, vel qualiter se habuit. Dico quod de tali scrupulo non oportet confiteri. Et eodem modo de cogitationibus fidei, & phantasiis quae occurrunt homini etiam parato mori pro fide, si opus esset

Mentiri circa venialia in confessione quale peccatum sit.

¶ DVbitatur, vtrum peccet mortaliter qui confitetur peccatum veniale quod non fecit? Nam quod peccet venialiter certum est. Caieta. in. 2. 2. in materia de mendacio dicit quod est peccatum mortale: quia mentitur in iudicio, vbi tenetur dicere veritatem. Sed respondeo quod non est mortale, nam licet sacerdos possit exigere veritatem á poenitente [fol. 99r] non tamen quamcunque veritatem, sed eam quæ pertinet ad materiam iudicij sui: & cum venialia non sint materia confessionis, mentiri circa illa, non est peccatum mortale. Sicut nec si confessori interroganti, an sim pauper, dixero quod non, cum tamen re uera sim pauper, non pecco mortaliter. Et quamuis Caieta. in. 2. 2 fuerit illius fementiæ, tamen in summa confessionis moderatius loquitur, dicens, quod si sit intentio poenitentis facere peccata venialia materiam confessionis, tunc mentiri (etiam circa venialia) esset mortale, quia iam veniale est materia principalis & pertinens ad iudicium. Si verò non est intentio poenitentis facere venialia materiam confessionis, mentiri circa illa non est mortale. Sed

adhuc dico quod etiam si habuero intentionem efficiendi materiam confessionis ex venialibus, dicens mendacium circa illa, vt si dicam me non fuisse mentitum, non pecco mortaliter: quia per hoc quod nolo dicere mutatur intentio prior, & iam non manet materia confessionis: etiam si non habuero reflexionem illam nolo quòd hoc peccatum quod volo tacere sit materia confessionis.

An statim post peccatum teneamur confiteri.

¶ QVÆritur, quando obligat præceptum confessionis, an statim post peccatum? S. Tho. 4. d. 17. & in additionibus. q. 6. ar. 4. dicit quòd hoc præceptum potest multipliciter considerari. Vno modo stando in solo iure diuino, seclusa ecclesiæ determinatione. Alio modo post ecclesiæ determinationem. Loquendo igitur secundum primam considerationem, dicunt aliqui, quòd obligat solùm semel in vita, in casu necessitatis: sicut & alia præcepta affirmatiua, putà in articulo mortis. Sed contra quia tunc esset impossibile confiteri peccata, nam cum ad hoc requiratur memoria peccatorum, videtur impossibi-[fol. 100r]le moraliter loquendo, quòd quis habeat in memoria peccata quæ commissit in. 40. annis: & sic frustraretur illud præceptum, saltem pro maiori parte, quia paucorum peccatorum in fine vitæ posset quis habere memoriam. Ideò dicunt Quando tenemur confiteri. alij, quod tenetur quilibet confiteri in articulo necessitatis: qui vocatur quando est periculum obliuionis, sicuti & alia præcepta tenemur implere quando est probabile quòd si tunc non implentur postea non poterunt impleri: sicut de auditione missae, non teneor eam audire manè, nisi solùm sit vnica missa quae manè celebratur: & sic de confessione quam tenetur facere intra illud tempus quod sufficit ad memoriam peccatorum retinendam. Sed contra, quia si hoc esset verum, ecclesia negligenter determinasset in cap. omnis vtriusque sexus tempus vnus anni pro confessione: nam probabile est, quod in vno anno obliuiscuntur [fol. [100]v] aliqua peccata. Certum est enim, quod si de iure diuino teneremur confiteri peccata nostra pluries in anno, non posset ecclesia dare facultatem, quod differretur confessio vsque ad annum: sed sunt aliqui qui in vno anno obliuiscuntur ergo. Ad hoc sciendum, quod ecclesia, non dedit nouam licentiam, sed coercuit negligentiam, nec voluit dicere quod non confiteantur ante annum: sed quo ad forum exterius voluit arctare. Vnde si quis aggrediretur periculum mortis ante annum ecclesia non de obligabit illum à confessione in tali casu facienda. Sed quia nunc nemo obligatur confiteri nisi semel in anno (aliàs ecclesia deciperet nos) ideò falsum est quod isti dicunt. Itaque videtur mihi, & est notandum pro alijs præceptis, quod Christus instituit ecclesiam & dedit sacramenta & praecepta generalia, non autem dedit praecepta particularia, et ordinationes [fol. 101r] spetiales quibus solis posset gubernari: vt isti hæretici somniant. Quod patet nam Christus non determinauit episcopos per diuersas dioceses, & tamen nisi essent episcopatus distincti esset impossibile ecclesiam gubernari: quia possent præcipere contraria. Nec ideò fuit prouisio Christi insufficiens, nam idcirco constituit praelatos vt gubernarent ecclesiam, & præcipit fidelibus, obedite præpositis vestris. Secundò notandum quod Christus reliquit aliqua præcepta generalia sine determinatione quae quidem non possent commodè obseruari ad Christi intentionem, nisi ecclesia determinasset tempus, vel modum, &c. Verbi gratia. Christus posuit præceptum eucharistiæ dicens, nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. Stando solum in præcepto Christi, quando teneretur homo sumere eucharistiam? Si dicas, quod semel in vita, hoc non est verisimi-[fol. [101]v]le, cùm secundum Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, & alios doctores, in oratione dominica per panem quotidianum intelligatur eucharistia. Cum

etiam apostoli, & in primitiua ecclesia fideles frequentarent hoc mysterium. Et Christus dixit, hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis. Et iterum hoc facite in meam comemorationem, ac priondè paret prædictum præceptum non posse commodè obseruari ad intentionem Christi sine ordinatione, & determinatione ecclesiæ. Item præceptum de celebratione festi, quomodo impleretur? nunquid sufficeret semel in vita genua flectere, & Deum collere? Sic igitur dico de præcepto confessionis, quod de iure diuino tenemur confiteri quando ecclesia determinauit. Nec enim stando in iure diuino potest determinari quando obliget: fuit etenim intentio Christi quod ista mysteria frequentarentur.

Casus in quibus tenemur statim confiteri.

[fol. 102r] ¶ NVNC videamus vtrum stando in iure diuino sint aliqui casus in quibus teneamur statim confiteri? Aliqui antiqui, & quidam summistæ dicunt, quod peccator tenetur statim confiteri, quia aliàs exponeret se periculo: posset enim mori, vel impediri lingua, vel memoria labi. Item quia secus agendo, iam non facit quod in se est. Huius sententiæ est Innocentius in capit. omnis de poenitentijs & remissionibus. Idem videtur sentire archidia. in ca. ille rex de poenitentia dist. 3. Sed sanctus Tho. & alij doctores dicunt, quòd non tenetur homo statim post peccatum confiteri. Patet nemo tenetur statim ad contritionem quæ est magis necessaria quam confessio, ergo nec ad confessionem. Item hoc non determinatur in iure diuino, aut positiuo, ergo est falsum. Item ecclesia determinauit semel in anno, ergo hoc sufficit.

In mortis articulo, an teneamur de iure diuino confiteri.

[fol. [102]v] ¶ SED vtrum, homo de iure diuino teneatur confiteri in articulo mortis? Respondeo quod sic. Nam peccator tenetur confiteri, & non potest post mortem, ergo qui est in illo articulo, si non vult confiteri exponit se periculo. Vndè in ca. cum infirmitas de poenitentijs & remissionibus, præcipitur medicis, vt admoneant & exponant infirmis pericula mortis: in quo errant communiter medici, ne contristent infirmum. Sed verum est, quod debent facere quanto melius potuerint: sed omnino sunt negligentes medici. Et potest contingere quòd propter eorum negligentiam damnentur aliqui infirmi. Sed quid vocatur articulus mortis? Respondet Palude. 4. d. 17. q. 2. quod non dicitur articulus mortis, vnde quis potest mori: sicut non est articulus mortis iustar, jugar a las cañas, correr toros, ô cauallos tunc enim non tenetur homo confiteri ante ista [fol. 103r] exercitia: sed articulus mortis vocatur vnde communiter & frequentèr solet sequi mors, sicut intrare bellum. De intransibilibus autem mare est dubium, si enim esset paruum spacium & mare esset placidum, non tenetur confiteri. Breuitèr arbitrio boni viri relinquatur iudicium de periculo mortis. ¶ QVÆRItur, vtrum ante eucharistiam teneatur homo de iure diuino confiteri? Communis opinio est, quod sic. Caieta. 3. p. & in summa tenet oppositum. De hoc iam disputauius supra. Ex dictis sanctorum non est dubium quin teneatur confiteri, si habeat copiam confessoris. Si autem non habeat & debeat celebrare diebus festiuis, bene poterit sine præuia confessione: maximè si non celebrando incurrat aliquam notam infamiæ.

An ad recipiendum alia sacrameta teneamur confiteri.

¶ SED vtrum ad recipienda alia sacramenta teneatur homo confiteri? De hoc Marsilius. 4. q. 12. ar. 1. facit magnam difficultatem, & dicit particularitèr [fol. [103]v] de recipiente

sacramentum ordinis, quòd ordinandus tenetur confiteri prius, quia sacramentum ordinis directe ordinatur ad copiam gratiæ, & esset magna irreuerentia non disponere se ad receptionem illius. Sed respondeo absolutè (omissis opinionibus) quod ad receptionem aliorum sacramentorum nemo tenetur confiteri. Vnde de consecra. d. 14. ca. vt ieiunij dicitur, quod qui confirmandi sunt si sunt perfectæ ætatis admoneantur vt prius confiteantur: vbi admonitio potius videtur consilium quàm præceptum. Et si non est necessarium ante hoc sacramentum confiteri in quo recipitur copia gratiæ: multo minus erit in alijs. Verum est, quod quia omnia sacramenta conferunt gratiam videtur aliqua negligentia accedere ad illa sine confessione. Sed quod non requiratur confessio, patet etiam quia ecclesia hoc non determinauit, nec in iure [fol. 104r] diuino habetur, ergo non est necessaria. Sed vnde magis habemus quod requiratur confessio ante eucharistiam quàm ante alia sacramenta? Respondeo, quod hoc habemus ex Paulo dicente probet autem se ipsum homo &c. Et ex vsu ecclesiæ: vbi qui non confitetur haberet conscientiam peccati mortalis. Item ex dictis sanctorum, & ex cap. omnis vtriusque sexus, vbi præcipitur confessio ante pascha propter eucharistiam in eo sumendam.

Ad ministrandum sacramenta an sacerdos teneatur confiteri.

¶ SED vtrum ad administrandum sacramenta, teneatur sacerdos confiteri? Respondeo quod non, quia aliàs sequeretur perplexitas. Nam si essent decem sacerdotes omnes in peccato mortali, quis audiret prius alterius confessionem? Sed ex reverentia quam debemus sacramentis, commodum est, quod antequam illa ministremus, vel euangelium legamus, confiteamur: si potest commodè fieri. Et aliquandò negligentia confessionis posset esse venialis, [fol. 104v] nunquam tamen mortalis: & hoc teneatur sine quocumque scrupulo. Adrianus, Palude, & Bonauentura, ponunt aliquos casus in quibus tenetur homo statim confiteri, sed ego non credo eis.

De iure humano quando tenemur confiteri.

¶ QVÆritur, quando tenetur homo iure humano confiteri? Dices, quod semel in anno, sed quæro ego, quando? nam in illo cap. omnis vtriusque, non determinatur tempus, ac proindè ex illo præcepto non plus obligamur confiteri in quadragesima, quam extra: & ita est. Vnde dico, quod si quis extra quadragesimam semel fuerit confessus, si postea habuerit impedimentum sumendi eucharistiam in paschate, non tenetur confiteri in quadragesima. Et si recordetur se in confessione præcedenti oblitum fuisse aliquod peccatum mortale non tenetur illo eodem anno iterum confiteri: sed potest expectare aliam quadragesimam.

obliuiosus an teneatur scribere peccata ad confitendum.

[fol. 105r] ¶ SED quid faciet obliuiosus? an teneatur scribere peccata, vel aliter mandare memoriæ peccata? Maio. 4. d. 17. q. 2. dicit quòd sic. Ego non credo quod teneatur, imo nec laudo, quod peccata scribantur. Probo, quia non tenetur aliquis magis ad confessionem, quam ad contritionem: sed ad contritionem habendam non oportet peccata scribere (sufficit in generali conteri de oblitis) ergo nec ad confessionem requiritur id. Nec enim oportet iugum domini reddere grauius satis est quod quando confitetur debet dare operam, vt recordetur peccatorum, et aliae sunt fabulae. Ita dicit Silvester (doctor non spernendus) verbo confessio.

1. §. 1. fine. Et propterea difficile est profecto, quod aliquis habens curam animae suae obliuiscatur alicuius peccati mortalis. Certè est difficile

Qua ætate confiteri teneamur

¶ QVæritur, in qua ætate incipit obligare hoc præceptum de confessione? Videtur, quod non statim post vsum rationis. [fol. 105]v] Quoniam nec statim tenetur sumere eucharistiam: cum tamen etiam sit in præcepto. Respondeo secundum omnes, quòd statim post vsum rationis tenetur confiteri peccatum mortale, sed cum confessio sit sacramentum, non debet ludicrè fieri. Et si non sunt coniecturæ de vsu rationis, non sunt pueri audiendi ea intentione, quasi sit ibi aliquod sacramentum: sed instruendi sunt, & docendi. Ad argumentum de eucharistia, respondeo primò, quod aliquem habere, vel non habere vsum rationis non potest certo sciri, nisi quibusdam coniecturis: ideò quando non est certum, sed habemus coniecturas, quod habeat vsum rationis, tenetur confiteri: quia nullum est periculum, quod confiteantur peccata etiam ante vsum rationis. Ad eucharistiam autem non dimittuntur accedere quousque certo sciamus, quod habeant vsum rationis, propter irreuerentiam. [fol. 106r] Secundò dico quod vsus rationis non simul venit de omnibus rebus: potest enim quis cognoscere vnum, & non aliud. Nam prius peruenit puer ad tempus, quo possit iudicare de peccatis mortalibus: quam ad intelligendum tantum sacramentum, & quod ibi sit corpus Christi: quod tamen debet discernere qui sumit eucharistiam.

An papa possit dispensare in praecepto confessionis.

¶ QVæritur, vtrum papa possit dispensare in praecepto confessionis? Respondeo quòd non. Quia inferior non potest reuocare, nec relaxare praeceptum superioris: cum nec par in parem habeat potestatem. Cum ergo praeceptum confessionis sit de iure diuino, nemo poterit dispensare nisi solus Deus. Sed contra papa potest dispensare in voto simplici, vt est communis opinio: & tamen obligatio voti simplicis est de iure diuino ergo. Item secundum opinionem communem canonistarum, papa potest dirimere matrimonium ratum per verba [fol. 106]v] de præsenti (in quo etiam consentit Caietanus) ergo papa potest dispensare in iure diuino positiuo, quod & concedunt canonistæ: sed pessimè profecto, & mittentes falcem in messem alienam. Ad argumentum igitur, potest dispensare in voto, concedo, & in matrimonio rato transeat, ergo in iure diuino, distingo consequens. Duplex est ius diuinum, vnum quod non dependet ab actibus nostris, & in hoc non potest papa dispensare. Alterum quod dependet ab actibus nostris, ita quòd per se non est sufficiens ad obligandum sine noua nostra obligatione: sicut est votum, & in hoc ratione illius propriæ obligationis quam ego superinduxi, papa potest dispensare: imo & parentes dispensant in votis filiorum ante. 14. annum. De matrimonio autem rato dico quòd est contractus quidam: vnde si ius diuinum obligaret Petrum ad [fol. 107r] accipiendam Mariam in coniugem papa nihil posset, sed quia exactu istius pendet haec obligatio, & ex contractu humano particulari, si papa in hoc potest dispensare (de quo tamen nihil dico) est ex ea parte qua est ibi aliquid humanum, & quia praeceptum confessionis est per se sufficiens ad obligandum nos, est propriè ius diuinum, ac proindè non potest papa in eo dispensare.

Confessio sacerdoti facienda.

¶ QVÆRitur, an sit necessarium confiteri sacerdoti? Respondeo, quod sic. Probo, quia solis apostolis dictum est, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quodcunque solueris super terram & soli Petro, pasce oues meas. Confirmatur ex vsu ecclesiae, nam solis sacerdotibus quando ordinantur dicuntur illa eadem verba quae Christus apostolis dixit, scilicet accipite potestatem ligandi & absoluendi. Haeresis fuit Vualdensium vt refert Marsilius. 4. q. 12. dicentium quòd indifferentèr poterat quilibet confiteri cui vellet. Dicit etiam, quod in aliquibus locis illi qui damnabantur ad mortem non mittebantur confiteri sacerdotibus, sed laicis: quod quidem est error intolerabilis. Sed de his in materia de clauibus dicemus.

¶ QVÆritur, vtrum venialia possint laicis confiteri? Respondeo, quòd talis confessio non erit sacramentalis, sed proficiet sicut cùm vnus laicus recitans cum alio horas canonicas dicit confessionem generalem. Imo ipse sacerdos cum celebrat absoluitur de venialibus à laico in confessione generali auctoritate ecclesiae, quæ habet potestatem supra venialia: sicut per tunctionem pectoris, vel aquam benedictam. Quia licet talis confessio non sit sacramentum, est tamen quoddam sacramentale.

Confessio mortalium an possit fieri laico.

¶ QVÆritur, vtrum confessio mortalium possit fieri laico? Respondet Magi-[fol. 108r]ster sententiarum. 4. d. 17 & sanct. Tho. ibidem. q. 3. & in additionibus. q. 8. articu. 2. quòd in necessitate, vrgente periculo mortis, confessio etiam mortalium est facienda laico. Magister in litera allegat Augustinum dicentem, tanta vis confessionis est, vt si deest sacerdos confiteatur proximo. Et Beda, sed & grauiora cœqualibus pandenda sunt, cum deest sacerdos & vrget periculum. Hanc opinionem tenent communiter omnes doctores, Durandus, Palude, Ricard. Gabriel, Maio. Marsili. Sed Scotus ibi dicit, quod in casu licitè fit laico, scilicet quando ab eo spero consilium, vel maiorem peccatorum dolorem: sed caeteris paribus melius est non facere. Et in. 4. d. 14. ar. 2. in fine dicit etiam Scotus. Dubium est an talis confessio sit detrimentum salutis, quia talis diffamat se sine vtilitate, ergo non est opus sic confiteri. Ipse libenter negaret nisi moueretur dictis sanctorum [fol. 108v] sed plus sanctis credendum est, quam vni rationi leui. Et tenendum est omnino quod liceat confiteri laico in tali necessitate, licet hoc multum abierit à consuetudine: quam credo antiquis temporibus magis in vsu fuisse. Nunc etiam fit aliquando, vt in naufragio. Ad argumentum verò Scoti, nego, quod talis diffamat se, nam etiam extra confessionem possum dicere peccatum meum: vt detur auxilium, vel consilium. O dices hoc esse verum quia sequitur inde aliqua vtilitas. Dico quod etiam in confessione facta seculari est aliqua vtilitas, scilicet subiectio ipsa, qua se subijcit homini laico propter Deum, est pars satisfactionis. Et etiam propter verecundiam. Si autem timeretur infamia, aut reuelatio confessionis, tunc nec sacerdoti esset facienda. Sic verò hoc dicimus licitum, vt nullo modo dicamus præceptum. Vnde malè summa angelica, et [fol. 109r] alij summistæ imponunt magistro, et sancto Tho. quod dixerunt esse præceptum. Nam sanctus Tho. dicit, quod potest fieri, & in solutione ad primum dicit quod debet fieri: sed tamen hoc verbum non dicit præceptum. Laicus autem qui sic confessionem audierit, nullo modo debet absolvere, quia non habet potestatem, nec possunt ei committi clauis: ecclesia enim non habet potestatem supra peccata mortalia nisi per sacramenta: ideò talis non debet absolvere sed deprecari. Si autem de facto absolueret, nihil faceret: sed non manet

irregularis quia cum irregularitas sit poena iuris positiui, & in iure non sit expressum, quod talis incurrat irregularitatem, non incurrit. Quia in ca. is qui, de sententia excommunicationis lib. 6. ponitur regula generalis, quòd nullus incurrit irregularitatem propter quodcumque delictum, nisi sit in iure expressum. Et ita tenet Silve-[fol. [109]v]ster verbo confessor. 1. & Palude. 4. distinctio. 17. quæstio. 3.

Confiteri debemus proprio sacerdoti.

QVÆRItur, vtrum confessio possit fieri cuilibet sacerdoti, vel soli proprio? Respondeo, quod solùm proprio. Patet ex capi. omnis vtriusque sexus, vbi hoc præcipitur. Item quia cum sacerdos sit iudex, oportet quod habeat iurisdictionem. Si enim iudex superior diceret alicui, yo te hago alcalde, nihil esset nisi ei daret subditos, ergo etiam in confessione. Potestas enim iurisdictionis non potest esse sine subditis. Ideò oportet confiteri proprio sacerdoti. Sed quis est iste proprius sacerdos? Respondeo quod papa, episcopus, curatus, & quicumque ex officio suo habet curam animarum: siue hoc sit ex electione, vt priores, & abbates in religione. Superior non est ordinarius nisi mortuo priore, vel amoto. Aliqui doctores vocant proprium sacerdotem omnem eum qui potest confessionem [fol. 110r] audire, siue hoc faciat ex officio, siue ex sola commissione. Sed vtrum in absentia sacerdotis proprii, vel quando poenitens ex rationabili causa non vult confiteri proprio sacerdoti (excludimus omnia præuilegia, & loquimur stando solum in iure communi) liceat alteri confiteri? verbi gratia fugit proprius sacerdos tempore paschatis, vel in ipsa confessione sollicitat foeminam ad stuprum, petit illa licentiam, vt possit alteri confiteri, & ille non vult concedere, & vrget necessitas sumendi eucharistiam: quia est pascha & si non sumat excommunicabitur est dubium quid faciet? Respondent ad hoc multi summistæ, quod in tali casu manet libera ad subiiciendum se cuicumque voluerit sacerdoti, quia in dicto capi. omnis vtriusque dicitur, quod petat licentiam à proprio sacerdote, & sic illa petendo facit quod in se est, ac proindè manet libera. Sed hæc opinio non est segura, [fol. [110]v] quia non habetur in iure, & ideò doctores qui saniùs sentiunt de hoc, dicunt quòd mulier in tali casu debet recurrere ad superiorem: & dicere quòd non expedit sibi confiteri tali sacerdoti, & superior debet credere. Et quòd non possit alteri confiteri sine licentia superioris, patet, quia mortuo sacerdote proprio non posset talis mulier confiteri cuicumque indifferenter, ergo nec poterit in casu prædicto. Item si proprius sacerdos excommunicaretur non posset alteri confiteri, nisi de licentia superioris, ergo nec in isto casu. Sed quid si non sit recursus ad superiorem, vel si ille neget licentiam? an si licebit tunc confiteri cuicumque? Palu. in. 4. d. 17. q. 3. ar. 3. dicit, quod in tali casu potest liberè confiteri cui voluerit. Idem Siluester in summa. Ratio Palu. est, quia ipse tenet, quòd stando in iure diuino quilibet sacerdos potest quemlibet absoluere, & quòd modo non possit est propter ius humanum: & cum ecclesia non possit hoc ius statuere, vt scilicet confiteatur cum scandalo, sequitur, quòd tunc cessat ius humanum & standum est iuri diuino. Sed vere hæc sententia est mihi multum dubia, & primò puto quod sit contra. S. Tho. 4. d. 17. q. 3. ar. 2. quæstiuncula. 4. ad. 5. vbi ad litteram proponit casum: & dicit, quòd si superior nolit committere facultatem, idem est iudicium ac si non habeat copiam confessoris. Quod etiam dicit in additionibus quæstio. 8. ar. 4. 5. Hoc etiam Caiet. in summa verbo absolutio. Vnde propter nullum casum (excepto mortis articulo) poterit absoluere, qui ante illam necessitatem non poterat absoluere: & merito quidem. Nam aliàs quilibet fingeret sibi causas alteri confitendi. Et consequentè dico de casibus reseruatis, quod si superior non vult concedere (licet [fol. [111]v] malè faciat) inferior non poterit absoluere. Dicit tamen sanctus

Tho. vbi supra ad sextum (& est notandum) quod malè faciunt praelati qui in hoc reddunt se difficiles, & injciunt laqueum animabus nolentes dare licentiam absoluendi. De illo autem quod dicit Palude, quòd stando in iure diuino quilibet sacerdos potest quemlibet absolvere, dicimus, quòd fortè hoc est falsum.

Cum non expedit proprio sacerdoti confiteri quid faciendum

¶ SED quid faciet poenitens cum non potest obtinere licentiam à superiori & instat communio? Respondeo, quod communicet securè & tute. Idem enim est iudicium tunc de eo ac si careret confessore: y vaya sobre mi consciencia. Sed tamen aduertant tales, quod habeant rationabilem causam non confitendi proprio sacerdoti: verecundia enim, aut timor quòd ille malè de me sentiet postea, non est causa sufficiens: quia aliàs nemini teneretur confiteri, quia sem-[fol. 112r]per accidunt illa cuicunque confitearis. Si tamen nocuit iam mihi, vel indirectè me diffamauit, iam ista esset causa legitima non confitendi ei.

Qui communicauit in pascha sine præuia confessione an teneatur illo anno confiteri.

¶ SED dubitatur, an postquàm talis communicauit in paschate, absoluator à præcepto confessionis? Videtur quidem quòd sic, quia non stetit per eum quin confiteretur: cum non peccauerit, non confitendo, ergo. Item quia confessio videtur instituta propter eucharistiam, cum ergo iam communicauerit, videtur quòd illo anno non teneatur iterum confiteri. Sed dico, quod adhuc tenetur confiteri habita opportunitate, quia adhuc potest implere præceptum de confessione semel in anno, ergo.

Qui ex causa non communicauit in pascha an teneatur postea communicare.

¶ MAIUS dubium est, an qui ex legitima causa non communicauit in paschate, quia fuit in mari, vel in via, postea teneatur ad confessionem? Palu. videtur dicere, quòd sic: sed certè nescio quare, cum sit [fol. 112v] determinatum certum tempus ad communionem & transierit iam. Item confirmatur, quia si ex malitia non communicauerit, postea non tenetur communicare, ergo multo minus si ex legitima causa non communicauit. Consulendum esset talibus vt communicarent: sed credo, quod non tenerentur iam pro illo anno.

Ex commissione proprii sacerdotis possumus alteri confiteri.

¶ QVÆRITur, an ex commissione proprii sacerdotis liceat confiteri alteri? Respondeo, quod sic, vt patet ex dicto ca. omnis vtriusque. Et sic est consuetudo ecclesiæ, & vtinam non esset tanta: quia iam nullus curatus audit subditos suos. Hanc autem commissionem & licentiam potest dare curatus, episcopus, papa. Sic habetur expressè, de officio ordinarij cap. inter caetera. Et qui sic confitentur clerico seculari, vel fratribus expositis, non tenentur iterum confiteri proprio sacerdoti: vt determinatum est ab Alexandro. 4. & á Clemente. 4. & á [fol. 113r] Benedicto, & á Ioanne. 22. & á Calixto.

An virtute indulgentiarum possimus eligere in confessorem simplicem sacerdotem

¶ QVÆritur, vtrum qui habet auctoritatem eligendi confessorem per bullas, vel alia ratione quacunque, possit eligere simplicem sacerdotem nondum expositum ad audiendas confessiones? Respondeo absolutè (esto dubitent canonistæ) quòd sine quocunque scrupulo potest eligere quemcunque sacerdotem vt etiam dicit Caiet. in summa verbo ab solutio. Ratio est, quia in hoc solo differt sacerdos habens iurisdictionem à non habente, quod ille habet materiam, hic autem non: & huic nihil aliud deficit ad hoc vt possit absoluere, nisi materia circa quam exerceat potestatem quam accepit, dum fuit ordinatus. Cùm ergo recipienti bullas detur potestas subiiciendi se cui voluerit, iam talis sacerdos electus habet materiam & iurisdictionem circa illum: vnde nihil sibi deficit. Et ita tenendum est.

Sacerdos proprius an extra suam diocæsim possit audire suorum confessiones.

[fol. [113]v] ¶ QVÆRitur, vbi potest proprius sacerdos audire confessionem, vtrum curatus vnus episcopatus possit audire sibi subditum in alio episcopatu? Respondeo omnino, quod sic. Quia fit sine strepitu iudicij, & nemini fit iniuria. Et idem poterit frater praesentatus, & extra diocesim: vt etiam determinauit Sixtus quartus. Et sic quandò duo fratres de licentia prælati peregrinantur, possunt se mutuo absoluere: etiam cum peruenerint ad alium episcopatum.

Copiam eligendi confessorem quis possit dare.

¶ Sed vtrum hanc commissionem eligendi confessorem, facere possit habens curam animarum antequam sit sacerdos, vel sacerdos excommunicatus? Respondeo de primo, quod sic, quia habet titulum: quamuis aliqui dicant quod illa est commissio iuris, sed nihil de hoc curo. De excommunicato autem, dico quod non potest, quia commissio illa est actus iurisdictionis: quem non potest excommunicatus habere. Sed vtrum commissio talis [fol. 114r] legitimè facta, superueniente excommunicatione committentis spiret & sit nulla, vel an duret? Dubium est. Palude putat probabile, quòd durat. Quia illum actum fecit legitimè. Et credo, quod ita est in vsu, quod talis commissio valeat.

An ratihabitio det facultatem absoluendi.

¶ QVÆritur, vtrum ratihabitio det facultatem absoluendi. Verbi gratia ego non sum expositus ab episcopo, credo tamen, quod si adirem eum & peterem potestatem audiendi confessiones daret mihi: est dubium, an modo possim audire poenitentem & postea dicere episcopo vt ratum habeat quod feci. Respondeo secundum quosdam, quòd duplex est ratihabitio, vna de futuro, puta quia quando episcopus cognouerit sufficientiam meam ratum habebit quod feci, & hæc ratihabitio non sufficit: et in hoc omnes conueniunt. Quia essentia sacramenti non pendet ex aliquo futuro: ac proinde ratihabitio non potest validare aut inualidare sacramentum. [fol. [114]v] Alia est ratihabitio de præsenti, putâ quia episcopus de præsenti vult vt audiam: licet nihil mihi dixerit, sed ego scio eius voluntatem, & hæc ratihabitio dicunt aliqui quòd sufficit. Quia episcopus committit vicem suam per voluntatem. Ego nescio

an hoc sit securum, nam quanuis iudex ecclesiasticus libere exercent suam iurisdictionem, tamen quia hæc potestas est in foro ecclesiastico, videtur quòd non possit exercere illam iurisdictionem, nisi actu exteriori: sicut non posset episcopus, actu interiori excommunicare, vel absolvere aliquem: vt tenet probabilior, & verior opinio. Si ergo hoc verum est (vt ego credo) sequitur quod per solam complacentiam episcopus non potest communicare suam potestatem: cum hoc sit vti iurisdictione. Sic igitur si per ratihabitionem de præsentì intelligamus complacentiam virtuales, pu-[fol. 115r]tâ quia si nunc diceretur episcopo placeret ei, dico certè quòd talis ratihabitio non sufficit. Si autem signis exterioribus episcopus (aliàs) ostenderet: vt si dixerit, gauderem quod talis audiret confessionem, dico quod videtur mihi quod talis ratihabitio sufficiat. Exemplum, clerici seculares habent hanc libertatem, quòd indifferenter confitentur quibuscunque, non ex iure diuino, nec ex commissione papæ, sed quia praelati hoc vident & sciunt, & tacent quod est quoddam exterius, & hoc sufficit. Et sic in proposito dico quòd sola ratihabitio de præsentì ostensa signis exterioribus sufficit ad confessiones audiendas.

Quis sit proprius sacerdos

¶ SED quaeritur in particulari, quis sit proprius sacerdos? Respondeo quòd proprius sacerdos papæ est ille quem ipse elegerit, qui habet potestatem absoluendi eum ab ipsomet papa. Et qui sunt de familia papæ habent pro con-[fol. 115v]fessore ipsum poenitentiarum. Cardinales qui non sunt episcopi nullum habent à iure, sed ex consuetudine: nec subsunt curatis, nec episcopis, sed papæ. Et eorum familia (etiam de consuetudine) non subest ordinarijs, sed illis quibus cardinalis voluerit. Cardinales verò episcopi, & omnes episcopi, archiepiscopi, & patriarchæ habent à iure potestatem eligendi quemcunque voluerint, & etiam familiæ eorum. Sed quando sunt extra diocæses suas, dicunt summistæ, quod non possunt prouidere familijs suis, quod confiteantur cum quibus voluerint: nescio de hoc. Sed iam sunt tot bullæ quod non est opus horum. Sed quid de curato? Dico quod quando in vna parrochia sunt duo vel plures ordinarij, stando in iure diuino quilibet est eius sacerdos. Si verò fuerit vnus, habet pro ordinario solum episcopum. De consuetudine autem semper curati confitentur cui volunt. [fol. 116r] Sed contra, quia in capi. si episcopus de poenitentijs & remissionibus libro. 6. dicitur expressè quòd nulla consuetudine introduci potest quòd quis eligat sibi confessorem sine superioris licentia. Cùm igitur curati, à iure non habeant talem facultatem, ergo nec possunt habere eam à consuetudine. Sed dico quod eorum confessio est rata, & valida. Quia habent facultatem à prælatis videntibus, & tacentibus ac per hoc consentientibus. Vnde si episcopus eis hoc prohiberet, non possent sine dubio facere. Vtrum autem curatus possit eligere fratrem, siue sacerdotem non confessorem? Respondeo, quod sic sine dubio. Quia iam talis sacerdos secularis habet talem licentiam ab episcopo: vt confiteatur cuicunque voluerit.

Itinerantium & peregrinorum quis sit proprius confessor.

¶ De secularibus nihil prorsus est in iure. Sed de vagabundis (mudavientos) qui semper ambulant, dico quod tales qui nullibi habitant, [fol. 116v] cuilibet confessori: quia non est maior ratio de vno quam de alio. De alijs qui quaerunt sibi domicilium & nondum statuerunt vbi pedem figant, idem est iudicium, sicut de vagabundis. Nec quantum ad hoc oportet respicere vbi hospitentur: non enim tenentur confiteri parrocho illius

parrochiae. De peregrinis verò qui veniunt ab alijs locis, vt viatores, & mercatores &c. Dicendum, quod si habeant expressam licentiam peregrinandi à suo proprio sacerdote: sicut aliquando fuit consuetum, iam possunt eligere sibi quencunque confessorem ex licentia interpretatiua proprij sacerdotis. Sed si non habeant licentiam, vt mercatores qui habent alicubi habitationem animo manendi quinque vel. 6. mensibus, dico, quod debent confiteri cum proprio sacerdote ad cuius parrochiam pertinet domus quam inhabitant. De viatoribus autem, & peregrinantis sine licentia suorum sacerdotum ordinariorum, dico quod debent confiteri in ecclesia cathedrali, & non possunt eligere confessorem ad libitum, si non habeant aliam auctoritatem, aut facultatem. Reliqua vide apud summistas.

In articulo mortis an quilibet possit a quolibet sacerdote absolui.

¶ QVæritur, vtrum in articulo mortis quilibet possit absolui à quolibet sacerdote? Respond. quod si proprius sacerdos sit ibi, vel possit facile haberi, non potest nisi ab eo absolui, capiendo large proprium sacerdotem. Sed si proprius sacerdos non sit præsens, quilibet potest absolvere. Hoc habetur expressè cap. eos de sententia excommunicationis. l. 6. Et extra de furtis cap. fures. Et de officio ordinario, cap. pastoralis. Et ita tenent omnes communiter. Patet etiam ex vniuersali consuetudine ecclesiae. Quando enim papa, vel episcopus reseruant aliquem casum, semper dicunt, nisi in articulo mortis. vbi etiam possunt absolui non solum [fol. 117v] à peccatis, sed etiam à censuris. Vtrum autem sit de iure diuino, quod in tali casu possit quilibet quemlibet absolvere, parum interest. Palu. 4. d. 20. q. 1. ar. 2. ad. 1. dicit, quòd est de iure diuino. Maio. quod de iure positiuo. Capreol. d. 19. q. vnica, & Durandus, dicunt cum Palude, & quod papa non potest hoc impedire. Probabile est vtrumque, probabilius tamen puto, quòd est de iure positiuo.

An confessio informis sit valida.

¶ QVÆRitur, an confessio informis (i. in qua propter aliquod impedimentum non confertur gratia) teneat, & sit valida: & per consequens non iteranda? Est quæstio ardua, & de qua plurimum nostra interest, tractaturque à doctoribus. 4. d. 17. & ibi à S. Tho. q. 3. & in additionibus. q. 9. art. 1. Respondeo quod de hoc sunt duæ opiniones extremae, & vna media. Opinio prima est Maio. 4. d. 17. q. 3. 1. & q. 9. dicentis, quod omnis confessio informis est iteranda, vel si [fol. 118r] non fuit integra, vel si habuit defectum contritionis. Secunda opinio extrema est Bernardi de Ganaco in impugnationibus Gotfredi quodlibeto. 5. q. 14. vbi ait, quod si confessio fuit integra ex quocunque defectu non detur gratia, non est iteranda, sed erit valida, & verum sacramentum: etiam si placeant peccata praeterita & proponatur amplius peccare. Quia ibi est materia & forma. Alia est opinio media verisimilior: quam tenet Capreol. d. 17. q. 2. & Caietanus in quaest. quam de hoc facit, & in summa. Oportet igitur hic vitare duos errores extremos. Primus nulla confessio informis est iteranda: est error intolerabilis. Secundus omnis confessio informis est iteranda. Nam si hoc esset verum cum homo non possit esse certus, an confessio sit integra, oporteret in infinitum confiteri: & nulla est tranquillitas. Cum igitur aliqua confessio informis [fol. 118v] sit iteranda, & aliqua non: ad quærendum quæ sit valida, & quæ non, non est attendendum, an sit informis vel non: sed debemus respicere ad causas informitatis. Item notandum, quod causæ informitatis tenent se ex parte poenitentis: supposito quod sacerdos sit legitimus. Duo autem sunt actus poenitentis ante absolutionem, scilicet contritio, & confessio & ex his

duobus debet prouenire informitas. Si igitur sit informis quia ex intentione non est integra, confessio non est valida, sed est iteranda: & in hoc omnes conueniunt. Si verò sit informis ex defectu contritionis, si quidem nullum dolorem habet nec aduertit, dico quod talis confessio est nulla, ac proinde iteranda. Quia est inualida non propter defectum contritionis, sed quia non est vera confessio. Nam cum confessio sit pars sacramenti poenitentiae, & poenitentia dicat detestationem, oportet quod [fol. 119r] ipsa confessio sit detestatio: & quia talis solum recitat peccata sua alteri, non confitetur, sed simulat se confiteri, & nouum peccatum incurrit. Si verò habeat dolorem: sed tamen imperfectum, vel ille percipit se non habere sufficientem dolorem, vel non percipit. Si poenitens non percipiat, dico quod talis confessio est valida, ac proinde non iteranda. Et hoc est notandum ad tollendos scrupulos. Si autem percipiat imperfectionem doloris, vel aduertit esse peccatum confiteri cum illa imperfectione doloris, vel non. Si secundum talis confessio est valida, quia integra ex intentione. Si verò aduertat esse peccatum sic confiteri, & confiteatur imperfectionem illam doloris, etiam talis confessio est valida. Quia est integra & vera. Si autem percipiens se non habere perfectum dolorem, & intelligens illud esse peccatum & fictionem, non confiteatur de illo, [fol. 119v] dico quod talis confessio est inualida & iteranda. Quia est dimidiata ex intentione.

An dolens imperfecte sit absoluendus

¶ SED vtrum sacerdos debeat, absolvere eum qui imperfectè dolet, & confitetur illam insufficientiam doloris? Et videtur quod sic, quia talis confessio est valida & non iteranda secundum sanctum Tho. & Caietanum, & omnes: si autem non absoluitur est iteranda, ergo. Respondeo quod sacerdos nullo modo debet talem absolvere. Patet manifestè, quia esset fictio in absolutione, quia ibi non remittuntur peccata: & tamen sacerdos dicit, ego remitto tibi peccata. Item talis sacerdos absoluit auctoritate Dei, sed Deus non absoluit, ergo nec ille debet absolvere. Item qui scit imperfectionem doloris sui peccat peccato sacrilegij petendo absolutionem, ergo multo magis sacerdos absoluens. Sed contra, quia sic confitentur omnes, quod non habent dolorem sufficientem.

Confessio an sit integra

[fol. 120r] Respondeo quòd ita confitentur propter suspicionem quam habent. Si autem scirem me imperfectè dolere, nec deberem petere absolutionem, nec sacerdos deberet absolvere. Confessio autem quæ secundum sanctum Tho. est valida & non iteranda, est quando non percipit imperfectionem doloris & absoluitur, vel quando de facto absoluitur à sacerdote sciente imperfectionem doloris eius. ¶ QVÆritur, vtrum oporteat, quòd confessio sit integra? Respondeo ex sententia omnium quod sic, aliàs est inualida sacrilega, & iteranda. Probat sanctus Tho. quia sacramentum poenitentiae est quædam medicina contra morbum: at medicus non potest conuenienter admodum medicinam nisi intelligat totum statum infirmi. Si enim habeat dolorem splenis, & iecoris, & medicus intelligat primum solum, poterit applicare medicinas quæ noceant iecori. Et idem [fol. 120v] de medicina spirituali confessionis &c. Item probatur ex vsu ecclesiae, nullus enim sacerdos audiret dimidia peccata. Item quia sacerdos absoluit auctoritate Dei, Deus autem non absoluit ab vno & non ab alio (impium enim est à Deo sperare dimidiam veniam) ergo. Item confessio dimidiata est contra formam absolutionis, qua dicitur ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, ergo. Item Augustinus

dicit quòd est hypocrita qui non confitetur omnia peccata, ergo. Haec conclusio est inuiolata & quæ ab omnibus tenetur.

Confessio ex negligentia dimidiata an sit iteranda.

¶ SED quid si confessio sit dimidiata ex negligentia, quia non fecit sufficientem indagationem? Respondeo quod si ex industria fuerit negligens, vel si ita contemnat vt quasi ex industria nolit examinari: sicut qui per unum annum integrum non est confessus, & accedit ad confessionem sine aliqua examinatione, volens quidem quod omnia venirent ad [fol. 121r] eius memoriam, talis confessio est nulla, ac proindè iteranda. Si verò omisserit aliquod peccatum, putans se fecisse sufficientem indagationem: etiam si illa ignorantia sit culpabilis mortalitèr, confessio est valida, & non iteranda.

Examinatio conscientiae ad confessionem quanta diligentia facienda.

¶ QVÆritur, quæ diligentia requiritur ad examinandum conscientiam? Respondeo, quod raro continget, quòd velit quis examinare conscientiam suam & putet se fecisse sufficientem diligentiam quin fecerit diligentiam. Quando est mihi probabile, quod satis est quod feci: obliuio peccati non erit culpabilis, mortaliter saltem. Respondeo, quod præceptum de examinatione conscientiae est idem quod de confessione, & de integrè confitendo. & quia nemo integre confiteretur si non examinaret se, tenetur examinare: & non examinans, peccat contra præceptum confessionis. Et cum non sit peculiare præ-[fol. 121v]ceptum de examinatione, videtur quod non tantum teneatur ad illam sicut si fuisset particularitèr praecepta: maior enim diligentia requiritur circa finem quam circa media. Satis est ergo quod faciam diligentiam moralem: sicut nec teneor scribere peccata, vt recorder eorum. Si autem particulari praecepto teneretur recordari peccatorum, teneretur etiam scribere. Dico igitur, quòd postquàm quis voluit adhibere diligentiam, & fecit aliqualem examinationem, quam putauit sufficientem: credo quòd raro talis committet negligentiam. Dico præterea quòd quando ego puto, quòd per paruam diligentiam vltiorem veniam in cognitionem peccatorum præteritorum: si non fecero illam non erit sufficiens examinatio. Sufficit autem taliter examinare, quòd etiam si amplius examinassem per aliquod aliud tempus non recorderer aliorum. Et haec suffi-[fol. 122r]cit. Credo quod viri qui habent animæ suae curam, nunquam deficiunt in examinatione conscientiae suæ. Ex hac conclusione qua diximus quod confessio non integra ex negligentia examinationis non est valida, sequitur quod confessor non debet audire eum qui non fecit examinationem: maxime si sit de numero eorum qui non confitentur nisi semel aut bis in anno. Satis est tamen quod adhibuerit aliquam diligentiam, nec eum qui dicit se aliquam fecisse debet confessor repellere.

Reseruatos casus habens, an dimidiabit confessionem

¶ QVÆritur, qui habet peccata reseruata, & etiam non reseruata, quomodo poterit confiteri, maximè si superior nolit audire nisi reseruata? De hoc casu fuit multa contentio apud doctores, quorum opinionibus dimissis, dico quòd si iudex superior et inferior sint praesentes, inferior non potest absolvere à non reseruatis: nisi prius petatur facultas absoluendi à reseruatis. Quia integritas [fol. 122v] confessionis est de iure diuino. Cum ergo ille poenitens habeat copiam confessoris cui potest integrè confiteri, non potest inferior

diuidere absolutionem. Sed superior audiat omnia peccata, vel det facultatem absoluendi à reseruatis. Hoc Adrianus. q. 4. de confessione. Et Durandus. 4. d. 17. q. 15. contra Caietanum. Et si superior solùm absoluat à reseruatis, talis absolutio non est sacramentalis sed solùm a censuris, & datur facultas inferiori vt absoluat ab omnibus peccatis. Si autem superior absens sit & non pateat facilis aditus ad eum & instet tempus celebrandi, inferior absoluat à non reseruatis, & pro reliquis expectet absolutionem superioris: nisi illis sit anexa aliqua excommunicatio reseruata: vt in casibus bullæ de coena domini: tunc enim non debet absolui a non reseruatis. Et hæc est contra Adrianum, & [fol. 123r] Durandum. Et in hoc casu intelligo, d. Tho. loqui in additionibus. q. 9. art. 2. ad. 4. Sed quid faciendum quando superior non vult committere facultatem absoluendi a reseruatis, & non expedit confiteri eidem? vtrum inferior possit tunc absolvere à reseruatis? Respondeo quòd iam supra dictum est, quòd in quocunque casu potest quis licitè non confiteri superiori, licet accedere ad sacramentum eucharistiæ: si superior nolit committere facultatem absoluendi: nihilominus inferior non potest absolvere a reseruatis. Poenitens tamen poterit accedere ad eucharistiam ita bene ac si esset decies absolutus. Quia in tali casu est censendus non habere copiam confessoris. Tamen habita opportunitate tenetur confiteri de illo peccato. Videat tamen poenitens vt iam diximus quòd habeat sufficientem causam non confitendi proprio sacerdoti.

An impleatur praeceptum ecclesiæ de confessione per confessionem informem aut non integram.

[fol. 123]v ¶ QVÆRitur, vtrum per confessionem non integram, vel aliàs informem satis fiat praecepto confessionis? Durandus .4. dis. 17. q. 14. & 15. dicit duo. Primum, in quocunque casu confessio non est iteranda, ad impletur praeceptum de confessione. Quia ecclesia non obligat ad faciendum opera in gratia: sed ad substantiam actus. Et de hoc nemo dubitat. Secundum in quocunque casu confessio non sit valida, non ad impletur praeceptum de confessione. Patet in dicto ca. omnis vtriusque sæxus, debet confiteri omnia peccata, & poenitentia imposita, &c. Clarum est quod si non impletur praeceptum, confessor non debet imponere poenitentiam nec poenitens tenetur acceptare. Quia non est ibi sacramentum. Sed dubia est nihi hæc propositio, cum ecclesia vel non possit obligare, vel non obliget ad actum interiorem: & iste confiteatur omnia peccata sua, etiam [fol. 124r] si non habeat dolorem, si confiteatur hoc ipsum quod non habet dolorem, siue absoluatur, siue non, credo quòd satisfacit praecepto ecclesiæ: ego certè non damnarem talem.

Confessio dimidiata in necessitate valida.

¶ QVÆRitur, an confessio dimidiata in necessitate sit valida? Verbi gratia percussus est aliquis letaliter, & habet centum peccata, incipit confiteri, & postquam dixit decem moritur, vel impeditur: an talis possit absolui? Certe dubitari posset, sed probabilius puto, & magis pium quod sit confessio totalis & valida. Si enim damus confessiones dimidiatas propter obliuionem, vel propter casum reseruatum: quare non dabimus etiam propter impotentiam istius? proderit ergo illa confessio & ex attrito faciet contritum.

Peccata non confessa, an remittantur in confessione.

¶ QVÆRITVR, vtrum virtute absolutionis remittantur peccata etiam non confessa in particulari? Respondeo quod sic omnino, eadem ratione si ex opere [fol. [124]v] operato habet absolutio remittere peccata, non est dubium quin remittantur isti, quia confitetur modo quo potest: sicut de peccato dubio de quo confiteor cum dubitatione, remittitur mihi esto illud fecerim. Et confirmatur, quia aliàs frustra esset confessio in generali: accuso me de alijs quorum memoriam non habeo, cuius contrarium habet communis vsus piorum hominum.

An in confessionibus generalibus, liceat dimidiare confessionem de peccatis confessis.

¶ QVÆRITVR, vtrum liceat in confessionibus generalibus de peccatis aliàs confessis, dimidiare confessionem, & dimittere aliquod turpe dicendo reliqua? Videtur quidem quod non, quia integritas confessionis est de iure diuino, ergo non licet celare aliquod peccatum? Respondeo, quod non licet celare aliquod peccatum mortale: & si celatur non est confessio, sed fictio circa materiam principalem sacramenti. Non est dubium quin si quis vellit generalitèr confiteri [fol. 125r] & dicat sacerdoti quod vult generalitèr confiteri de omnibus peccatis suis, si celet aliquod, peccat mortalitèr: quia est fictio manifesta circa principalem materiam sacramenti, & mentitur pernitiosè, & decipit confessorem. Dico tamen, quod poenitens potest ex peccatis iam confessis eligere aliqua quae confiteatur aliquibus prætermisissis, si non decipiat confessorem: dicens illa esse peccata totius vitæ suæ. Nec ad confessionem generalem requiritur tanta conscientiae examinatio: & consequentèr potest fieri per plures dies, vt scilicet hodie confiteatur quinque peccata, cras sex. &c.

An qui non impleuit poenitentia teneatur iterare confessionem

¶ QVÆRITVR, vtrum ex defectu satisfactionis, putâ quia non impleui poenitentiam mihi iniunctam à confessore sit iteranda confessio? Multi summistæ tenent quòd est iteranda, inter quos Silvester verbo confessio primo. §. 3. Quia quomodo imponet poenitentiam [fol. [125]v] oblitam vel neglectam qui non audierit de nouo peccatum? Silvester allegat Ricardum pro se quem non vidi nunc. Allegat etiam Paludanus sed potius videtur tenere oppositum. Respondeo igitur ad quæstionem sine quocunque dubio et scrupulo absolutè, quod talis confessio non est iteranda propter poenitentiam oblitam, vel ex malitia neglectam. Patet, quia confessio præcedens fuit iam valida, & perconsequens fuerunt remissa peccata, ergo quicquid postea sequatur non efficiet eam inuolidam, ac iterandam. Et ita tenet Maio. 4. d. 17. q. 6. dubio vltimo. Dicemus tamen aliquid de hoc in materia de satisfactione.

An qui confitetur sacerdoti ignoranti satisfaciat præceto.

¶ QVÆRITVR, vtrum si aliquis confiteatur sacerdoti ignoranti quod sit peccatum mortale (sunt enim aliqui in mundo) teneatur iterare confessionem? Respondeo primò quòd si poenitens est doctus quantum ad hoc quòd scit qua-[fol. 126r]le sit mortale, & quale veniale: parum refert qualis sit confessor, doctus scilicet, an indoctus, nec tenetur iterare confessionem. Verum est tamen quòd si cognosceret confessorem nescire discernere inter peccatum & peccatum debet illum instruere dicens, hoc non est mortale, hoc sic: aliàs confessio non esset valida. Nam si ego dicerem, ego occîdi hominem: sed bené feci, quia ille occîderat

patrem meum, non esset confessio. Sic quoque confessio non est quando confessor audiens non intelligit esse peccatum mortale. Si verò tam poenitens quàm confessor ignorent, si ista ignorantia sit circa ea quæ communiter ignorantur talis non impedit: nulli enim contingit inter omnia peccata scire de quolibet, an sit mortale, vel non. Si autem ignorantia sit tanta quod sit eorum quæ à paucis ignorantur: vt quòd iuramentum falsum, vel quòd [fol. 126v] vindicare se de iniuria accepta non sint peccata, crederem profecto quod teneretur iterare confessionem. Quia confessor non intelligit peccata illius, ergo ille non confitetur. Nam quomodo imponet poenitentiam, aut quomodo absoluet eum? Et hæc est communis opinio. Non oportet tamen formare nouos scrupulos, nam raro contingit talis sacerdos confessor. Satis est enim quod confessor sciat communia scilicet homicidium, furtum &c. esse peccata, & quòd sciat dubitare.

Confessore non aduertente ad poenitentis peccata an iteranda sit confessio?

¶ SED quæritur, an si confessor alioquin sapiens, non aduertat ad peccata poenitentis, confessio sit valida? Respondeo, quod sine dubio ex quacunque causa confessor non aduertat peccata poenitentis, confessio est iteranda. Sed tamen poenitens potest ignorare inuincibiliter an confessor audierit, vel non. Si tamen constaret aliquo pacto, quòd confessor, vel non audiuit, vel non intellexit peccata, omnino tenetur iterare confessionem: quia prior fuit nulla.

Peccata semel confessa, an possimus iterum confiteri?

¶ QVÆritur, an liceat confiteri peccata semel confessa, & si fiat, an confessio secunda sit sacramentum? Respondeo, quod de hoc sunt opiniones. Scotus, 4. d. 18. ad primum dicit, quòd sic, hoc est quòd talis confessio est valida, & meritoria: sed tamen ibi non est sacramentum, aut aliqua virtus clauium. Quia non potest eadem forma replicari super eandem materiam: impossibile est enim vt eadem forma informet pluries eandem materiam. Item iudicium semel ritè factum non potest infrigi, ergo non debet iterari: como se puede pleytear vna sententia en grado de reuista confirmada. Contrarium tenet sanct. Tho. Bonauentura, Marsilius, Gabri. Alexand. & Maio. & omnes quos mihi contingit videre. Et probatur, peccata oblita sunt absoluta sacramenta- [fol. 127v]liter, & tamen cùm veniunt ad memoriam sunt necessario confitenda, & debet homo ab illis absolui, ergo non inconuenit quòd quis absoluitur bis ab eodem peccato. Nota igitur pro hac opinione, quòd potestas clauium data est ecclesiæ ad remissionem peccatorum non solùm ad remissionem culpæ, sed etiam ad remissionem poenæ. Cum ergo illa potestas maneat in ecclesia post primam absolutionem, & remanet etiam reatus poenæ in eo qui iam est confessus, sequitur quod secunda confessio valebit ad remissionem peccatorum & poenæ. Maximum argumentum pro hac parte est consuetudo bonorum, qui saepè confitentur eadem peccata. Et ad argumentum Scoti, nego quod eadem forma non possit replicari super eandem materiam: nam cum eadem aqua possum baptizare centum. Item illo dato peccata sunt materia remota, sed peccata confessa sunt [fol. 128r] materia proxima, vnde si in eadem confessione homo absolueretur bis, absolutio secunda nihil omnino valeret. Sed in pluribus confessionibus quare non erit valida.

Confiteri per nuncium an sit licitum?

¶ QVÆritur, an possit aliquis confiteri absenti sacerdoti, per nuncium, putâ quia est in carcere & non datur aditus sacerdoti? Respondeo, quòd nullus tenetur isto modo confiteri. Quia forum confessionis debet esse secretum, et nemini tenetur homo reuelare peccata nisi sacerdoti. Secundò dico (licet Palude, videatur dicere contrarium. 4. dist. 17. q. 2.) quòd non est licitum hoc modo confiteri, nec talis confessio si fiat potest esse sacramentalis, nec sacerdos potest talem absolue: nec est rationi conforme. Quia confessio debet esse forum secretissimum: nam licet non sit de essentia confessionis, quod sit secreta tamen quia sacramenta non sunt contra legem naturæ, secundum quam non licet [fol. [128]v] publicare peccata, id circo confessio fit secreta, & non ratione clauium. Ratio igitur quare talis non potest absolui est quia re vera non confitetur, confitetur quidem internuncius: internuncius tamen non confitetur, sed est testis. In foro contentioso sufficeret illud, quia non posset retractari, & si retractaret, non crederetur. In confessione verò sic, quia semper manet libertas ad confitendum quando enim nuncius loquitur sacerdoti, potest poenitens se retractasse, ac proindè non potest absolui: nec confiteri modo praedicto. Non dubito de hoc.

Confessio an fieri possit per interpretem.

¶ QVÆritur, an per interpretem possit quis confiteri sacerdoti praesenti. Respondeo primò sicut ad dubium præcedens, quòd homo non tenetur sic confiteri. Quia non tenetur prodere peccata sua, in tali autem casu manifestat ea interpreti, ergo non tenetur. Secundò dico quod potest licitè eo modo confiteri. Sed contra quoniam talis non confitetur sacerdoti: sicuti dicebamus de eo qui confitetur per internuncium, ergo talis confessio non est valida. Respondeo quòd est differentia clara. Quia quando internuncius refert peccata sacerdoti poenitens se habet merè negatiuè, & non est præsens. Per interpretem autem signo & nutu actualitè ostendit poenitens, quòd ipse dicat sacerdoti quod interpretes dicit: & sic est verum sacramentum. Et interpretes omnino tenetur occultare peccata quæ audiuit.

Confiteri per scripturam, an liceat.

¶ QVÆritur, an aliquis possit confiteri per scripturam, maximè quandò non potest voce? Palude. 4 dist. 17. q. 2. & Maio. 4. d. 17. q. 1. dicunt quòd si sacerdos sit præsens, qui non potest voce tenetur scripto confiteri. Sed dico cum Caietano, Scoto, & Ricardo, quòd talis non tenetur sic confiteri. Quia nemo tenetur prodere peccata sua extra [fol. [129]v] confessionem, talis autem proderet peccata: quia ex natura rei scriptura manet transacta confessione, ergo non tenetur: præcepta enim Christi debent esse suaui. Sed vtrum possit confiteri scripto, dubium videtur. Nam scriptura & nuncius in hoc conueniunt, quòd scriptura non est confessio, quamuis posset qui dat scriptum annuere quod confitetur illa peccata scripta, & iam videtur quòd esset idem iudicium sicut de confessione per interpretem quæ est vera confessio. Et tandem ita credo et teneo quòd licitè tunc fit scripto si signis annuat quod confitetur illa. Sine necessitate verò à potente loqui non reciperetur talis confessio. Quia inter signa voces obtinuerunt principatum & magna irreuerentia esset confiteri scripto. Muti autem si possunt confiteri nutibus non manifestando alijs peccata, tenentur confiteri. Caieta. in summa, [fol. 130r] ponit modum quo tales possent confiteri, scilicet, vt peccata scribantur in vna carta, et in alia numerus peccatorum &c. Sed credo quod non tenentur illo modo confiteri meo iudicio

Consortem peccati an possimus reuelare in confessione.

¶ QVÆritur, vtrum quis teneatur eo modo confiteri circumstantias peccatorum, quo reuelentur consortes? Verbi gratia commissi incestum cum matre, curatus cognoscit me, et matrem meam, an teneatur confiteri illam circumstantiam, cum qua: quæ quidem non potest dici sine reuelatione personæ consortis in crimine? Respondeo ex sententia omnium, quod talis tenetur quærere alium confessorem qui non cognoscat matrem, quia multum noceret matri talis confessio: ac proindè nimis cauere debent poenitentes ne in confessionibus aliorum peccata detegant. Si verò non inueniatur confessor ignorans talem personam dico (quamuis aliqui voluerunt dicere quod tunc non tenetur dicere illam circumstantiam personæ) ex [fol. 130]v sententia sancti Tho. Bonauenturæ in 4. d. 21. & Gabriel. 4. d. 17. q. 1. conclusione. 5. quòd talis tenetur confiteri circumstantiam illam, & omnes alias circumstantias necessarias: esto confessor veniat in notitiam tertiæ personæ. Quia præceptum de confessione est maius quàm præceptum de seruanda fama alterius, & ego vtor iure meo, maximè quia non diffamo consortem, cùm sacerdos teneatur peccatum meum & suum æquè celare. Imo Bonauentura dicit, quòd si sacerdos sit talis de quo estimatur quod non nocebit, sed proderit, poenitens posset ei dicere personam etiam si aliàs nesciret, vt adhiberet remedium

Circumstantiæ peccatorum.

¶ QVÆritur, quæ circumstantiæ sint necessario confitendæ? Respondeo, quod triplices sunt circumstantiæ. Quædam minuentes peccata, aliae quæ grauant peccata, aliae verò quæ nec grauant, nec minuunt, quas quidem antiqui non vo-[fol. 131r]cant circumstantias: vt si peccaui noctu, vel in die, & propterea istæ dimittantur. Primæ circumstantiæ si tales sint, quod faciant ex peccato mortali veniale, vel ex peccato non peccatum, confitendæ sunt necessario, aliàs esset mendacium. Verbi gratia participare cum excommunicato est mortale, fi quis autem cum negligentia veniali communicet in diuinis: illa circumstantia ignorantiae reddit peccatum veniale, & ideò est confitenda. Vel si rex excommunicatus metu mortis compelleret me celebrare coram eo, talis circumstantia videtur facere de peccato non peccatum, & ideò est necessario confitenda. At si huiusmodi circumstantiæ quæ non tantum excusant quòd faciant mortale veniale, vel peccatum non peccatum: vt ægestate furari, passione moechari, dicunt aliqui quòd esset melius quòd non confiterentur. Sed dico, quòd si verè sint circumstantiæ quæ multum excusant debent confiteri. Quia vnum furtum potest esse in duplo peius quam aliud, & stuprum ex libidine multo peius est quam ex timore mortis. Tales igitur circumstantiæ confitendæ sunt non ad excusanda peccata delictaue, sed ad confitendum ea purè & nudè.

Quæ circumstantiæ confitendæ

¶ SED tota difficultas est de circumstantijs aggrauantibus, quæ quidem sunt in duplici differentia. Quædam enim mutant speciem: sicut furari vel occidere in ecclesia, fornicari cum virgine vel fornicari in ecclesia, est dubium an tales sint necessario confitendæ? Respondet. S. To. 4. d. 17. & Bonauentu. Palude, Silvester, & est communis sententia, quòd illæ circumstantiæ quæ mutant speciem sunt necessario confitendæ. Quia peccatum habens illam circumstantiam, æquivalentèr est duo peccata. Furtum enim per se est peccatum, [fol. 132r] & iniuria ecclesiae est etiam peccatum per se, & ideò furtum in ecclesia æquiualeat duobus peccatis, & ob id est necessario talis circumstantia confitenda. Item fornicatio est peccatum,

& iniuria viri est peccatum, & ideò fornicatio cum vxorata aequiualeat duobus peccatis, ac proindè talis circumstantia est necessario confitenda: & sic de similibus. Item probatur per illa peccata franguntur duo praecepta ecclesiae: furtum enim in ecclesia est primò contra praeceptum de non furando, & etiam contra praeceptum cultus diuini, ergo circumstantiae istae sunt necessario confitendae. Aliae verò sunt circumstantiae aggrauantes quidem, sed non mutantes speciem, & tales non sunt necessario confitendae. Quia aliàs nunquam posset homo purè & integrè confiteri. Marsi. 4. d. 12. & Gabriel. 4. d. 17. & Maio. ibidem dicunt primò quod omnes circumstantiae [fol. 132]v mutantes speciem sunt confitendae. Secundò dicunt, quòd etiam sunt confitendae aliquae non variantes speciem, scilicet quae faciunt maiorem malitiam mortalitèr: tales inquirunt circumstantiae necessario sunt confitendae. Quia aliàs aliquandò contingeret, quòd maior esset pars malitiae quae celatur, quam quae manifestatur. Verbi gratia ego semel consensi in homicidium, & continuaui consensum per diem integrum, si confiteor quòd consensi semel in homicidium & taceo tempus continuationis nonnè celarem maiorem partem grauitatis? Item furari decem est mortale, furari verò mille est eiusdem speciei cum primo furto, sed nunquid sufficeret dicere, accuso me quòd furatus sum, non nominando quantitatem? Ad hanc igitur quæstionem dico quod ego non auderem condemnare eum qui confitetur solas circumstantias mutantes speciem. [fol. 133r] Nam cum illud dicat sanct. Tho. & Bonauentura, vel est verum, vel ad minus qui sequitur illos excusatur ignorantia inuincibili. Secundò dico, quod nemini consulerem, nec ego essem contentus illo modo confiteri, sed confiterer etiam illas circumstantias quae manifestè multiplicant malitiam mortalem. Sicut in exemplis positis de tempore continuationis, & de quantitate furti: quia aliàs confessor non intelligeret totam malitiam confitentis. Placet etiam mihi quod Caietanus dicit, scilicet quòd aliquae circumstantiae mutantes speciem non sunt necessario confitendae: quando grauitas circumstantiae est parua. Sicut diuinare per terram est alterius speciei quam diuinare per aquam: et tamen sufficit quod dicat accuso me que fui superstitioso vsque ad peccatum mortale. Credo igitur necessarium confiteri magnitudinem rei furatae, & continuationem in peccato.

Confessor an possit absolvere contra propriam opinionem.

[fol. 133]v ¶ QVÆritur, vtrum confessor possit poenitentem absolvere contra propriam opinionem? Verbi gratia sit casus de quo sunt duae opiniones an sit vsurarius, vel non qui vendit frumentum ad certam diem: porque se lo paguen como valiere en mayo. Quidam dicunt, quod est illicitum, & ego ita credo. Alij tamen dicunt, quod non est illicitum. Sunt pro vtraque parte probabilitates, ego tamen sum opinans quod sit illicitum, & poenitens tenet quòd non est illicitum, & sic confitetur quòd vendidit frumentum illo modo, & quòd habet propositum ita deinceps faciendi, quia audiuit viros doctos dicentes quòd id licet. Est dubium quid faciet hic confessor qui tenet illud esse mortale, nunquid poterit absolvere eum contra propriam opinionem? Sit aliud exemplum, si iudex sequens opinionem. S. Tho. occidat hominem quem ipse certo scit innocentem, probatum [fol. 134r] tamen nocentem, & confessor sit opinionis Nicolai de Lyra qui tenet id non licere: utrum possit absolvere iudicem volentem semper in illa opinione persistere? Est magna quæstio, & mouet eam Conrardus celebris doctor tractatu de contractibus quæstione vltima. Et ante omnia quaestio hæc habet locum quando ambæ opiniones sunt probabiles: nam si opinio poenitentis non habeat probabilitatem non debet eum absolvere: quia eius ignorantia non est inuencibilis, sed vincibilis. Vt si ego teneo opinionem quod nemo potest possidere plura beneficia simul,

si opposita opinio non sit probabilis sicut forsitan non est, clarum est quod non debeo eum absolvere: quia puto eum esse in peccato mortali, & non excusatur ignorantia inuincibili. Sed quid faciet quando ambæ opiniones sunt probabiles, & habent suos proprios assertores? Respondeo quód siue [fol. 134]v sit eius proprius sacerdos, siue non, tenetur eum absolvere in tali casu. Ita tenet Palu. 4. d. 17. q. 2. arti. 1. Et Gofre. quodlibeto. 9. Probatur apertè, talis poenitens est in gratia, & confessor habet probabilitatem quod sit in gratia: quia scit esse probabilem eius opinionem, ergo non debet ei negare absolutionem.

Numerus peccatorum necessario confitendus.

¶ QVæritur, an numerus peccatorum sit necessario confitendus? Respondeo ex omnium sententia quod sic: licet multi confessores parum de hoc curent. Probatur, quilibet tenetur confiteri omnia peccata sua, sed qui non confitetur numerum non confitetur omnia peccata sua, ergo tenetur eum confiteri: aliàs esset fictio. Sed vtrum iste numerus sit determinatè dicendus, putà furatus sum decies, iuravi falsum millies, &c. Caietanus respondet, quòd numerus peccatorum ideò manifestari debet, vt sciat confessor á quo debet absolue-[fol. 135]re, & qualitatem poenitentis: & quia ad hoc parum praestat quòd confessor sciat an sint decem vel vndecim, ideò non est exquisitè numerus perquirendus. Dicendum ergo primò, quod quicumque sciuerit determinatè certum numerum peccatorum suorum: vt si certo sciat quod peccauit decem, tenetur dicere determinate se decies peccasse hoc peccato. Quia aliàs celaret aliquod peccatum & esset fictio: vt si diceret se fecisse aliquod peccatum nonies & scit certo quod fecit decies. Secundò dicit Caietanus, non est necessarium magnam adhibere diligentiam ad cognoscendum distinctè certum numerum peccatorum. Cogitat aliquis, & scit se falsum iurasse multoties, semel in qualibet septimana parum plus, vel minus, & si amplius pensaret & fatigaret se, posset reperire certum numerum, dico quod illud non est necessarium. Nam dummodo parum [fol. 135]v plus vel minus attingat numerum peccatorum, licet non determinatum, nihil impeditur eorum quæ sunt in confessione facienda. Non enim impeditur absolutio, quia sufficit illa notitia. Nec poenitentia, quia non est imponenda ad æqualitatem, cum sit arbitraria. Nec consilium &c. ergo nihil impeditur. Satis est igitur quod quis pertingat numerum crasso modo, parum plus, vel minus. Præcepta enim Dei debent esse clara, is verò qui sæpe solet peccare, non posset scire numerum determinatum. Tertiò dicit quod etiam aliquando non est necesse adhibere diligentiam ad sciendum numerum, etiam sic crasso modo. Verbi gratia est meretrix quæ fuit in lupanari decem annis, nunc conuertitur & vult confiteri, satis est quod dicat peccata fornicationis hoc modo, mansi in lupanari per decem annos admittens cunctos: nec oportet quod cogitet quote in hebdomada, mense, aut an-[fol. 136]no. Patet quia per hoc confessor habet tantam notitiam quantam illa potest ei dare. Quid enim refert, quod illa dicat se peccasse triginta mille vicibus. Et idem de concubinario qui habet foeminam per annum qualibet nocte, non est opus quod numeret vices: nec expedit illud dicere. Idem de illis qui frequentissimè blasphemant. Satis est quod dicant hanc esse suam consuetudinem: ne faciamus eos mentiri. Et eodem modo de circumstantia magnitudinis rei furatæ, non est opus quod sciatur punctualitè. Non dubito de hoc.

Confessionis sigillum necessarium.

¶ QVÆritur, si quis confitetur se peccasse decies, vel duodecies, non recordatur tamen tunc nisi decem, & postea recordatur distinctè alterius peccati, an teneatur illud confiteri in particulari? Respondeo quòd non, si includitur in numero prius dicto. Quia si tunc quando confessus fuit meminisset illius sufficeret dixisse, iuravi falsum duodecies, [fol. 136]v parum, plus, vel minus. Si autem dixit, iuravi falsum decem & postea sit memor quod iuravit quatuordecim, tenetur confiteri ea quae numerum prius dictum excedunt. ¶ QVÆritur, vtrum sigillum confessionis sit necessarium? Respondeo secundum omnes doctores. 4. d. 21. quod sacerdos tenetur ad sigillum confessionis, ad celanda peccata quae in confessione audiuit sub poena peccati mortalis. Probatur primò ratione naturali, quia facerem illi iniuriam. Item quia in cap. sacerdos de poenitentia. d. 6. prohibetur omnibus sacerdotibus reuelare peccata, & apponitur poena grauissima oppositum facientibus: scilicet vt omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat. Et sunt verba Gregorij. Idem habetur cap. omnis vtriusque sexus, de poenitentijs & remissionibus & dicitur quod qui non celauerit detrudatur in arctissimum monasterium vt [fol. 137r] ibi perpetuam faciat poenitentiam. Et quia si in hoc daretur aliqua exceptio, tolleretur confessio: nemo enim auderet confiteri peccata graua. Idcirco propter nullum bonum quodcunque sit illud, licet sigillum confessionis frangere: quia nullum potest esse æquale bonum nec tam necessarium vt est confessio.

Peccata in confessione audita possumus iurare nos nescire.

¶ SED quid faciet confessor cum inter rogatur de peccato quod audiuit in confessione, an possit dicere se nescire?

Respondeo secundum omnes, quod sic. Sed quid si cogatur iurare? Dico quod potest & debet iurare se nescire, quia intelligitur se nescire extra confessionem, et sic verum iurat. Sed fac quod iudex, vel prælatus ex malitia exigat à me iuramentum an sciam in confessione? Respondeo quod coactus iuret se nescire in confessione, quia intelligitur se nescire ad reuelandum, aut talitèr quod possit dicere. Sed contra si iuret se scire in confessione iuraret verum, ergo cum iurat se nescire in confessione iurat falsum: quia sunt contradictoriae. Respondeo quod non sunt contradictoriae. Quia in illa negatiua intelligitur conditio subintellecta, scilicet quòd non scit tali modo quòd possit illud dicere.

Error in confessione factus quomodo reparandus sine fractione sigilli.

¶ QVÆritur, si confessor ex ignorantia absoluit aliquem quem non poterat á casu reseruato, vel ab excommunicatione, vel si oblitus est eum absolvere quomodo reparabitur defectus confessionis sine reuelatione? Nider in suo confessionario dicit quod in concilio Constantiensi, vel Basiliensi fuit inter patres hæc quæstio tractata, & quod tunc fuit varia sententia. Ego dico cum distinctione, quia vel confessor timet probabiliter scandalum reuocando poenitentem & quòd conquæretur de reuelatione confessionis: & in tali casu relinquendus est. Quia si habuit contritionem [fol. 138r] erat in gratia. Si autem non timetur quod poenitens dicet se non fecisse tale peccatum, & quod non conquæretur de reuelatione confessionis, dico sine quocunque scrupulo quòd possum illum reuocare ad confessionem & absolvere. Sed contra quia obijcit peccatum extra confessionem. Respondeo, quod non

facio ei iniuriam si dicam tu confessus es mihi alia die reddeamus ad confessionem quia volo tibi dicere vnum verbum quod expedit tibi si nolit dimittatur. Si autem acquieuerit dicam ei, confitearis peccata in generali, & si aliqua alia fecisti confitere ea, quia feci talem defectum in alia confessione. Et probo quòd hoc liceat, quia vt infra dicemus de poenitentis licentia licet reuelare peccata eius alteri, ergo multo melius sibi ipsi, vel formaliter, vel interpretatiuè si dederit licentiam: vt si beneuolè audiat me dicentem sibi [fol. 138]v scias quòd in confessione præterita fuit defectus quidam commissus, vis illum audire? Si dixerit quòd sic, sine quocumque scrupulo dicatur ei, scias quod eras excommunicatus, & ego non potui te absolvere &c. Palude in fine. d 21. ampliorem concedit licentiam, dicens quòd non solùm quandò fuit commissus defectus in confessione, sed etiam ratione correctionis fraternæ possum secreto admonere illum de peccato semel confesso mihi. Sed credo certè quod est falsum omnino & quòd nullo modo licet.

Peccatum publicum in confessione auditum, an possimus reuelare.

¶ QVÆritur, an quandò peccatum quod in confessione audiui est publicum teneam illud silere? Respondet Caietanus in summa, quod de tali peccato possum loqui post confessionem eodem modo sicut ante: debeo tamen procedere postea cautius & nullo modo dicere quod scio illud in confessione, quia redderem audientes certiores. Sed quid [fol. 139r] si à confessore petat quis, an ille fuerit confessus illud peccatum publicum? Respondeat confessor, confessus est omnia peccata sua. Potest etiam dicere, absolui illum, quia per hoc nihil reuelo. Admonet tamen Caietanus, bonum esse quòd quandò peccata sunt publica petat facultatem confessor à poenitente ad loquendum de eis ad bonum finem. Sed quid si vsurarius iactet se, quòd absolui illum? cùm non sit verum? Nam si dico quòd sic, mentior. Si autem dico quòd non absolui eum, reuelo confessionem. Dicat confessor quid ad vos? ego feci officium meum. Sed quid faciet proprius sacerdos petentibus eucharistiam concubina, vel vsurario quos non audiuit de confessione? Respondeo, quod non det illis. Sed quid si dicant confessi sumus tali fratri, & interrogatus frater non audet dicere quod non absoluit, ne eorum statum re-[fol. 139]v]uelet, nec quod absoluit ne mentiatur? Repondeo absolutè, quod si sint peccatores publici debet eis eucharistiam negare. Quòd si fuerint confessi cum proprio sacerdote & non absoluti, & nihilominus petant eucharistiam, dico etiam quod debet eis negare, & si dixerint, iam tu absoluisti nos, dicat ego nescio de hoc.

Peccata in confessione audita reuelare possumus de poenitentis licentia.

¶ QVæritur, vtrum de licentia poenitentis liceat confessionem reuelare? Alexander, & Scotus. 4. d. 21. q. 2. 1. & Durandus ibidem dicunt quòd non licet. Quia sigillum confessionis est de iure diuino, ergo poenitens non potest dare licentiam. Item quia esset scandalum. Sed respondeo absolutè, quod poenitens potest dare licentiam, confessor tamen non potest accipere, aut reuelare confessionem in detrimentum poenitentis qui sibi talem facultatem dat.

Sigillum confessionis, an se extendat ad alia quam ad peccata.

[fol. 140r] ¶ QVÆRITVR, vtrum alia quæ in confessione sciuntur præter peccata cadant sub sigillo confessionis? Respondeo, quòd sub sigillo arctissimo confessionis non cadunt nisi peccata poenitentis, vel tertiæ personæ. Et solùm huius sigilli fractor incurrit poenas canonicas. Secundò dico quòd sub sigillo confessionis cadunt omnia alia quæ expressè, vel interpretatiuè poenitens tradit sub sigillo confessionis: vt si dicat, accipiat hoc sub sigillo, & qui hæc reuelat credo peccaret mortalitèr propter detrimentum quod faceret sacramento redderet enim confessionem fraudolosam. Non enim omnes intelligunt hanc differentiam sigilli maioris, vel minoris. Ideò confessor sit cautus vt taceat omnia illa quæ sunt alicuius grauitatis. Alia verò quæ non sunt de necessitate confessionis, nec refert poenitenti quod reuelentur non tenetur celare: [fol. 140v] se tamen non dicat se in confessione audisse. Breuitèr in hac parte mas vale ser corto que largo. Non dubito.

Peccata in confessione audita, an liceat in communi reuelare

¶ QVÆRITVR, an in communi liceat reuelare peccata audita in confessione, talitèr quòd nec directè, nec indirectè peruenient in notitiam poenitentis? Verbi gratia si dicam, quidam confessus est mihi semel hoc peccatum. Respondeo quod hoc non est reuelare confessionem. Quia re vera multi viri sancti hoc fecerunt: maximè doctores qui ponunt casus quos in confessione audierunt. Secundò dico, quòd melius est hoc raro facere. Sequuntur enim quandoque scandala ex istis: ideò abstineant sacerdotes ab his narrationibus.

Secreta extra confessionem sub sigillo commendata quomodo obligent.

¶ QVÆRITVR, de illis qui committunt alijs secreta sub sigillo confessionis an tale sit secretum confessionis? Respondeo quod qui recipit tenetur seruare illud secretum plusquam alia. Quia ex pa-[fol. 141r]cto additur nouum vinculum, & per consequens dico non esse conueniens quod homines sepè recipiant talia secreta. Secundò dico, quod illud non est sigillum confessionis, nec frangens illud incidit in poenas canonis. Quia ibi nulla iniuria fit sacramento, cùm nullum fuerit sacramentum: licet frangatur fides. Notandum est etiam quod ea quæ dicuntur de sigillo confessionis, intelliguntur de quacumque confessione, siue perfecta, siue non, siue incepta, siue non: & de omnibus illis quæ ordinantur ad confessionem vel facultatem vt ab illo absoluar à reseruatis, non potest ille plus reuelare, quàm si iam accepisset in confessione.

Confessio vocalis est a Christo instituta.

¶ QVÆRITVR, vtrum confessio vocalis quæ est in vsu ecclesiæ sit instituta à Christo? Antiquitus quandò erant tempora meliora, non tantum hæc quaestio iactabatur: quia tempore pacis arma non sunt in tanto precio & vsu. [fol. 141v] Nunc verò quia iam sunt hæretici qui negent confessionem propter peccata nostra, oportet quòd simus ad hoc bellum armati. Idcirco quæritur, an confessio sit de iure diuino? Respondetur ex sententia omnium doctorum, quòd sic. Patet, ecclesiæ clauis sunt ad remittenda peccata, secundum illud. Matthæi. 16. tibi dabo clauis regni coelorum, & quodcunque solueris super terram &c, Sacerdotes autem habent has clauis, & sunt iudices peccatorum: iudices verò non possunt iudicare nisi causam

cognoscant ergo alij tenentur subdere se huic iudicio: aliàs frustra esset illa potestas, hæc autem subiectio fit per confessionem, ergo de iure diuino tenentur confiteri. Item Iacob. 1. confitemini alterutrum peccata vestra. Quod Augustinus, Beda, & alij sancti, & Hugo de sancto Victore libro. 2. de sacramentis, per 14. capit. intelligunt de præcepto con-[fol. 142r]fessionis. Item (& hic est tota vis secundum Adrianum & veritatem) Ioan. 20. quorum retinueritis retenta sunt. i. quorum peccata non absolueritis non erunt absoluta ante Deum, ergo secundum euangelium debent confiteri & absolui in terra: aliàs non erunt absoluta in coelo. Hic est locus validissimus, & quod omnes sancti hoc dicant in comperto est. Vide Thomam Vualdensem lib. de sacramentis, & Rofensem colligentes dicta sanctorum omnium. De hac confessione necessario sacerdoti facienda multa ægregia apud vtrumque inuenies. Et cognosces, an expediat has ecclesie columnas sequi potius, quam nouos istos grammaticos. Opinor neminem vsque adeò cecum, & insanum esse qui ob vnus Lutheri amentiam velit tanto discrimini se ipsum exponere, quatenus ea peccata quæ vel nouit, vel dubitat esse letalia, sacerdoti non aperiat. Et maxime cum intelligat antiquissimos simul eruditissimos-[fol. 142v]ac sanctissimos patres tantam confessionis huius necessitatem esse dicentes, vt quicumque mortalitèr deliquerit, eos oportet, vel publicè, vel priuatim sacerdoti sua peccata detegere. Nec facile crediderim patres ipso; hanc vsque adeò duram prouintiam nobis imposuisse priusquam exploratissimum haberent hanc confessionem, aut ab apostolis institutam, aut in sacris scripturis dilucidè traditam fuisse: ceu rem cunctis peccatoribus apprimè necessariam, & quam contemnere non possent, absque dispendio salutis animarum. Expendat igitur quisquis secum, an tutius fuerit horum patrum simul & scripturarum assertionem admittere, suasque animas à tanto periculo custodire, aut Lutherum de confessione impiè oblatrantem, & sentientem suo capiti dumtaxat non patrum, aut scripturarum testimonio innixum sequi, & cum eo funditus perire.

Confessio olim fiebat in principio quadragesimæ.

[fol. 143r] ¶ NOTANDum etiam de confessione quòd beatus Renanus in annotationibus quas fecit super textum, dicit se esse nactum librum quemdam antiquissimum conciliorum, & inter ea dicit fuisse vnum factum antequam esset institutum ab ecclesia ieiunium quatuor dierum ante dominicam primam in quadragesima, quod sic habebat. Presbyteri debent admonere plebem sibi subiectam, vt omnis qui se sentit mortifero peccati vulnere sauciatum, feria quarta ante quadragesimam cum omni festinatione recurat ad viuificatricem matrem ecclesiam, vbi quod malè commissit, cum omni humilitate & cordis contritione simpliciter confessus, suscipiat remedia poenitentiae secundum modum canonicis auctoritatibus præfixum: non solum autem ille qui mortale aliquid commissit, sed etiam omnis homo quicumque se cognoscit immaculatam Christi tunicam quam in baptismo accepit polluisse, ad proprium sacerdotem festinet venire, cum puritate mentis omnes transgressionem, omnia peccata quibus Dei offensam incurrisse meminit humiliter confiteatur, & quicquid à sacerdote fuerit iniunctum, ac si ab ipso omnipotentis ore fuisset prolatum, ita diligentissimè attendat & sequatur hæc ibi. Idem habetur in poenitentiario romano quod creditur profectum ab apostolis ipsis vbi dicitur. Hebdomada ante quadragesimam confiteantur omnes. Iste erat conuenientissimus modus, & multo melior, quam qui nunc est, quod confitentur in fine quadragesimæ, & sic ieiunium non multum eis prodest. Optimum esset si posset reuocari ista consuetudo, nos tamen

non possumus illam reuocare. Sed peculiares possent suos poenitentes admonere quòd confiteantur antè quadragesimam.

Confessor, an teneatur interroga re poenitentem.

[fol. 144r] ¶ QVÆritur, an sit necessarium vt confessor interroget poenitentem? Respondeo primò quod est necessarium vt confessor plerunque aliquid interroget. Patet, nam vt supra diximus si poenitens non fecerit aliquam conscientia examinationem, confessio non solum erit inualida, sed etiam mortalis. Si hoc ex circumstantijs appareat, debet confessor interrogare, an examinauerit conscientiam suam: & si dixerit quod non, non audiat eum. Si non timeantur maiora mala: videlicet quod poenitens nunquam confitebitur, tunc enim interroget sacerdos. Oportet enim quod confessores non mittant poenitentes in desperationem. Omnes sancti, & Sanctus Tho. ita consulunt. Quandò ergo confessor videt has circumstantias necessarium est quod interroget. Et si est probabile confessori quod poenitens dimittit aliquod peccatum tenetur interrogare de eo, quia tenetur quantum poterit [fol. 144v] non solùm ad absoluendum, sed etiam vt poenitens recipiat gratiam quam quidem non reciperet si ex magna negligentia aliquod peccatum dimitteret. Dico praeterea quòd si est mihi probabile quòd poenitens fecerit sufficientem examinationem, licet credat confessor quòd habeat alia peccata præter ea quæ dixit, si commode potest interroget: sed non tenetur tunc interrogare: sunt enim aliqui que sacan el alma à los poenitentes. Sufficit quòd sit mihi probabile quòd confessio sit sufficiens ad consecutionem gratia. Probatur, quia poenitens non tenetur facere maiorem diligentiam quàm fecit, ergo non teneor eum interrogare quare eum vexabo interrogationibus? confessor debet laborare vt sit beneuolus. Ex his sequitur quòd non oportet interrogare poenitentem de omnibus peccatis mortalibus. Quidam à pueris [fol. 145r] quærunt, an sint simoniaci &c. Isti faciunt confessiones odiosas & supersticiosas. Sed oportet interrogare poenitentes de peccatis quæ probabiliter putantur habere: nec id nimis anxiè. Confessor etiam sit nimis cautus interrogando, non quaerens noua peccata? quia poterit ea docere poenitentem, & scandalizare, maximè circa peccata carnalia, quæ non debet interrogare nisi ex confessione haberet aliquod indicium quod habeant illa: tunc enim non debent omitti quæ sunt de essentia confessionis, sed fiat sapientèr. Verbi gratia si confessor probabiliter credit poenitentem habere aliquod peccatum turpe, & verendum, interroget, non apertè, sed dicat cogitasti aliquando de hoc? Si dicat sic quaerat vlterius, & consensisti? si dicat sic, procedat dicens, & fecisti? quo dicente sic, vel non, nihil amplius interroget. Sed dimittat alias fabulas.

Circumstantia loci quando confitenda

[fol. 145v] ¶ QVÆritur, vtrum circumstantia loci sit necessario confitenda? Respondeo quòd solùm in tribus peccatis est necessario confitenda, scilicet in furto, effusione sanguinis, & effusione seminis in ecclesia. Credo quòd non sufficeret furari in ecclesia ad hoc vt sit sacrilegium nisi esset de ecclesia. Et effusio sanguinis debet esse notabilis, vt supra diximus. Et si quis habeat in ecclesia volitionem perpetrandi prædicta tria vel aliquod eorum extra ecclesiam non est sacrilegus. Si verò extra ecclesiam consentiat in aliquod horum faciendum intra ecclesiam, teneretur confiteri de hac circumstantia, quia iam fit iniuria loco.

Circumstantia temporis, an sit confitenda.

¶ SED vtrum circumstantia temporis sit necessario confitenda, putâ peccare in festo? Respondeo absolutè, quòd non. Ita tenet Caietanus, Silvester, Nider, & alij. Grauius est peccare in die festo [fol. 146r] sed non est grauitas necessaria ad confitendum. Et confessores debent de hoc admonere poenitentes.

Confessores duos habere vnum pro grauibz alium pro leuibz an liceat.

¶ QVÆritur, an qui ex industria habet duos confessores, vnum cui omnia confiteatur peccata, alterum cui leuia dumtaxat, ad estimationem, benem faciat? Respondeo sine dubio hoc esse sacrilegium, & videtur magna fictio, & irridet confessorem faciens credere eum quod ipse sit probus. Et certe videtur mortale quandò propter hoc facit. Non damnamus tamen eum qui semel incidit in mortale, non solitus peccare, si confiteatur alteri ne perdat opinionem quam habet erga primum confessorem suum.

Credens se peccaturum proponens tamen non peccare, an sit absoluendus

¶ QVÆritur, si quis propter magnam consuetudinem quam habet peccandi, credit se iterum peccaturum: ipse tamen omnino vult cauere, & proponit non peccare, an sit absoluendus? Respondeo omnino, quod sic. Quia si tunc non esset absoluendus, [fol. 146]v nec etiam quandò dubitaret. Item iste potest facere quod in se est & tamen, quòd non possit tollere hanc formidinem à se. Consuetudo enim relabendi non impedit cùm habeat bonum pro positum, & nihilominus propter experientiam non poterit credere se deinceps non peccaturum, ergo. Et hæc de confessione sufficiant.

Sequitur de satisfactione, tertia poenitentia parte.

Reatus poenæ an remaneat post contritionem.

QVÆritur, in primis vtrum postquàm homo habuit contritionem de peccatis suis, & confessus est ea, & est in gratia maneat ei aliquis reatus poenæ pro quo debeat satisfacere? Respondeo, quod sic. Et patet. 2. Regum. 12. de Dauid cui postquam dictum fuit transtulit dominus peccatum tuum à te, iniuncta est poenæ vt moreretur puer ex Bersabe natus. Et [fol. 147r] Luce. 3. facite fructus dignos poenitentiae & hoc fit per satisfactionem. Et Romanos. 6. sicut exhibuistis membra vestra &c. quia si in Tyro, & Sydone, &c. Matthaei. 11. Item ecclesia orat pro mortuis. Et habetur etiam. 2. Machabeo. 12. vt à peccatis soluantur, & non solùm à venialibus, sed etiam à mortalibus: cùm dicat ab omni vinculo delictorum, ergo post remissam culpam manet reatus poenæ. Et hoc est certum & de fide. Iam vero.

Satisfactio quid sit & quomodo possimus Deo satisfacere

¶ QVÆritur, quid sit satisfactio? Respondet. S. Tho. ex Anselmo, quòd satisfactio est compensatio offensæ præteritæ ad æqualitatem iustitiæ.

¶ QVÆritur ergo vtrum aliquis possit satisfacere? Respondeo, quòd satisfactio est pars iustitiæ, iustitia autem exigit æqualitatem. Et si loquamur propriè de æqualitate vt satisfactio importat reddere æquale, dico quod nemo potest [fol. [147]v] satisfacere. Quia nemo potest reddere Deo æquiualens, etiam si non peccassemus. Nam Dijs, parentibus & magistris, non potest reddi æquiualens, vt ait Aristoteles. Si verò loquamur de æqualitate proportionabili, quando ego facio quod possum, dico quòd hoc modo possumus satisfacere Deo: etiam propriè capiendo satisfacere, vel si vultis ex beneuolentia acceptantis. Ad quæstionem igitur cùm dicitur, an homo possit Deo satisfacere, dico quòd si consideretur homo secundum sua naturalia seclusa gratia nullo modo potest satis facere pro peccato. Quia quicquid possumus dare Deo sine gratia, est nullius momenti. Cùm etiam omnes iustitiæ nostræ sint coram Deo tanquam panus menstruata: vt ait propheta. Item quicquid possumus facere debemus Deo propter beneficia recepta. 1. Paralip. ca. 29. tua sunt domine omnia, & quæ de ma-[fol. 148r]nu tua recepimus reddidimus tibi. Et sic sine gratia est impossibile satisfacere deo ad æqualitatem. Nec etiam sine gratia ex acceptione Dei possumus satisfacere. Dicere enim quod Deus acceptat opera nostra est dicere quod illa sunt accepta & grata Deo, sed si homo non habet gratiam non poterunt eius opera esse grata deo. Posset quidem Deus remittere sua omnipotentia peccata propter actus existentis in peccato, sed hæc non esset satisfactio sed condonatio pura, & remissio. Secundò potest homo considerari in gratia. Et secundum hanc considerationem, si non habeamus respectum ad passionem Christi, adhuc non potest satisfacere ad æqualitatem. Quia non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam. Item quia illa opera sunt nostra, & si habent fructum est ex parte Dei. Potest tamen talis satisfacere ex liberalitate acceptantis. Si verò [fol. [148]v] consideretur homo in gratia, prout gratia est effectus passionis Christi, sic propriissimè, & ad æqualitatem satisfacit Deo: si iungamus merita nostra meritis Christi, qui etiam in quantum homo satisfecit ad æqualitatem iustitiæ, & quantitatis.

Satisfacere potest vnus pro altero.

¶ QVÆritur, vtrum vnus homo possit pro alterius hominis poena satisfacere? Verbi gratia Petrus post confessionem manet reus ad poenam vt decem, est dubium, an ego possim satisfacere pro illo? Respondeo ex omnium sententia quod sic. Ita habet vsus ecclesiae. Nihil enim tam naturale est homini quam vt quilibet vtatur re sua vt vult: quare ergo non potero vti hoc ieiunio meo vt voluero? vbi hoc prohibuit Deus? possum dare temporalia mea, quare non spiritualia. Item sufficientissimè probatur ex consuetudine ecclesiae in qua vnus pro alio satisfacit. Item Collosen. 1. dicit, nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis: & adimpleo quæ des-[fol. 149r]sunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius quod est ecclesia. Item oratio mea valet alteri ad gloriam: iuxta illud orate pro inuicem vt saluemini. Iacobi. 5. ergo etiam ad remittendam poenam. Et si oratio, ergo etiam alia opera bona. Item omnes sumus inuicem membra: vt dicitur Romanos. 12. & Epheseos. 8. sed membra vnus corporis influunt inuicem, ergo.

Satisfacere pro vno peccato & non pro alio, an possit peccator vel pro peccato iam remisso

¶ QVÆritur, vtrum homo possit satisfacere pro vno peccato non satisfaciendo pro alio? vtrum homo existens in mortali, possit satisfacere pro poena peccati mortalis iam remissi?

Respondeo ex sententia omnium, impossibile est quòd quis satisfaciat prius pro poena, quam pro culpa. Et hoc est notum & à nemine dubitatum. Si verò sit in peccato, an possit satisfacere pro poena peccati iam dimissi? Respondeo, quod vel ista opera satisfactoria sunt iniun- [fol. 149]v]cta à confessore vel non: sed voluntariè assumpta. Si secundum, communis sententia omnium est quod nihil prossunt. 1. Corinthi. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero nihil sum, nihil mihi prodest. Item opera illa ex se non sunt æqualia satisfactioni quam debet: nec etiam ex liberalitate acceptantis, quia non acceptantur cum procedant ab inimico Dei, ergo non sunt satisfactoria. Si autem sint iniuncta à confessore, licet Scotus videatur dicere quod valent, tamen S. Tho. 4. d. 15. & Enrrichus, quodlibeto. 8. q. 18. & Adrianus. q. quam de hoc facit. 4. & Palude. 4. d. 15. &. 22. dicunt quod nullo modo valent. Et patet rationibus nunc factis, nullus potest satisfacere sine gratia: remissio enim peccati est maxima amicitia Dei, qua non utitur nisi erga amicos, ergo. Verum est quod talia opera iniuncta à confessore, & [fol. 150r] facta in peccato mortali, adueniente charitate, siue relinquant post se effectum siue non (hæc enim distinctio friuola est, & nunquam placuit viris doctis) viuificantur & acceptantur à Deo: ut benè dicit Caietanus, quia satisfactio est pars sacramenti. Vnde si virtus confessionis reddit, quare non & satisfactionis? hoc pium est, sed tutius est implere in gratia poenitentiam iniunctam. Verum est, quod illa opera satisfactoria iniuncta à confessore, & facta in mortali, quamuis non valeant ad remissionem culpæ, tamen per illa impletur præceptum confessoris, & non tenetur poenitens iterum implere poenitentiam iniunctam.

satisfactio sit per opera poenalia.

¶ QVÆRITVR, vtrum satisfactio debeat fieri per opera poenalia? Pro huius intelligentia oportet prius intelligere, quid sit opus poenale. Opus poenale idem est quod malum poenæ, & malum nihil aliud est quàm priuatio boni. Triplex verò [fol. 150]v] est bonum, honestum, vtile, et delectabile, poena propriè loquendo non est priuatio boni honesti, quia hoc est peccatum, sed est priuatio boni vtilis, vel delectabilis, sicut dare eleemosynam, ieiunare, orare &c. Nunc dico quòd satisfactio debet fieri per opera poenalia. Ita est communis doctorum sententia. Probatur, quia satisfactio est opus iustitiæ offensa autem consistit in hoc quod subtrahimus Deo obedientiam, & accipimus facultatem peccandi quam iure non habebamus. Cùm ergo iustitia tendat ad æqualitatem, dignum est quòd satisfaciamus per hoc quòd subtrahamus à nobis quod iustum est, & nostrum est, pecuniam, vel coenam: sicut in lege fiebat satisfactio per contrapassum: oculum pro oculo &c. Confirmatur exemplo Christi qui potens per solam dilectionem Dei satisfacere, satisfecit per opera poenalia. Et quantò opus [fol. 151r] fuerit magis poenale, tantò erit magis satisfactorium caeteris paribus. Secundò dico (& credo esse probabile ac verum) quòd per omne opus bonum possumus satisfacere: etiam per dilectionem Dei. Hoc tenet Scotus. Et patet, quia etiam inter homines fit satisfactio non solùm per opera poenalia, sed etiam per omnia opera illa quae laeso complacent. Item probatur, quia nullum est opus bonum quod non sit poenale, ergo omne opus bonum est satisfactorium, quia lassat & defatigat hominem, ut contemplatio, & dilectio, quæ licet sint opera animae, sed sunt animae coniunctae corpori: & haberemus magnum laborem si velemus Deum diligere, vel proximum per vnam horam. Item per dilectionem Dei satisfacimus pro poena peccati venialis: nam per illam remittitur veniale, ut diximus, ergo dilectio Dei est opus satisfactorium. Item [fol. 151]v] quia dicere quod per dilectionem dei,

& contemplationem, & alia id genus opera non satisfacimus, esset motuum magnum ad deterrendum homines à melioribus bonis

satisfacere, an possimus per opera alias debita.

¶ QVÆritur, vtrum sit necessarium quòd opera per quæ homo debet satisfacere sint libera, vel an possim satisfacere per opera aliàs debita: vt per ieiunium quadragesimæ, vel orationem canonicarum horarum? Palude. 4. d. 15. q. 1. ar. 2. dicit absolutè, quòd nemo satisfacit per opera aliàs debita, & praecepta. Vnde qui dat pauperi existenti in extrema necessitate omnia bona sua non satisfacit. Idem dicit Maio. 4. dis. 15. q. 2. & Almain. q. 1. & Silvester. Et probant quia vnico precio non potest satisfieri duobus debitis, ergo eodem ieiunio non potest satisfacere quis pro peccatis, & ecclesiæ. Item quia sequeretur quòd confessor posset iniungere clerico, quòd diceret horas canonice-[fol. 152r]cas in poenitentiam, aut quòd solueret decem aureos quos debet, quod quidem esset irrisio. Sed his non obstantibus, ego non dubito quin possimus satisfacere per opera aliàs debita. Et puto erroneum dicere contrarium. Ita tenet Adrianus. q. quam de hoc fecit. Et probatur, ecclesia instituit ieiunium quadragesimale & alia, vt pro peccatis satisfaciamus, hæc fuit eius intentio & sæpissimè orat in quadragesima vt acceptet Deus nostra ieiunia in remissionem peccatorum, ergo illa sunt satisfactoria pro peccatis. Ita dicendum est omnino, & vtinam vel sola ieiunia ab ecclesia instituta ieiunaremus. Ad argumentum igitur, confessor posset imponere clerico quod diceret horas canonicas in poenitentiam. Respondeo pri mò quòd non debet hoc facere, quia debet iuuare eum ad satisfaciendum ac proindè debet aliquid de nouo imponere. [fol. 152v] Secundò dico quòd si faciat, factum erit, & aliquandò expediet: vt si nobiles nunquam ieiunent quadragesimam, benè faciet confessor præcipiens illis, ieiunetis hos quindecim dies qui remanent de quadragesima. Alia argumenta facile soluuntur. Nam cum ieiunium quadragesimæ sit satisfactorium, ergo pro aliquibus est satisfactorium, ergo pro me. Mirabile enim est quòd sit satisfactorium pro alijs & non pro me. Perderem ergo premium satisfactionis ieiunando quadragesimam propter ecclesiæ præceptum. Certè non credo.

Poenitentiam impositam an possimus implere in missa de præcepto.

¶ QVÆritur, an qui impleret poenitentiam confessoris cùm audit missam de præcepto, satisfaciat? Verbi gratia iniungit confessor septem psalmos recito eos inter audiendum missam die dominica, an satisfaciam præcepto confessoris? Aliqui summistae dicunt, quòd non implet, sed Adrianus dicit (& benè) quòd implet & non peccat. Aliquo tamen modo facit irreuerentèr.

Poenitentia imponatur in rebus alias non debitis.

¶ SED quid si alicui sit iniunctum quod ieiunet tribus diebus quatuor temporum vel quadragesimæ, an satisfaciat præcepto confessoris? Respondeo quòd non, quia oportet stare ad intentionem confessoris, qui si non explicet contrarium, intelligitur de diebus aliàs non debitis. Secus esset de eleemosyna, nam non dubito quin si confessor iniungat poenitenti quòd det aureum pauperi, melius faceret & magis ad intentionem confessoris si det illum pauperi existenti in extrema necessitate.

Homo per se ipsum satisfaciat.

¶ DVB Itatur, an oporteat quod homo satisfaciat per se ipsum? Respondeo quod quilibet per se debet implere poenitentiam sibi iniunctam. Patet, quia id est præceptum, vt tenebimus pro nunc. Item. quia poenitentia est vt medicina, [fol. 153]v] modo medicina quæ est mihi necessaria non confertur alteri: nisi confessor imponat sic poenitentiam, ieiuna tribus diebus vel fac quod alius ieiunet pro te. Si autem ego non possum bonum est quod alteri committam vt ieiunet pro me.

Flagella inflicta a Deo sunt satisfactoria.

¶ QVÆritur, vtrum flagella inflicta à Deo in hoc mundo sint satisfactoria pro peccatis? Vt Nabuchodonosor ambulans in solitudine, sicut fera, & Daudid quandò occisus fuit à Deo puer eius? Videtur quod non, quia talia opera non sunt voluntaria, actus verò debet esse meritorius ad hoc quod sit satisfactorius, sed non potest esse meritorius nisi sit voluntarius, ergo. In oppositum est quia Nahum. 1. dicitur non insurget bis tribulatio. Quod septuaginta interpretes verterunt, non iudicauit Deus bis in idipsum, ergo si per has tribulationes quas patimur in hoc mundo non satisfacimus, bis de eodem iu-[fol. 154r]dicamur. Ad hanc quæstionem respondet. S. Tho. 4. d. 15. & in additionibus q. 15. ar. 2. quod poena pro peccato potest dupliciter exigi. Vno modo ab illo cui non debetur satisfactio, sicut si occidi hominem debeo satisfactionem Deo. Si autem alius homo verberaret me propter hoc, hæc poena non habet rationem satisfactionis sed vindictæ: sicut si debeo tibi viginti, & alius accipit a me, per hoc ego non satisfacio tibi. Secundò modo potest exigi, seu infligi poena ab eo cui debetur satisfactio & talis poena vocatur propriè satisfactio. sicut illi qui puniuntur a communitate & iudicibus. Hoc supposito dico, quod poena a Deo inflicta potest esse satisfactoria. Probat. S. Tho. quia poena illa potest esse opus peccatoris per hoc quod voluntarie acceptat, & patienter sustinet: sicut Iob qui dicebat, sicut domino placuit ita factum est, sit nomen domini benedictum. [fol. 154]v] Illud erat satisfactorium, quia iam erat proprium illius. Si autem quis renitatur tali poenæ non est satisfactoria: si talis resistentia sit vsque ad peccatum mortale. Vnde infirmus qui velet sanari si posset, sed quia non potest fert bono animo, in nomine domini satisfacit, non solum per patientiam quam habet, sed quia ipsæ poenæ à Deo inflicte sunt satisfactoriæ de se: sicut etiam poenæ purgatorij & multo melius. Dico prætereà (& hoc est multum probabile, & verisimile) quod quicumque in gratia puniatur à Deo in isto mundo, sufficienter puniatur, & non punietur in alio seculo: & maxime si morte eum puniat, tunc enim non dubito quin mors inflicta à Christo (non loquor de morte naturali) omnem poenam deleat. Probat, quia nulla est ratio iam quod Deus punit aliquem in vita, cur puniat partem & non totum. Hoc non negaret Hie-[fol. 155r]ronymus qui verbum mirabile dicit super illud Nahum. i. non consurget duplex tribulatio. Quod vos potestis videre si placuerit in suo fonte.

Pœnalia opera fatisfactoria præcipua tria, ieiunium, eleemosyna, & oratio.

¶ QVÆritur, quæ sint opera satisfactoria pœnalia, vtrum sint tria quæ communiter ponuntur a doctoribus, & a Magistro sententi. 4. d. 15. scilicet ieiunium, eleemosyna, & oratio? Respondeo, quod sic. Probat *Sanctus* Tho. quia vt supra diximus, in satisfactione oportet

quod sicut peccator vsurpauit sibi quod non debet, ita auferat sibi aliquid quod ei competebat, putâ bona naturalia per ieiunium, bona temporalia per eleemosynam. Bona autem spiritualia non debent auferri, sed satisfacimus operibus spiritualibus cognoscendo quòd sunt *Dei*, & petendo auxilium quod fit per orationem. Et in his includuntur omnia opera poenalia. In ieiunio opera afflictiua ex natura sua pu-[fol. [155]v]tâ peregrinatio, silentium &c. Prædicare verò, legere, & similia intelliguntur sub eleemosyna, quia sunt bona proximis exhibita.

Confessor possit obligare poenitentem ad aliquam satisfactionem.

¶ QVÆritur, an confessor audiens confessionem possit obligare poenitentem ad aliquam satisfactionem? putâ ad hoc vt ieiunet, vel det eleemosynam? Scotus. 4. d. 18. & 19. tenet quòd confessor non potest obligare poenitentem si ipse noluerit acceptare. Si autem semel acceptauerit tenetur implere poenitentiam sub poena peccati mortalis. Idem tenet Gabriel. d. 16. q. 2. dubio. 1. & 5. quia potest satisfacere in alia vita. Idem tenet Silvester verbo confessio. 1. §. 25. & 26. licet cum aliquibus limitationibus. Caieta. etiam. q. 2. de satisfactione tenet quod poenitens non tenetur acceptare poenitentiam, saltem sub poena peccati mortalis, & si acceptet non tenetur eam implere sub poena peccati mor-[fol. 156r]talis. Sed quicquid sit de his opinionibus puto esse probabilius quod poenitens sub poena peccati mortalis tenetur acceptare poenitentiam sibi iniunctam. Ita tenet Magist. 4. d. 18. & S. Tho. ibidem & in additionibus. q. 18. art. 3. & d. 16. in expositione textus, & Palu. 4. di. 20. q. 2. & Maio. d. 17. q. 2. & Alma. d. 18. & videtur sententia omnium sanctorum antiquorum, qui si peccatori graui iniungerent poenitentiam, & ille nollet acceptare non reputarent eum (vt credo) esse in statu salutis. Et probo quod teneatur acceptare, quia in cap. omnis, dicitur & in iunctam sibi poenitentiam pro viribus studeat adimplere. In prædicto ca. est præceptum obligans ad confitendum semel in anno, sed sub eisdem verbis dicitur quòd impleat poenitentiam iniunctam, & confiteatur, ergo etiam illud est præceptum. Item cap. statuimus de maledicis dicitur si poenitentiam renuerit [fol. [156]v] peccator iniunctam à sacerdote interdicitur ei ingressus ecclesiæ. i. excommunicetur & ecclesiastica careat sepultura. Et licet hoc intelligatur de poenitentia publica, tamen eadem ratione intelligendum est de secreta: quia quantum ad clauas nihil refert vtrum confessio fiat publicè, vel secretè. Et credo quod qui antiquitus publicè confitebantur, non iterum confitebantur secretè. Probatum etiam, sacerdos habet potestatem remittendi & soluendi culpam & poenam, ergo & ligandi quo ad culpam & poenam. Item quilibet iudex in foro contentioso habet potestatem imponendi poenam pro crimine, & alius tenetur acceptare, quare ergo iudex ecclesiasticus non habebit hanc potestatem in suo foro?

Confessor non potest imponere quamcumque voluerit poenitentiam.

¶ QVÆritur, vrum sacerdos habeat potestatem imponendi quamcumque poenitentiam voluerit pro suo arbitrio? [fol. 157r] Respondeo, non oportet quod per poenitentiam iniunctam à confessore, poenitens satisfaciatur pro tota poena omnium peccatorum suorum. Nam aliàs frustra esset purgatorium. Secundò dico, quod sacerdos non potest imponere quantamcumque poenam grauem, & quandò esset intolerabilis, poenitens non tenetur obedire. Vtrum autem debeat sacerdos ponere aliquam poenitentiam sub consilio, fac hoc, & si volueris fac etiam

istud. Palude consulit ita facere, & Silvester, & alij. Hoc etiam laudat sanctus Tho. propter quod dico, quod talis poenitentia propter consilium sacerdotis est magis meritoria, quam si eam faceret ex arbitrio proprio solùm modo.

Confessor potest mutare vel tollere poenitentiam ab alio confessore iniunctam.

¶ QVÆritur, vtrum secundus confessor possit commutare, vel tollere poenitentiam impositam à primo confessore? De hoc sunt opiniones. Silvester & isti dicunt quod non potest nisi confi-[fol. [157]v]teatur. Sed puto probabilius quod potest, quia secundus confessor est iudex & habet potestatem super istum, & ideò satis est quòd poenitens confiteatur peccatum illud, quòd non fecerit poenitentiam sibi iniunctam ab alio, & potest confessor, vel tollere totam, vel minuere, vel etiam commutare. Vtrum autem confessor teneatur semper aliquam iniungere poenitentiam poenitenti, posset dubitari. Sed dico quod sic quia est iudex, & grauitèr peccaret si nullam imponeret, nisi esset ex magna & rationabili causa, vt in articulo mortis, vel si videret quòd poenitens nullam acceptaret poenitentiam: si tamen hoc contingere possit vnquàm. Hæc de satisfactione dicta sufficiant.

¶ Sequitur de sacramento extremæ vnctionis.

[fol. 158r] De quo (licet sit sacramentum exeuntium) prius tractatur quam de matrimonio, & de ordine. Quia prius agendum est de sacramentis quae pertinent ad omnes christianos, quam de his quæ spectant solum ad certum genus personarum. Et de hac materia tractatur à doctoribus 4. d. 23.

Extrema vnctio est sacramentum.

PRIMO quæritur, an extrema vnctio sit sacramentum? Respondeo secundum omnes catholicos quod sic. Quia est inuisibilis gratiae visibilis forma, nam significat gratiam interiorem, cum eius effectus sit remouere reliquias peccatorum. Et confert gratiam iuxta illud Iacobi 5. & si in peccatis fuerit dimittentur ei. Ex quo patet quod si peccator cum sola attritione recipiat hoc sacramentum, recipiet gratiam virtute illius, & remissionem peccatorum mortalium. Item probatur quod sit sacramentum, quia in cap. ad abolendam de hæreticis excommunicantur qui aliter sentiunt de sacramentis [fol. [158]v] quàm sentit romana ecclesia: sed ecclesia romana in concilio Florentino sub Eugenio. 4. determinauit quod extrema vnctio est vnum de septem sacramentis ecclesiæ. Et in capi. illud superfluum. 95. distinctio. idem determinatur, ergo ita tenendum est de fide & oppositum est hæreticum.

Extrema vnctio an sit à Christo instituta.

¶ QVÆritur, à quo sit hoc sacramentum institutum, an à Christo? Magister, 4. d. 23. ex verbis Hugonis ait quòd ab apostolis, Iacob. 5. Sed cum sacramenta nouæ legis conferant gratiam quam solus Christus confert: tenendum est omnino quod Christus instituit hoc sacramentum. Nam instituere sacramenta pertinet ad potestatem excellentiae quam solus Christus habuit. Quod autem dicit magister quòd fuit ab apostolis institutum, intelligendum

est secundum sanctum Tho. quod est ab apostolis promulgatum. Sed vbi legitur in sacra scriptu-[fol. 159r]ra huius sacramenti institutio? Sanctus Tho. & omnes alij dicunt quod non est expressus locus vbi fuerit institutum. Habemus tamen quod sit sacramentum ex traditione ecclesiæ quæ in his quæ sunt fidei errare non potest: & hoc sufficit nobis. Euangelistæ non curauerunt tradere nisi necessaria ad salutem, vt de baptismo, poenitentia, eucharistia, quæ sunt sacramenta necessaria. De confirmatione verò & extrema vnctione propterea siluerunt, quia non sunt necessaria ad salutem: quanuis Marci. 6. videatur fieri de hoc sacramento mentio cum duodecim vngebant infirmos oleo.

vnctionis extremæ effectus

¶ QVÆritur, quis sit effectus huius sacramenti? Respondeo quod hoc sacramentum non imprimat characterem, & ideo est iterabile. Patet, quia in concilio Florentino dicitur quod solum tria sacramenta imprimunt characterem, baptismus, confirmatio, & ordo. Secundò dico quòd effectus principalis huius sacramenti est remissio peccatorum, minus principalis est sanitas corporis. Dicente Iacobo, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis fuerit dimittentur ei. Sed tota difficultas est, ad remissionem quorum peccatorum ordinetur. Ricardus, Bonauentura, Scotus, Durandus, & Maioris, dicunt quòd ordinatur ad remissionem venialium. Sed contra quia contra venialia sunt multa remedia, & facilia, vt aqua benedicta, oratio dominica, tunsio pectoris &c & in ceremonijs huius sacramenti, vna est confessio generalis, in qua remittuntur venialia, ergo non ordinatur ad remissionem venialium. Item quia si ordinaretur ad remissionem venialium deberet conferri sanis. Dico igitur cum Sancto Thoma quod ordinatur ad reliquias peccatorum, quæ sunt, debilitas potentiarum, tristitia, & alia quæ impediunt animam [fol. 160r] cogitare de Deo. Et propterea confertur hoc sacramentum infirmis vt possint facilius resistere tentationibus demonum, quæ tunc maximè insurgunt, & remotio illa est exhilaratio cordis vt habetur in capit. vnico de sacra vnctione. Idem dicit etiam Palude. Non negamus tamen quin remittat venialia, imò & aliquandò remittit mortalia. In peccato ergo sunt tria, macula, poena, & reliquiæ. Ad tollendam maculam, in ingressu nouæ vitæ ordinatur baptismus. Post perditam verò vitam spiritualem ordinatur poenitentia ad tollendam maculam. Ad poenam verò non est aliquid de per se ordinatum. Manet ergo ad reliquias peccatorum extrema vnctio. Et reliquiæ istæ sunt quædam qualitates infectiæ animæ, & naturalis impotentia, & ineptitudo quæ remanet post peccatum ad exercendum bona opera, & ligamen quoddam animæ ad opera [fol. [160]v] virtutis, quod prouenit á peccato. De secundo effectui qui est sanitas corporalis, dicitur in concilio Florentino quod non semper sequitur, sed quandò ex pedit infirmis bene valere.

Extrema vnctio est vnicum sacramentum.

¶ QVÆritur, cum hic sint multæ vnctiones, & multæ formæ, an vnctio sit vnicum sacramentum, vel plura? Respondeo secundum omnes quod est vnum sacramentum: sicut vnum artificale, vt vna domus, & vna curatio quæ fit in radicibus peccatorum, hoc est in quinque sensibus. Sed quares in qua illarum vnctionum datur gratia? Respondet sanctus Tho. quòd in vltima.

Oleum oliuarum est materia sacramenti vnctionis.

¶ QVÆRitur, quae sit materia huius sacramenti? Respondeo quod omnes conueniunt quòd est oleum. Et habetur ex verbis Iacobi. 5. orent super eum vngentes eum oleo. Et in capit. vnico de sacra vnctione. Et in concilio Florentino. Et ratio conuenientiæ est quia [fol. 161r] hæc curatio est vltima, & debet esse perfecta: ac debet significare spem qua tunc infirmus maximè, indiget quæ quidem spes significatur per lenitatem olei. Oleum enim est optimum ad curandum quia maximè penetratiuum est. Nomine autem olei intelligitur oleum oliuarum: sicut nomine panis intelligitur triticeus, & nomine vini, vitis. Sufficeret autem oleum rosaceum nisi sit multum corruptum. Et in ca. vnico de sacra vnctione præcipitur quòd non mittatur balsamum. Idem habetur in concilio Florentino. Hoc autem oleum de necessitate praecepti debet esse benedictum ab episcopo: vt patet in dicto ca. vnico. Ratio quare debet esse benedictum est, quia materia omnium sacramentorum habentium materiam praeter actus recipientis, debet esse consecrata, seu sanctificata: quia est instrumentum ad conferendam sanctitatem. [fol. 161v] Materia autem sacramentorum quibus Christus vsus est non indiget alia sanctificatione: quia per contactum sui sacratissimi corporis eam sanctificauit, vt aquam in baptismo, panem in eucharistia. Materia verò extremæ vnctionis, & materia confirmationis indigent benedictione: quia his sacramentis non est vsus Christus. Posset autem simplex sacerdos ex commissione papae oleum consecrare, ut tenet Palude, Scotus, & Caietanus. 3. parte questione. 72. arti. 3.

Oleum vnctionis oportet esse consecratum

¶ QVÆRitur, an esset verum sacramentum si quis vngeret oleo non consecrato? Palude, & Durand. dicunt quod papa non posset vngere oleo non consecrato. Caietanus dubitat, an consecratio olei sit de necessitate sacramenti. Et ideò probabiliter credo, quod non est de necessitate sacramenti licet sit de necessitate praecepti, patet quia Iaco. 5. est expressa materia huius sacramenti, & forma [fol. 162r] & minister: & tamen nulla fit mentio de consecratione olei, ergo. Item in ca. pastoralis de sacramentis non iterandis, Innocentius tertius requisitus, an ille qui erat confirmatus oleo non benedicto, esset iterum confirmandus? Respondit nihil est iterandum sed cautè supplendum quod in cautè fuit ommissum, ergo non erat repetenda forma: ac proindè fuit verum sacramentum. Et eadem ratio erit de extrema vnctione.

Forma sacramenti vnctionis.

¶ QVÆRitur, quæ sit forma huius sacramenti? Respondeo quod forma est deprecatiua quam nunc tenet ecclesia. Quia ex Iacobo patet sic debere esse cùm dicat, orent pro eo, oratio autem idem est quod deprecatio. Ratio verò quare forma huius sacramenti non est indicatiua sed deprecatiua est, quia iam infirmus est à se destitutus, & eget aliorum precatione. Item quia iam transit ad alium forum & commendatur alteri [fol. 162v] foro per hoc sacramentum. Forma ergo qua nunc vtitur ecclesia est de necessitate praecepti: vt patet in concilio Florentino. Secundò dico, si aliquae ecclesiae vtantur forma indicatiua, videtur pium quòd sufficiat. Et hoc etiam ponit Ricardus, & Durandus quia aliàs ecclesia non permetteret tantum errorem. Quanuis Capreolus non putet esse probabile quod aliqua ecclesiae vtantur forma indicatiua tantum. Tertiò dico, quod ecclesia posset mutare formam dummodo esset deprecatiua: quia Iacob non dicit nisi orent. Est ego forma, per istam vnctionem & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum auditum &c.

Vnctionis sacramentum non est de necessitate salutis.

¶ QVÆritur, vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis? Respondeo secundum omnes quod non, sed sola tria baptismus, eucharistia, poenitentia, quæ ordinantur ad gratiam & remissionem [fol. 163r] peccatorum. Duo alia sunt quibus nolle vti esset peccatum mortale, vt confirmatio, & extrema vnctio. Alia duo sunt quibus licet nolle vti, vt matrimonium, & ordo. Vnde si quis etiam ex negligentia non reciperet extremam vnctionem non peccaret mortalitèr. Si verè ex contemptu, peccaret mortalitèr: vt si quis supposita fide huius sacramenti nollet vti illo. Ita tenent omnes, & Caietanus

Minister sacramenti vnctionis est omnis sacerdos

¶ De ministro verò huius sacramenti dico quòd est omnis sacerdos: vt patet ex verbis Iacobi. Et quia hoc ordinatur ad remissionem peccatorum & omnis sacerdos potest peccata remittere, ac proindè quilibet sacerdos potest hoc sacramentum ministrare, non ex commissione prælatorum sed ex officio: quia hoc non pertinet ad iurisdictionem. De iure verò & non de necessitate sacramenti requiritur quod sit proprius sacerdos. Sed proprio sacerdote deficiente quilibet sacerdos [fol. [163]v] (praeter religiosos) in necessitate potest & debet communicare infirmum & vngere.

Vnctionis sacramentum infirmis dandum.

¶ QVÆritur, an sanis debeat hoc sacramentum conferri? Respondeo secundum. S. Tho. & alios, quod non. Patet ex verbis Iacobi, infirmatur quis in vobis. Item quia hoc sacramentum est curatiuum, & exterius debet significare quod interius facit: curatio autem solis infirmis conuenit, ergo soli illi debent inungi. Si autem quandò vnguntur moriantur non procedatur vltèrius. Si vero sit dubium vngat sub dubio dicens si es mortuus non te vngo, si verò non est mortuus, per istam vnctionem & suam pijssimam &c.

Infirmi in mortis periculo sunt vngendi sed non omnes.

¶ QVÆritur, vtrum omnes infirmi sint vngendi? Respondeo quod communis sententia est quod solus infirmus qui est in periculo mortis probabili est capax huius sacramenti. Probat. S. Tho. quia hoc sacramentum est vltima medicina: vt etiam sonat ipsum [fol. 164r] nomen extrema vnctio, ergo est adhibenda quando non est aliud remedium, nec spes. Nec tamen infirmi omnes qui sunt in tali periculo sunt vngendi. Nam primò excipiuntur pueri: quia in ipsa forma dicitur indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti. Et eadem ratione excipiuntur perpetuo dementes, quia nunquam peccauerunt actualiter. Nec beatissima virgo esset vngenda, quia caruit omni peccato. Is autem qui adultus baptizatur, si illico infirmetur ad mortem est vngendus, vt tenet Palude, & Hostiensis quia instant ei magna certamina. Excipiuntur etiam damnati ad mortem quia non sunt iam capaces salutis corporalis, qui est vnus effectus huius sacramenti. Excipiuntur etiam furiosi & amentes qui habent dilucida interuala: nisi fuerint bonæ vitæ & formalitèr illud petierint. Hoc est propter defectum venerationis.

Infirmi in quibus corporis partibus vngendi.

[fol. [164]v] ¶ QVÆritur, in quibus partibus est vngendus infirmus? Videtur quod in omnibus, quia significat hoc sacramentum perfectam animæ curationem, ergo debet vngi in toto corpore: quia anima est in qualibet parte corporis. Respondeo, quod in medicationibus corporalibus applicantur medicinæ non omnibus partibus quæ dolent, sed vbi est radix morbi. Et quia tres sunt radices morbi spiritualis: videlicet ratio dirigens, appetitus mouens & prosequens, & principia rationis per quæ intelligit, sunt sensus (nihil enim in intellectu quin prius fuerit in sensu) ideò vnguntur omnes sensus. Principium verò mouens appetitum est dilectio: vnde vnguntur renes vbi viget dilectio. Foeminæ verò propter honestatem, nec in renibus, nec in ventre sunt vngendæ. Pedes verò vnguntur quia sunt prosecutiui & executiui se habent. Vnctio [fol. 165r] quidem in sensibus est de essentia, non autem vnctio in renibus. Quia principium dirigens est principium omnium aliorum. Et ideò in aliquibus partibus non vnguntur: & melius esset quod non esset in vsu. At mutilati vnguntur in partibus proximis. Et etiam ceci à natiuitate sunt in oculis vngendi. Quia tales possent per aliquas sensationes desiderare videre mulieres.

Vnctionis sacramentum iterabile.

¶ QVÆritur, vtrum hoc sacramentum sit iterabile? Respondeo, quod sic in diuersis infirmitatibus. Quia non habet effectum perpetuum, & per iterationem non fit iniuria sacramento, quasi insufficiens sit. In eadem etiam infirmitate potest iterari. Quia habet pro materia infirmitatem periculosam: & sic quotiescumque sit in periculo mortis, putâ si conualesceret et iterum perueniret ad periculum mortis esset vngendus. Et haec de extrema vnctione sint satis.

[fol. [165]v] ¶ Sequitur sacramentum ordinis de quo Magister & doctores tractant in. 4. d. 24. & deinceps

PRIMO igitur quæritur, an omnes septem ordines sint ex institutione diuina? Postquam Magister egit de sacramentis quae spectant ad priuatum remedium singulorum fidelium, hic incipit tractare de sacramentis quae dantur in officium & bonum commune vt ordo, et matrimonium. Respondetur igitur primò quòd de sacerdotio & diaconatu nemo est qui ambigat quin sint à Christo instituti, nec hæretici hoc negant. Sed de alijs est dubium. Et Magister quidem dicit quòd Christus reliquit omnes illos ordines seruandos in ecclesia. Et Palude. 4. dist. 24. quæstio. 1. tenet quòd omnes septem ordines sunt ex institutione diuina. Ita etiam. S. Tho. videtur sentire, quia hic dicit quòd omnes septem ordines [fol. 166r] conferunt gratiam ex opere operato, quod non posset esse si ab ecclesia essent instituti. Respondetur in primis, quod isti septem ordines non sunt nouum inuentum vt putant hæretici, sed est antiquissimum institutum quo nullum est antiquius. Quod probatur testimonijs sanctorum. Anacletus qui successit Clementi in cap. 2. sui decreti dicit episcopus Deo sacrificans testes secum habeat & plures quam alij sacerdotes, in solennioribus diebus habeat tres, aut quinque diaconos & subdiaconos atque reliquos ministros qui sacris induti &c. Ecce meminit diaconorum, & subdiaconorum, & aliorum. Et Ambrosius etiam super illud Ephe. 4. ipse dedit quosdam quidem apostolos, alios euangelistas, fundat omnes ordines in sacra scriptura. Et Eusebius lib. 6. Ecclesiasticæ historiæ ca. 33 recitat epistolam

Cornelij ad Fabianum antiochenum in qua numerat omnes [fol. 166]v ordines ecclesiæ, qui quidem præcessit nos mille annis & supra. Et Hieronymus in argumento quod præponitur epistolæ. 1. Thesaloni. dicit, hos Thesalonicenses collaudat apostolus scribens eis per Titum diaconum, & Onesimum accolitum. In sacra verò scriptura non est de omnibus mentio. Possumus igitur dicere quod omnes hi ordines fuerunt instituti à Christo in particulari ipso viuentem, vel saltem generalitèr. Quia Christus dedit potestatem ecclesiæ constituendi ministros, & consecrandi eos ad sacrificium eucharistiæ. Et ad hunc sensum omnes hi ordines sunt instituti à Christo per hoc quod dedit potestatem ecclesiæ consecrandi, & ordinandi ministros quotquot viderit expedire.

Ordines omnes, an sint sacramentum.

¶ QVÆritur, vtrum ordo sit sacramentum? Respondetur & est conclusio catholica, ordo est sacramentum. Patet quia in concil. Florenti. numeratur inter septem [fol. 167r] sacramenta. Sed est dubium vtrum omnes ordines sint sacramenta? Durandus dicit quod solum sacerdotium per quod datur potestas spiritualis est sacramentum. Alij autem ordines sunt quaedam sacramentalia. Adducit ad hoc multas rationes in. 4. d. 24. q. 2. quas ibi poteris videre. Contrarium tenent omnes doctores, videlicet quod omnes ordines sunt verum sacramentum. Hoc asserit. S. Tho. Albertus mag. Bonauent. Almain, Maio. Palu. &c. Et patet quia quilibet ordo est sacræ rei signum, & in eo datur aliquid spirituale: quia si alij ordines essent sacramentalia, darentur simul cum sacerdotio. Sed ritus ecclesiæ est in contrarium: imo multi recipiunt minores ordines nolentes vltius progredi, ergo. Ego nisi esset opinio tantorum doctorum in contrarium mallet tenere cum Durandum. nescio enim quid cogat ponere quatuor ordines minores esse sacramentum. Nam quæ potestas est illa spiritualis in accolito, deferre cereos & offerre materiam subdiacono? Item prima tonsura nec est sacramentum, nec propriè ordo, & in hostiario qui habet aperire fores ecclesiæ &c. Sed tamen quia omnes oppositum tenent non auderem hoc tenere. Caieta. in. q. quam fecit de ritu ordinis tenet cum Durando quòd solum sacerdotium est ordo, & sacramentum à Christo institutum, omnia verò alia sunt sacramentalia. Idem videtur dicere. 3. p. q. 64. ar. 3. 1. Dico igitur ad hanc quæstionem quod tenenda est communis opinio. Secundò dico, quod opinio Durandi, & Caietani est probabilissima scilicet quod solum sacerdotium est sacramentum, vel saltem quod quatuor minores ordines non sunt sacramentum. Hoc probatur, quia sacramentum est de iure diuino, sed non omnes ordines sunt de iure diuino, ergo. Probatur minor, nam ca. à multis de ætate & qualitate ordinandorum Innocentius vir doctissimus allegans Vrbanum papam dicit. Urbanus ait quod solùm presbyteratus & diaconatus sunt sacri ordines, & quod illi solùm leguntur fuisse in primitiua ecclesia. Et illa sententia Urbani habetur ca. nullus. d. 60. & in dicto ca. à multis dicit Innocentius tertius, subdiaconatus hodie inter sacros ordines computatur, ergo non antea. Item. 1. Timothe. 3. & ad Titum. 1. Paulus describit mores episcoporum & diaconorum: & nihil dicit de subdiaconis, nec de alijs minoribus ordinibus. Fuit tamen mentio de minoribus ordinibus apud Dionysi. ca. 3. ecclesiasticæ Ierarchiæ vbi etiam meminit de hostiarijs. Et beatus Ignatius martyr epistola. 8. ad Antiochenos cum duceretur ad martyrium. Saluto sanctum presbyterum vestrum, saluto diaconos, subdiaconos, accolitos, exorcistas &c. Et est determinatio concilij Lao-[fol. 168]vdi. cap. 23. & Calced. ca. 14. & Carthaginensis tertij capite. 16. & Carthaginensis quarti ca. 6. & Tolletani primi capi. 28. in omnibus his aprobantur minores ordines. Et in epistola secunda beati Clementis decretum Innocentij. Et decretum Zozimi cap. 3. sunt ergo

minores ordines ab antiquo in ecclesia. Et sic est probabile quod sunt de iure diuino, & per consequens sacramentum.

In sacramento ordinis requiritur materia.

¶ QVÆRITVR, vtrum in hoc sacramento requiratur aliqua materia? Respondetur quod sic. Quia omnia sacramenta constant ex rebus & verbis, vt ait Augusti. & Magist. Haec est omnium sententia. Sed. S. Tho. ponit differentiam inter materiam aliorum sacramentorum & materiam huius. Quia in alijs sacramentis tota efficacia est ab ipso Deo et sacramento, sed in hoc efficacia est partim à ministro: episcopus enim dat potestatem. Idcirco in alijs sacramentis [fol. 169r] materia concurret vt det perfectionem sacramento, quia minister nihil facit, in hoc autem sacramento materia se habet solùm materialitèr. Et licet in hoc conueniant omnes non est tamen mihi certum quod sit necessarium ex iure diuino quod tradatur calix presbytero. Quia in scriptura non habetur quod fiebat nisi per manuum impositionem. 1. Timotheum. 4. & 5. Nec etiam requiritur manuum impositio: vt patet in capi. presbyter de sacramentis non iterandis. Ideò forsàn solis verbis consecrat episcopus sacerdotes & alios ministros. Nolo tamen aliquid nouum asserere.

In sacramento ordinis an requiratur contactus materie

¶ QVÆRITVR, supposito quod requiratur materia, an sit necessarius contactus materiæ, putâ calicis, vel libri? Caieta. quodlibeto. 1. q. 16. dicit quod sine dubio requiritur realis contactus: nec hoc debet haberi pro opinione. Quia in omnibus alijs sacramentis vbi est materia [fol. 169v] requiritur contactus realis: vt in baptismo, confirmatione, & extrema vnctione, ergo etiam hic. Et hoc etiam significatur in forma, quia dicitur accipe calicem, vel librum. S. Tho. in additionibus. q. 34. ar. 5. 3. relinquit hoc sub dubio. Et credo quod posset sustineri quod non est necessarius iste contactus. Nec ego damnam eum qui negligentia vel alia ex causa non tangeret calicem, & haberem eum pro sacerdote. Quia tempore apostolorum non erat necessarium nisi imponere manus. De alijs minoribus ordinibus non est dubium nisi quod non requiritur. Verum est quòd si deficeret illud per quod ecclesia intendit tradere officium, quod non haberet illud. Durandus dicit, quòd in suo episcopatu non tradebatur liber diaconis. Sed sequenda est communis opinio. Iste autem contactus debet esse simul cum verbis, vt verificetur forma quæ de præsenti dicit [fol. 170r] accipe. Sed satis est quod sit ibi simultas moralis: sufficit enim, quod post verba sine multa mora succedat contactus.

ordo imprimit characterem.

¶ QVÆRITVR, an ordo imprimat characterem? Respondeo quod sic, quia character est potestas ad aliquid spirituale: & hic datur potestas circa sacramentum eucharistiae Et ita etiam habetur in concilio Florenti. Et de sacerdotio non est dubitandum. De alijs si non sunt sacramenta non est opus dicere quòd imprimant characterem

In ordinibus recipiendis

¶ QVÆRITVR, an sit ordo in his sacramentis? i. an possit fieri diaconus qui non est subdiaconus? Respondeo quod est præceptum quod seruetur ordo, & qui illum non seruaret peccaret mortalitèr. Secundò dico quòd iste ordo non est de necessitate sacramenti. Patet in ca.

vnico de clerico ordinato per saltum. Et qui sic est ordinatus debet suscipere ordines quos omissit dumtaxat à quocunque ordine incipiat. Si autem [fol. 170]v non sit baptizatus & susceperit ordinem non est ordinatus: vt patet in cap. veniens de presbytero iam ordinato & non baptizato, vbi præcipitur quòd baptizetur & iterum ordinetur. Si autem ordinetur antequam sit confirmatus ordo tenet. Et puto quòd qui ex negligentia hoc praeteritet non peccaret mortalitèr, licet male faceret. Quia non inuenio præceptum aliquod.

ordines recipiens in peccato mortali an peccet mortaliter.

¶ QVÆRitur, an qui suscipit ordines in peccato mortali peccet mortalitèr? Respondeo quòd si suscipiat sacerdotium peccat mortaliter, & est sacrilegus. Idem est de alijs ordinibus si sint sacramenta. Si autem non sint sacramenta, videtur quod non sit mortale, licet sit graue peccatum, maxime si suscipiat diaconatum qui ordinatur proximè ad eucharistiam. Sed vtrum peccet mortalitèr qui exercet officia sua in peccato mortali? de sacerdotio clarum est. [fol. 171r] De alijs ordinibus si sunt sacramenta est mortale. Et quia hoc communiter non tenetur quod tales peccent mortalitèr ideò verisimilius est quòd hæc non sint sacramenta. Nihilominus (citra mortale) grauitèr peccat talis.

Ordinum collator quis sit.

QVÆritur, quis sit collatur huius sacramenti? Sanctus Tho. cum alijs dicit quòd solus episcopus est minister ex officio suo. Patet quia solus episcopus potest consecrare templa, vasa et vestes sacras, sed homo magis dicatur diuino cultui per susceptionem ordinis quam illa, ergo. Item patet ex capit. quanto extra de consuetudine. Sed vtrum conferre ordines possit committi non episcopo? Respondeo de minoribus ordinibus iam in iure est collata potestas aliquibus non episcopis. Possunt enim minores ordines conferre presbyteri cardinales, & aliqui abbates sancti Benedicti circa monachos suos, & laicos sibi subditos. Vt [fol. 171]v habetur. 21. d. cap. 1. & 2. Et. d. 69. ca. quoniam. Et de ætate & qualitate. ca. cum contingat, & ca. abbates de priuilegijs li. 6. & in multis alijs locis iuris. S. Tho. 3. p. q. 72. ar. 11. & 4. d. 7. q. 3. ar. 1. quæstiuncu. 3. ait quod solus episcopus habet ex officio suo conferre ordines, & quòd episcopus non potest committere non episcopo potestatem conferendi ordines, etiam minores: & si committeret nihil esset factum. Papa verò potest committere sacerdoti collationem minorum ordinum: & re vera iam commissit. Quartò dicit. S. Tho. quòd collatio ordinum etiam minorum non potest committi non sacerdoti, nec collatio maiorum ordinum potest committi nisi episcopo dumtaxat. Idem tenet Palude. 4. d. 7. q. 4. conclusione. 2 Nam episcopus & papa non habent maiorem potestatem circa corpus Christi verum quàm sacerdos: licet circa corpus Christi mysticum quod est ec-[fol. 172r]clesia papa habeat plenissimam potestatem ac proinde illa quæ spectant ad corpus Christi mysticum subsunt potestati papæ. Et quia potestas conferendi ordines est solùm potestas circa corpus Christi mysticum, ideò papa potest committere alteri talem potestatem. Quia verò potestas supra corpus Christi mysticum præsupponit potestatem supra corpus Christi verum, ideò papa non potest committere potestatem conferendi ordines nisi sacerdoti, qui solus habet potestatem supra corpus Christi verum.

Papa an possit committere sacerdoti potestatem conferendi maiores ordines

¶ QVÆritur, vtrum papa possit committere potestatem conferendi maiores ordines sacerdoti non episcopo? S. Tho. & Palu. & omnes dicunt quòd non, nihilominus (vt fertur) papa de facto commissit quibusdam abbatibus. S. Benedicti. Saltem de subdiaconatu vidi ego bullam papæ quibusdam abbatibus ordinis [fol. 172]v Cisterciensum concedentis quod possent conferre subdiaconatum. Et alij dicunt quod diaconatum etiam. Si hoc ita est, ego dico quod factum tenet, excepto sacerdotio: aliàs esset intolerabilis error. Quamvis de hoc dubitet Maioris dicens quod papa extendit potestatem suam, & quod securius esset ab alio sumere. Sed puto illud securum & sine scrupulo.

¶ SED quæritur vtrum episcopi hæretici, scismatici, aut excommunicati, possint ordines conferre? Respondeo, quòd peccant tam recipientes, quam ipsi conferentes, nihilominus tamen veros ordines, & verum sacramentum conferunt non est dubium.

Fœmina ordinari non potest.

¶ QVÆritur de impedimentis ordinandorum, vtrum fœmina possit ordinari. Respondeo secundum omnes quòd non. Probat. S. Tho. quia ordinati in ecclesia præficiuntur alijs, fœminæ verò officium est subesse. Et prohibitum est eis [fol. 173r] in ecclesia loqui, quod est officium sacerdotum. Item secundum Paulum. 1. Corinth. 11. mulieres non debent tonderi, sed initium ordinis est tonsura, ergo.

Pueri, an possint ordinari.

¶ DE pueris verò non habentibus vsum rationis dicit. S. Tho. quod esset contra præceptum eos ordinare saltem maioribus ordinibus, quia minoribus permittitur in septenio. Secundò dicit quod si puer in cunis ordinaretur in sacerdotem esset verè ordinatus. Quia hoc sacramentum non requirit actum ex parte suscipientis sicuti & baptismus & confirmatio. Homicida autem post baptismum non potest ordinari ex traditione ecclesiæ. Si autem de facto ordinetur tenebit

Homicida et mutilator non potest ordinari nisi occidat in sui defensionem inculpabilem.

¶ PER homicidam verò intelligitur in proposito, omnis voluntariè occidens, aut mutilans alium, vel se ipsum post baptismum: siue id fiat licitè, siue illicitè, omnis talis est irregularis, vt iudex, lictor, & etiam mandans, præci-[fol. 173]vpiens, consulens vt aduocatus. Et extenditur hæc irregularitas ad eos qui committantur malefactorem seruantes ne rapiantur illi qui sunt morte plectendi, quia quodammodo cooperantur homicidio. Nescio tamen an hoc sit expressum in iure, si non est nollem eos condemnare: nisi propterea quod qui concommittantur sic sunt causa mortis, quod non sequeretur mors si ipsi non custodirent reum. Qui autem pugno extrahit dentem non dicitur mutilator, ac proinde nec est irregularis: quia poenæ iuris sunt restringendæ non ampliandæ De illis qui sunt causa quod alij citius moriantur, vt assistentes infirmis, & vertentes illos, dico quod si hoc faciant hoc prætextu vt citius moriatur, fortè manent irregulares. Si verò bona fide id faciant non puto eos incurrere irregularitatem quæ est grauissima ecclesiæ poena. Si autem quispiam se defendendo alium

occî-[fol. 174r]dat, antiquitus & tempore. S. Tho. erat irregularis, vt ipse ait. 3. p. q. 39. arti. 4. Sed hoc reuocatum est per nouam clementinam si se defendat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et talis non erit irregularis, sed poterit illotis manibus celebrare. Ecclesiastici quoque ponentes iudices, & exhortantes vt seruent iustitiam, non sunt irregulares. Non defendens autem alium qui occîditur si ex officio tenebatur defendere, est irregularis. Si verò non tenebatur ex officio non erit irregularis.

Clericis tonsura conuenienter datur.

¶ QVÆRITUR, de annexis ordini. Primò de tonsura, an sit conueniens quod ecclesiastici tondeantur? Sanctus Tho. & omnes dicunt esse conueniens. Primò ratione figuræ, nam significatur ecclesiasticos esse reges: iuxta illud Petri, vos autem genus electum, regale sacerdotium. Et figura circularis est perfecta, significat perfectionem quam habere debet supra [fol. 174v] omnes alios, qui debet regere in spiritualibus. Tondentur autem in superiori parte, ne mens eorum temporalibus impediatur à diuinis contemplandis. Vel vt ait Beda, & Rabanus gestamus coronam non quia apostolus Petrus sic attonsus est, sed propter passionem Christi in qua ipse coronam spineam portauit. In concilio Tolletano. 4. sub Isydoro cap. 41. reprehenduntur omnes clerici qui in summitate capitis modicum circulum tondebant, & dicitur quòd iste est modus hæreticorum, & mandatur quòd detonso superius toto capite, inferius solum circulum coronæ relinquant. Haec in Hispania seruabantur, iam omnia lapsa sunt in deterius. Tonsura autem ista non est ordo secundum sanctum Thomam. Nam ordines non dantur sine celebratione missæ, tonsura autem datur extra celebrationem. Item quia per tonsuram nulla po-[fol. 175r]testas particularis spiritualis datur, nec tonsura ordinatur ad eucharistiam ad quam omnes ordines diriguntur: & sic propriè loquendo non est ordo, quanuis in cap. cum contingat, de ætate & qualitate ordinandorum, clericatus vocetur, sed capitur ibi ordo largè. Est autem Hispaniae magnus abusus quòd tonsurantur sine quacunque intentione veniendi ad chorum. Et ego non dubito quin peccent plusquàm venialitè episcopi qui hoc sciunt, & tamen de hoc non poenitent. De dignitate episcoporum cardinalium, quàm antiqua sit, & vtrum dignitas episcoporum sit iure diuino maior quàm coeterorum sacerdotum. Quia raro hac scientia fideles indigent nihil in presentiarum ponendum iudicaui

Et hæc de ordine dicta sufficiant.

[fol. 175v] ¶ **Sequitur de sacramento matrimonij.**

DE sacramento matrimonij tractat Magister. 4. distinctio. 26. & reijcit illud in vltimum locum quia minus spiritualitatis habet. Vel quia prius tractandum erat de sacramentis quæ ordinantur ad propagationem spiritualem, & postremò de matrimonio quod quidem ordinatur ad propagationem corporalem seu temporalem.

Matrimonium est sacramentum.

¶ QVÆRITVR, in primis vtrum matrimonium sit sacramentum? Respondeo quòd sic, & non est dubium. Nam Ephesios. 5. dicitur sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & ecclesia. Et ita etiam determinatur in concilio Florentino sub Eugenio. 4. Vtrum

autem conferat gratiam? Respondeo, quod ex eo quod est sacramentum confert gratiam non ponentibus obicem, & ritè suscipientibus, vt determinatur in concilio Tridentino sessione septima capitulo. 6. 7. &. 8. Instituit autem Christus hoc sacramentum Matthæi. 19. quando illud commendauit, & praecepit inseparabilitatem dicens: quos Deus coniungit &c. ex quo, & ex traditione apostolorum & magis ex traditione ecclesiæ habemus quod matrimonium sit sacramentum.

Matrimonium per procuratores contractum non est sacramentum.

QVÆRITVR, vtrum matrimonium contractum per procuratores sit sacramentum? Respondet Caietanus quod non. Quia nullum sacramentum potest confici per procuratores. Item quia receptio gratiæ est actus personalis, & non [fol. [176]v] potest dari vni pro altero: sed in quolibet sacramento nouæ legis confertur gratia, ergo. Dicimus tamen quod licet talis contractus non sit sacramentum, est tamen verum matrimonium. Et ita factum fuit Genesis 24. per Heliezer seruum Abraham & patrem Rebecæ. Dicit Caietanus quod facilius posset papa dispensare in hoc matrimonio, quàm in eo quod est sacramentum contractum, scilicet inter præsentes & per verba de præsenti.

Matrimonii materia & forma

¶ **SED** cum in omni sacramento inueniatur materia & forma, quæritur quæ sit materia, & quæ forma huius sacramenti? Palude. 4. d. 26. ait quod coniuges se habent vt materia, & verba vt forma. Capreo. d. 26. dicit hoc esse probabile. Melius tamen dicitur cum Sancto Thoma quod verba vnius coniugis sunt materia, & verba alterius sunt forma putâ verba quæ primò proferuntur sunt materia, & quæ proferuntur vlti-[fol. 177r]mò sunt forma, quia perficiunt sacramentum. Ita ait. S. Tho. 4. d. 26. q. 2. art. 1. 2. &. 4. d. 1. q. 1. ar. 1. quæstiuncula. 5. 2. Et ita tenendum est sine dubio.

Matrimonium est obligatio mutua inter virum & vxorem.

¶ **QVÆRITVR**, cum in matrimonio inueniantur quatuor, scilicet consensus contractus, mutua obligatio, vinculum & copula carnalis, quod horum sit matrimonium? Respondeo primò quod non est copula carnalis. Nam inter mariam & Ioseph fuit verum matrimonium sine tali copula. Secundò dico quod nec consensus est matrimonium. Patet quia matrimonium semper durat, consensus verò non semper durat. Et si dicas quod durat virtualitè, dico quod hoc nihil est, quia aliquando poenitent ambo, & dolent de matrimonio. Tertiò dico quod nec ipse contractus est matrimonium. Quia contractus non est nisi expressio consensus, sed consensus non est matrimonium, ergo nec ex-[fol. [177]v]pressio illius. Item quia matrimonium semper durat estque inseparabile, contractus verò finitur. Restat igitur quod matrimonium est vinculum & obligatio illa mutua inter virum & foeminam. Patet quia matrimonium nihil aliud sonat quam organum quoddam & instrumentum ordinatum ad procreandos liberos, sed vinculum istud quod ponimus ad copulam carnalem inter virum & vxorem requiritur, & est necessarium & sufficiens ad procreationem liberorum ac eorundem instructionem ergo, illud est matrimonium. Istam mutuam obligationem ponit Paulus, prima Corinthiorum. 7. mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir: similiter & vir potestatem sui corporis non habet sed mulier &c.

Consensus in matrimonio necessarius.

¶ QVÆritur, de causa huius vinculi vtrum ad hoc vinculum causandum requiratur & sufficiat consensus? Respondetur quod [fol. 178r] consensus requiritur & est omnino necessarius & sufficiens causa matrimonij: & in hoc omnes doctores conueniunt. Sed dices nemo erit certus de matrimonio, quia nemo potest esse certus de consensu alterius coniugis. Respondeo, quod non requiritur quod habeamus certitudinem euidentiæ, aut fidei de consensu alterius, sed sufficit certitudo moralis ad securitatem conscientiarum.

Dubitans de consensu coniugis quid factur.

¶ SED quid si vnus coniugum habeat certas coniecturas quòd alter coniux non consensit, vt quandò quis contraxit cum puella quæ omnino respuebat tale coniugium, tamen victa fuit à parentibus, an talis possit exigere & reddere debitum? Scotus. 3. d. 4. & alij doctores dicunt, quod quando non constat quòd fuit timor cadens in virum constantem, & quòd ex tali metu consensit, si illa dixit quòd accipiebat eum in virum, deponenda est conscientia, & licitum [fol. 178v] est reddere & exigere debitum: & non est dubium de hoc. Si autem non possit conscientiam deponere, quia vidit maximam resistantiam puellae, & modo dicit se non consensisse, dico quòd hac conscientia durante, nec potest petere, nec reddere: imo dico quod in tali casu esto illa petat, non potest vir reddere debitum, nec peccat per hoc: sed debet illi dicere quòd consentiat modo. Et si consentit, benè quidem. Si autem dicat quod nec tunc vult consentire, non potest exigere, nec reddere: non est dubium. Si autem sit dubium pro vtraque parte deponat conscientiam, & petat & reddat. Quod si non potuerit conscientiam deponere, non poterit petere, nec reddat debitum. Si verò habuerit formidinem quòd illa non consensit, dico quod sufficiet probabilitas pro altera parte, & agat contra illam formidinem. Et si in tali casu dicat quòd non consen-[fol. 179r]sit non credat ei: nam si crediderit non poterit ad eam accedere. Et si illa petierit debitum faciat eam prius consentire & postea reddat.

coniugum altero dicente se non consensisse, an alter liber maneat.

¶ QVÆritur quid faciendum quandò aliquis contraxit cum aliqua secretè & postea ille negat matrimonium, & contrahit publicè cum alia, an illa prius relicta possit contrahere cum alio? Respondeo, quod si illa habeat apparentias quod ille non consensit secum in matrimonio: vt putà quia erat magna inæqualitas inter illos, quia ille erat nobilis, & ipsa filia agricolæ, & ipse iurat se non consensisse cum ea, tunc apparentia sufficiens est quòd non consensit: & sic illa poterit transire ad matrimonium aliud. Si tamen illa non potest omnino credere nisi quòd consensit, dico quòd cum illa conscientia non potest accedere ad aliud matrimonium.

Consensus interior matrimonij debet exterius exprimi.

[fol. 179v] ¶ QVÆritur, an requiratur quod consensus interior exprimatur exterius ad hoc vt fiat matrimonium? Respondeo secundum omnes quòd sic. Patet apud. S. Tho. 4. d. 27. q. 2. Et Palude ibi. q. 2. ar. 2. & Durandus ibi. q. 1. & Scotus q. vnica. Et glosa cap. tuæ fraternitatis extra de sponsalibus. Matrimonium enim est sacramentum, at in sacramento oportet quod interveniat aliquod signum sensibile. Et in cap. cum apud de sponsalibus dicitur quod requiritur expressio exterior non solum ad hoc quod cognoscatur, sed etiam ad hoc vt sit matrimonium. Item probatur quia nunquam homines se contraxisse putant donec pro

ferantur verba, quantuncunque cognoscant inuicem consensus interiores. Sufficiunt autem signa exprimentia hunc consensum: & illa vocantur in proposito verba. Et etiam si pater loco puellæ dicat quòd sic, illa præ verecundia [fol. 180r] tacente: hoc sufficit, non est dubium. Si verò alius à patre exprimeret consensum puellæ, ipsa tacente & consentiente, sufficet in foro conscientia. Sed forte in foro contentiosso damnaretur & non admitteretur.

Consensus & verba de futuro non sufficiunt ad matrimonium

¶ SED vtrum ad matrimonium sufficiat consensus & verba de futuro? Respondeo quod non, sed requiritur quod consensus & verba sint de præsentia. Vt expressè habetur in cap. tuæ fraternitatis de sponsalibus, accipio te in meam in crastinum & deinceps, non est matrimonium. Si autem dix erit aliqua verba ambigua quæ possunt habere duplicem sensum, standum est in foro conscientia intentioni cum qua illa protulit: an scilicet dixerit ea animo contrahendit, an non. In foro autem exteriori standum est coniecturis.

Verba proferens consensus sine consensu interiori non verè contrahit.

¶ QVÆritur, de illo qui contraxit cum aliqua proferens exterius verba & [fol. 180v] interius non habens consensum, an sit matrimonium? Respondeo, quòd non. Quia deficit consensus interior. Ideò caueant sibi fatuæ puellae. Sed vtrum saltem talis teneatur eam ducere in vxorem? Scotus. 4. d. 30. q. 1. dicit omnino quod sic: quia fecit illi iniuriam in illo contractu exteriori non consentiendo. Idem dicit Adrianus, & Palude. Ideò ne putent isti nequam homines impune se hæc scelera patrare. S. Tho. d. 27. q. 1. arti. 2. quæstiuncula. 4. dicit quod in foro conscientia non impugnè agit qui sic deludit puellam. non tamen dicit quod tenetur eam ducere. Nec qui dicunt quod tenetur eam ducere sufficientèr probant. Timeo tamen quòd est sicut illi dicunt, & est verisimile, & vellem esset verum.

Matrimonium contrahens de praesenti ante copulam possit religionem ingredi.

¶ QVÆritur, vtrum qui contraxit matrimonium possit ad religionem transire? Respondeo, quòd postquam matrimonium est consummatum non potest. [fol. 181r] Et ita tenent omnes doctores. Et est determinatio ecclesiae. Probat. S. Tho. quia nullus potest dare alienum, sed consummato matrimonio neuter coniugum est sui iuris: iuxta illud Pauli vir sui corporis potestatem non habet sed vxor, ergo. Et de hoc sunt multa iura in titulo de conuersione coniugatorum Sed ab hac regula generali sunt exceptiones. Prima quando vnus coniugum Post matrimonium consummatum quis possit religionem ingredi. commisit adulterium, alter potest transire ad religionem libere: vt habetur expressè ca. agathose. 27. q. 2. Secunda exceptio est si vterque coniugum voluerit profiteri religionem tunc licebit ambobus ingredi eam. Est tamen notandum quod de licentia vnus coniugis alter potest transire ad religionem, dummodo ille qui dat licentiam ingrediatur etiam religionem, vel sit in ætate senili in qua non sit ei periculum continentia. Nam si tale periculum ei immineret illa licentia nihil valeret, & professio alterius nulla esset. Si autem sit in ætate tam senili quod iudicio prælatorum non sit ei periculum de castitate, tunc potest dare licentiam etiam si alter coniux maneat in seculo. De istis sunt multa loca in iure videatis vos illa. Dicit etiam Palu. 4. d. 27.

q. 3. quòd quotiescunque licet viro transire ad religionem, licet etiam ei transire ad sacros ordines in seculo. In nullo doctore hoc inueni, & credo quòd dicit verum, quia tunc nullum est impedimentum. Vnde si vxor commisit adulterium, maritus potest promoueri ad sacros ordines etiam si non intret religionem. Et idem dicendum est si vxor sit extra periculum incontinentiæ, & dederit viro licentiam.

Post matrimonium ratum & non consumatum altero religionem profitente alter potest transire ad secundas nuptias.

¶ QVÆritur, vtrum post matrimonium ratum non consumatum liceat intrare religionem? Respondeo ex sententia omnium, & ex consuetudine & determi-[fol. 182r]natione ecclesiæ, quòd sic: etiam altero coniuge reclamante. Hoc habetur in cap. verum, & in ca. ex publico de conversione coniugatorum. Et facta professione alter coniux qui remanet in seculo potest transire ad secundas nuptias. Hierony. dicit (& habetur in ca. scribit. 27. q. 2.) de Machario quòd post apparatus nuptiarum transijt ad hæremum. Et in prologo euangelij Ioannis, dicit quod Christus assumpsit Ioannem á nuptijs. Idem dicitur de beato Alexio filio Epiphaniæ

Sponso vi matrimonium consumante, an sponsa possit ingredi religionem.

¶ QVÆritur, si sponsus vi consumauit matrimonium, an possit illa transire ad religionem eo inuito? Videtur quod non, quia iam matrimonium est consumatum. In contrarium est quia ille fecit iniuriam, ergo videtur quod talis iniuria debeat reparari: & cum ipsa ante iniuriam possit ingredi, poterit etiam post acceptam contumeliam. De hoc nihil vidi in iure determinatum. Ideò probabilis est vtraque pars. Et ita [fol. 182]v putat Durandus licet ei magis probabile videatur quod non potest ingredi religionem, quia iam est ibi vinculum carnale & non tamen spirituale. Et licet vir malè fecerit non tamen debet hac poena puniri. Caueret ipsa sibi, vel intraret anteá religionem. Palude reputat magis probabile quòd possit transire. Vtraque opinio videtur mihi probabilis. Tamen hoc est vnum certum quod licet illa intret religionem matrimonium non derimetur, nec ille poterit transire ad secundas nuptias ipsa viuente: quicquid dicat Durandus.

Ante consumationem matrimonij licet intrare religionem in qua fit votum solenne

¶ QVOD diximus supra, scilicet quod ante consumationem matrimonij licet ingredi religionem, intelligendum est de religione in qua fit votum solenne. Vnde à las beatas quæ vocantur terceras, quas puto solùm facere votum simplex, non poterit transire. Quia ob tale votum non posset dirimi matrimo-[fol. 183r]nium, ac proindè ni casarse el que quedaba en el siglo. Imo si illæ beatæ nuberent licet peccarent, teneret matrimonium. De sponsalibus.

Sponsalia quæ dicantur

SPONSALia sunt promissio futurarum nuptiarum, quæ iam in Hispania ferè non fiunt: si no desporios de præsentì. Sunt igitur sponsalia mutua promissio futurarum nuptiarum. Nec sufficeret dicere, ego propono te habere in vxorem, nolo tamen me obligare. Talia non sunt sponsalia: vt malè putat Palude. 4. d. 27. sed requiritur stipulatio, & obligatio. Fiunt autem dupliciter vt ait sanct. Tho. 4. d. 27. q. 2. ar. 1. Vno modo sine conditione quacunque, & talia statim sunt sponsalia. Alio modo fiunt cum conditione: vt si dicam, ducam te si dederis mihi mille aureos, vel si pater tuus consenserit. Nos simul tractabimus [fol. [183]v] de conditionibus appositis sponsalibus & de appositis matrimonio.

Sponsalia & matrimonium cum conditione adueniente conditione non fiunt per hoc sponsalia aut matrimonium.

¶ **Q**UÆritur, vtrum si sponsalia contrahantur inter personas illegitimas, animo contrahendi sub hac conditione, si papa dispensauerit, an adueniente conditione sint vera sponsalia? & si fuerunt verba de præsentì, an sit matrimonium conditione adueniente? Et augeatur dubium, ponamus quod isti postquam venit dispensatio habeant eam ratam. In Flandria fuit mihi magna controuersia cum aliquibus iuristis super isto casu. Sed respondeo, quod non est matrimonium & oppositum est error intolerabilis. Ratio est quia ante dispensationem hæc non erat vxor istius igitur nec post. Quia papa non potest dare vxorem, sed solum dat facultatem ducendi illam. Et si talis transiret ad secundas nuptias non compelleretur sumere primam consanguineam. Allegabant mihi multa capita iuris sed nihil om-[fol. 184r]nino faciebant. Secundó dico quòd talis contractus non solum non est matrimonium, sed nec est sponsalia vllo modo: etiam adueniente dispensatione, sed quicquid factum est, totum est irritum, & contractus est nullus. Est lex inter stipulantes. ff. de verbo. obligatio. §. sacramenta, vbi est casus quòd si fiat stipulatio de sacra re, vel de re de qua non est commercium, de qua non poterat fieri sine consensu principis, stipulatio est nulla, & non reddit obligatio adueniente consensu principis.

Adeo est reprobatus ille contractus, vt sit super eo excommunicatio. Sic igitur dico in proposito quòd prædictus contractus est nullus, etiam si iurare, & peccarem iurando: quia est contra bonos mores. Sed quid si personæ legitimæ contrahant sub conditione honesta, vt si pater tuus consenserit, vtrum adueniente conditione sit matrimonium? [fol. [184]v] Panormita. & canonistæ dicunt quod sic, & Palude videtur eos sequi. Sed Adrianus, & communis sententia doctorum dicunt quod non, sed solum sunt sponsalia. S. Tho. 4. d. 27. dicit quod si conditio sit de futuro, etiam si verba sint de præsentì, idem est iudicium sicut de consensu de futuro, qui exprimitur per verba de futuro, ac proindè adueniente conditione manent sponsalia. Et dato quod errore, putans talem contractum esse matrimonium, consumet illud, non est ad huc matrimonium, quia ex errore processit. Itaque regula generalis est, si in isto instanti non est matrimonium quicquid postea superueniat non erit matrimonium: nisi de nouo & de præsentì iterum fiat.

Conditio impossibilis vel turpis in matrimonio habetur pro non adiecta.

¶ QVÆritur, an si quis apponat conditionem impossibilem scilicet contraho tecum si digito tetigeris coelum, aut si dederis mihi regnum, an sit matrimo-[fol. 185r]nium? Respondeo, quòd est determinatio in cap. finali de conditionibus apposis, vbi papa in favorem matrimonij dicit, quòd si apponatur in eo conditio turpis, vel impossibilis habeatur pro non adiecta. Et sic si absque illa conditione erat matrimonium, etiam erit matrimonium ea apposita. Adrianus dicit, quod vel illa conditio apponitur serio vel ioco. Si primum dicit quòd ibi non est verus consensus, ac proindè nec matrimonium. Si secundum dicit quòd est matrimonium, quia habuit consensum. Si denique non habuit consensum interiorem quicquid apponatur non erit matrimonium. Si verò habuit consensum erit matrimonium, esto apponat conditionem impossibilem. De hac conditione impossibili. S. Tho. nihil dicit.

Conditiones in matrimonio apositæ variæ.

¶ DE alijs conditionibus dicit. S. Tho. quod vel conditio est de præsentī, vel de futuro. Si primum, vel est contraria bo-[fol. 185v]nis matrimonij, vt contraho tecum si fueris sterilis, & tunc non tenet matrimonium siue sit turpis conditio, siue non. Vel non est contraria bonis matrimonij, & sic siue sit honesta, siue non tenet matrimonium stante conditione. Videtur loqui sanct. Tho. contra illud ca. sed loquimur in foro conscientiæ. Vel conditio est de futuro, & tunc si sit necessaria, vt contraho tecum si sol oriatur cras, est matrimonium. Quia iam habetur talis conditio pro apposita saltem in suis causis, & sic præsumitur de præsentī. Sed hoc non obstante si intentio contrahendi est pro crastina die, solum sunt sponsalia de futuro. In foro tamen contentioso præsumitur de præsentī. Si autem sit conditio contingens, secundum sanctum Tho. posita conditione est matrimonium, & non apposita non erit matrimonium: & hoc siue conditio sit honesta siue non. At secundum iura si sit conditio [fol. 186r] turpis, habetur pro non adiecta: vt si dicat contraho tecum si occideris inimicum meum, & est matrimonium verum.

¶ Et hæc de his.

Bigamus quis dicatur & omnis bigamus est irregularis.

BIGAMus dicitur qui bis duxit vxorem, de quo quaeritur an sit irregularis ad sacros ordines suscipiendos? Respondetur quod duplex est bigamia. Quædam propriè dicta, de eo qui bis duxit vxorem, & de hac loquitur Paulus Titum. 1. oportet episcopum sine crimine esse vnus vxoris virum. Alia est bigamia interpretatiua & impropria quam habet idem impedimentum ac prima: vt si quis duxit viduam. Nam vna ratio quare bigamus expellitur ab ordinibus est propter significationem, quia tale matrimonium non significat coniunctionem Christi & ecclesiae. Quia Christus non habuit nisi vnicam vxorem, vnicam ecclesiam, [fol. 186v] eamque virginem & incontaminatam, Alia est etiam bigamia similitudinaria, quando quis habens vnam vxorem viuam contrahit cum alia. Item est bigamus qui post votum simplex castitatis duxit vxorem. Et qui post susceptos ordines contraxit. Omnes isti sunt irregulares & repelluntur ab ordinibus suscipiendis. Oes tamen iste irregularitates sunt de iure positio

Irregularitas bigamiæ non tollitur per baptismum.

¶ QVæritur, vtrum irregularitas bigamiæ tollatur per baptismum? Fuit quæstio inter Hieronymum & Augustinum, Hieronymo dicente quòd tollebatur, quia manet noua creatura. Augustino verò dicente quod non, quia baptismus solum tollit peccata, non alia vincula: sicut nec tollit matrimonium. Hæc autem opinio Augustini allegatur á Graciano cap. accutiùs. 26. d. & omnes canonistæ tenent cum eo, & S. Tho. Maio. verò tenet cum Hiero ny. Sed tenendum est cum Augusti. [fol. 187r] Quia signum est quod postquam quis bis contraxit quod non continebit. Et etiam quia esset in illo matrimonio imperfecta significatio coniunctionis Christi & ecclesiæ. At vtrum possit ecclesia dispensare cum bigamo? Dico quod sic, sed non sine magna causa propter verba apostoli.

Copula carnalis superueniens sponsalibus, an efficiat matrimonium

¶ QVÆritur, vtrum copula carnalis superueniens sponsalibus de futuro efficiat matrimonium? Sanctus Tho. distinguit. In foro conscientiæ si non est consensus non est matrimonium. In foro autem contentioso, quia non est aliquod signum quod magis exprimat consensum quam copula, iudicabitur matrimonium: vt habetur in ca. is qui. Et in ca. vltimo de sponsalibus. Sed quid si per ignorantiam credebat quod per sponsalia erat iam vxor sua, & isto animo accessit ad illam & consumauit matrimonium, aliàs non consumaturu; an sit matrimonium? Dico quod non. Et est expressa sententia. S. Tho. nihil enim consensui tam contrarium ac error. Item antè hoc non erat matrimonium, & non sunt apposita requisita ad matrimonium, ergo.

Post accessum libidinosum ad sponsam de futuro, cum alia contrahens de præsentì vere contrahit.

¶ QVÆritur, si iste talis accesserit ad sponsam per sponsalia de futuro, non consumandi matrimonij gratia, sed animo libidinoso, si postea contrahat cum alia, an hoc secundum sit verum matrimonium? Respondeò, quod sic. Quia primum non fuit matrimonium, quamuis papa illegitimauerit secundum in c. is qui de sponsa: sed hoc fecit papa quia præsumpsit quòd primum fuit verum matrimonium. Sed quid ille faciet, quia compelletur ab ecclesia manere cum prima? Et generalitèr dubitatur quid faciet ille qui contraxit primò cum aliqua secrete, & consumauit matrimonium, nemine sciente, & postea secundò contrahit cum alia publicè, si compellatur ab ecclesia excommunicatio-[fol. 188r] nibus ad manendum cum secunda quid faciet: cum illa non sit verè vxor? Respondeo quòd si ille potest contrahere matrimonium cum illa cum qua cogitur manere, debet contrahere. Si verò non potest vt in casu præsentì, malum remedium habet. Non enim habet aliud remedium nisi quòd ferat patientèr. Nec apud Deum erit excommunicatus, debet tamen vitare scandalum, & abire in aliam regionem, vbi poterit audire missam, & communicare manendo cum prima vxore.

Post sponsalia de futuro libidinose corrumpens sponsam tenetur eam ducere. virginem vltroneam corrumpens non tenetur eam dotare

¶ SED mouet. S. Tho. dubium in. 4. d. 28. ar. 2. 4. de eo quia post sponsalia de futuro accessit ad virginem animo libidinoso, an talis teneatur eam ducere quia stuprauit virginem? Et doctor sanctus concedit quod tenetur eam ducere postquam promissit & si non potest eam ducere, debet eam dotare. Et addit quod hoc est verum quando decipit eam, quod quidem [fol. [188]v] est maximè notandum. Nam qui vltroneam virginem corrumpit non tenetur eam dotare: quamuis enim promisserit ei se ducturum eam in vxorem aliquandò, ipsa tamen bene intellexit quòd non debebat facere: quia erat magna inæqualitas inter eos. &c.

¶ Sequitur de matrimonio clandestino.

Clandestinum matrimonium quod dicatur & an sit verum.

QVÆRITVR, an matrimonium clandestinum sit verum matrimonium? Respondeo, quod sic, nec potest dubitari, quia non est de essentia matrimonij quod sit coram testibus. Sed quid est hoc matrimonium clandestinum quod tantum prohibetur in iure, & propter quod tot poenæ ponuntur? Respondetur quod licet multis modis dicatur matrimonium clandestinum, tamen in proposito accipitur pro matrimonio contra-[fol. 189r]cto sine testibus, & pro matrimonio sine solennitatibus iuris, sine denunciatione, vocantur bana los pregones, &c. Et quia poenæ iuris sunt restringedæ, solum istis duobus modis incurruntur. Et hæc est communis opinio doctorum. Et Panormi. ca. finali, de clandesti. deponsati. & Ioannes Andreas, in additioni. ad specula. titulo de clandesti, despons. Et Innocentius ibidem, ita tenent.

Matrimonium aliquando licitè fit clandestinè.

¶ SCIENDum tamèn quòd matrimonium aliquando licite fit clandestinè. Primò quando timetur quod impediatur, & vbi sunt seditiones y vandos. Secundò inter magnates non opus est quod publicentur ædicta, quia si sit inter eos aliquod impedimentum ipsi prouidebunt de dispensatione. Tertiò propter pudorem & magnam verecundiam: vt si contrahat aliquis nimis senex cum puella, nobilis cum ignobili, diues cum paupere.

Clandestine contrahentes non sunt in iure excommunicati.

[fol. [189]v] ¶ QVÆritur, de poena quam incurrunt contrahentes clandestinè? In dicto capit. finali non ponitur sententia excommunicationis, nec etiam in toto iure, sed solum dicitur quòd filij sic contrahentium sint illegitimi: nisi postea publicè contrahant. Sacerdoti tamen qui interfuit imponitur poena depositionis. Sunt poenæ quae non incurruntur ipso facto, sed oportet quòd imponantur. In aliquibus tamen episcopatibus est excommunicatio, sed nescio quare imponitur nisi causa quæstus: petant absolutionem ad cautelam in nomine domini. Non dubito nisi quod esset bonum tollere istam excommunicationis sententiam à matrimonio clandestino, & quòd maneamus in iure.

Accedens ad sponsam ante benedicti onem ecclesiæ non peccat mortaliter.

¶ QVÆritur, an sit peccatum mortale post matrimonium publicum de præsentī accedere ad sponsam ante solennitatem nuptiarum quod etiam vocatur matri-[fol. 190r]monium? Videtur quod sic, quia in c. nostrates. 30. q. 5. est prohibitum. Et etiam quia videtur quod sit quidam contemptus ecclesiæ. In contrarium est quia talis vitur re sua. Caietanum facit de hoc quæstionem & dicit quòd non est peccatum. Patet quia in lege naturæ non erat peccatum, & in iure non est prohibitum tamquam mortale. Nam in illo ca. nostrates, dicitur quòd non seruare illas conditiones non esset mortale: & est iam vsus in multis partibus, ergo non est peccatum. Idem tenet Silvester verbo debitum coniugale. §. 9. & allegat Innocentium, & Antoninum, & Hostiens. in ca. 1. de sponsalibus. Imo addit quod si timetur aliquod periculum, vel si differuntur velationes, consulendum esset eis consummare matrimonium. Et quòd hoc sit etiam de mente sancti Tho. patet quia. 4. d. 28. ar. 2. 3. dicit quod si sponsus per verba de futuro petat [fol. 190v] debitum à sponsa, si illa credit quòd ipse accedat cum affectu maritali non peccat reddens debitum, ergo multo minus si sponsus per verba de præsentī petat. Sic igitur dicendum est, quòd non est peccatum mortale: imo aliquandò non erit nec veniale.

Vsus matrimonij clandestini, an sit peccatum mortale.

¶ QVÆritur, vtrum vsus matrimonij clandestini sit peccatum mortale? Verbi gratia sit vidua quæ patitur furores carnis, & esset ei infamia nubere publicè, vult contrahere secretè, & etiam frui viro secretè, & est nobilis quidam habens amicam: vt vitet peccatum contrahit cum ea secretè, & accedit ad eam, an peccet mortalitèr, tam vidua, quam nobilis? Videtur quòd non, quia quilibet eorum vitur re sua, & non agit contra aliquod præceptum. Respondeo quod de hoc aliter est loquendum ratione scandali, & aliter absolutè. Ratione scandali dicit Caietanus, quod esset mortale: & est difficile [fol. 191r] quòd in huiusmodi casibus vitetur, nam semper reputabuntur concubinarij: & in moralibus aspiciendum est ad id quod sæpè contingit, & cum hoc sæpè sequatur, erit mortale. Si tamen detur casus in quo fiat sine scandalo, non erit mortale: quia non est contra præceptum aliquod diuinum aut humanum: nec facit cuiquam iniuriam. Sed dicit Caietanus, quod quia tam strictè prohibentur hæc matrimonia clandestina ab ecclesia, esset mortale. Res est disputabilis. Sed ego dico quod secluso iure positio & etiam scandalo, esset mortale. Quia tale matrimonium esset contra finem eius stando solum in iure naturali: non enim poterit benè educari proles, & filij haberentur tanquam illegitimi: ac proindè non possent adire hæreditatem paternam, & priuarentur multis bonis. Et sic talis vsus matrimonij clandestini factus cum hac intentione, vt sit secretum, est mortalis. Secus esset si pro aliquo tempore vellent sic manere, quousque veniat opportunius tempus quo manifestetur.

Consensus coactus an sufficiat ad matrimonium.

¶ QVÆritur, vtrum consensus coactus sufficiat ad matrimonium? Verbi gratia deprehensus est iuuenis cum puella, & cogitur à parentibus puellæ contrahere cum ea, vel mortem subire: & ille ex metu consentit interius (nam si non consentiret interius non est dubium quin non sit matrimonium etiam si sine metu proferat verba) an sit matrimonium? S. Tho. 4. d. 29.

ar. 2. & omnes docto. ponunt. distinct. de duplici metu. Quidam est metus cadens in virum constantem, alius cadens in inconstantem. Constans autem vir ab inconstanti hoc distat, quòd constans nunquàm inducitur aliquo timore ad perdendum famam vt saluet omnes res suas quia plus valet fama quàm res. At inconstans potius vult perdere famam quàm diuitias: & vult incurrere maius malum [fol. 192r] vt euitet minus malum. Item vir constans non mouetur à paruo timore, sed à magno: vt à timore mortis captiuitatis, seruitutis, & non à timore perdendi centum aureos. Inconstans verò vir opposito modo mouetur à paruo timore. Hoc supposito est conclusio, consensus coactus timore cadente in virum constantem impedit matrimonium, consensus verò coactus ex timore non cadente in virum constantem non impedit matrimonium. Patet ca. cùm locum. Et ca. veniens. Et ca. consultationi de sponsa. Et expressè in lege metu. ff. qui metus causa. Et ca. significauit, de eo qui duxit in matrimonium quam polluerat per adulterium. Scotus & etiam. S. Tho. videtur dicere quòd hoc est de iure naturali & diuino. Quia in hoc sacramento requiritur maxima libertas, & metus in emptione & venditione & alijs contractibus impedit [fol. 192v] contractus, ergo & etiam hunc. Et Genesis. 2. propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: ipse adhærebit sua voluntate motus & non ab alio. Idem tenet Gabriel Palude dicit quòd hoc est ex institutione ecclesiæ solum quae potest dirimire matrimonia in quantum sunt contractus quidam, quae tamen seclusa institutione ecclesiae essent vera matrimonia. Hoc dicit. 4. d. 28. q. 1. ar. 3. Item tenet Maioris. 4. d. 29. q. 2. Vtrumque est probabile. Vocatur autem metus cadens in virum constantem metus mortis, cruciatus: vt dicitur in cap. cum dilectus, de his quæ vi, metus ve causa fiunt. Metus stupri in muliere, si quis vellet eam opprimere vt contraheret, & ipsa hoc timens contrahit: nullum est matrimonium. Metus vinculorum, & seruitutis. De seruitute habetur in lege isti quidem. ff. qui metus causa. Et insti-[fol. 193r]tu. titulo, eo. §. 1. 2. & 3. De vinculis habetur in lege nec timorem. ff. eodem titulo. Et etiam metus eorum malorum quæ istis æquiparantur. Sed quæritur si quis contraxit metu cadente in virum constantem, & postea consumauit copulam, an sit matrimonium? Dico quòd si consentit voluntariè est matrimonium. Si verò non consentit non est matrimonium.

Parentes non possunt cogere filios ad matrimonium

¶ QVÆritur, an parentes possint cogere filios suos ad matrimonium non expectato eorum consensu? Respondetur quod non. Quia matrimonium est actio personalis & requirit proprium consensum. Possunt tamen parentes ante legitimam ætatem filiorum pacisci pro eis: & si illi quandò venerint ad legitimam ætatem non contradixerint, sponsalia reputantur: quia patres sunt procuratores eorum. Sed vtrum filij teneantur obedire parentibus in matrimonio [fol. 193v] accipiendo quas parentes mandant, vel an peccent mortaliter contrahentes sine consensu parentum? Respondeo quod liberi contrahentes sine consensu parentum (imo etiam ipsis inuitis) non peccant mortalitèr secluso scandalo. Quia licet teneantur eis obedire non tamen in matrimonio, in quo vno sunt domini sui. Et si aliquae leges dicant contrarium como la ley de Toro que manda quod tales exhæredentur. Dico quod leges ciuiles non habent vim circa matrimonia nisi sint acceptatae in iure canonico, hæc autem non est acceptata: imo nec in foro contentioso iudicatur secundum eam: non est dubium. Vide de hoc Couarrubias. 2. parte desponsalibus capit. 3. §. 8.

Error personæ quando impediat matrimonium

¶ QVÆRitur, vtrum error personæ impediat matrimonium? Respond. Magis. 4. d. 30. & omnes dicunt quòd sic. Error personæ vt in Iacob. Error conditionis personæ: vt si puto me contrahere [fol. 194r] cum libera & contraho cum ancilla, non tenet matrimonium. Error personæ impedit de inre naturali, quia tollit consensum. Iacob enim non consenserat in Lyam. Error conditionis impedit iure positio, vt patet in ca. proposuit de coniugio seruorum. Factum est autem hoc ab ecclesia rationabiliter. Quia contrahens cum serua manet quodammodo seruus, & filij manent serui: non est autem æquum quòd quispiam sine culpa sua puniatur tam graui poena. Alij errores qualitatatis, & fortunæ non impediunt matrimonium: vt si putem eam pulchram & est deformis, diuitem & est pauper, sanam & est ægra, bonam & est mala &c. Si verò seruus putet se contrahere cum libera, & si illa sit ancilla, tenet matrimonium: vt dicit sanctus Thomas in additionibus quæstione, 52. articulo. 1. ad primum.

Matrimonij vsus propter delectationem est peccatum veniale.

¶ QVÆRitur, an vsus matrimonij [fol. [194]v] propter solam delectationem sit peccatum. Respondeo secundum omnes quòd sic. Quia omnis actus qui non habet bonum obiectum est malus, sed talis actus non habet bonum obiectum nam delectatio cum sit quoddam naturale, nullum obiectum bonum dicit, ergo ille actus non est bonus: & sic saltem erit occiosus, & per consequens venialis: cum secundum. S. Tho. non detur actus indifferens in individuo. Item talis actus est abusus matrimonij, ergo est peccatum. Antecedens patet, quia matrimonium non fuit institutum ad illud, sed ad generandam prolem. Idem est de eo qui commedit propter solam delectationem: quia commestionis finis non est ille sed sustentatio.

Vsus matrimonii ad vitandam tentationem, an sit peccatum

¶ QVÆRitur, vtrum vsus matrimonij propter vitandam tentationem carnis in se ipso, sit peccatum? sanct. Tho. 4. d. 31. q. 2. ar. 2. dicit quod est veniale. Quia [fol. 195r] non fuit ad hoc institutum sed ad bonum fidei, putâ ad reddendum debitum vel ob prolem generandam. Et hæc est opinio ferè omnium sanctorum super illud. 1. Corinthio. 7. hoc autem secundum indulgentiam dico, quia indulgentia est de peccato veniali. Sed forte intelligendus est. S. Tho. vt ait Palude quandò habet alia remedia ad sedandam passionem: putâ orationem, vel ieiunium &c. Si verò non sit aliud remedium, licitum erit accedere propter illum finem. Idem dicendum est de illo qui accedit propter abundantiam seminis quæ impedit sanitatem, de quo, Sanctus Tho. vbi supra ad vltimum dicit quod est veniale. Albertus autem dicit quòd est licitum sic accedere.

Abusus vxoris peccatum est.

¶ QVÆRitur, an abusus vxoris sit peccatum mortale? Respondet sanctus Tho. quòd si sit extra vas foemineum est mortale, & non est dubium de hoc. [fol. [195]v] Si autem sit intra vas dubitant doctores an si foemina supergrediatur viro sit mortale? Caietanus ait quòd si ex hoc impeditur generatio est mortale. Et ita dicunt omnes doctores. Albertus magnus dicit quòd potest isto modo sequi generatio. Quia matrix non solùm est receptiua, sed & attractiua: &

ideò credo quòd non est mortale. Et idem putat Silvester verbo debitum coniugale. §. 4. Dicit tamen quòd tales sunt grauiter reprehendendi.

Oscula & tactus coniugatorum non sunt peccata mortalia.

¶ QVÆRitur, an oscula, amplexus, et tactus inter virum & vxorem sint peccatum? Respondeo secundum Caietanum & Siluestrum, & omnes alios benè sentientes, quòd omnes prædicti actus quantumcunque videantur impudici, si vltimatè ordinantur ad copulam, non sunt peccata. Et etiam si non ordinantur ad congressum ipsum non erunt mortale, dummodo fiant sine periculo pollutionis extra vas. Si enim sunt cum tali periculo erunt mortale. Sine illo autem vel erunt veniale, vel nullum peccatum. Aduertant in hoc confessores nec sint nimis solliciti in interrogatione horum quæ inter coniuges fiunt. Nec curent quòd confiteantur de his venialibus: melius est enim quod ea sileant. Et admonendi sunt coniuges quòd non tenentur illa confiteri: nisi quando sunt mortalia. Et instruantur quando committunt mortale, & quando non.

Coniuges tenentur sibi inuicem reddere debitum.

¶ QVÆRITVR, vtrum coniuges teneantur reddere debitum sub poena peccati mortalis? Respondeo secundum omnes quòd sic. Quia corpus vxoris est viri & econtra, & ob id iniuriam facit qui negat alteri quòd suum est. Et si quidem vir periclitetur de incontinentia debet vxor reddere statim debitum: quia esset periculum in mora. Si autem non sit hoc [fol. [196]v] periculum non est mortale, si per aliquod breue tempus differat. Neuter tamen coniugum tenetur reddere debitum cum detrimento salutis, vel propriæ personæ. Vnde si sit maritus leprosus, ó con mal de bubas, si est periculum iudicio medicorum, non tenetur reddere. Quia licet capit. 2. de coniuga. leproso, dicatur quòd non potest mulier sana relinquere maritum leprosum, & quòd tenetur reddere debitum: tamen intelligendum est quando hoc potest fieri sine infectione ipsius vxoris.

Vir accederis ad vxorem menstruatam an peccet mortalitèr.

¶ QVÆRitur, vtrum quando mulier patitur menstruum, & sanguinis fluxum, possit vir petere debitum, & illa teneatur reddere? Videtur quod non. Quia in lege veteri erat prohibitum, & Hieronymus dicit super Esaïam. 44. quod si conceptio fiat tempore menstrui, proles nascitur leprosa, maculosa, & debilis, quod & approbant naturales, ergo [fol. 197r] S. Tho. 4. d. 32. q. 2. ar. 2. dicit duo. Primò quod in lege veteri erat mortale, nam erat præceptum in contrarium, Leuitici. 18. Secundò dicit, quod præceptum illud partim erat ceremoniale, & partim morale: & ideò etiam nunc obligat ex ea parte qua est morale, & ex damno quod sequitur in prole. Pro huius igitur declaratione ponit. S. Tho. distinctionem. Duplex est sanguinis fluxus in mulieribus. Quidam innaturalis & perpetuus, sicut erat ille quem patiebatur mulier quæ tetigit fimbriam Christi. Et si vxor talem fluxum patiatur, licitum est quod reddat & petat debitum. Quia melius est quod sequatur foetus defectuosus quam quod nullus sequatur. Alius est fluxus naturalis, qui provenit in quolibet mense. Et tunc non debet exigere, quia postea manet tempus. Si autem vir nesciens illud petat debitum, respondeat ipsa quod non benè habet. Non tamen [fol. [197]v] debet dicere se menstruatam esse: vt ait sanctus Tho. quia viri faciliter ægre ferunt illud & concipiunt horrorem de mulieribus, &

ne hoc sequatur debent potius hoc tacere mulieres, vel alia via se excusare: quia debet dari opera vt inter eos amor crescat. Tamen si maritus instet, illa non multum repugnet, sed reddat debitum propter periculum corruptionis in viro. Et quoniam non est certum quod ex tali concubitu sequatur proles infecta, vel si sequatur hoc erit raro, ideó maritus accedens ad vxorem menstruatam, vel illa petens ab eo debitum non peccant mortalitèr: quicquid dicat Silvester sed erit peccatum veniale: vt dicit Caietanus in summa, & Palude. Et ita tenendum est.

Sponsa ante ecclesiæ benedictiones non tenetur reddere debitum sponso petenti.

¶ QVÆritur, an sponsa ante benedictionem ecclesiæ teneatur reddere debitum marito petenti? Respondetur quod infra duos menses ante benedictionem ecclesiæ [fol. 198r] post matrimonium de præsentī non tenetur reddere debitum. Quia dantur illi ad hoc quod si voluerit religionem ingredi, intret. Nec etiam post illos duos menses tenetur reddere ante benedictionem ecclesiæ: sicut nec tenetur marito petenti in ecclesia. Quia vtrumque est prohibitum.

Accedere ad vxorem in festo an liceat.

¶ In magnis festiuitatibus dicunt sancti, quòd non debent conuenire inuicem. Quia oportet vacare diuinis. Si tamen de facto conueniant, licet sit aliqua irreuerentia non tamen est mortale, & sancti consulunt quòd melius est. Vir autem qui habuit rem cum propria vxore nocte præcedente communionem, melius faciet non communicando illo die: sed differat in alium diem, & idem de vxore. Si autem communicent non erit mortale, sed veniale propter irreuerentiam.

Accedere ad vxorem in ecclesia tempore belli, an liceat.

¶ In loco autem sacro non licet accedere ad propriam, quia pollueretur ecclesia. [fol. [198]v] Tempore tamen belli quando morantur in ecclesia per multum tempus dicit Caietanus. opusc. 16. quæstionum, & 14. dubio. 4. & Palu. 4. d. 32. quòd non licet vllò modo accedere ad suam etiam vxorem. Maio. ait quòd illo tunc licet. Et Silvester dicit quòd si timeatur corruptela in viro liceret vxori reddere ei debitum Hoc est probabile & fortè verum. Sed opinio Caietani est securior.

Coniuges an possint continentiam vouere.

¶ QVÆritur, vtrum coniuges possint vouere continentiam? Respondetur. Primò quod hoc non expedit si sint in iuuentute propter periculum. Secundò dico quod si ex mutuo consensu hoc fecerint, licitum est, & votum tenet. Sed vtrum alter solus possit vouere. Dico quòd malè faciet, quia est in iniuriam alterius. Sed quæritur, an si fecerit votum vir, possit nihilominus reddere debitum? Sanctus Tho. in additionibus ad tertiam partem. q. 53. ar. 1. 4. dicit quod tunc tenetur reddere, & [fol. 199r] licitum est ei exigere: cum Paulus dicat nolite fraudare inuicem. Et non debet vir ponere se in tali statu quòd non sit potens releuare vxorem ab honore petendi debitum. Caieta. li. 16. quæstionum, q. 16. dicit quod tale votum tenet. Et

vir non potest petere, licet tamen & tenetur reddere. Idem dicit Paludanus. Sed mihi magis placet opinio. S. Tho. Et ita tenendum est.

In matrimonio rato non consumato, an possit papa dispensare.

¶ QVÆRitur, vtrum papa possit dispensare in matrimonio rato non consumato? Communis opinio canonistarum est quòd potest, & quod sic dispensati possunt transire ad secundas nuptias ex iusta & rationabili causa ad petitionem amborum coniugum. Hoc Ioannes Andreas super cap. ex publico in suis nouellis. Et Archidiao. in cap. qua propter. 27. q. 2. Et Benedictus in capi. ex publico. Silvester allegat pro hac opinione summam angelicam. S. Antoninus. 3. p. titu. 1. cap. 22. videtur esse cum [fol. [199]v] canonistis, & dicit se legisse bullas Martini quinti, & Eugenij. 4. in quibus dispensatum est circa hoc. Et Caietanus quodlibeto. 1. q. 13. tenet quòd papa potest dispensare. Hæc opinio videtur probabilis, sed malo tenere cum opinione communi quòd papa non potest dispensare. Nam Paulus dicit. 1. Corinthio. 7. his autem qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio non ego sed dominus vxorem à viro non recedere. Et Matthæi. 19. quos Deus coniungit homo non separet. Et cum Christus dixerit ibidem quod non licet vxorem dimittere nisi propter fornicationem, iam inueniretur alia exceptio: scilicet dispensatio papæ. Teneamus igitur cum tota caterua theologorum quòd papa non potest dispensare in matrimonio rato. Vide Siluestrum verbo diuortium. §. 1. &. 4.

Impedimenta matrimonii duplicia quædam dirimentia alia impediencia

¶ QVÆRitur, de impedimentis matrimonij. Sunt quidem aliqua quæ impe-[fol. 200r]diunt matrimonium, tamen si fiat factum tenet: vt est tempus in quo matrimonium fieri prohibetur, & tamen si fiat in diebus prohibitis factum tenet. Alia sunt impedimenta quæ impediunt matrimonium faciendum & dirimunt factum: & hæc sunt sexdecim in his versibus contenta. Error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si fortè coire nequibis, hæc facienda vetant conubia, facta retractant. Agamus igitur de his omnibus.

Impotentia perpetua dirimit matrimonium

¶ QVÆRitur, an si fuerit aliquis impotens ad concubitum teneat matrimonium cum illo? Respondeo, quod duplex est impotentia. Quædam perpetua, & hæc tam in viro quam in foemina irritat matrimonium: vt si spado contrahat matrimonium non tenet. vt in ca. 1. de frigidiset maleficiatis. Si autem post matrimonium superueniat impedimentum non irritat [fol. [200]v] matrimonium. Nam quod semel fuit matrimonium semper erit firmum. Et hoc impedimentum iure naturali irritat matrimonium: sicut iure naturali prohibentur duæ foeminæ contrahere inuicem. Sed quomodo cognoscetur, an talis impotentia sit perpetua? Respondeo quod debent esse per trienium iuncti, & dare operam rei vxoricæ: & si post trienium constet de impotentia alicuius, debent separari: vt habetur in cap. laudabile, in illo titulo. Sed si statim possit agnosci quod sit impotentia perpetua, statim debent separari. Vide Siluestrum verbo matrimonium. 8. §. vltimo.

Pueri ante decimum quartum annum non possunt contrahere

¶ QVÆritur, de pueris habentibus quidem vsum rationis, an possint contrahere ante decimumquartum annum? Respondetur quod non. Quia est determinatio ecclesiæ quod pueri ante decimumquartum annum, & puellæ ante duodecimum non possint contrahere: vt patet in ca. pube-[fol. 201r]res, & cap. continebatur de sponsa. im pube. quod fuit determinatum propter rationem Aristoteles dicentis quod ante illam ætatem non sunt habiles ad generandum. Si tamen ante prædictam ætatem contrahant, quamuis non sit matrimonium sunt sponsalia, ex iuris dispositione, & tenentur postea contrahere: vt patet in cap. vnico de despons. impube. li. 6. Si autem parum ante legitimam ætatem contrahant & consument matrimonium, vt putâ vir in anno. 13 & foemina in. 11. erit verum matrimonium: vt habetur in ca. de illis. 2 de desponsatione impube. Et etiam citra iuris determinationem, patet quod sit ibi verum matrimonium quia illa erant sponsalia & copula superueniens facit matrimonium, ergo. Et si sint iam habiles ad generandum etiam si non consumauerint erit matrimonium, malitia ætatem supplente. vt etiam ait textus. Sponsalia verò ex iuris dispositio-[fol. [201]v]ne possunt celebrari in septenio, & etiam Sponsalia circa septenium celebrari possunt si sint prope septenium: vt tenet. S. Tho 4. d. 27. & est communis opinio, licet Panormitanus teneat contrarium.

Maleficium et ligamen impedit ma trimonium.

¶ SEquitur aliud impedimentum scilicet maleficium quod aliquandò arte dæmonis (de quo ait Iob quòd non est potestas super terram quae comparetur ei) inuenitur inter coniuges. Potest enim maritum reddere frigidum, & facere ne possit membrum arrigere, & impedire decissionem seminis, applicando actiua passiuis. Quauis posset esse tantus amor inter coniuges, quòd eorum calor præualeat & superet ea quæ dæmon aponit vt infrigidet. Vnde dicit Albertus magnus quod ista maleficia maximè contingunt circa rusticos.

¶ QVÆritur ergo an hoc ligamen impediat matrimonium? Respondetur quod si hoc contingat post matrimonium fa-[fol. 202r]ctum non impedit. Si verò ante matrimonium tunc si est perpetuum impedit, si autem sit temporale non impedit: sic habetur in ca. vltimo de frigidis. Cognoscetur autem hoc maleficium si possit cum aliena & non cum propria. Et debent simul habitare per trienium & si non possint conuenire: tunc reputabitur maleficium perpetuum.

Amentia & furia an impediat matrimonium

¶ QVæritur, an amentia seu furia impediat matrimonium? Respondeo quod amentes non possunt contrahere, & si contrahant, matrimonium non tenet. Quia ad matrimonium requiritur consensus & vsus rationis, quo illi carent. Item nemo se potest ad aliquid obligare nisi voluntariè, & liberè, isti autem non habent libertatem arbitrij, ergo. Ad irritandum verò matrimonium non sufficit quod amentia præcesserit, vel sequatur ipsum matrimonium: sed requiritur quod sit amens tempore quo contrahit. Si autem post matrimonium contractum vir inciderit in amentiam, [fol. [202]v] non dirimitur matrimonium: & puto probabilissimum quod tunc non teneatur vxor reddere debitum marito petenti, quia non liberè petit: nisi timeat corruptelas alias in viro et quòd quaerat alienas

Crimen incestus impedit matrimonium

¶ QVÆritur, de impedimento criminis quod est incestus, an si quis cognouit aliquam & postea contrahit cum sorore eius teneat matrimonium. Respondetur quod crimen incestus dupliciter impedit matrimonium. Vno modo propter affinitatem quia est affinis illius cum qua contrahit intra quartum gradum: & de hoc dicemus infra. Alio modo habet impedire matrimonium ex hoc quod cognouit consanguineam eius cum qua contrahit, & de hoc quærimus vtrum tale crimen incestus impediat matrimonium? Respondet S. Tho. in additio. q. 58. ar. 4 quod si quispiam cognouit consanguineam vxoris ante matrimonium contractum, et etiam post sponsalia, debet matrimonium [fol. 203r] separari propter affinitatem quam contraxit cum sua sponsa cognoscendo consanguineam eius. At si talis incestus sequatur post matrimonium iam contractum & consumatum non dirimit illud, sed in poenam peccati non potest vir petere debitum à propria vxore, & si petat peccat mortaliter: nec vxor tenetur ei reddere debitum. Si tamen vxor petat, ille tenetur reddere. Quia vxor non debet puniri pro peccato viri. Habentur de hoc plura capita, in titulo si quis cognouerit consanguineam vxoris suæ. Et 32. q. 7. ca. si quis viduam, & ca. qui dormierit, & cap. concubuisti. Verum est quod si quis ignorans esse consanguineam vxoris suæ accederet ad eam, quod poterit petere debitum ab vxore, quia illud non fuit peccatum incestus, sed fornicationis. Hoc dicunt docto. & Palu. 4. dis. 34. q. 1. ar. 2. Idem etiam dicendum est si mulier cubuit cum consanguineo mariti in-[fol. 203v]tra quartum gradum: eadem enim poena punietur qua maritus, scilicet quod non poterit exigere, & tenebitur reddere debitum.

Fornicantem vxorem, potest dimittere nisi in aliquibus casibus.

¶ QVÆritur, an causa fornicationis possit vir vxorem dimittere? Respondetur quod sic. Est enim expressum in euangelio Matthæi. 19. & est secundum ius naturale, quia oportet quod maritus sit certus de prole sua, quod non potest certo sciri si sit adultera vxor. Item quia matrimonium est contractus & dant sibi inuicem fidem coniuges, ergo altero frangente, alius remanebit liber. Excipiuntur aliqui casus ab hac regula. Primus si ambo commiserint adulterium, quia iam est ibi recompensatio. Iste casus & alij sequentes sunt expressi in iure. 32. q. 6. per totam. Secundus si maritus propriam vxorem prostituerit pro pecunia, vel alia re. Hic ponitur in capi. discretioni de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. Addit Palude, [fol. 204r] quod idem est iudicium si ipse maritus viderit & non prohibuerit. Tertius vbi vxor putans se cum viro congregi decepta est ignorantèr, aut contraxit putans esse mortuum. Hoc habetur in cap. cum per bellicam. 34. q. 1. & 2. & ibidem ca. in lecto. Quartus si fuerit vi oppressa, vt habetur in cap. proposito. 32 q. 5. Quintus si vir postquam reconciliatus est vxori cognouerit eam: tunc non poterit eam relinquere, vt dicitur. 32. q. 1. cap. 1. & 2. & in lege crimen cap. de adulte. Sextus si vxor infidelis ab eo repudiata contraxerit cum aliquo, & postea veniant ambo ad fidem, debent iterum conuenire: extra de diuortio capit. gaudeamus. §. vltimo.

Vir quando tenetur vxorem adulteram dimittere.

¶ QVÆritur, an vir teneatur dimittere vxorem adulteram? Respondetur quod non sed potest cum ea manere, nisi vxor sit adeò incorregibilis quod ratione scandali ne maritus in peccatis eius videatur [fol. 204v] consentire: tunc enim tenetur ab ea separari. Hæc verò separatio ab vxore adultera, quo ad thorum quidem potest fieri sine iudicio ecclesiæ, quo ad habitationem

verò non. Ita tenent omnes docto. Limitat tamen Siluest. verbo diuor. 8. quod illum est verum quando adulterium est occultum: si enim sit notum quod adultera illa cum moechno plures dies habitauerit, tunc sine licentia ecclesiæ potest ab ea separari quo ad habitationem. Patet ex ca. significasti, de diuortijs, vbi est casus expressus Idem tenet Ioan. Andre. in ca. plerumque de donatione inter virum & vxorem

Ordo impedit matrimonium

¶ QUÆritur, an ordo impediat matrimonium? Respondeo quod sic, sed solum de iure positiuo. Vnde etiam dicit. S. Tho. quod papa ex rationabili causa potest dispensare. Nec Græci sacerdotes vtentes vxoribus faciunt contra ius diuinum. Dico igitur quod sacerdos, diaconus, & subdiaconus, non possunt contrahere, quia est [fol. 205r] prohibitum ab ecclesia. Si autem contrahant, matrimonium est ipso facto nullum. Si verò post matrimonium ratum quispiam ordinetur, non dirimitur matrimonium, sed tenetur manere cum vxore: vt patet in extrauagante antiqua Ioan. 22.

Occidens vxorem vt contrahat cum concubina, non potest cum ea contrahere.

¶ QVÆritur, an si quis occiderit propriam vxorem vt contrahat cum concubina, matrimonium sit validum? Rspondetur quod tale matrimonium est irritum & nullum ex determinatione ecclesiæ in ca. super hoc, de eo qui duxit in matrimonium quam polluerat per adulterium. Sed si econtrario vxor virum occiderit vt contrahat cum adultero, matrimonium tenebit: quia in iure de hoc nihil est cautum. Si verò aliquis dederit fidem concubinae quòd vxore mortua contrahet cum illa, non potest contrahere cum ea. Vide iura in illo titulo de eo qui duxerit &c. At si quispiam occiderit vxorem deprehensam in adulterio, peccat mortalitèr secundum sanctum Occidens vxorem in adulterio deprehensam peccat. Tho. quanuis iura hoc non puniant. Si verò talis adultera sit iam à iudice damnata ad mortem, poterit maritus eam occidere sicut lictor: quicquid dicant canonistæ. Non potest tamen maritus ad hoc cogi sicut lictor.

Votum simplex & solenne impedit matrimonium, sed diuersi mode

¶ QVÆritur, vtrum votum impediat matrimonium? Respondetur quòd duplex est votum. Quoddam est solenne, alterum verò simplex. Votum solenne impedit contrahendum & dirimit contractum. Votum autem simplex impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Sunt de hoc multa iura expressa in titulo de voto. Et qui post votum simplex castitatis contraxit, peccat quotiescunque exigit debitum, potest tamen reddere non solum quando vxor petierit, sed etiam quodocunque sibi videbitur honestum accedere ad eam, aut quando senserit quod ipsa vult, aut quod [fol. [206]r] eget, aut quòd est periculum incontinentiæ: vt dicit sanct. Tho. in additionibus q. 83. ar. 1. ad quartum.

Fidelis cum infideli contrahere non potest.

¶ QVÆritur, an cultus disparitas (hoc est infidelitas) impediat matrimonium? Respondeo, quòd inter infideles sunt vera matrimonia. Et ita tenent omnes, & est determinatio ecclesiæ

in cap. gaudemus de diuortijs. Secundò dicit. S. Tho. quòd inter infideles non est tàm perpetuum, & tam indisolubile matrimonium, sicut inter fideles: quia non est sacramentum, ac proindè nec confert gratiam: sed est quidam contractus humanus. Si autem contrahat fidelis cum infideli matrimonium nullum est de iure positiuo, quia est prohibitum ab ecclesia: vt patet in concilio Tolleta. 4. ca. 62. & in concilio Agatensi. cap. 67.

Cognatio carnalis in quibus gradibus impediat matrimonium

¶ QVÆRITVR, an Cognatio carnalis impediat matrimonium? Respondeo, primò quod iure naturali [fol. [206]v] prohibiti sunt parentes contrahere cum liberis. Nam omnes homines, etiam gentiles damnant talia connubia: nec de hoc quispiam dubitat. Et sunt egregiæ rationes assignatae in sacra scriptura. Vide. S. Tho. & etiam cum alijs descendantibus &c. Item in primo gradu transuersali inter fratres & sorores, probabile est quod est contra ius naturale. Prohibiti verò sunt ab ecclesia quatuor gradus, qui irritant matrimonium: vt patet in cap. non debet de consanguinitate & affinitate.

Affinitas vsque ad quartum gradum impedit matrimonium.

Fuerunt antiquitus prohibiti septem gradus: vt patet. 35. q. 5. Papa tamen potest dispensare in gradibus qui non sunt prohibiti iure naturali: vt sit pax inter familias, vel ob confederationem regnorum: vel ob aliam rationabilem causam. In 4. autem gradu causa rationabilis est quod ipsi contrahentes petant. Dispensatio tamen in gradibus iure humano prohibitis fieri solita, successit causa quæstus: [fol. 207r] nihilominus tenet. De computatione consanguinitatis vide Siluestrum, & alios ¶ Impedit etiam matrimonium affinitas, vsque ad quartum gradum: vt patet in ca. non debet de consanguinitate & affinitate. Et non solum affinitas inter consanguineos vxoris, sed etiam inter consanguineos scorti, & concubinæ meæ. Quamuis (vt credo) hæc vltima affinitas contrahatur propter ius humanum & non ex natura rei vt prima. Est autem regula ad computanda affinitatem quod in eodem gradu sum affinis Petro in quo vxor eius est mihi consanguinea.

Publica honestas ex sponsalibus impedit matrimonium vt affinitas.

¶ De impedimento publicae honestatis causato ex sponsalibus de futuro, dico quod est vinculum inuentum ab ecclesia, quæ decreuit quod per hoc quod aliquis contraxit sponsalia cum Maria, non possit contrahere cum consanguinea eius vsque ad quartum gradum. Et impedit matrimonium eodem modo ac affinitas: vt patet in ca. [fol. [207]v] ex sponsalibus de sponsalibus libr. 6.

Parentes an teneantur allere filios illegitimos.

¶ QVÆRITVR, an parentes teneantur allere filios illegitimos? Respondetur quòd non est dubitandum quin tam pater quam mater teneantur allere filios qui nondum attingerunt vsum rationis. Quia omnes gentes putant damnable relinquere filios in ætate infantili in qua non possunt sibi victum quærere. Et si exponant eos vt ab alijs allantur, videtur certe quòd peccent mortalitèr. Secundò dico quod considerando prædictos filios postquam habent vsum rationis, est distinguendum. Nam quidam filij illegitimi sunt qui vocantur naturales, soluti cum soluta, suscepti ex concubina. Alij sunt ex concubito damnato, vt suscepti ex

adultera, vel moniali, qui vocantur spurij. Et in iure determinatur quód parentes teneantur allere primos filios qui habentur á concubina tanquam ab vxore. Alios vero filios spurios non te-[fol. 208r]nentur parentes allere. Et in poenam illius damnati cohitus prætereuntur in testamentis: vt homines ab huiusmodi concubitu pessimo arceantur.

Amicus cui pater reliquit bona pro filio spureo tenetur illa ei dare & spurius licitè recipit

SED quid de casu qui sæpè est in vsu ego habeo filiam spuriam quam non possum instituere hæredem, quia leges hoc vetant, voco amicum meum & constituo eum hæredem tali pacto, quod omnia bona det filiæ meæ, vtrum talis amicus teneatur dare bona illa filiae? & vtrum filia cum bona conscientia possit ea retinere, accipere & possidere, postquam lege municipali prædicta bona sunt vallata? Respondeo quod omne promissum est de iure naturali ad implendum, & ideò talis amicus in foro conscientiae tenetur dare ea bona filiæ meæ: si rex illa non confiscauerit: & illa licitè recipiet, & possidebit licitè in foro conscientiae, non est dubium.

Cognatio spiritualis impedit matrimonium

¶ QVÆritur, an cognatio spiritualis [fol. [208]v] impediat matrimonium? Cognatio ista spiritualis diffinit à S. Tho. & alijs, quod sit propinquitas quædam orta ex hoc quod aliquis confert sacramentum, vel tenet aliquem ad suscipiendum sacramentum baptismi scilicet, vel confirmationis. Triplex est igitur cognatio spiritualis Quædam quae vocatur paternitas, quae est inter regenerantem & regeneratum: & capio regenerationem vt se extendat ad confirmationem, nam in proposito idem est iudicium de confirmante & de baptizante, & talis non potest contrahere cum baptizato, vel confirmato, & cum vxore eius iam ab eo cognita, & cum filijs eorum. Secunda vocatur compaternitas, quae est inter patrem spiritualementem, & patrem naturalem & matrem naturalem. Vide capit. primum de cognatione legali libro. 6. vbi omnia ista ponuntur.

Cognatio legalis impedit matrimonium

¶ COgnatio legalis contrahitur per hoc quod quis adoptat sibi filium. Et sunt [fol. 209r] duæ species huius cognitionis, scilicet paternitas, & fraternitas. Paternitas contrahitur inter adoptantem & filium adoptiuum, qui quidem non possunt contrahere. Fraternitas verò contrahitur inter filios naturales adoptantis, & inter adoptiuum. Et etiam impedit matrimonium si filius adoptiuus transit in potestatem adoptantis: sed si non transit (quod fit quando adoptans moritur, vel quando adoptatus emancipatur ab adoptante) tunc potest contrahere cum filiabus adoptantis: vt patet in capit. si qua de cognatione legali.

Laus Deo, pax viuus: requies defunctis.

FINIS SVMMÆ DE SEPTem ecclesiae mysterijs,
& sacramentis, ad laudem Dei omnipotentis.

[fol. [209]v] **DE CLAVIBVS.**

HÆC MATERIA TRActatur in. 4. d. 18. &. d. Tho. in additionibus ad tertiam partem. q. 17. clauis enim in ecclesia esse debent. Dicitur autem clauis potestas qua remouetur obstaculum intrandi regnum coelorum. Impedimentum enim totius humanæ naturæ ex peccato primi hominis consequutum per passionem Christi amotum est: & ideò post passionem vidit Ioan. apocal. 4. in coelo ostium apertum. Sed alicui adhuc quotidie manet clausum propter peccatum originale quod contraxit, & propter actuale quod committit: & propter hoc egemus sacramentis, & clauibus ecclesiæ, in quibus efficacia passionis manet. Quia ex latere dormientis in cruce sacramenta fluxerunt quibus ecclesia fabricatur.

[fol. 210r] ¶ **H**ANC autem clauium potestatem apostolis contulit Christus, vt expressè determinatur in capit. firmitèr de summa Trinita. & fide catho. Quando autem fuerit apostolis collata. Armachanus absurdè errans li. 11. de quaestionibus Armenorum ca. 14. &. 15. contra omnium doctorum sententiam dicit quod Marci. 3. cum dominus duodecim apostolos elegit. Sed patet hoc esse falsum, quia Matthæi. 16. pro magno vni promisit Petro dicens, dabo tibi clauis regni coelorum, non ergo antea habebat aut nihil promisit. Item antequam ipse eis consecrasset, sacramentumque constituisset, potestatem dedisset consecrandi, ac si Caesar constitueret regem aliquem super regno non constituto. Dico ergo quòd in coena (Matthæi. 26.) contulit totam potestatem ordinis. Potestatem autem iurisdictionis in foro interiori Ioann. 20. accipite spiritum [fol. [210]v] sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Potestatem autem iurisdictionis in foro exteriori Matthæi 18. quæcumque alligaueritis super terram &c. Nec inconuenit quòd apostolis Christus potestatem excellentiæ habens, apostolicam potestatem consumatam & perfectam contulerit. Vnde & ecclesia nunc temporis iurisdictionem in foro exteriori dat etiam non sacerdotibus, & potestatem ordinis dat ijs quibus nondum contulit potestatem iurisdictionis. Et nota quod illa potestas data in foro exteriori Matthæi. 18. ibi enim fundant scholastici auctoritatem excommunicandi. Et Hierony. ibidem, & Augusti. lib. 1. contra aduersarium legis & prophetarum capite. 17.

¶ **A**DVertendum inquam quòd hæc potestas excommunicandi potest dici clauis regni coelorum, si regnum coelorum capiatur pro ecclesia militante [fol. 211r] Augusti. loco citato, & super Ioan. tracta. 50. & habetur. 24. q. 1. capi. quodcunque. Si autem regnum coelorum capiatur pro ecclesia triumphante, potest dici clauis indirectè & secundario. Nam quatenus excommunicatio excludit à sacramentis quibus regnum coelorum aperitur, potest dici quod claudit regnum coelorum. Quatenus verò absolutio ab excommunicatione admittit ad sacramenta, ex consequenti regnum coelorum aperit.

¶ **S**ED vtrum omnes apostoli habuerint clauis? Et videtur quod non. Quia Matth. 16. soli Petro sunt promissæ. Respondetur cum Caieta. lib. de primatu romanæ ecclesiæ. capi 5. &. 6. quòd sine dubio omnes apostoli à Christo & non à Petro susceperunt clauis. Patet in ca. firmitèr de summa Trinitate & fide catholica. Etiam habetur in cap. loquitur. 24. q. 1. & ex Hiero. lib. 1. contra Iouinianum. Petro autem collatæ [fol. [211]v] sunt clauis, Ioan. 21. ibi pascite oues meas. Eadem enim potestas requiritur ad pascendas oues christi & ad apariendum, vel claudendum regnum coelorum. Nam quando Christus viuus erat & praesens non egebat vicario, consentaneum est ergo vt post resurrectionem eum instituerit: & non videtur vbi nam hoc fecerit nisi Ioan. ultimo.

¶ Dico praeterea, quod sicut peculiaritèr clauēs Petro commissae sunt Matthaei. 16 sic Ioan. vlti. aliqua peculiaris potestas data est Petro praeter caeteros: potestas enim Petri in duobus maximè excessit potestatem aliorum apostolorum. Primùm, quia Petri potestas etiam se extendit supra ipsos apostolos. Nam vt arguit Innocent. de maiestate & obedientia. ca. 6. qui dixit pasce oues meas non distinguens inter has oues & alias, alienum à suo demonstrat ouili, qui Petrum pastorem non recognosceret. Quo eodem argumento, vtitur Boni-[fol. 212r]facius octauus in extrauaganti, unam sanctam. Secundò excellebat in hoc quod potestas Petri erat ordinaria in vniuersum orbem, aliorum verò apostolorum erat extraordinaria, ex priuilegio peculiari. Vndè factum est vt successores Petri secesserint in vniuersa potestate respectu omnium ouium Christi. Successores verò apostolorum successerunt apostolis in potestate extraordinaria. Imo crediderim omnem potestatem episcoporum qui sunt apostolorum successores à Petro & successoribus romanis pontificibus esse deriuatam: ita quod successor Petri est immediatus vicarius Christi, & à Christo accepit potestatem: vt diffinitur in concil. Florenti. & in concil. Costantien. sessione. 8. Sed successores apostolorum nec susceperunt potestatem ab ipsis apostolis nec à Christo immediatè, sed mediatè a romano pontifice. Et sic intelligo decretum Leonis papæ. 19. di. ca. ita dominus. [fol. 212]v Eodem modo dico, clauēs Petri in duobus differri à clauibus apostolorum. Primò in vniuersalitate: accepit enim ad aperiendum, non huic aut illi sed omnibus fidelibus nullo excepto. Secundò quia sic eas accepit vt ab eo accipiant omnes quicunque clauēs habuerint. Nam quod apostoli non acceperint à Petro fuit expeculiari priuilegio, quo & Paulus gloriabatur, potestatem apostolicam non ab hominibus accepit. Et quamuis in ca. firmitèr dicatur Christum contulisse clauem apostolis, & eorum successoribus, dico quod non est eadem ratio de apostolis & successoribus apostolorum. Quia apostoli ex priuilegio immediatè à Christo acceperunt potestatem ligandi atque soluendi, etiam in totum orbem: quod male Turrecremata negat. Sed successores apostolorum, cùm manifestè ordinentur ab hominibus potestatem or-[fol. 213r]dinis, non immediatè à Deo accipiunt, potestatem autem iurisdictionis accipiunt à romano pontifice immediatè. Sed nihilominus Christus confert clauēs successoribus: licet per medios ministros. Quemadmodum idem ipse est qui tollit peccata mundi: licet per ministros sacramentorum.

¶ SED vndè constat clauēs Petro & cæteris apostolis concessas nunc in ecclesia permanere, cum non maneat potestas faciendi miracula quae apostolis est collata, nec baptizandi in nomine IESV Christi quod apostoli fecerunt. Respondeo, constat potestatem istam viuentibus apostolis ad alios esse deriuatam. Patet hoc actorum. 20. attendite vobis & vniuerso gregi &c. Et. 1. Timotheum. 4. & ad Titum. 1. Secundò dico secundum fidem catholicam tenendum esse clauēs apostolis concessas, nunc in ecclesia perseuerare. Patet ex cap. firmitèr. Et ex ecclesiae consuetudine, quæ est columna & firmamentum veritatis. Et Matthæi vlti. ecce ego vobiscum sum vsque ad consumationem seculi. Petro enim non sunt datæ clauēs propter ipsum, sed propter ecclesiam. Quare perseuerante ecclesia potestas data Petro debuit perseuerare. Et sic intelligatis decretum Augusti. 24. q. 1. ca. quodcumque. Vndè & patet quare dicantur clauēs ecclesiae, quia scilicet propter ecclesiam apostolis & successoribus datæ sunt. Clauēs autem ecclesiae appellari frequentissimum est: vt apud Augustinum libro primo de doctrina christiana ca. 18. refertur.

¶ CLAuis autem est potestas ligandi atque soluendi, qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, indignos excludere debet à regno: vt dicit Magister sententiarum. 4. d. 18. & Glosa ex Hierony. Matth. 16. Et comprobatur à Ioan. papa 22. in extrauaganti quia quorundam de verborum significatione. Et aduerte regnum coelorum multipliciter capi. Primò pro sacra

scriptura, vt Matthæi. 21. auferetur á vobis regnum Dei &c. Secundò pro ecclesia militante, vt Matth. 13. simile est regnum coelorum thesauro abscondito in agro &c. Et Matth. 25. simile est regnum coelorum decem virginibus &c. Tertiò vt etiam includat duplicem statum, scilicet militantem, & triumphantem: vt Mattæi. 5. beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam &c. quia ipsorum est regnum coelorum: & nisi abundauerit iustitia vestra &c. non intrabitis regnum coelorum. Vno modo ex auctoritate & potestate, vt papa cum explicat locum scripturæ, diffiniendo verum sensum. Item cum sacerdos ex officio baptizat. Secundo modo non ex auctoritate, sed per simplex ministerium, vt laicus qui baptizat in necessitate, & vir doctus qui aperit locum abditum sacrarum literarum [fol. 214]v aut qui docet qua via ad regnum coelorum perueniendum sit. Dicendum ergo clauem esse potestatem aperiendi, & claudendi regnum coelorum, si sit plenaria potestas, quomodocunque accipiatur regnum coelorum. Et hanc promissit Deus Petro, eaque vtitur pontifex quando diffinit aliquid secundum fidem tenendum, vel dispensat in voto, vel relaxat iuramentum: id enim est aperire regnum coelorum ex auctoritate & potestate. Secundò dico quod præcipuus actus clauium est ligare & soluere, & sic per eum diffinitur, sicut diffiniret humanus intellectus per discursum, & potentia vissua per visionem coloris.

¶ SED quæritur, vtrum sit idem clauis cum caractere. d. Tho. 4. d. 18. dicit quòd sic. Contrarium dicit Scotus, di. 19. q. 1. & Marsil. 4. q. 12. art. 2. Sed distinguendum est de clauis ordinis, & de clauis iurisdictionis: vtraque enim [fol. 215r] requiritur ad aperiendum regnum coelorum. Clauis iurisdictionis non est idem cum caractere. Clauis autem ordinis idem est cum caractere sacerdotali. Character enim est potestas sacerdotalis, quæ datur sacerdoti ad consecrandum. Datur etiam eidem ad absoluendum à peccatis ita quod inde habet homo potestatem absoluendi, vnde habet quod sit sacerdos. Est ergo vna potestas quæ ad duos actus se extendit, scilicet consecrandi & absoluendi. Quemadmodum eadem potentia est qua simplicia intelligimus, & qua discurremus.

¶ QVIA verò actus clauium requirit idoneitatem in eo in quem exercetur quia per clauem recipit iudex ecclesiasticus dignos, & excludit indignos, ideò indiget iudicio discretionis, & ad explendum actum omnium vt habeat iurisdictionem. Vnde ponitur duplex clauis, scientiæ scilicet & iurisdictio-[fol. 215]v nis. Et scientia quæ est habitus non est clauis, sed auctoritas scientiæ actum exercendi. Communiter etiam doctores ponunt clauem ordinis, & clauem iurisdictionis. Quæ distinctio necessaria est, si potestatem excommunicandi & absoluendi ab excommunicatione ad clauis dicimus pertinere cum diuo Augusti.

¶ POTestas clauium se extendit ad remissionem culpæ. Nam licet Deus remittat per se culpam, opera tamen sacerdotis agit instrumentalitè, vt instrumentum animatum: nam aliàs ad remissionem culpæ non exigerit votum recipiendi effectum clauium. Vide Caieta. in opuscul. 27. quæstionum, & q. 12. de effectu absolutionis. Et Adrianum. q. 2. de clauibus. Et Tomam Vualdensem lib. de sacramentis a cap. 143. vsque ad. 146. inclusiue. Extendit etiam se potestas clauium ad remissionem poenæ æternæ, quòd quandò remittitur culpa, & etiam tem-[fol. 216r]poralis in eo qui cum contritione accedit. Nam sicut applicatur nobis in sacramento meritum passionis Christi ad remissionem culpæ, ita quoque eius satisfactio ad remissionem poenæ: remittere enim huiusmodi poenam pertinet ad remissionem peccati. Et quanuis. d. Tho. videatur dicere quod clauis remittunt poenam proportionabiliter ad peccata: vt si peccatum est paruum parua poena remittitur, si magnum multum poenæ, sed non tota: quia aliàs frustra imposeretur satisfactio. Tu tamen tene, clauis tamen poenæ remittere caeteris paribus cum peccatum est paruum, quantum si esset magnum. Quia sacramentum æqualiter se habet, & dispositio est æqualis. Nihilominus habita ratione

contritionis, confessor debet iniungere satisfactionem. Quia nescit, an tota poena remissa sit. Et quod poenitentia non sit moderanda secundum quantitatem [fol. [216]v] peccati, sed secundum contritionem poenitentis, patet ex Innocent. cap. 8. de poenitentijs & remissionibus.

¶ POtest autem sacerdos ligare ad poenam. Scotus. dis. 18. & 19. asserit nullum poenitentem obligari ad acceptandum poenitentiam quam iniungit sacerdos. Idem Gabriel. d. 16. q. 2. Quia ad satisfactionem pro poena duo sunt remedia alterum in hac vita, alterum in purgatorio, ergo poenitens poterit suo cedere fauori. Quia ex misericordia Dei satisfactio præsens acceptatur pro futura poena. Secundò dicit quod si poenitens acceptet poenitentiam iniunctam, tenetur illam implere sub mortali: quod tamen videtur irrationabile. Nam si sacerdos non potest obligare ad mortale, mea acceptatio non inducit peccati mortalis obligationem: non enim volo implere poenitentiam iniunctam, nisi eo modo quo sacerdos obligare [fol. [217]r] potest. Propterea Caieta. q. 2. de satisfactione ad. 2. tenet contrarium quod non tenetur acceptare poenitentiam, nec acceptatam sub mortali adimplere. Divus Tho. hic non dicit, an teneatur, sed quod sacerdos ligat, nec dicit an ad mortale vel veniale. Sed. d. 16. in expositione textus dicit quod est praeceptum de satisfactione. Et ita tenet Silvester verbo confessio. 1. §. 26. Et ita tenendum est, quod praeceptum obligans ad mortale, si poenitentia iniuncta sit rationabilis. Probatur, quia est sacrilegium voluntariè relinquere sacramentum imperfectum. Item in foro contentioso iudex habet potestatem imponendi poenam pro delicto quam reus subire tenetur, ergo & iudex ecclesiasticus in foro conscientiae. Item in ca. omnis vtriusque sæxus de poenitentijs & remissio. iniunctam poenitentiam pro viribus studeat adimplere. Item suadet ex capit. ultimo de maledicis.

[fol. [217]v] ¶ Est autem sacerdoti prudentia necessaria ad poenitentibus imponendum poenitentiam. Si sciret quantae poenæ sit debitor poenitens, cum sit iudex tenetur æqualem imponere. Sed in poenitentiae iniunctione multa debent pensari: vt habetur in cap. 8. de poenitent. Nihilominus arbitrium sacerdotis, non debet esse aut seuerum, aut remissum: videntur enim ridiculæ poenitentiae huius temporis. Sed in tribus casibus licet poenitentiam leuem iniungere. Primò in articulo mortis, & vbi cumque poenitens est impotens ad poenitentiam grauem implendam. Secundò quando indulgentia conceditur poenitenti ex rationabili causa: illa enim habetur loco satisfactionis. Secus quando indulgentia est indiscreta: vt habetur ca. 16. de poenitent. Tertiò si appareat magna contritio et peccatum non fuit adeo graue. His adderent etiam, cum poenitens est tam imbecilli animo [fol. [218]r] vt per grauem poenitentiam scandalizetur.

¶ Sed an vnus confessor possit mutare poenitentiam iniunctam ab alio confessore? Respondeo quod si poenitentia fuit irrationabilis poenitens non tenetur eam implere, nec habet opus commutatione. Si autem poenitentia erat rationabilis, sed fit dura poenitenti non potest commutari nisi à superiori. Quia par in parem non habet potestatem. Et ita intelligo decretum Urbani papae de poenitentia. dis. 6. capit. ultimo, placuit vt deinceps nulli sacerdoti liceat quemlibet commissum alteri sacerdoti ad poenitentiam suscipere, sine eius consensu cui prius se commissit, nisi pro ignorantia illius cui poenitens confessus est.

¶ Sacerdotes legales non habebant clauas. Quia illius sacerdotij potestas non se extendebat ad coelestia, sed ad coelestium figuras. Et in hoc praefertur sacerdotium Christi legali sacerdotio per hoc quod Christus assistens pontifex [fol. [218]v] futurorum bonorum, ad tabernaculum coeleste introducebat &c. Illi ergo sacerdotes non habuerunt clauas, sed in eis clauium figura praecessit. Christus autem habuit clauem auctoritatiue in quantum Deus, excellentiae in quantum homo: habuit enim potestatem aperiendi, & claudendi regnum coelorum. Soli

verò sacerdotes ordinati ab ecclesia habent clauēs ordinis, & potestatem absoluendi a peccatis in foro poenitentiae. Haec conclusio habetur in concil. Florenti. Etiam in materia de ordine latius ostendimus contra hæreticos. Clauem autem iurisdictionis quae non directè se extendit ad ipsum coelum, sed mediante militante ecclesia non sacerdotes habere possunt: vt Archidia. & electi. Lege quartum argumentum. d. Tho. in additioni. ad tertiam partem. q. 19. a. 3. Vndè nota quod foeminae nullam potestatem spiritualem habent. Vndè de legibus, & praeceptis earum [fol. 219r] debet iudicari id quod de legibus matris familias in domestica gubernatione. Nam si materia est grauis & praeceptum necessarium ad conseruationem boni communis, obligabit praeceptum Abbatissae ad peccatum mortale. Sin autem materia non est grauis quanuis ipsa velit obligare ad mortale, lex eius & praeceptum non obligat ad mortale. Verum est quod cum ex voto obedientiae monachae teneantur suae superiori obedire, forsitan cum exigeret obedientiam à subditis, etiam in re non admodum graui, si subditae violant obedientiam, votum suum videntur infringere. Sed hoc mihi certum non est. Illud verò primo loco diffinitum est mihi certissimum. Vndè perperam monachas instituunt, qui absolutè docent praecepta suarum superiorum non obligare eas ad peccatum mortale. Quemadmodum si quis doceret leges principum foeminarum [fol. [219]v] nullas ad mortale obligare. Sed verum est non habere potestatem obligandi in ordine ad finem supernaturalem, hoc enim pertinet ad vsum clauium.

¶ Mali sacerdotes vsum habent clauium, iniquitas enim ministri non tollit liberalitatem domini, sed sacerdos est solum minister, ergo non potest sua malitia donum à Deo transmissum per eum nobis auferre. Preterea, nullus potest scire de alio, an sit in statu salutis, si ergo nullus possit vti clauibus in absoluendo nisi existens in gratia, nullus se sciret absolutum, quod est inconueniens. Hæresis fuit Vuicleph condemnata in concil. Constant. sessione. 8. & 15. quod mali sacerdotes priuantur iurisdictione, quae etiam manifesto ecclesiae vsu condemnatur. Sed contra videtur id quod habetur. 24. q. 1. ca. audiuius & 1. q. 1. ca. etiam corde: sed loquitur de diuiso ab ecclesia, vt patet legenti. Est etiam argumentum ca. remissio [fol. 220r] nem. 1. q. 1. & de consecra. d. 4. cap. quomodo ex Augusti. sed loquitur de sanctis, vel bonis catholicis, vel de publicis peccatoribus qui non tolerantur.

¶ Scismatici, hæretici excommunicati, degradati vsum clauium non habent, quia priuantur subditis, in quos potestatem quam habent exercent. Sicut nec possent consecrare non habentes panem, nec baptizare si non habeant aquam. Illi ergo qui priuati sunt non possunt vsum clauium habere. Sed nota quod in concil. Constant. statutum est, non teneri fideles vitare excommunicatos, nisi sint nominatim excommunicati, vel manifesti percussores clericorum. Vndè fit vt non omnes excommunicati & suspensi priuati sint iurisdictione, illi videlicet qui tolerantur, & quos euitare non debent. Tempore autem diui Thomae nondum id fuerat constitutum. Peccant tamen illi administrantes sacramenta: [fol. [220]v] quia concilium dicit hanc relaxationem in nullo excommunicatorum debere suffragari. Hoc tamen intellige cum grano salis, peccat enim si est in mora petendae absolutionis. Item quando licet potest se excusare ab administratione sacramentorum. At quando tenetur administrare sacramenta petenti, non peccat administrando: aliàs esset perplexus.

¶ SED nunquid in mortis articulo huiusmodi poterunt absolvere? Diuus Tho. hic in additionibus. q. 19. art. 6. nullum casu excipit. Sed supra. q. 8. generalitèr dixit in articulo mortis quemlibet sacerdotem absolvere posse. Sed. 3. p. q. 82 a. 7. secundum quod solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis & scismaticis in articulo necessitatis. In nullo autem casu possunt consecrare, vel aliud sacramentum conferre. Et idem hac. q. ar. 5. 3. Et

est communis opinio. Sed Palude. d. 25. q. 1. circa finem tenet, quod in arti-[fol. 221r]culo mortis licitum est ab haeretico recipere poenitentiam: quia est sacramentum necessitatis, sicut baptismus. Idem Silvester verbo confessor. 1. §. vltimo. Et Maio. d. 17. Et Glo. de sponsa. ca. 11. Et re vera, de excommunicatis catholicis non dubito quin in articulo mortis possint sacramentum poenitentiae ministrare. Non enim video causam quare fideles in articulo mortis praesente sacerdote catholico priuentur sacramento necessario ex iure diuino. Nec esset minus intolerabile prohibere absolutionem in art. mortis quam reseruare casus: praesertim cum communiter homines habeant attritionem. Item licet recipere baptismum, ergo absolutionem: quia vtrumque est in diuino praeepto, & sacramentum necessitatis. Item cap. quod non est de regulis iuris dicitur quod necessitas non habet legem. Et idem mihi probabile est de haeretico, à quo periculum [fol. [221]v] non timetur, & qui non errat in articulo sacramenti poenitentiae, praesertim si de iure diuino quilibet sacerdos habeat auctoritatem in articulo mortis. Non valet quod afferri solet in contrarium de Hermegil. ex. 24. q. 1. c. vltimo, tum quia ibi loquitur de communione quae non est sacramentum necessitatis, tum quia id fecit ne faueret. Arriano episcopo: quem pater ob id destinarat. ¶ Sacerdos autem non potest vti clauē in quemlibet, sed in eos tamen qui ei in sortem venerint: nisi in necessitatis articulo vbi nemini sacramenta sunt deneganda. Hanc opinionem. d. Tho. probabiliorē facit Martinus. 5. qui in concilio Constant. circa finem, inter reliquas interrogationes ponit hanc, vtrum credat auctoritatem iurisdictionis papae, & episcopi esse maiorem in soluendo, ligandoque, auctoritate simplicis sacerdotis, etiam habentis curam animarum. Proprius verò sacerdos in aliquibus casibus non [fol. 222r] debet absolvere sibi subditum, sed remittere ad superiorem. Primus quando est solennis poenitentia imponenda quia eius proprius minister est episcopus. Sed iam haec poenitentia recessit ab usu. Secundus de excommunicatis, quando inferior sacerdos non potest absolvere. Tertius quando inuenit irregularitatem contractam, pro cuius dispensatione debet ad superiorem remittere. Quartus de incendiarijs. Quintus quando est consuetudo in aliquo episcopatu quod enormia crimina ad terrorem seruantur episcopo. Et nota solutionem ad primum in additioni. q. 20. a. 2. in qua dicit, quod sacerdos non debet audire confessionem mulieris cum qua peccauerit, sed debet ad alium mittere, nec illa debet ei confiteri, sed petere licentiam ad alium eundi, vel ad superiorem recurrere. Si ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tum quia est minor verecundia, si tamen [fol. [222]v] absolueret, absoluta esset. Et quod Augusti. dicit nullus officio sacerdotis vti debet nisi immunis ab illis sit quae in alijs iudicat. Dicit tamen diuus Tho. intelligendum secundum congruitatem & non secundum necessitatem sacramenti. Et haec de clauibus dicta sufficiant.

SEQVITVR VLTIMVS de excommunicatione tractatus.

De excommunicatione tractatur in. 4. d. 18. & à S. Tho. ibidem, & in additionibus quaestione. 21. Nos breuiter absoluemus hunc tractatum quatuor punctis.

¶ Primò dicemus quid sit excommunicatio, & quae causae illius.

¶ Secundò de casibus in quibus potest homo peccare, ex hoc solum quod est excommunicatus.

¶ Tertiò de eo qui potest excommunicare

¶ Quartò & vltimo dicemus de excommunicatione minori, quid sit, quae causae eius, & quis possit ab ea absolvere.

[fol. 223r] QVo ad primum, excommunicatio est separatio à communione ecclesiae quo ad fructum & suffragia generalia, & est diffinitio excommunicationis maioris. Pro cuius intelligentia est notandum, quod excommunicatio non est peccatum, nam quodlibet peccatum (etiam veniale) est maius malum quam excommunicatio, sed est poena: poena autem est priuatio alicuius boni, & sic excommunicatio est priuatio communicaitonis ecclesiae, quae quidem est quoddam bonum. Secundò nota quod inter christianos sunt quatuor gradus communicationis. Primus est communicatio humana quæ etiam inuenitur inter infideles, sicut comedere simul colloqui, tractare, & haec communio non est propriè fidelium, sed conuenit eis quatenus ciues, & politici sunt. Secundus est communicatio quæ consistit in hoc quod est simul conuenire in ecclesia ad orandum, ad re-[fol. 223v]cipiendum sacramenta, ad electionem canonicam actiuam & passiuam, & ad audiendum diuina officia. Tertius est communicatio bonorum & suffragiorum quae ex intentione ecclesiae applicantur, seu offeruntur pro omnibus christianis. Quartus est communicare, seu habere partem in bonis & meritis aliorum fidelium, quæ titulo charitatis applicantur omnibus existentibus in gratia: secundum illud psal. 118. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. His suppositis sit prima propositio, excommunicatio non priuat quarta communicatione. Probatur, quia illa communicatio fundatur in charitate, charitatem autem non expellit nisi peccatum, sed excommunicatio non est peccatum, vt diximus, ergo. Secunda propositio excommunicatio priuat hominem reliquis tribus communicationibus. Vnde solet ab alijs diffi-[fol. 224r]niri (& benè) excommunicatio est priuatio à quacunque licita communicatione fidelium. Consule Caietanum quodlibeto. 2. q. 12. Et nota antiquam consuetudinem ecclesiae in excommunicatione, quòd gradatim fideles communicatione priuantur. Et fortè tot erant genera excommunicationum quot genera communionum. Vnde Silvester tria genera ponit verbo excommunicatio primo. §. 1. Aliquandò enim priuabantur sola communione eucharistiae quæ anthonomaticè communio dicitur, vt tradit Dionysius de ecclesi. hierarchia ca. 3. & ostendit Vualden. lib. de sacramentis ca. 95. Et de hac intelligo decretum Ioannis papæ. 3. q. 4. c. Engeltrudam. Aliquandò priuantur Christi fideles ecclesiastico conuentu ad officia diuina audienda, vel ab oratione communi quæ omnes poterant appellari minores excommunicationes, & eas videre licet. 5. q. 2. c. praesenti. [fol. 224v] Et. 11. q. 3. ca. admensam. Et in concilio Niceno. ca. 11. & 12. Et Chrisosto. home. 17. in Matthaëum circa finem. Aliquandò fideles priuabantur omni communione, quasi praescisi ab ecclesiastico corpore: & hanc veteres appellabant anathema, qua voce iudaei extremam detestationem significare solebant: teste Hierony. super. 1. ca. epistolae ad Galatas. Nos hac tempestate duas tantum excommunicationes nouimus, minorem qua quis priuatur communione passiuam sacramentorum omnium, maiorem, qua etiam priuatur alijs fidelium communicationibus: vt habes de clerico excommunicato ca. vlti.

¶ QVÆritur, vbi habetur in sacra scriptura quod ecclesia possit hac poena punire? Respondetur, quod excommunicatio fundatur in auctoritate Pauli. 1. Corinthio. 5. iam iudicauit vt praesens tradere huiusmodi hominem sathanae in interitum carnis. Et re vera intelligitur, [fol. 225r] quòd tulit in eum sententiam excommunicationis, vt sanctus Tho. exponit. Item fundatur in auctoritate. 1. Ioan. 5. est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Qui quidem locus licet multipliciter intelligatur, videtur quod sensus legitimus & literalis sit ille de quo dicitur, si ecclesiam non audierit, sit tibi vt ethnicus & publicanus.

Item ad Titum. 3. hæreticum hominem post primam & secundam monitionem deuita. Quem locum adducit sanctus Tho. ad hoc propositum in. 2. d. 43. & quæstionibus de malo. q. 3. ar. 15. 3. & ita videtur exponere, & fortè illa est expositio literalis, & Matthæi. 18. si ecclesiam non audierit, sit tibi tan quàm ethnicus & publicanus.

¶ QVÆritur, quomodo intelligatur quod excommunicatio priuat à receptione sacramentorum? an sit sensus quod faciat eam illicitam, ita videlicet quod non potest ex-[fol. [225]v]communicatus sacramentum suscipere sine hoc quòd peccet: tamen si de facto suscipiat, verum suscipit sacramentum, vel an sit sensus quod nec potest sine peccato suscipere, nec si de facto suscipiat tenet sacramentum, ita quod vltra hoc quòd peccat sacramentum est nullum? Hæc quæstio est vna de vtioribus & difficilioribus totius huius materiæ.

Et tota difficultas est de sacramento poenitentia, vtrum sit nullum per hoc quòd sumitur ab excommunicato. Pro cuius intelligentia est in primis notandum quòd excommunicatio non habet ex iure diuino priuare à receptione sacramentorum, nec à participatione sacrificiorum ecclesiae. Nam de iure diuino nullus est excommunicatus: licet veniat excommunicandus ab ecclesia, secundum eius placitum & limitationem. Secundò nota quòd in potestate ecclesiæ est facere quòd sacramentum poenitentia [fol. [226]r] & sacramentum matrimonij sit nullum, vbi susciperetur ab excommunicato, etiam inuincibiliter ignorante se esse excommunicatum. Quod tamen non posset ecclesia facere de alijs sacramentis imprimis characterem: quia habent determinatam materiam de iure diuino, quæ non potest subtrahi, nec mutari. Hoc supposito dico, quod de hac re sunt diuersæ sententiæ: licet omnes conueniant in hoc quòd si excommunicatus sciens, vel vincibiliter ignorans se esse excommunicatum, suscipiat aliquod sacramentum, peccat mortaliter, & est sacrilegus. Si verò accedat bona fide cum ignorantia inuincibili iuris, vel facti excusatur à mortali: & de hoc non est dubium. Sed loquendo de annulatione, quidam dicunt quod si excommunicatus etiam inuincibiliter ignorans se esse excommunicatum accedat ad sacramentum poenitentia & absoluatur [fol. [226]v] nullum omnino sacramentum suscipiat. Probat, quia excommunicatio tollit iurisdictionem, ita quod excommunicatus nullus est subditus, sed nullus sacerdos potest absolvere non subditum, ergo. Patet consequentia, quia licet ignorantia excuset à peccato tamen non potest facere quod sit validum id quod esset irritum si fieret cum scientia opposita. Et hinc est quod vsus ecclesiæ habet, quod ante absolutionem a peccatis præmittatur absolutio ab excommunicatione, ne annulletur sacramentum. Secunda, alij dicunt quod si excommunicatus accedat ad sacramentum poenitentia cum ignorantia inuincibili quæ excuset illum à sacrilegio, verum suscipit sacramentum, nec tenetur amplius confiteri de illis peccatis, sed quaerere absolutionem ab excommunicatione, & interim non miscere se diuinis. Hæc sententia est Caieta. in summa verbo impedimenta absolutionis. Et Palude [fol. [227]r] 4. d. 18. q. 4. Adria. q. 2. de confessione contra finem. Probat, quia licet absolutio sacramentalis sit iure prohibita excommunicato, nullo tamen iure est irrita si de facto suscipiatur, nec vsus ecclesiæ habet contrarium, & qui hoc cogitant decipiuntur, ergo. Item alia sacramenta non annullantur per hoc quod suscipiantur ab excommunicato, ergo nec hoc: nam detis vndè habeatis contrarium. Item quia aliàs iniusta esset sententia ecclesiæ si vellet ignorantiam inuincibilem condemnare. Si quis autem excommunicatus per ignorantiam vincibilem accedat ad sacramentum poenitentia dummodo confiteatur fictionem, verè suscipit sacramentum, & recedente fictione consequitur effectum. Hanc solus Caieta. tenet expressè. Et probatur, quia poenæ non sunt ampliandæ, sed potius restringendæ: vt patet de regul. iuris in. 6. reg. 15. &. 49. Item eodem [fol. [227]v] iure excluditur excommunicatus à participatione sacramenti

matrimonij & sacramenti absolutionis, sed ecclesia prohibens excommunicato matrimonium non irritat illud sed si fiat tenet. vt patet extra de eo qui duxit eam quam polluit per adulterium ca. 6. & de matrimonijs contractis contra interdictum ecclesiæ capi. 2. Vndè ergo discrimen in verbis eisdem generalibus? Si autem quis celebrauerit pro excommunicato, & applicauerit ei sacrificium, siue inuincibiliter, siue vincibiliter ignoret excommunicationem applicatio facta tenet. Prohibentur enim christiani comunicare, non tamen inuoluntur communicatio.

¶ QVÆritur, vtrum anulletur sacramentum per hoc quod confertur ab excommunicato? Respondetur & sit prima propositio. Si sacerdos excommunicatus quacumque excommunicatione, etiam propter notoriam clerici percussione[m], tentet conferre [fol. 228r] quòdcumque sacramentum, excepto sacramento poenitentiae, verum sacramentum confert, quamuis peccet. Nec de hoc est dubium, siue faciat scienter, siue ignoranter, & tam vbi toleratur quam vbi non toleratur. Secunda loquendo de sacramento poenitentiae, si sacerdos sit excommunicatus non nominatim, aut propter notoriam clerici percussione[m] & tentet absoluere verum sacramentum confert. Ita determinatur in extrauaganti concilij Constant. antè quod nullus excommunicatus poterat conferre sacramentum poenitentiae. Et hæc secunda propositio intelligenda est vt prima, videlicet tam vbi talis sacerdos toleratur ab ecclesia, quam vbi non toleratur, et tam vbi crimen propter quod est excommunicatus est secretum, quam vbi est publicum. Tertia si sacerdos sit excommunicatus nominatim, aut propter notoriam clerici percussione[m], & cum hoc toleratur ab ecclesia, verum sacramentum poenitentiae confert, si de facto conferat illud. Patet, quia licet in iure nihil sit de hoc cautum, tamen non est credendum, quod ecclesia toleraret eum in publica administratione sacramentorum: & cum hoc vellet quod facta per ipsum essent irrita, profecto esset intolerabilis error. Quarta si sacerdos sit excommunicatus nominatim, aut propter notoriam clerici percussione[m], & cum non toleretur ab ecclesia, si tentet absoluere, nullum omnino confert sacramentum. Patet, quia ista seruabatur ante concilium Constan. Et ibi relinquitur ita seruandum perpetuis temporibus quo ad ista duo genera excommunicatorum, ergo. Item quia talis nullam omnino habet iurisdictionem, ergo.

¶ QVÆritur, de causa excommunicationis an sit peccatum mortale? Quæstio hæc potest dupliciter intelligi. Primò de iure. i. vtrum non debeat ecclesia excommunicare, nisi propter mortale. Secun-[fol. 229r]dò de facto, an si excommunicet propter veniale, vel aliud factum quod non sit peccatum, excommunicatio tenet. In primo sensu communis opinio est, quod nullus potest iure excommunicari, nisi propter mortale. Patet ex verbis domini Matthæi. 18. vbi tradita fuit potestas excommunicandi, si peccauerit in te frater tuus &c. Clarum est quòd de venialibus non requiritur illa diligentia. Item ex concilio Meldensi. 11. q. 3. capit. nemo. Et hoc tenendum est pro certo: licet aliquandò viderim oppositum defendi. Secundò dico, quòd licet excommunicatio possit iure ferri pro quolibet mortali, quia finis ipsius est solus Christus vt patet. 1. Corinthio. 5. quam tollit quodlibet mortale, tamen non debet ferri nisi pro grauissimis criminibus de quibus aliter non speratur sanitas. Patet quia est vltima medicina ecclesiastica, & nocet plusquam si gla-[fol. [229]v]dijs feriretur: vt ait August. Item, quia excommunicatio non debet ferri quousque peccator non audiat ecclesiam. Item, quia Paulus non meminit excommunicationis, nisi propter incestum, cum tamen essent plura alia crimina. Vndè patet, quod pro temporali damno non potest ferri excommunicatio, nisi sit nimis graue. Et quidem iudices pessimè faciunt, & grauiter peccant concedendo excommunicationes pro rebus leuibus, por las vuas, mançanas &c. Et est vna de pessimis consuetudinibus quorundam ministrorum ecclesiastica potestate abutentium ista,

quæ omnia iam corrupta sunt. Et anathematis nomen, quo audito maiores nostri tremebant, & irrisioni nostris temporibus expositum est. Et ego credo, quòd istae excommunicationes non obligant, nisi præsumatur esse mortale id pro quo feruntur: non enim de hoc dubito. [fol. 230r] ¶ SED vtrum, statim quòd homo peccat mortalitèr, possit excommunicari? Respond. quod non, quousque sit contumax & rebelis ecclesiæ. Patet Matth. 18. si peccauerit in te frater tuus corripe eum, adhibe tecum, dic ecclesiæ, & vltimo venit excommunicatio, sit tibi quasi ethnicus. Idem constat ex Paulo haereticum hominem post primam & secundam admonitionem debita. Vndè de iure nullus potest excommunicari, nisi præcedat trina admonitio: vt patet in cap. sacro sancta de senten. excommunica. Trina tamen admonitio non est de essentia excommunicationis: vt benè notat Palude. d. 18. in. 4. & Duran. ibidem, & Glosa in cap. prædicto, & in ca. statuimus. Nec hoc est contra euangelium, nam in euangelio ostenditur ordo iuris, non tamen dicitur, quòd ille est necessarius. Verum est quòd non expedit alitèr fieri quàm in euangelio [fol. 230v] expressum est. Nihilominus si quis semel admonitus excommunicaretur per mortali, excommunicatio esset valida. Non dubito tamen quin admonitio sit de essentia excommunicationis: ita quòd si quis excommunicaretur antequam esset admonitus, excommunicatio non teneret. Contra hoc potest fieri vnum argumentum, quia incurrentes excommunicationes latas in iure non admonentur prius, vt patet de incendiarijs, de percussoribus clericorum &c. qui quidem ipso facto incurrunt in sententiam, ergo. Respondeo quod tales iam sunt admoniti ab ecclesia, & à lege Christi prohibente talia crimina, & ista est sufficiens admonitio.

¶ QVÆritur, vtrum excommunicatio iniusta sit valida, vel vtrum habeat aliquem effectum? Nota, quod excommunicatio, sicut & quælibet alia sententia, triplicitèr potest esse iniusta. Primò, quia ipso iure est nulla: vt si aliquis excom-[fol. 231r]municet non subditum, talis continet intolerabilem errorem, & nullum effectum habet, tam in foro exteriori, quam in interiori. Ita dicitur capi. extra de sententia excommunicationis ca. per tuas & ca. statuimus in. 6. eo. titu. Secundò dicitur excommunicatio iniusta ex parte iudicis, quia videlicet malè iudicauit quacunque ex causa id fiat, siue ex odio, siue ex defectu probationis, siue ex ignorantia: talis tamen non est ipso iure irrita. Et de hac est nostra disputatio modo, vtrum liget? Est quæstio nimis grauis, & de qua sunt diuersæ sententiæ. Caieta. 2. 2. q. 70. arti. 4. 2. tenet expressè, quod talis sententia omnino est nulla, ita quod nullum prorsus habet effectum apud Deum, nec apud homines. Probat, quia excommunicatio non potest ferri nisi pro mortali, sed iste vt supponimus non peccauit mortalitèr, ergo. Item quia sententia iniusta non est [fol. 231v] sententia: nam secundum S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 4. iudicium iniustum non est iudicium, ergo. Adria. quodlibeto. 6. tenet eandem sententiam. Tenent Ricar. d. 18. q. 5. art. 3. Alexand. 4. p. q. 82. membro vltimo, Siluest. verbo excommunicatio. 2. §. 2. & 3. Palude. d. 18. q. 1. ar. 3. & Duran. d. 18. q. 4. Gratia. 11. q. 3 ca. qui iustus, & videtur esse sententia S. Tho. q. 21. additio. ar. 4. omnes isti dicunt, quod excommunicatio iniusta ex parte causæ si non sit iure irrita, est valida. Horum sententia videtur fundari in ca. per tuas de sententia excommunicationis. §. verum inanis. vbi dicitur, quod iniuste excommunicatus debet recurrere ad superiorem, & petere absolutionem ab excommunicatione iniusta, ne ecclesiæ sententiam contemnere videatur, et ex hoc amplius ligetur. Re vera videtur mihi, quòd omnes isti doctores loquantur brevius quàm oporteat, ideò [fol. 232r] dicam vobis quod sentio. Et sit prima propositio, iniustè excommunicatus non priuatur suffragijs ecclesiae communibus. Hanc tenent omnes doctores, etiam illi qui asserunt sententiam iniustam ligare. Signanter Ricardus arti. 7. q. 2. & Palude. q. 1. ar. 1. & Alexand. vbi supra membro. 1. solus Durand. eam negat. Sed rationes Caietani, & Adria. sufficienter eam probant:

ecclesia enim non approbat iniquam voluntatem, & sententiam iudicis quantum ad hoc, cū sit damnum innocentis, sine aliqua vtilitate publica. Secunda propositio, talis sententia quæ non est ipso iure irrita quantum ad hoc valida est, quod sic excommunicatus non solum propter scandalum sed absolutè tenetur vitare omnem communionem & vitari. Has duas propositiones tenet beatus Grego. homilia. 26. tractans illud Ioan. 20. quorum remiseritis peccata &c. Patet hæc. 2. ex multis [fol. [232]v] iuris capitibus, & ex Urbano papa. 11. q. 3. cap. quibus nam. Quia si semel daretur facultas cuilibet discernendi an causa sit iusta, vel non, esset magna confusio & schisma: ideo ecclesia iustissimè præcipit vt talis remedia quærat iuris, & interim sententiam timeat, & ei pareat. Tertia propositio, si talis participaret in diuinis, vel alij eidem communicarent publice, easdem poenas incurreret coram ecclesia ac si sententia iusta esset. Si enim non est delata appellatio ad superiorem, & conuincor de communicatione contra præceptum ecclesiæ, iudex profecto iustè me condemnabit, tamquàm irregularem. Hæc Innocentius extra de sententia excommunicationis cap. 40. & Grego. in homilia citata. Quarta propositio, licet ex vi præcepti ecclesiastici (etiam in secreto) ille teneatur euitare & euitari: quia præceptum ecclesiæ æqualitè obligat excommunicatum in publico, & in secreto, ex epicheia tamen, siue ex licentia præsumpta, aut rati habitione potest communicare sine scandalo. Quia in alijs præceptis sane interpretamur intentionem ecclesiæ, cum non est verisimile ipsam velle obligare. Hic autem nullo pacto est verisimile ecclesiam ad abstinendum obligare voluisse. Nec enim vult alicui innocenti inferre damnum, nisi propter bonum publicum. Priuare autem in publico necessarium est ad publicam vtilitatem, in secreto autem priuare non est necessarium. Hanc puto esse mentem & Caieta. & S. Thomæ.

¶ QVÆritur, vtrum excommunicatio ignorata liget? Ad hoc sit prima propositio, si ignorantia inuincibilis sit facti & iuris. i. si sit talis quæ excusset à tota culpa mortali, excussat etiam à canone, non incurritur excommunicatio. In hoc omnes conueniunt, nec potest negari. Quia [fol. [233]v] excommunicatio non potest ferri nisi pro mortali, sed iste non peccauit mortalitè vt suponimus, ergo. Patet hæc de constitutio. c. 2. rem quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit. Secunda si quis peccet mortalitè, & excommunicatio non sit formalitè lata pro illo facto, non incurrit sententiam canonis. i. si aliquis sciat se peccare mortalitè, & ignoret inuincibilitè id pro quo lata est excommunicatio non est excommunicatus. Verbi gratia. occido Petrum & scio me peccare illum occidendo ignoro tamen inuincibiliter illum esse clericum, non incurro excommunicationem. Patet quia excommunicatio non est lata contra percussorem hominis sed clerici: vt expresse habetur ca. si verò extra de sententia excommunicationis. Tertia si factum pro quo lata est excommunicatio sit aliàs licitum, vel non condemnatum iure diuino, ignorantia canonis excusat à poena. Verbi gratia. si papa nunc sub poena excommunicationis præciperet ne quis [fol. 234r] vestiretur serico, & ego ignorarem canonem istum non incurrerem excommunicationem, quia non pecco mortalitè cum ignorarem inuincibiliter. Probatur ex ca. proposuisti. 82. d. Quarta in omnibus statutis latis ab ordinarijs citra papam, ignorantia iuris si sit inuincibilis excussat à sententia canonis, etiam si faciam mortale pro quo est formaliter lata excommunicatio. Verbi gratia episcopus fert sententiam excommunicationis in concubinos, ego ignoro illam, non incurro eam: esto sim concubinos. Et hoc generalitè est verum in omnibus quorumcumque praelatorum inferiorum papa. Et etiam in religionibus patet, quia ita habetur extra de sententia excommunicationis li. 6. ca. vt animarum periculis, vbi hoc ipsum expressè continetur. Et in his quatuor propositionibus omnes conueniunt doctores nemine discrepante. Sed tota difficultas est de sententijs iuris latis à papa quibus est anexa excommunicatio. Verbi gratia lata est in iure excommunicatio contra [fol. [234]v] incendiarios,

est dubium, an cadens in factum & ignorans inuincibiliter ius, incurrat excommunicationem. De hoc sunt diuersæ sententiæ inter doctores. Adria. q. 3 de clauibus. Scotus. d. 16. q. 98. Maio. d. 18. q. 2. & Glo. in ca. à nobis de sententia excommunicationis, & in ca. vt animarum. Ioan. Andre. ibi Bartho. in l. cunctos populos de summa Trinita. Omnes isti tenent partem affirmatiuam, videlicet quod ignorantia iuris non excussat à poena, seu excommunicatione. Probant ex praedicto ca. vt animarum, in quo papa in fauorem animarum instituit, quod non incurrat excommunicationem qui sciens factum ignorat ius, sed præcipit id obseruari in statutis ordinariarum inferiorum, nullam prorsus faciens mentionem de statutis papae: ergo cum solum exceperit summus pontifex ordinariarum sententias, fit vt sententia iuris communis in sua sententia perseueret. Item quia ignorantia iuris [fol. 235r] cui est annexa irregularitas non excussat à tali poena vt habetur in cap. cum illorum de sententia excommunicationis, ergo nec ignorantia iuris cui est annexa excommunicatio excusabit ab ea. Hæc est horum sententia, & quidem videtur quod sit tutior, præsertim quia fauet vsus ecclesiæ quæ communiter irretitos his laquaeis remittit ad superiores per confessores esto poenitentes laborent inuincibili ignorantia. Oppositam sententiam tenent Siluest. verbo excommunicatio. 2. §. 3. & excommunicatio ultimo. §. 3. & verbo ignorantia. 1. §. 8. & summa angelica. Et videtur esse Caie. & Antonini. Qui omnes tenent, quod ignorantia inuincibilis iuris excusset ab excommunicatione. Probatur excommunicatio non potest ferri, nisi pro contumacia, vt patet ex euangelio, sed qui ignorat inuincibiliter non est contumax, ergo. Item si aliquis sciat substantiam mali actus, & ignoret inuincibiliter ali- [fol. 235v] quam circumstantiam eius, non imputatur ei ad malitiam talis circumstantiæ, ergo. Ad argumenta vtriusque opinionis potest faciliter responderi. Et quamuis sapientissimus magister à Victoria in neutram partem aperte declinet, tamen primam sententiam reputat tutiorem. Et ideo tenendum est, quod si fiat id pro quo lata est formaliter excommunicatio incurritur, esto inuincibiliter ignoretur ius. Nec valet solutio Siluestri, quia etiam pontifex est ordinarius, & quod eius sententiæ etiam excipiuntur in illo ca. vt animarum periculis: quia est contra communem vsum loquendi. Nam in titu. de officio iudicis ordinarij iurisperiti communiter distinguunt ordinarium à summo pontifice

¶ QVÆritur, an incurrat sententiam excommunicationis qui facit, aut omittit aliquid inuincibiliter credens se incurrere excommunicationem propter illud? Verbi gratia furatus sum decem aureos in ecclesia, & credo [fol. 236r] inuincibiliter quod ob illud crimen sit possita excommunicatio: cum tamen non sit, est dubium, an incurram? Et videtur quod sic, quia qui facit actum aliàs bonum, si cogitat esse malum peccat propter illam conscientiam, ergo. Respondeo quod in tali casu pecco mortaliter, & incurro tantam culpam & poenam, quantam incurrissem, si de facto fuisset imposita excommunicatio pro illo opere, sicut ego cogito: quia conscientia est quæ damnat, vel absoluit. Secundò dico quod talis quamdiu habet illam conscientiam debet se in omnibus habere, ac si verè esset excommunicatus: nam aliàs peccauit propter conscientiam quam habet. Tertiò dico quod talis de facto nullam excommunicationem incurrit. Probatur, quia ipse non potuit supra se ferre talem sententiam nec alius tullit, ergo. Item, quia si ille cogitasset eodem modo, quod propter illud opus occurrebat mortem temporalem, non incurrisset illam propter solam suam imaginem, ergo. [fol. 236v] Ad argumentum in contrarium dico, quod non est idem iudicium de culpa & de poena, nam culpa pendet ex vniuscuiusque voluntate, poena autem non nisi à iure, vel à iudice

¶ Iam verò de secundo principaliter quæritur, vtrum liceat communicare cum excommunicato? Hic sunt breuiter tria definienda. Primum in quibus sit licitum communicare cum excommunicato, & in quibus non. Secundum an incurrat aliquam censuram qui

participat cum excommunicato in prohibitis. Tertium an sit semper mortale peccatum participare cum excommunicatis in prohibitis. Quo ad primum, sit prima propositio, post concilium Constant. duo genera excommunicatorum tenemur vitare, scilicet excommunicatos nominatim, & excommunicatos propter notoriam clerici percussione[m], cum his inquantum est prohibitum participare, in his quæ in hoc carmine continentur. Os, orare, vale, communio, mensa negatur. Hoc tamen intelligendum est, quandò [fol. 237r] tales excommunicati non tolerantur in ministerio ecclesiæ. Nam si tolerantur per communem errorem, iam diximus supra quod sacramenta ab eis collata sunt valida, ac proindè non tenemur vitare eos: etiam in istis. Hoc patet ex iure, & ex prædicto concil. Secunda, cum omnibus excommunicatis quocunque modo sint excommunicati, est licitum participare in his quæ hoc carmine continentur. Vtile, lex, humile, res ignorata necesse. Vide in summa Caietani declarationem horum verborum. Tertia, excommunicatos non nominatim, nec propter notoriam clerici percussione[m], nullus tenetur vitare post concilium Constan. etiam in contentis in primo versu. Vndè possumus cum eis colloqui, diuina officia audire, inducere eos ad administrandum sacramenta: si eis ex officio, vel ex commissione hoc incumbat: quia sic ordinauit concilium, in fauorem animarum. Hæc est aliquorum non omnium. Nam Siluest. Caiet. & Adria. tenent oppositum, quo ad participationem sacramentorum tam actiuam, quam passiuam: aiunt enim eos peccare in tali administratione sacramentorum ac proindè non licere fidelibus eos inducere ad eam. Forsitan concilium non ordinauit, nisi quod facta per tales essent valida: quia hoc maximè expediebat animabus. Quo ad secundum de quantitate poenae, sit prima propositio. Qui participat in prohibitis cum excommunicatis de quibus loquitur prima propositio, incurrit sententiam excommunicationis maioris in duobus casibus. Primò quando participat in crimine pro quo fuit lata excommunicatio. Secundò quando excommunicatio fertur sub hac forma, excommunicamus Petrum & omnes participantes, & cum illo communicantes. Extra hos duos casus solùm incurritur excommunicatio minor: & de hoc non est dubitandum. Secunda propositio, participare cum excommunicatis de quibus in prima propositione, est peccatum mortale, solum in tribus casibus, scilicet si participet in diuinis, vel in crimine vel in contemptu ecclesiæ seu clauium. In omnibus alijs solùm erit veniale participare cum eis. Hæc omnia habentur ex determinatione concilij Constantien. vt Adria. Antoni. Caiet. Siluest. & vsus ecclesiae testatur. Hoc dico quia illa determinatio non extat apud nos, nec in prædicto concil. ex defectu impressorum. Sed multi testantur se vidisse illam. Et papa Eugen. in quibusdam ordinationibus reuocauit omnia facta in concil. Basiliensi, vbi fuit ordinatum, quod omnes excommunicati vitarentur, quod erat contra determinationem concilij Constant. Nota hic quod quilibet fidelis tenetur iure diuino vitare excommunicatum (quocunque modo sit excommunicatus) in duobus casibus præter eos quos recensuimus. Primus quando eius conuersatio [fol. 238v] est mihi nociua qua moueat nocendo in fide, vel circa bonos mores. Secundus quando ex mea conuersatione ipse sumit fauore, para autorizar su doctrina falsa, ò error, propter quod est excommunicatus. Extra hos duos casus non est de iure diuino vitare excommunicatum, sed solùm de iure posituo.

¶ QVÆritur, vtrum excommunicatum ab episcopo Salmantino, vel Burgensi &c. teneantur vitare qui sunt de alio episcopatu, supposito quod sciant illum esse excommunicatum? Videtur quod non quia supra Burgenses nullam potestatem habet episcopus Salmantinus, quomodo ergo poterit illos obligare ad non participandum cum suo excommunicato. Scotus. 4. d. 19. q. 5. respondet (& benè) quod omnes qui sunt in ecclesia Dei tenentur vitare eum in quocunque loco existat excommunicatus. Sed tamen non benè respondet ad argumentum

in contrarium, nam dicit [fol. 239r] quòd episcopus non habet de iure diuino potestatem excommunicandi, nam sic non posset obligare non subiectos ad non participandum cum suo excommunicato: sed habet talem potestatem ex concessione papæ, à qua habet, quòd possit priuare omnibus suffragijs & communicationibus licitis. Sed dico quod episcopus de iure diuino habet potestatem excommunicandi subditos ex officio, et ordinaria & propria potestate. Et quicquid potest papa in toto orbe, potest etiam episcopus in suo episcopatu, stando dumtaxat in iure positio: paucis exceptis, vt creare episcopum. Vndè ad argumentum quomodo potest episcopus obligare non sibi subditos, dico, quod potest ex eo quod est de iure diuino, quod excommunicatus in vno loco vitetur in omnibus alijs: vt patet ex serie euangelica. Si ecclesiam non audierit sit tibi quasi ethnicus & publicanus, omnibus [fol. 239v] christianis dicitur illud, non solùm dicit illis qui vnus sunt episcopatus, sed omnibus. Secundò dico cum Maio. 4. d. 18. q. 4 quod illa obligatio non prouenit ex sententia episcopi, sed ex dispositione iuris humani, quod quidem præcipit, quod excommunicatus in vno episcopatu vitetur in alijs omnibus: vt habetur in concilio Niceno cap. 5. & in concilio Sardicen. ca. 16. & 17. & in concilio Citrocheno ca. 2. & 3. Haec autem habentur 11. q. 3. in multis cap. cap. si quis presbyter. & capit. quisquis &c.

¶ QVæritur, an obligatio ad non participandum cum excommunicatis sit tanta, quod obliget ad sui obseruantiam, etiam cum periculo mortis? Verbi gratia Tyranus, vel alius excommunicatus minatur mihi mortem nisi communicem cum illo, vel dicam ei missam, an teneam mori potius quam id facere? Est quæstio grauis, & disputatur in prima secundæ. q. 69. ar. 4. Sunt opinio- [fol. 240r] nes, quidam dicunt quod lex humana ex natura sua & de per se non potest obligare ad sui obseruantiam cum periculo mortis, & si aliquando obligat est de per accidens quia scilicet adiungitur bono communi vel fidei, vel religionis. Probant quia debet esse iusta, vt si papa obligaret me ad non comedendum carnes feria sexta, certè esset lex impia, ergo. Caietan. prima secundæ loco citato, tenet oppositum. Dicit enim quod papa et rex possunt condere legem quæ ex sua natura & de per se obliget ad sui obseruantiam cum periculo mortis. Dicit secundò quod si aliqua lex non obligat isto modo, est solum ex benignitate legis latoris qui nolunt obligare cum tali periculo, non autem ex vi legis in summa autem sua dicit multa. Respondens ad quæst. Primo ait quod in humanis non est mortale communicare cum excommunicatis in prohibitis, & quod ab excommunicatione propter talem metum excusatur. Secundò dicit, quod [fol. 240v] in diuinis etiam secluso contemptu ecclesiæ nullo modo licet communicare cum excommunicatis, etiam ob vitandam mortem. Quia talis participatio est mortalis, quæ nullo metu excusatur: vt dicitur in ca. sacramentis extra de sententia excommunicationis. Certè ista sententia est nimis grauis & odiosa. Vndè dico, quod metus mortis excussat à mortali & ab excommunicatione, propter participationem in diuinis cum excommunicatis incurrendam, secluso contemptu ecclesiæ. Probo, quia non est verisimile, quod ecclesia intendit obligare ad obseruantiam suarum legum cum detrimento salutis propriæ. Cum ergo excommunicatio sit poena ecclesiastica, & de iure positio, non est dicendum quod obligat cum periculo mortis. Et sic ad ca. sacramentis, dico quod illa decretalis est intelligenda, quando in contemptum ecclesiæ minatur mors. Vel quando committitur peccatum mortale interueniente morte. Vel quando [fol. 241r] participat in crimine criminoso cum excommunicato, vt ait. S. Tho. quodlibeto. 12. art. 9. & Silvester verbo metus. §. 7. & Durandus distinctione. 18. quæstione. 5.

¶ QVæritur, vtrum ipsemet excommunicatus teneatur vitare fideles? & loquor de omnibus excommunicatis quocunque modo. Respondeo, & sit prima propositio, excommunicatus cuius excommunicatio est occulta non tenetur ratione excommunicationis abstinere in publico

consortium aliorum, & communionem, etiam in diuinis, sed potest & debet se in omnibus ita habere, ac si non esset excommunicatus. Hæc est conclusio Siluestri verbo excommunicatio. 3. §. 5. Probaturnullus tenetur se infamare, imò omnes tenentur iure diuino & naturali ad tuendam famam maximè propriam (curam habere de bono nomine) ergo. Item quia quilibet tenetur non scandalizare alios, sed si [fol. 241]v] excommunicatus secrete fugeret aliorum consortia scandalizarentur illi nescientes causam, ergo non debet fugere. Secunda, publicè excommunicatus tenetur vitare alios fideles tam in publico quam in secreto: de hoc non est dubium. De quantitate publici excommunicati publice si communicet cum alijs in diuinis & prohibitis, idem est iudicium ac de peccato participantium cum eo, non peccat ille magis quam illi: excepto quod fideles post concilium Constantiense habent facultatem inducendi excommunicatos non nominatim, nec propter notoriam clerici percussionem, ad aliqua in quibus si se intromitterent ipsi excommunicati non rogati, grauiter peccarent

¶ Sed vtrum vnus excommunicatus teneatur vitare alium excommunicatum? Videtur, quod non quia olim leprosi qui hos excommunicatos figurabant poterant inuicem colloqui & conuersari, ergo. Item quia excommunicati [fol. 242r] non sunt iam de corpore mistico ecclesiæ à quo separatur excommunicatio, ergo. Respondeo quod sine dubio tenendum est quod ita est prohibitum excommunicato participare cum alijs excommunicatis, sicut cum alijs fidelibus, & æque peccat communicando cum illis, ac cum istis. Et omnes excommunicati sic ad inuicem communicantes, incurrunt excommunicationem minorem. Patet, quia aliàs excommunicati essent melioris conditionis vt sic, quam non excommunicati: qui quidem priuantur illa conuersatione. Item, quia adhuc sunt membra ecclesiæ per fidem. Secundò dico, quod excommunicati ob hoc solùm quod sunt excommunicati, non sunt exempti à legibus & præceptis suorum prælatorum, & papæ. Quia non sunt omnino extra ecclesiam: sicut ethnici, nec sunt totalitèr abscissi, & ideò tenentur superioribus parere, & secus facientes peccant, & incurrunt alias excommunicationes & poenas.

[fol. 242]v] ¶ Dico vltimo, quod titulo excommunicationis maioris prohibetur non solùm licita conuersatio cum excommunicato: sed etiam illicita. Vndè mulier subiiciens se excommunicato grauius peccaret, quam si peccaret cum non excommunicato. Itaque præter malitiam quam habet illud peccatum ex suo genere, habet aliam rationem circumstantiæ excommunicationis. Hoc patet, quia in prohibitione communicationis includitur prohibitio illicitæ communicationis à fortiori: & non dubites de hoc.

¶ Dico denique, non sacerdotes posse excommunicare, dummodo iurisdictionem habeant in foro contentioso, vt archidiaconi, legati, & electi. Sed est graue dubium, an occultè excommunicatus possit excommunicare: ita quod talis sententia valeat? Palu. 4. d. 18. q. 2. respondet, quod sic. Probat ex cap. ad probandum de sententia & re iudicata. Et ex le. Barbarius. ff. de re iu-[fol. 243r]dicata. Et habetur. 3. q. 7. ca. 1. & 8. q. 4 cap. nonne. Idem tenet Gratianus. 3. q. 7. in fine. Contrarium Silvester verbo excommunicatio. 2. §. 1. Nam Alexander 24. q. 1. ca. audiuius, dicit excommunicatum excommunicare non posse, nec enim deijcere potest quemquam iam prostratus. Idem patet in cap. aduersus de immunitate ecclesiarum, & ibi Glosa. Et in capi. exceptionem de exceptionibus. Ad hoc respondetur, publicè excommunicatum suspensum esse ab officio & beneficio ecclesiastico, de iure communi ecclesiastico tamen, nam à ciuili non est suspensus, ita quod sententiæ non valeant: nisi cùm per annum perseuerat in excommunicatione: vt habetur extra de hæreticis. ca. excommunicamus. §. credentes. Suspensus quoque est à beneficio suscipiendo: ita quod non possit accipere, nec retinere, si accipit. Patet de clerico excommunicato ca. postulastis. à fru-[fol. 243]v]ctibus etiam percipiendis beneficij quod habuit ante excommunicationem ipso

iure suspenditur: de appellatio. ca. pastoralis. §. verum quia. Sed non priuatur beneficijs habitis ante excommunicationem, eo ipso priuandi tamen sunt, & expoliandi, si diu in excommunicatione permaneant: vt patet de ætate & qualitate ca. cum bonæ memoriæ. Et de hæreticis ca. excommunicamus. §. credentes. Quæro an ab officio sint suspensi. Patet. 24. q. 1. c. audiuius. Et de excessibus prælatorum. c. vltimo. Et omnes iurisperiti atque theologi ita sentiunt. Occulte autem excommunicatus non est suspensus ab officio. Nam publici officij gesta ab excommunicato occulto valent, nec sunt irrita quamdiu toleratur ab ecclesia. Et hæc est opinio communis Ricardi. 4. d. 18. ar. 7. q. 1. Caieta. in summa verbo absolutio. Innocen. ca. veritatis de dolo & contumacia. Panor. ibidem. Siluest. verbo excommunicatio. 3. §. 10. 11. [fol. 244r] & 23. Nam si actus occultè excommunicati irritarentur, postea cum detegeretur excommunicatio, multi de suo statu dubitarent. Item patet ex concilio Constant. in quo ad euitanda scandala & multa pericula, solum priuamur à communicatione excommunicatorum, qui sunt specialiter nominati: vel percussores clericorum, & tamen si essent irrita quæ facerent, tenemur abstinere. Item in ca. ex pia, de exceptio. lib. 6. Item sententia lata ab excommunicato occulte, tenet quantum ad exteriora, & non solum ratione scandali. 8. q. 4. ca. nonne. Credo tamen quod per talem sententiam non priuatur excommunicatus suffragijs communibus. Quia ex parte ferentis erat nulla: sed est valida ratione præcepti ecclesiastici, & propter vtilitatem communem. Confirmatur, quia concilium Constant. voluit illam indulgentiam esse: non in releuationem excommunicati, sed populi christiani, ergo [fol. 244v] cùm priuare suffragijs pertineat ad auctoritatem ipsius excommunicantis, non debet releuari: suffragijs inquam. i. bonis interioribus quæ Deus præbet membris suæ ecclesiæ. Nam bene priuat eum orationibus publicis, missa, officio diuino. An autem publicè excommunicatus possit dare facultatem audiendi confessiones? Palu. 4. d. 23. q. 2. tenet, quod sic. Ego credo quod non, quia est suspensus. Occultè autem excommunicatus licitè potest alteri committere, ipse verò licite absoluere non potest. Quo ad quartum & vltimum de excommunicatione minori, dicimus primò quod excommunicatio minor est censura ecclesiastica, qua homo excluditur à passiuâ tantum participatione sacramentorum: & ex consequenti à passiuâ electione canonica. Quia sic disponit ius extra de clerico excommunicato. Et hæc excommunicatio post concilium Constant. in duobus [fol. 245r] tantum casibus incurritur. Primus si participatio interuenit cum nominatim excommunicatis publicè. Secundus si cum excommunicatis propter manum violentam in clericum notoriam, extra casus à iure permissos, & peccat mortaliter peccato sacrilegij excommunicatus minore excommunicatione, si se ingerit passiuæ participationi cuiusque sacramenti. Quia exclusus ab ecclesia indignus accedit: sicut excommunicatus maiore ingerens se diuinis. Participantes autem cum excommunicato minore, nullam ex participatione incurrunt censuram. Quia excommunicatio minor non transit in tertiam personam.

¶ SED vtrum quilibet sacerdos possit absoluere ab excommunicatione minori? Respondeo quòd non secundum Caietanum verbo absolutio, & verbo excommunicatio minor, circa finem. [fol. 245v] Et Silvester verbo absolutio. 1. § 2. & est communis opinio. Probat Caietanus, quia quæcunque excommunicatio est vinculum fori contentiosi, ergo exigitur in absolvente potestas iurisdictionis in eodem foro, at simplex sacerdos non est iudex, nec habet nisi potestatem ordinis, ergo. Confirmatur ex capitu. nuper de sententia excommunicationis. Oportet ergo recurrere ad ministrum ecclesiæ habentem alias potestatem iurisdictionis, & posset diachonus: imò simplex clericus habens iurisdictionem absoluere a minore excommunicatione multo magis quam a maiore. Quoniam vtriusque absolutio non spectat

Summa Sacramentorum

ad potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Et ista pro materia excommunicationis sufficiant, &c.

LAVS Deo.

[fol. [246]r] **Sequitur Tabula quæstionum & articulorum in hac summa contentorum.**

- ¶ Quæstio. 1. de sacramentis in communi, quid sit sacramentum. fo. 1. pagina. 1. [numero. 1.](#)
- ¶ Vtrum differant sacramenta nouæ legis à sacramentis veteris legis fo. 2. pa. 2. [n. 2.](#)
- ¶ Vtrum sint septem sacramenta nouæ legis. so. 3. pa. 2. [nume. 3.](#)
- ¶ Sacramentorum sufficientia. f. 4. p 1. [n. 4.](#)

De baptismo

- ¶ Vtrum baptismus fuerit institutus ante Christi passionem. fo. 5. pag. 2. [nume. 5.](#)
- ¶ Vtrum obligatio baptismi, & aliorum sacramentorum nouæ legis incoeperit statim post Christum passum. fo. 6. p. 2. [nu. 7.](#)
- ¶ Promulgatio euangelij quando fuit facta sufficientér. fo. 8. pa. 2. [nume. 8.](#)
- ¶ Vtrum materia baptismi sit aqua simplex & elementaris. fo. 9. pa. 2. [nume. 9.](#)
- ¶ Quæ sit forma baptismi fo. & pa. ea. [n. 10.](#)
- ¶ Quæ mutatio impediatur baptismi formam. fo. 10. pa. 1. [nume. 11.](#)
- ¶ Vtrum baptismus in nomine Christi sit [fol. [246]v] validus. fo. eodem, pa. 2. [nu. 12.](#)
- ¶ Baptizans, an debeat exprimere propriam personam. fo. 12. pa. 1. [nu. 13.](#)
- ¶ Vtrum baptizata persona, an debeat explicari, fo. 13. pa. 1. [nu. 14.](#)
- ¶ Vtrum sit necessarium, quod puer baptizandus mergatur aqua. fo. eo. pa. 2. [nu. 15.](#)
- ¶ Vtrum baptismus remittat omnia peccata actualia, & etiam poenam. fo. 14. p. 1. [n. 16.](#)
- ¶ Vtrum in baptis. detur gratia. fo. 15. p. 2. [nu. 17.](#)
- ¶ Vtrum baptismus in omnibus conferat æqualem effectum. fo. & pa. eadem [nu. 18.](#)
- ¶ Vtrum peccator in actuali peccato sit baptizandus. fo. 16. pa. 1. [nu. 19.](#)
- ¶ Vtrum recedente fictione incipiat valere baptismus. [fo. 18. pa. 1.](#)
- ¶ Vtrum sint plura baptismata. f. 17. p. 2. [n. 20.](#)
- ¶ Vtrum pueri sint baptizandi. fo. 18. pa. 1. [n. 21.](#)
- ¶ Vtrum furiosi & amentes sint baptizandi. fo. eodem pa. 2. [nu. 22.](#)
- ¶ Vtrum pueri infidelium inuitis parentibus sint baptizandi. fo. 19. pa. 2. [nu. 23.](#)
- ¶ Vtrum mali ministri conferant vera sacramenta. fo. 20. pa. 2. [nu. 24.](#)
- ¶ Vtrum ministrans sacramentum in mortali peccet mortalitér. fo. 21. pa. 2. [nu. 25.](#)
- [fol. 247r] ¶ Vtrum liceat recipere sacramenta à malis ministris. fo. 22. p. 1. [nume. 26.](#)

- ¶ Vtrum liceat recipere ab excommunicatis. fo. 23. pa. 2. nu. 27.
- ¶ Vtrum puer intra vterum possit baptizari, fo. 4. p. 1. nu. 28.
- ¶ Quid faciendum de muliere damnata ad mortem fo. eodem pa. 2. nu. 29.
- ¶ Qua ætate sunt pueri baptizandi. f. 25. p. 1. n. 30.
- ¶ Vtrum ad baptismum requiratur intentio baptizantis. fo. eo. pa. 2.
- ¶ Vtrum baptismus possit iterari. f. 26. p. 1. nn. 31.
- ¶ Vtrum puero secreté baptizato, sint repetende solemnes benedictiones ecclesiae f. 27. p. 1. n. 32.
- ¶ Vtrum in baptismo puer faciat votum, fo. 28. pag. 2. nume. 33.
- ¶ Vtrum in baptismo debeant concurrere simul materia & forma. fo. 29. p. 1. nu. 34

¶ Quæst. 2. De confirmatione.

- ¶ Vtrum confirmatio sit à Christo instituta. fo. eodem pag. 2. nume. 35.
- ¶ Quæ sit materia confirmationis, f. 30. p. 2. n. 36.
- ¶ Vtrum chrisma debeat esse consecratum. fo. 31. pa. 2. nume. 37.
- ¶ Vtrum chrisma debeat ab episcopo consecrari. fo. 32. pa. 1. nume. 38.
- [fol. [247]v] ¶ Quæ sit forma confirmationis. f. eo. pa. 2. nu. 39.
- ¶ Vtrum confirmatio im primat characterem. fo. 33. pagi. 1. nume. 40.
- ¶ Vtrum possit aliquis non baptizatus confirmari. fo. eodem pag. 2. nu. 41.
- ¶ Vtrum confirmatio conferat gratiam, fo. & pa. eadem nume. 42.
- ¶ Vtrum omnes debeant confirmari. f. 34. p. 1. n. 43
- ¶ In qua ætate sit conferendum hoc sacramentum confirmationis. fo. eo. p. 2. n. 44.
- ¶ Vtrum solus episcopus possit hoc sacramentum conferre. fo. & pa. eadem n. 45.
- ¶ Quis sit ritus sacramenti confirmationis. fo. 35. pa. 2. nu. 46.

¶ Quæstio. 3. De eucharistia.

- ¶ Vtrum eucharistia sit sacramentum. f. 36. p. 1. n. 47.
- ¶ Vtrum sit de necessitate salutis. f. 37. p. 1. n. 48.
- ¶ Vtrum sint aliquæ figuræ huius sacramenti. so. & pa. eadem nu. 49.
- ¶ Vtrum materia eucharistiæ sit panis & vinum, fo. eodem pa. 2. nu. 50.
- ¶ Vtrum panis consecrandus debeat esse azimus fo. 38. pa. 2 nu. 51.
- ¶ Vtrum requiratur certa & determinata quantitas panis fo. 39. pa. 2. nu. 52.

- ¶ Vtrum oporteat materiam consecrationis [fol. 248r] esse præsentem. fo. & pag eadem nu. 53.
- ¶ Vtrum vinum sit materia huius sacramenti fo. 40. pa. 1. nu. 54.
- ¶ Vtrum aqua sit miscenda cum vino. fol. 41. pa 1. nume. 55.
- ¶ Vtrum in eucharistia maneat substantia panis. fo. & pa. eadem nu. 56.
- ¶ Vtrum omnia accidentia panis & vini maneant. fo. eodem pa. 2. nu. 57.
- ¶ Vtrum hæc conuersio sit instantanea, vel successiua. fo. 42. pa. 1. nu. 58.
- ¶ Vtrum Christus sit totus in tota, & totus in qualibet parte. fo. eodem pa. 2. nu. 59.
- ¶ Vtrum Christus moueatur in eucharistia. fo. 43. pa. 2. nume, 60.
- ¶ Vtrum Christus possit videri in hostia consecrata. fo. 44. pa 1. nume. 61.
- ¶ Quid faciendum quando in hostia apparet puer vel alia forma quæuis. fo. 45. pa. 1. n. 62.
- ¶ An accidentia in hoc sacramento habeát aliquod subiectum. fo. eo. pagi. 2. nu. 63.
- ¶ An liquor non consecratus possit misceri vino consecrato. fo. 46. pag. 2. nu. 64.
- ¶ Quæ sit forma consecrandi panis. fo. 47. p. 1. n. 65
- ¶ Quid demonstretur per ly hoc. f. 48. p. 2. n. 66,
- ¶ Qui sint effectus eucharistiae f. 49 p. 2. n. 67,
- [fol. 248]v ¶ Vtrum per hoc sacramentum remittatur mortale peccatum. fo. 50. pa. 1. nu. 68.
- ¶ Vtrum prærequiratur confessio ante eucharistiæ sumptionem. fo. 51. pa. 2. nu. 69
- ¶ Vtrum aliquando liceat sumere sine praeuia confessione. fo. 53. pa. 1. nume. 70.
- ¶ Vtrum eucharistia sit dada peccatori perseueranti in peccato. fo. eo. pag. 2. nu. 71.
- ¶ Vtrum nocturna pollutio impediat sumptionem eucharistiæ. fo. 54. pa. 2. nu. 72.
- ¶ Vtrum sumens eucharistiam debeat esse ieiunus. fo. 56. pa. 2. nume. 73.
- ¶ Vtrum in necessitate liceat consecrare post prandium. fo. 57. pa. 2. nu. 74.
- ¶ V. eucharistia possit dari non habentibus vsum rationis. fo. 58. pa. 2. nume. 75.
- ¶ Vtrum liceat quotidie communicare. folio. 59. pa. 2. nume. 76.
- ¶ Vtrum sit præceptum de eucharistiæ sumptione. fo. 61. p. 2. nume. 77.
- ¶ Vtrum sit necessarium sumere eucharistiam sub vtraque specie. fo. 62. p. 1. nume. 78.
- ¶ Vtrum minister eucharistiæ sit sacerdos fo. 63. pa. 1. nume 79.
- ¶ Vtrum communicare laicos pertineat ad sacerdotes solos. fo. eodem pa. 2. nume. 80.
- [fol. 249]r ¶ Vtrum malus sacerdos possit consecrare fo. 64. pa. 1. nu. 81.
- ¶ Vtrum missa mali sacerdotis tantum prosit ac missa boni. fo. 65. pa. 1. nu. 82.
- ¶ Vtrum hæretici, scismatici, excommunicati, possint consecrare. fo. 66. pa. 1. nu. 83.

- ¶ Vtrum liceat audire missam, aut recipere eucharistiam ab hæreticis, scismaticis, & excommunicatis. fo. 67. pa. 1. [nu. 84.](#)
- ¶ Vtrum liceat sacerdoti abstinere omnino á celebratione. fo. eo. pa. 2. [nu. 85.](#)
- ¶ Quod sit opportunum tempus ad celebrandum. fo. 68. pa. 2. [nu. 86.](#)
- ¶ Vtrum liceat pluries in die celebrare. fo. 69. pa. 1. [nu. 87.](#)
- ¶ Quo tempore missa sit celebranda. fol. 71. pa. 1. [numero. 88.](#)
- ¶ In quo loco sit celebrandum. f. eo. p. 2. [n. 89](#)
- ¶ Quomodo ecclesia violatur & reconciliari debeat. fo. 72. pa. 1. [nu. 90.](#)
- ¶ Quando incoepit missae celebratio. folio 73. pa. 1. [nume. 91.](#)
- ¶ Quomodo sit occurrendum defectibus in missa contingentibus. fo. 74. pa. 1. [nu. 92](#)

¶ Quæst. 4. De poenitentia.

- ¶ An poenitentia sit sacramentum. fo. 75. p. 1. [nu. 93.](#)
- [fol. [249]v] ¶ Quæ sit materia & forma poenitentiae, folio. 76. pagina. 1. [numero. 94](#) & 95.
- ¶ Vtrum poenitentia sit sufficiens remedium contra peccata. fo. 77. pagi. 1. [nume. 96.](#)
- ¶ An poenitentia sit necessaria post peccatum. fol. 78. pagi. 1. [nu. 97.](#)
- ¶ An per poenitentiam poena debita peccatis remittatur. fol. 79. pagi. 1. [nu. 98.](#)
- ¶ Quomodo remittantur peccata venialia, folio eodem pagina. 2. [nume. 99.](#)
- ¶ Vtrum peccata remissa semel reddeant per sequens peccatum mortale. f. 81. p. 1. [n. 100](#)
- ¶ Vtrum per poenitentiam restituatur gratia perdita, & virtutes. fo. 82. pagi. 1. [n. 101.](#)
- ¶ Per omnia bona opera restituitur aliquid de gratia perdita. fo. 84. pag. 1. [nu. 102.](#)
- ¶ Quid sit contritio. fo. & pagi. ea. [nu. 103.](#)
- ¶ Vtrum sufficiat solum dolere de præteritis, vel an requiratur propositum cauendi futura. fo. 85. pagina. 1. [numero. 104.](#)
- ¶ Vtrum contritio debeat esse distincta de singulis peccatis. fo. 86. pag. 1. [n. 105.](#)
- ¶ Vtrum quicumque dolor licet paruus sufficiat ad remissionem peccatorum. f. 87. p. 1. [n. 106.](#)
- ¶ Vtrum de maiori peccato sit habenda maior contritio. fo. 88. pagi. 2. [nu. 107.](#)
- [fol. [250]r] ¶ Vtrum contritio debeat procedere ex dilectione Dei super omnia. fo. 89. pa. 1. [n. 108.](#)
- ¶ Vtrum omnis qui habet contritionem consequatur gratiam infallibilitèr. f. 90. p. 2. [n. 109](#)
- ¶ Vtrum attritio possit fieri contritio. f. 91. p. 1. [n. 110](#)
- ¶ Vtrum tota vita præsens sit tempus contritionis, & quando tenetur homo conteri. fo. 92. pagi. 1. [nume. 111.](#)

- ¶ Vtrum post hanc vitam sit locus pœnitentiæ. fo. 93. pagi. 1. [nu. 112.](#)
- ¶ Vtrum peccata venialia remittantur post hanc vitam. fo. 93. pa. 2. [nume. 113.](#)
- ¶ Vtrum remittatur per contritionem tota pœna debita peccatis. fol. 94. pa. 1. [n. 114.](#)
- ¶ Vtrum confessio sit de necessitate salutis sicut baptismus. fo. 95. pa. 1. [nume. 115.](#)
- ¶ Vtrum confessio sit tam necessaria sicut baptismus. fo. 96. pa. 1. [nume. 116](#)
- ¶ Vtrum confessio sit de iure naturali. fo. eodem. pa. 2. [nume. 117.](#)
- ¶ Vtrum teneamur confiteri peccata venialia. fo. & pagi. eadem [nume. 118.](#)
- ¶ Vtrum possit aliquis confiteri peccatum quod non habet. fol. 97. pagi. 2. [nu. 119.](#)
- ¶ Item de scrupulosis. [fol. 98. pagi. 1.](#)
- ¶ An qui confitetur veniale quod non fecit [fol. [250]v] peccet mortalitèr. fo eo pa. 2. [nu. 120.](#)
- ¶ De tempore quo obligat præceptum confessionis. fo. 99. pa. 2. [nu. 121.](#)
- ¶ Vtrum aliquando teneamur statim confiteri. fo. 102. pa. 1. [nu. 122.](#)
- ¶ Vtrum teneamur confiteri in articulo mortis. fo. eodem pa. 2. [nume. 123.](#)
- ¶ Vtrum ante eucharistiam teneamur confiteri. [fo. 103. pagina. 1.](#)
- ¶ Vtrum ad recipienda alia sacramenta teneamur confiteri, fo. & pa. eadem [nu. 124.](#)
- ¶ Vtrum ad administranda sacramenta, teneamur confiteri. fo. 104. pagi. 1. [nu. 125.](#)
- ¶ Vtrum teneamur confiteri semel in anno. fo. eodem pa. 2. [nume. 126.](#)
- ¶ Vtrum obliuiosus teneatur scribere peccata ad confitendum. fo. 105. pa. 1. [nu. 127](#)
- ¶ In qua ætate tenetur homo confiteri peccata sua. fo. & pa. eadem [nume. 128.](#)
- ¶ Vtrum papa possit dispensare in præceto confessionis. fo. 106. pa. 1. [nume. 129.](#)
- ¶ Vtrum sit necessarium confiteri sacerdoti. f. 107. pa. 1. [nume. 130.](#)
- ¶ Vtrum venialia possint confiteri laico. [fo. eodem pagina. 2.](#)
- ¶ Vtrum mortalia possint laico confiteri, [fol. [251]r] fol. & pagina eadem [nu. 131.](#)
- ¶ Vtrum confessio sit facienda proprio sacerdoti. fo. 109. p. 2. [nume. 132.](#)
- ¶ Quis sit proprius sacerdos. [ibidem.](#)
- ¶ Vtrum in absentia proprij sacerdotis liceat confiteri alteri. [fo. 110. pagi. 1.](#)
- ¶ Vtrum petens à proprio sacerdote licentiam & non obtinens, possit confiteri cuicunque voluerit. [fo. eodem pa. 2.](#)
- ¶ Cum non expedit proprio sacerdoti confiteri quid faciendum fo. 111. pagi. 2. [nu. 133.](#)
- ¶ Vtrum qui in pascha communicauit sine confessione præuia teneatur iterum confiteri illomet anno. fo. 112. pa. 1. [nu. 134.](#)
- ¶ Qui ex causa non communicauit in pascha an teneatur postea communicare. fol. & pa. [ea. nu. 135.](#)

- ¶ Vtrum de licentia propriij sacerdotis liceat alteri confiteri. fo. eodem pagi. 2. [nu. 136.](#)
- ¶ Vtrum potens eligere confessorem, possit eligere sacerdotem non expositum, fo. 113. pa. 1. [nu. 137.](#)
- ¶ Vtrum proprius sacerdos possit audire sibi subditum in alio episcopatu. fo. eodem p. 2. [n. 138.](#)
- ¶ Vtrum non sacerdos habens curam animarum possit concedere facultatem eligendi confessorem. fo. & pag. eadem [nume. 139.](#)
- [fol. [251]v] ¶ Vtrum ratihabitio det facultatem absoluendi. fo. 114. pa. 1. [nume. 140.](#)
- ¶ Quis sit proprius sacerdos singularum personarum, fo. 115. pagi. 1. [nu. 141.](#)
- ¶ Itinerantium & perigrinorum quis sit proprius confessor. fo. 116. pagi. 1. [nu. 142](#)
- ¶ Vtrum in articulo mortis quilibet possit absolui á quolibet sacerdote. fo. 117. p. 1, [n. 143.](#)
- ¶ Vtrum confessio informis sit valida, fo. eodem pagi. 2. [nu. 144.](#)
- ¶ Vtrum sacerdos debeat absolvere eum quem scit imperfectè dolere. fo. 119. pag. 2. [nu. 145.](#)
- ¶ Vtrum confessio debeat esse integra, fo. 120. pa. 1. [nu. 146.](#)
- ¶ Vtrum confessio non integra ex negligentia examinationis sit valida. f. eo. p. 2. [nu. 147.](#)
- ¶ Vtrum requiratur maxima diligentia ad examinandam conscientiam. fo. 121. pag. 1. [nu. 148.](#)
- ¶ Vtrum confessor debeat eum audire qui non fecit examinationem. fo. 122. p. 1.
- ¶ Vtrum habens peccata reseruata possit integre confiteri. fo, et pa. ea dem. [nu. 149.](#)
- ¶ Vtrum inferior aliquando possit absolvere à reseruatis. fo. 123. pa. 1.
- ¶ Vtrum per confessionem informem satisfiat praecepto ecclesiæ. fo. eodem pagi. 1. [nu. 150.](#)
- [fol. [252]r] ¶ Vtrum in necessitate confessio dimidiata sit valida. fol. 124. pagi. 1. [nu. 151.](#)
- ¶ Vtrum virtute absolutionis remittantur peccata oblita. ibidem [nume. 152.](#)
- ¶ Vtrum in confessionibus generalibus de peccatis aliàs confessis liceat dimidiare confessionem. fo. eodem pa. 2. [nume. 153.](#)
- ¶ Vtrum ex defectu fatiffactionis sit iteranda confessio. fo. 125. pagi, 1. [nu. 154:](#)
- ¶ Vtrum confessio facta sacerdoti ignoranti sit valida. fo. eod. pagi. 2. [nu. 155.](#)
- ¶ Vtrum confessio in qua sacerdos non aduertit ad peccata sit valida. fo. 126. pa. 2. [nu. 156.](#)
- ¶ Vtrum liceat confiteri peccata semel iam confessa. fo. 127. pagi. 1. [nu. 157.](#)
- ¶ Vtrum confessio per nuncium teneat. fol. 128. pagi. 1. [nume. 158.](#)
- ¶ De confessione per interpretem. f. e. p. 2. [n. 159](#)

De confessione per scripturam. f. 129. p. 1. [n. 160](#):

- ¶ Vtrum teneamur confiteri circumstantias peccatorum. fo. 130. pa. 1. [nu. 161](#).
- ¶ Quæ circumstantiæ sint necessario confitendæ. fo. eodem pag. 2. [nu. 162](#).
- ¶ De circumstantijs aggrauantibus. fol. 131. pagi. 2. [nu. 163](#).
- ¶ Vtrum confessor possit absolvere pœnitentem [fol. [252]v] contra propriam opinionem. f. 133. p. 2. [n. 164](#)
- ¶ Vtrum necessario sit confitendus numerus peccatorum. fo. 134. pag. 2. [nume. 165](#)
- ¶ Vtrum sigillum confessionis sit necessarium. fo. 136. pag. 2. [nume. 166](#).
- ¶ Quid faciet confessor cum interrogatur de peccato confesso sibi. fol. 137. pa. 1. [n. 167](#)
- ¶ Quomodo reparabitur defectus factus in confessione. fol. eodem pa. 2. [nu. 168](#).
- ¶ Vtrum sacerdos teneatur silere peccatum publicum sibi confessum. fo. 138. pa. 2. [n. 169](#).
- ¶ Vtrum de licentia pœnitentis liceat confessori reuelare peccatum. f. 139. pag. 2. [n. 170](#).
- ¶ Vtrum alia quæ sciuntur in confessione præter peccata, cadant sub sigillo confessionis. fo. 140. pa. 1. [numero. 171](#).
- ¶ Vtrum in communi liceat reuelare peccata audita in confessione. fol. eo. pagi. 2. [nu. 172](#).
- ¶ Vtrum secreta quæ extra confessionem committuntur sub sigillo confessionis, sint sicut secreta confessionis silenda, ibidem [nu. 173](#).
- ¶ Vtrum confessio sit à Christo praecepta. f. 141. p. 1. [n. 174](#)
- ¶ Consilio de confessio ante xl. fo. 143. pa. 1. [n. 175](#).
- ¶ An teneatur confessor interrogare pœnitentem. fo. 144. pa. 1. [num. 176](#).
- ¶ Vtrum circumstantia loci sit necessario confitenda. fo. 145. pa. 2. [nume. 177](#).
- ¶ Vtrum circumstantia temporis etiam. f. & p. ea. [n. 178](#).
- ¶ Vtrum liceat habere duos confessores, vnum pro magnis, alterum pro leuibus. fo. 146. p. 1. [n. 179](#)
- ¶ Vtrum ei qui credit se iterum peccaturum sit neganda absolutio. fo. & pag. eadem [n. 180](#).
- ¶ Vtrum post confessionem maneat reatus ad pœnam. fo. eodem pa. 2. [num. 181](#).
- ¶ Vtrum possit aliquis satisfacere pro peccatis. fo. 147. pa. 1. [nume. 182](#).
- ¶ Vtrum vnus homo possit pro alio satisfacere. fo. 148. pagi. 2. [nume. 183](#).
- ¶ Vtrum possit homo satisfacere pro vno peccato & non pro alio. fo. 149. pa. 1. [n. 184](#).
- ¶ Vtrum satisfactio debeat fieri per opera pœnalia. fo. 150. p. 1. [numero. 185](#).
- ¶ Vtrum possit fieri satisfactio per opera alias debita. fo. 151. pa. 2. [nume. 186](#).
- ¶ An implens pœnitentiam iniunctam à confessore dum audit missam de præcepto satisfaciat. fo. 152. pa. 2. [nume. 187](#).

¶ An is cui iniungitur quòd ieiunet satisfaciat ieiunando in die præcepto ab ecclesia. fo. 153. pa. 1. [nume. 188.](#)

¶ Vtrum homo per seipsum debeat poenitentiam iniunctam implere. fo. & pa. eadem. [n. 186.](#)

[fol. [253]v] ¶ Vtrum flagella inflicta à Deo sint satisfactoria pro peccatis. fo. eo. pa. 2. [n. 190.](#)

¶ Vtrum opera poenalia satisfactoria sint tria ieiunium, eleemosyna, oratio. f. 155. p. 1. [n. 191](#)

¶ Vtrum poenitens teneatur adimplere poenitentiam iniunctam. fo. eo. pag. 2 [nume. 192.](#)

¶ Vtrum possit confessor imponere quamcumque poenitentiam. fo. 156. pag. 2. [nu. 193.](#)

¶ Vtrum secundus confessor possit commutare, vel tollere poenitentiam iniunctam à primo confessore. folio. 157. pagi. 1. [nume. 194.](#)

¶ Quæstio. 5. de extrema vnctio.

¶ Vtrum extrema vnctio sit sacramentum, fo. 158. pagi. 1. [nume. 195.](#)

¶ Vtrum sit à Christo instituta. f. eo. p. 2. [n. 196,](#)

¶ De effectu eius, fo. 159. p. 1, [n. 197.](#)

¶ Vtrum sit vnum sacramentum, an plura fo. 160. pagi. 2. [nume. 198.](#)

¶ Vtrum oleum sit materia eius, ibidem [nu. 199.](#)

¶ Vtrum oleum debeat esse consecratum. fol. 161: pagi. 2. [nume. 200.](#)

Quæ sit forma huius sacramenti. f. 162. p. 1. [n. 201](#)

An sit de necessitate salutis. fo. eo. pa. 2. [nu. 202](#)

¶ Vtrum omnis sacerdos sit minister extremæ vnctionis. fo. 163. pa. 1. [nu. 203.](#)

¶ Vtrum sanis debeat conferri. fo. eo. p. 2. [n. 204](#)

[fol. [254]r] ¶ Vtrum omnes infirmi sint vngendi. ibidem. [n. 205.](#)

¶ In quibus partibus debeant vngi infirmi. fo. 164, pa. 2. [nume. 206,](#)

¶ Vtrum extrema vnctio sit sacramentum iterabile. fo. 165. pa. 1, [nu. 207.](#)

¶ Quæstio. 6. De ordine.

¶ Vtrum omnes septem ordines sint ex institutione diuina. fo. eodem pa. 2. [nu. 208.](#)

¶ Vtrum ordo sit sacramentum. f. 166. p. 2. [n. 209.](#)

¶ De materia eius. fo. 168. pag. 2. [nu. 210.](#)

¶ An sit necessarius contactus materiæ. fo. 169. pagi. 1. [nume. 211.](#)

¶ Vtrum ordo imprimat caractere. f. 170. p. i. [n, 212.](#)

- ¶ An in suscipiendis ordinibus sit ordo, prioritatis scilicet. *ibidem* [nume. 213.](#)
- ¶ An suscipiens ordines in mortali, peccet mortalitèr. fo. eo. pa. 2. [nu. 214.](#)
- ¶ An exercens officia. ordinis in peccato peccet mortalitèr. *ibidem*
- ¶ Vtrum solus Episcopus possit ordines conferre. fo. 171. pag. 1. [nu. 215.](#)
- ¶ Vtrum Papa possit committere sacerdoti simplici collationem maiorum ordinum: que las de. fo. 172. pa. 1. [nu. 216.](#)
- ¶ Vtrum hæretici possint ordines conferre [fo. eodem pagi. 2,](#)
[fol. [254]v] ¶ Vtrum foemina possit ordinari. f. & p. ea. [n. 217.](#)
- ¶ Pueri an possint ordinari. f. 173. pa. 1. [n. 118.](#)
- ¶ Vtrum homicida. & mutilator possit ordinari. fo. & pa. eadem [nume. 219.](#)
- ¶ De irregularitatibus. *ibidem.*
- ¶ Vtrum prima tonsura sit conueniens. fo. 175. pa. 1. [nume. 220.](#)

¶ Quæstio. 7. de matrimonio.

- ¶ Vtrum matrimonium sit sacramentum, fo. 175. pa. 2. [nu. 221.](#)
- ¶ Vtrum possit fieri per procuratores. fol. 176. pa. 1. [nume. 222.](#)
- ¶ De materia matrimonii. fo. eo. pa. 2. [nu. 223.](#)
- ¶ An consensus sit de essentia matrimonij, fo. 177. pa. 1. [nume. 224.](#)
- ¶ Vtrum consensus sufficiat ad matrimonium, fo. eo. pagi. 2. [nume. 225.](#)
- ¶ Quid faciet coniux quando habet coniecturas quòd alter non consensit in matrimonium. fo. 178. p. 1. [nume. 226.](#)
- ¶ Quid faciet mulier, quandó is qui cum ea contraxit secretè, postea contrahit cum alia publicè. fo. 179. pa. 1. [nume. 227.](#)
- ¶ An requiratur quòd consensus interior exprimat verbis. fo. eodem p. 2. [n. 228](#)
- ¶ Vtrum ad matrimonium sufficiat consensus, & [fol. [255]r] verba de futuro. fo. 180. p. 1. [nu. 229.](#)
- ¶ Vtrum contrahens per verba de præsentis sine consensu interiori, verè contraxerit, & ad quid teneatur. fo. & pa. ead. [nu. 230](#)
- ¶ Vtrum post matrimonium liceat transire ad religionem. fo. eodem pa. 2. [nu. 231.](#)
- ¶ Post matrimonium ratum & non consumatum altero religionem profitente alter potest transire ad secundas nuptias. fo. 181. p. 2. [n. 232.](#)
- ¶ Vtrum sponso vi matrimonium consumante, an sponsa possit ingredi religionem. fo. 182. pa. 1. [nume. 233.](#)
- ¶ Ante consumationem matrimonij licet intrare religionem in qua fit votum solenne. fo. eodem pag. 2. [nu. 234.](#)

- ¶ Quæ vocentur sponsalia. f. 183. pa. 1. [n. 235](#)
- ¶ Vtrum sponsalia contracta inter illegitimas personas, papa dispensante sint rata. fo. eodem pa. 2. [nume. 236](#).
- ¶ Vtrum sponsalia conditionata, adueniente conditione sint valida. f. 184. [pagina. 1.](#)
- ¶ Vtrum conditio impossibilis appositâ matrimonio, vitiet illud. fo. eo. pa. 2. [nu. 237](#).
- ¶ Quid si apponantur aliæ conditiones. fo. 185. pagi. 1. [nume. 238](#).
- Quid sit bigamus, & quotup. f. 186. p. 1. [n. 239](#).
- [fol. [255]v] ¶ Vtrum bigamiæ irregularitas tollatur per baptismum, fo. eodem pa. 2. [nu, 240](#).
- ¶ Vtrum copula superueniens sponsalibus faciat matrimonium. fo. 187. pa. 1. [n. 241](#).
- ¶ Vtrum cum quis accessit post sponsalia de futuro ad sponsam non animo consumandi matrimonium, & postea contrahit cum alia, matrimonium sit validum. fo. eodem. pa. 2. [nu. 242](#).
- ¶ Vtrum qui accessit ad sponsam de futuro animo libidinoso tantum teneatur illam ducere. fo. 188. pagi. 1. [nume. 243](#).
- ¶ Vtrum matrimonium clandestinum sit matrimonium. fo. eodem pagi. 2. [n. 244](#)
- ¶ Vtrum matrimonium clandestinum fiat aliquando licitè. fo. 189. pa. 1. [nu. 245](#).
- ¶ Vtrum clandestinè contrahentes incurrant poenam aliquam. fo. eo pa. 2. [n. 246](#)
- ¶ Vtrum accedere ad sponsam ante benedictionem ecclesiæ sit peccatum mortale. fo. et pagi. eadem [nume. 247](#).
- ¶ Vtrum vsus matrimonij clandestini sit peccatum mortale, fo. 190, pa. 2. [nu. 248](#).
- ¶ Vtrum consensus metu coactus sufficiat ad matrimonium. fo. 191. pag. 2. [nu. 249](#).
- ¶ Vtrum matrimonium ex consensus coactu firmetur copula superueniente. f. 193. pa. 1.
- [fol. [256]r] ¶ Vtrum parentes possint cogere filios ad matrimonium, fo. et pagi. eadem [nu. 250](#).
- ¶ Vtrum filij circa matrimonium teneantur obedire parentibus, fo. & pagi. eadem.
- ¶ Vtrum error personæ impediât matrimonium. fo. eodem pag. 2. [nume. 251](#).
- ¶ Vtrum vsus matrimonij propter solam delectationem sit peccatum. f. 194. p. 1. [n. 252](#)
- ¶ Vtrum vsus matrimonij propter vitandam tentationem carnis sit bonus. f. eodem pa. 2. [n. 253](#)
- ¶ Vtrum abusus vxoris sit mortale. f. 195. pagi. 1. [nume. 254](#).
- ¶ Vtrum amplexus, oscula, & tactus inter coniuges sit peccatum. fo. eo. pa. 2. [n. 255](#).
- ¶ Vtrum coniugati teneantur sibi inuicem reddere debitum. fo. 196. pa. 1. [nu. 256](#)
- ¶ Vtrum accedere ad uxorem menstruatam sit peccatum. fo. eo. pagi. 2. [nu. 257](#).

¶ Vtrum sponsa ante benedictionem ecclesiae teneatur reddere debitum. f. 197. p. 2. [num. 258.](#)

¶ Vtrum peccent coniuges conueniendo in festis magnis. fo. 198. pa. 1. [nu. 259.](#)

¶ Vtrum in loco sacro possit reddi debitum coniugale, fo. & pa. eadem [nu. 260.](#)

¶ Vtrum coniuges possint vouere continentiam. fo eodem pagi. 2. [nu. 261.](#)

[fol. [256]v] ¶ Vtrum papa possit dispensare in matrimonio rato non consumato. f. 299. p. 1. [n. 262.](#)

¶ Quot sunt impedimenta matrimonij. fo. eodem pagi. 2. [nume. 263.](#)

¶ Vtrum impotentia coeundi impediatur matrimonium. fo. 200. pa. 1. [n. 264.](#)

¶ De ætate contrahentium. fo. eo. p. 2. [nu. 265](#)

¶ Vtrum maleficium impediatur. fo. 201. p. 2. [n. 266.](#)

Vtrum furia, & amentia impediatur. f. 202. p. 1. [n. 267.](#)

¶ Vtrum crimen incestus impediatur. fo. eo. p. 2. [n. 268.](#)

¶ Vtrum vir possit dimittere vxorem fornicariam. fo. 203. pa. 2. [nu. 269.](#) 270.

Vtrum ordo impediatur matrimonio. f. 204. p. 2. [n. 271.](#)

¶ Vtrum vxoricidium impediatur matrimonium cum concubina. fo. 205. pa. 1. [n. 272.](#)

¶ Vtrum votum impediatur matrimonium. fo. eodem pa. 2. [nume. 273.](#)

¶ Vtrum impediatur cultus disparitas. f. 206. pagina. 1. [numero. 274.](#)

¶ Vtrum cognatio impediatur matrimonium folio & pagina eadem [numero. 275.](#)

¶ Vtrum impediatur affinitas. f. 207. p. 1. [n. 276.](#)

¶ De impedimento publicæ honestatis, an impediatur matrimonium. fo &. p. ea. [n. 277.](#)

¶ Vtrum parentes teneantur allere filios illegitimos. folio eodem pagina. 2. [nu. 278.](#)

[fol. [257]r] ¶ Vtrum amicus qui accepit hæreditatem ab amico tali pacto vt det eam filiæ spurix teneatur eam ei dare, & illa licite possidere. fo. 208. pag. 1. [nume. 279.](#)

¶ Vtrum cognatio spiritualis impediatur matrimonium, fo. et pagi. eadem. [nu. 280.](#)

¶ V. cognatio legalis impediatur. f. eo. p. 2. [nu. 281](#)

¶ Quæstio. 8.

¶ Clauis quid sit. fo. 209. p. 2. [nume. 1.](#)

¶ Clauis quandò fuerint datæ Apostolis. 210. pa. 1. [nume. 2.](#)

¶ Vtrum potestas excommunicandi dicatur clauis. fo. eodem. pag. 2. [nu. 3.](#)

¶ Vtrum omnes Apostoli, à Christo immediatè receperint clauis. fo. 211. pa. 1. [nume. 4.](#)

¶ Vtrum potestas Petri fuerit maior quam aliorum Apostolorum. fo. eo. p. 2. [n. 5.](#)

¶ vtrum episcoporum potestas sit immediate a Christo. fo. 212. pagi, 1.

- ¶ Vtrum clauis apostolorum adhuc in ecclesia permaneant. fo. 213. pa. 1. [nu. 6.](#)
- ¶ Clauis diffinitio. fo. eo. pag. 2. [nu. 7.](#)
- ¶ Regnum cœlorum multipliciter capitur in sacris literis. fo. 214. pagi. 1.
- ¶ vtrum prædicator regnum cœlorum aperia. fo. et pagi. eadem [nu. eodem.](#)
- [fol. [257]v] ¶ Vtrum clauis & character sint idem. f. eo. p. 2. [n. 8](#)
- ¶ Clauis duplex, scientiæ scilicet, & iurisdictionis. solio. 215. pagina. 1. [n. 9.](#)
- ¶ Vtrum clauis culpam & pœnam remittant folio eodem pagina. 2. [nume. 10.](#)
- ¶ Vtrum sacerdos possit ligare ad pœnam fo 16. pagi. 2. [nu. 11.](#)
- ¶ Qualem satisfactionis pœnitentiam confessor imponet fo. 217. pagi. 2. [nume. 12.](#)
- ¶ Vtrum vnus confessor possit pœnitentiam ab alio impositam mutare. fol. 218. pagi. 1. [nu. 13.](#)
- ¶ Vtrum legales sacerdotes clauis habuerint fo. & pagi. ca. [nu. 14.](#)
- ¶ Christus clauem habuit. f. eo. pa. 2. [n. eo.](#)
- ¶ Sacerdotes habent clauem ordinis. [ibidem.](#)
- ¶ Fœminæ nullam potestatem spiritualem habent, [ibidem.](#)
- ¶ Vtrum Abbatisæ, Priorissæ præcepta possint imponere, [ibidem.](#)
- ¶ Vtrum mali sacerdotes clauium vsum habeant. fo. 219 pagina. 2. [numero. 15.](#)
- ¶ Vtrum hæretici, scismatici, excommunicati, degradati clauium usum habeant. fol. 220. p. 1. [n. 16.](#)
- ¶ Vtrum huiusmodi prædicti in mortis articulo possint absoluere. fo. eo. pa. 2. [nu. 17.](#)
- ¶ Vtrum excommunicati in articulo mortis, possint [fol. [258]r] confessionem audire. fo. 221. p. 1. [n. eodem.](#)
- ¶ Vtrum sacerdos in quemlibet vti claue possit. fo. eodem pag. 2. [nu. 18.](#)
- ¶ In quinque casibus non debet proprius sacerdos sibi subditum absoluere. [ibidem.](#)
- ¶ Vtrum si sacerdos absoluat fœminam cum qua peccauit, absolutio teneat. f. 222. p. 1. [n. eo.](#)

¶ De excommunicatione, quæstio. 9.

- ¶ Excommunicatio quit sit. fo. 223. pag. 1. [nu. 1.](#)
- ¶ Vtrum ecclesia hac possit pœna punire. folio 224. pagina. 2. [nume. 2.](#)
- ¶ Vtrum excommunicatio à receptione sacramentorum priuet. fo. 225. p. 1. [n. 3.](#)
- ¶ Vtrum sacramentum annuletur per hoc quòd conferat excommunicatus. fo. 227. pagi. 2. [n. 4.](#)
- ¶ Vtrum causa excommunicationis sit peccatum mortale. fo. 228. pa. 2. [nu. 5.](#)

- ¶ Vtrum statim quod homo peccet mortalitè excommunicari possit. fol. 230. pagi. 1. [nu. 6.](#)
- ¶ Vtrum excommunicatio iniusta sit valida, vel aliquem habeat effectum. fo. eod. pagi. 2. [nu. 7.](#)
- ¶ Vtrum excommunicatio ignorata liget . fo. 233. pagi. 1. [nu. 8.](#)
- ¶ Vtrum incurrat sententiam excommunicationis qui inuincibiliter credens se incurrere [fol. [258]v] aliquid facit. fol. 235. pag. 2. [nume. 9.](#)
- ¶ Vtrum liceat cum excommunicato communicare. f. 236. p. 2. [n. 10.](#)
- ¶ Vtrum excommunicatum ab vno episcopo teneantur vitare qui in alio episcopatu sunt., fo. 238. p. 2, [n. xj.](#)
- ¶ Vtrum obligatio ad non participandum cum excommunicatis tanta sit, quod ad sui obseruantiam obliget, f. 239. p. 2. [n. xij.](#)
- ¶ Vtrum excommunicatus teneatur fideles vitare. folio. 241. pagi. 1. [nume. 13.](#)
- ¶ Vtrum vnus excommunicatus excommunicatum vitare teneatur. fo. eo. pa. 2. [nu. 14.](#)
- ¶ Vtrum excommunicato excommunicatione maiori prohibeatur licita vel illicita conuersatio. fo. 242. pa. 2. [nu. 15.](#)
- ¶ Vtrum occultè excommunicatus possit excommunicare, ita quod talis sententia valeat. fo. et pag. ea [nume. 16.](#)
- ¶ Vtrum quilibet sacerdos absoluere ab excommunicatione minori possit. fo. 245. pagi. 1. [numero. 17.](#)

Finis Tabulae.

Summa Sacramentorum

NOTAE

- 1 legalia quando cessauerint.